

JOURNAL OF LANGUAGE AND CULTURE

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

ISSN 2630-0168 (Print)

ISSN 2672-9458 (Electronic)

เครือข่ายนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรม

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

วิจิตรวรรณสาร

WIWITWANNASAN

Journal of Language and Culture

ISSN 2630-0168 (Print)

ISSN 2672-9458 (Electronic)

ผู้เขียนประจำฉบับ

กาญจนา วิชญาปกรณ์
ภาสพงศ์ ผิวพอใช้
สุภาพร คงศิริรัตน์
พลอยปภัส อุปพรพงศ์
ผกาศรี เย็นบุตร
อลิศรา แก้วชนะเนตร
ปุณชญา ศิวานิพัทธ์
พิมพ์ผกา ยอดนารี
ภานรินทร์ ไทยจันทร์รักษ์
ภัทรินธร บุญทวี
วงจันทร์ พูลเพิ่ม
ปราชญ์กร หมื่นหางค์
โสภี อุ่นทะยา
ลักษณาวดี เรืองรัมย์
อุภาวัฒน์ นามศิริ

วिवิธวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

เจ้าของ

เครือข่ายนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรม

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์พิเศษจันทน์ ทองประเสริฐ

ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ

ราชบัณฑิตยสภา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมณ จิตรจันทน์

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

รองศาสตราจารย์สงบ บุญคล้าย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันท

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ รอดลอย

รองศาสตราจารย์สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร คงศิริรัตน์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาตะวันออก

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยนเรศวร

วិธีรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

รองศาสตราจารย์กฤษฎา ศรีธรรมมา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร รักดีผาสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารียา หุตินทะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกุล บุญยทัต
นางชนม์กร บางคมบาง
Dr.Nguyen Thi Thuy Chau
Dr.Chom Sonnang

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศิลปินแห่งชาติ
Vietnam National University
Royal Academy of Cambodia

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ รักษ์มณี
รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา จักรไชย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกิจ จันตะเคียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติา เจียพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชดา ลาภใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชพร ไทยงูเหลือม
ดร.วิชุดา พรายงค์
ดร.สรพันธ์ นันตะภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

วิจิตรพรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายภาษาต่างประเทศ

ดร.สมศักดิ์ พันธุ์ศิริ

อาจารย์บำรุง กันรัมย์

ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

ราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

ประสานงาน

อาจารย์ยุพาวดี อาจหาญ

อาจารย์ทิพย์วัลย์ เหมรา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พิสูจน์อักษร

อาจารย์อุภาวรรณ นามศิริ

อาจารย์ณภัทร เขาวนวม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันติภาพ ชารัมย์

อาจารย์พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์

อาจารย์ปณิดา ทองบุญชม

อาจารย์อรอุบล ธรรมรังษี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิวิธวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

ประสิทธิภาพเว็บไซต์

ดร. สันทรัพย์ ยืนยาว

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ศิลปกรรม-รูปเล่ม-ภาพประกอบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาลิตา ผลประดับเพชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ประชาสัมพันธ์

อาจารย์อุภาวรรณ นามศิริ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

Publisher

Network of Academics on Language and Culture

Editorial Consultant

Adjunct Prof. Chamnong Thongprasert
Prof. Dr. Pathom Hongsuwan

Fellow of The Royal Society
Mahasarakham University

Expert

Prof. Dr. Duangmon Chitchamnong

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prof. Chuan Petkaew

Suratthani Rajabhat University

Assoc. Prof. Dr. Natthaporn Panpothong

Chulalongkorn University

Assoc. Prof. Sagnop Boonkloi

Eastern Language Specialist

Assoc. Prof. Dr. Thanya Sangkhaphanthanon

Naresuan University

Assoc. Prof. Dr. Boonyong Ketthet

Walailak University

Assoc. Prof. Dr. Santi Phakdeekam

Srinakharinwirot University

Assoc. Prof. Dr. Wilaisak Kingkham

Kasetsart University

Assoc. Prof. Dr. Siriwan Nantachantoon

Kasetsart University

Assoc. Prof. Dr. Wilaiwan Khanittanan

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Chalor Rodloy

Lampang Rajabhat University

Assoc. Prof. Sunee Leopenwong

Khon Kaen University

Assoc. Prof. Dr. Supaporn Kongsirirat

Naresuan University

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

Assoc. Prof. Krisada Sridhamma

Assoc. Prof. Dr. Somkiat Wattanapongsakul

Assoc. Prof. Dr. Siriporn Phakdeephasook

Asst. Prof. Areeya Hutinta

Asst. Prof. Sakun Bunyathat

Mrs. Chamaiporn Bangkombang

Dr. Nguyen Thi Thuy Chau

Dr. Chom Sonngang

Maha Sarakham Rajabhat
University

Sukhothai Thammathirat
Open University

Chulalongkorn University

Silpakorn University

Silpakorn University

National Artist

Vietnam National University

Royal Academy of Cambodia

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Somkiat Rakmanee

Assoc. Prof. Dr. Chettha Chakchai

Asst. Prof. Prakrit Chantakhian

Asst. Prof. Dr. Kobkan Wisesram

Asst. Prof. Dr. Suchada Jiaphong

Kasetsart University

Rajabhat Maha Sarakham
University

Buriram Rajabhat University

Phetchabun Rajabhat
University

Pibulsongkram Rajabhat
University

WIIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

Asst. Prof. Dr. Warawat Sriyabhaya
Asst. Prof. Dr. Rachada Lapyai
Asst. Prof. Dr. Jirathiporn Thainguluam

Dr. Wichuda Praiyong
Dr. Soraphan Nantaphum

Editor in Chief

Assoc. Prof. Dr. Bunsanoe Triwiset

Assistant Editor for Foreign Language

Dr. Somsak Phansiri
Bamrung Kanram
Dr. Pisutpong Endoo

Phayao University
Rangsit University
Nakhon Ratchasima Rajabhat
University
Dhonburi Rajabhat University
Rajamangala University of
Technology Isan Surin
Campus

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University
Buriram Rajabhat University
Rajamangala University of
Technology Isan Surin
Campus

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

Coordinator

Yuphawadee Athan

Buriram Rajabhat University

Thippawan Hemmara

Buriram Rajabhat University

Proofreader

Uphawan Namhiran

Buriram Rajabhat University

Napat Chawnuam

Buriram Rajabhat University

Asst. Prof. Santiphap Charam

Buriram Rajabhat University

Phiphat Prasertsang

Buriram Rajabhat University

Panida Thongbunchom

Buriram Rajabhat University

Attapol Thummarungsee

Buriram Rajabhat University

Web Editor

Dr. Sinsup Yuenyaw

Buriram Rajabhat University

Layout Editor

Asst. Prof. Palita Phonpradapphet

Buriram Rajabhat University

Public Relations Officer

Uphawan Namhiran

Buriram Rajabhat University

วិวิวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

ที่ทำการสำนักงานวารสารววิวรรณสาร

568 หมู่ที่ 9 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: 084-518-6262

email address : wivitjournal@gmail.com

สมัครสมาชิกและส่งบทความได้ที่เว็บไซต์

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/wiwitwannasan/article/view/192684>

วิจิตรวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

เกี่ยวกับวารสาร

วิจิตรวรรณสาร เป็นวารสารวิชาการที่เกิดจากความร่วมมือทางวิชาการของเครือข่ายนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในหลายมหาวิทยาลัย เป็นวารสารราย 4 เดือน ตีพิมพ์ในสองภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีกำหนดออกปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่หนึ่ง ระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน ฉบับที่สอง ระหว่างเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่สาม ระหว่างเดือนกันยายน-ธันวาคม วิจิตรวรรณสารได้จัดทำเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบตีพิมพ์ และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ต้นฉบับ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือที่เป็นองค์ความรู้ด้านภาษา วรรณคดี คติชนวิทยา ภาษาศาสตร์ การสอนภาษา และภาษาเพื่อการสื่อสาร บทความที่จะได้รับการพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสาร จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใด และบทความทุกเรื่องที่ได้รับพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารนี้ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คนในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบทความ โดยเป็นการประเมินแบบอำพรางสองฝ่าย ต้นฉบับอาจได้รับการปรับปรุงและแก้ไขตามที่บรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นสมควร ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นใด ๆ ในบทความถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ อย่างไรก็ตาม ลิขสิทธิ์ในบทความที่ตีพิมพ์เป็นของวารสาร การพิมพ์ซ้ำบางส่วนหรือทั้งหมดของบทความจะต้องได้รับการอนุญาตจากบรรณาธิการวารสารเป็นลายลักษณ์อักษร

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

About Journal

Wiwitwannasan is an academic journal which originated from the academic cooperation of the Network of Academics on Language and Culture in many universities. It is a four monthly journal published in two languages: Thai and English. There are three issues each year, which are the first issue between January - April, the second issue between May - August and the third issue between September - December. Wiwitwannasan is prepared in two formats, which are the printed format and electronic format. The objective is to publish the manuscripts of the research article, academic article, and book review article, which are a body of knowledge in the field of language, literature, folklore, linguistics, teaching of language and language for communication. The articles to be published in the journal must be articles that have never been published in any other journals before, or are under consideration to be published in any other journals, and every article considered for publication in this journal has been evaluated by two experts in science related to articles by double blind method. The manuscript may be revised and edited as appropriate by the editors and experts. Any comments in the article are the views and responsibilities of the author of the article; however, the copyright is owned by the journal, and the reprint of all or part of an article must be approved by the editor of the journal in writing.

วิจิตรวิจารณ์สาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

วิวิธวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

บทบรรณาธิการ

เพราะเรามีพี่น้องเพื่อนพ้องมิตร
ผนึกจิตร่วมศรัทธาค่าไพศาล
บารมีด้วยเมตตาครูอาจารย์
นักวิชาการด้านภาษา-วัฒนธรรม

จึงก่อเกิด “วิวิธวรรณสาร”
เปิดพื้นที่วิชาการงานอุปถัมภ์
เผยแพร่วิชาคิดสร้างสรรค์วรรณกรรม
การร่ายรำของอักษรสะท้อนพินิจ

บทความส่งพิจารณาหลากหลาย
คนเขียนดีมากมายเห็นเช่นศีกษิต
เปิดแนวทางให้นักอ่านมีฐานคิด
สู่คุณภาพชีวิตที่มีผลมรรค

ภาคภูมิใจเป็นศักดิ์ศรีสู่ปฐพี
มีสั่นคลอนถอนศรัทธาเดินหน้าหลัก
วัฒนธรรมภาษาเทิดให้เลิศลักษณ์
ร่วมทอถักอักษรากล้าวงบรรณ

ฉบับนี้มีเก๋าสบทความเขียน
มุมมองเปลี่ยนพัฒนาปัญญา
ขับเคลื่อนงานของตนผลผลักดัน
“วิวิธวรรณ” สร้างสรรค์ให้จากใจจริง

บุญยเสนอ ตริวิเศษ
บรรณาธิการ

WIWITWANNASAN

Vol.5 No.1 (January - April) 2021

Editorial Note

Because we have friends and colleagues
To join hand with us with great faith
Together with affection of teachers
Academics of language and culture

There originated **Wiwitwannasan**
To give opportunity for academicians
To creat the literary works from creative mind
To invented words reflected critical acumen

Various articles being sent for review
Good writers were seen as critical men
Given to readers was a way of thought
To quality of life as the final aims

We were proud, the fifth year we reached
With strong belief to move forward
With the language of culture as the identity
To create the words of literary works

Nine articles of tastes this volume has
To exchange the view to develop wisdom
To drive individuals to develop works
Wiwitwannasan was created with our sincerity

Bunsanoe Triwiset
Editor in Chief

สารบัญ

วิจิตรวรรณสาร

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2564

ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤษชาในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยา

The Relationship of Way of Living and Nature in

Ayutthaya Classical Literature

กาญจนา วิชาญาปกรณ์

Kanchana Withchayapakorn

25

การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่

สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน

Phonic Spelling Reading Skill Teaching in Thai Language Textbooks

from the Reign of King Rama V to the Present

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้

Passapong Pewporchai

67

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

King Chulalongkorn's Worldview on Nature

สุภาพร คงศิริรัตน์

Supaporn Kongsirirat

85

น้ำผึ้ง: การศึกษาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมไทย – จีน

109

Honey: the comparative study in Thai and Chinese Culture

พลอยปภัส อุปพรพงศ์ / ผกาศรี เย็นบุตร

Ployprapust Upapohnpong / Pakasri yenbutra

**ภาพสะท้อนบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชายที่ปรากฏใน
นิทานพื้นบ้าน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์**

127

Reflection of Roles and Behavior of Male Characters that

Appeared in Folk Tales, Laplae District , Uttaradit Province

อลิศรา แก้วชนะเนตร

Alissara kaewchanate

ลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง

143

*The Features of Language of the Words Refer to Isan People
that Appear in Thai Country Songs*

ปณชญา ศิวนิพัทธ์ / พิมพ์ผกา ยอดนารี

Punchaya Shivaniphat / Pimpaka Yodnaree

**การใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ
ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**

163

Using Vocabulary Games to Develop English Vocabulary

Learning of Students at Demonstration School

Buriram Rajabhat University

ภานรินทร์ ไทยจันทร์รักษ์ / ภัทรินทร์ บุญทวี / วงจันทร์ พูลเพิ่ม

Phanarin Thaichantararak / Phatrinthorn Bunthawee /

Wongjan Poolpoem

การศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม
ในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

185

*The Study of Enquiry Method for Encouragement of Learning Literature
and Literary Works in the Course Book 'Rhythm of Literatures' for
Grade 1-6 Student*

ปราชญากร หมั่นหาวงศ์ / โสภี อุ้นทะยา

Pratchayakorn Mueanhawong / Sopee Untaya

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

211

อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำ และเรื่องราวอื่น ๆ : สนามรบแห่งอุดมการณ์

The Mystery of the Black Panther and Other Stories:

Ideological Battlefield

ลักษณาวดี เรืองรัมย์ / อุภาวัณณ์ นามหิรัญ

Laksanawadee Rueangram/ Uphawan Namhiran

แนะนำผู้เขียน

231

ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพร่พฤษยาในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยา

The Relationship of Way of Living and Nature in Ayutthaya Classical Literature

กาญจนา วิชญาปกรณ์ / Kanchana Withchayapakorn

*Thai Language Department, Faculty of Humanities, Naresuan University
Phitsanulok 65000, Thailand*

Email: kanwith@hotmail.com

Received: January 10, 2021

Revised: April 11, 2021

Accepted: April 20, 2021

Abstract

The purpose of this research was to analyze the relationship between the way of living and nature in four Ayutthaya classical literatures: *Mahachat Kham Luang*, *Lilit Phra Lo*, *Samutthakhot Khamchan*, and *Suea Kho Khamchan*. The analysis showed that there were three types of relationship between nature and way of living. The first one was nature-human relationship, which consisted of two modes. The first mode was between nature and human appearance while the second mode was nature and human nature. The second type was nature-cultural context relationship. Here, it showed that nature performs an important role on human life; and that nature can represent the belief and value of human. Lastly, the third type was of nature-social context. Nature can represent the social status of

a person. It emphasized how gender, as assigned by society, dictated the social status, social space, and sexuality of the individuals. Overall, the relationship between the way of living and nature in the four Ayutthaya classical literatures emphasized the interdependent relationship between nature and human. The being of human was conditioned by nature while nature can exist only through human consciousness and thought.

Keywords: Relationship, Way of Living, Nature, Ayutthaya Classical Literature

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤกษาในวรรณคดีเอกสมัยกรุงศรีอยุธยา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ มหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และ เสือโคคำฉันท์ ผลการศึกษา พบความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤกษา 3 ประเด็น คือ 1. ไพรพฤกษากับชีวิตมนุษย์ พบ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ความสัมพันธ์ด้านคุณลักษณะของธรรมชาติกับบุคลิกภายนอกของมนุษย์ ลักษณะที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติภายในของมนุษย์ 2. ไพรพฤกษากับบริบททางวัฒนธรรมพบว่า ธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้ธรรมชาติดังยังแสดงให้เห็นความเชื่อและค่านิยมของมนุษย์ 3. ไพรพฤกษากับบริบททางสังคม ปรากฏว่า ธรรมชาติสื่อถึงสถานภาพและเพศสภาพของความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สังคมกำหนด ทั้งด้านชนชั้น ด้านการกำหนดพื้นที่ของความเป็นชายและความเป็นหญิง และด้านเพศวิถี ความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับวิถีชีวิตในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยาทั้ง 4 เรื่องเน้นย้ำให้เห็นว่า ธรรมชาติกับมนุษย์ต่างเกี่ยวพันกัน ในขณะที่มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยธรรมชาติ ในทำนองเดียวกันธรรมชาติ ดำรงอยู่ได้ก็เพราะมนุษย์ตระหนักและสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติเช่นกัน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, วิถีชีวิต, ไพรพฤกษา, วรรณคดีเอกสมัยอยุธยา

บทนำ

ในตะวันตกความคิดเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ เริ่มมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 นักวิจารณ์เริ่มให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สภาพดินฟ้าอากาศและลักษณะทางเชื้อชาติ โดยมีความเห็นว่าวรรณคดีแต่ละเรื่องมีพื้นฐานจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ภูมิศาสตร์ สภาพดินฟ้าอากาศ และสถาบันทางสังคม (Boonkachorn, 2010, pp.101-104) กวีของตะวันตกในยุคโรแมนติกต่างก็ให้ความสำคัญของธรรมชาติที่มีอำนาจในการบันดาลใจ เป็นพลังขับเคลื่อนให้กวีเรียงร้อยวรรณคดีออกมา ดังเช่น วิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ท (William Wordsworth) จินตกวีชาวอังกฤษ เป็นต้น

ในส่วนของกวีและวรรณคดีไทยนั้น เมื่อพิจารณาจากวรรณคดีไทยสมัยโบราณพบว่า วรรณคดีเกือบทุกเรื่อง มักมีการกล่าวถึงธรรมชาติ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติ ได้แก่ สภาพน้ำ ดิน ฟ้า อากาศ ป่า เขา พรรณพฤกษา และสรรพสัตว์ ทั้งเพื่อใช้ในการดำเนินเรื่อง และการพรรณนา การเปรียบเทียบกับอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ของตัวละคร วรรณคดีที่มักกล่าวถึงธรรมชาติ คือวรรณคดีนิราศซึ่งสาระหลักของเรื่อง คือ การพรรณนาคร่ำครวญอาลัยถึงหญิงคนรัก เมื่อกวีพบเห็นธรรมชาติรอบตัวขณะเดินทาง ก็จะหวนระลึกคุณลักษณะของหญิงคนรัก และความสุখেที่เคยอยู่ร่วมกัน ดังบทร้อยกรองในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก พระนิพนธ์ในเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร

ลำดวนเจ้าเคยร้อย	กรองเปนสร้อยลำดวนถวาย
เรียมชมดมสบาย	พี่เอาสร้อยห้อยคองนาง
ลำดวนปลิดกิ่งก้าน	สนสวาย
กรองสร้อยลำดวนถวาย	คำเช่า
ชุมชมดมกลิ่นสบาย	ใจพี่
เอาสร้อยห้อยคอเจ้า	แนบหน้าชมโฉม

(Fine Arts Department, 2002a, p. 383)

บทพรรณนาในกาพย์ห่อโคลงนิราศข้างต้นนี้ นอกจากแสดงถึงชนบในการแต่งนิราศแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยกับธรรมชาติที่สัมพันธ์กัน ธรรมชาติ นอกจากแสดงถึงคุณสมบัติของกุลสตรีด้านงานฝีมือการร้อยดอกไม้ได้งดงามแล้ว ยังแสดงถึงความประณีตในการคิดสรรดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม ซึ่งให้ความรื่นรมย์แก่ผู้ร้อยและผู้รับอันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของกุลสตรี อีกทั้งยังทำให้หญิงชายเกิดความรักความเสนหา

และความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นเมื่อชายต้องพรากจากหญิงคนรัก ขณะเดินทาง หากพบเห็นธรรมชาติ หรือ ดอกไม้ใด ก็ย่อมคะนึ่งถึงความสุข ความรักและกิจกรรมที่ชายและหญิงคนรักเคยทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้ชายคิดถึงหญิงคนรักยิ่งขึ้น

กรณีตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติและมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ฉะนั้นเมื่อกริพพบเห็นธรรมชาติรอบตัวจึงนำมาเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกของตน นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีสัมพันธ์กับธรรมชาติและบริบทสิ่งที่แวดล้อมตน ดังนั้นวรรณคดีจึงย่อมสร้างจากชีวิต จากความคิดความรู้สึกของมนุษย์ที่รังสรรค์จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงธรรมชาติที่แวดล้อมตัวกวีด้วย ดังที่ Shivasariyananda (2001, pp. 105-106) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับมนุษย์ไว้ว่า

... เมื่อคนตัดฟันเห็นป่าที่มีต้นไม้สูงเขียวสะพรั่งก็จะคิดถึงว่า ต้นไม้เหล่านี้จะตัดไปหาฟันขายได้เท่าไร คนชุดเรือเมื่อเข้าปากก็ครุ่นคิดอยู่แต่ว่า ไม่นิดใดทำเรือดีชนิดใดไม่ได้ เจ้าของป่า ในขณะที่เที่ยวชมป่าของตนก็จะรู้สึกภูมิใจว่า ที่ดินอันกว้างใหญ่และราคาของต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในที่นั้น เมื่อประมวลได้แล้วคงมีมูลค่าไม่น้อยไม่ อาจจะเป็นเงินเลี้ยงตัวไปจนสิ้นอายุ หญิงชายคู่หนึ่งที่กำลังรักกัน เมื่อได้มาในป่านั้นคงจะรู้สึกเบิกบานที่ได้มาอยู่ด้วยกันโดยลำพังในท่ามกลางธรรมชาติอันงามเช่นนั้น และด้วยอำนาจความเสน่ห์ที่มีต่อกัน อาจทำให้เห็นธรรมชาติงามยิ่งขึ้นอีกหลายเท่า...

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่าบริบทแวดล้อม รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ อาชีพ และห่วงอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้มนุษย์มีมุมมองต่อธรรมชาติและสิ่งที่แวดล้อมแตกต่างกันไป นอกจากนี้ ธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งป่าเขาลำเนาไพร พืช สัตว์และสายน้ำ ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อจินตนาการของกวีในการสร้างสรรค์วรรณคดี ดังที่ Chitchamnong (1989, p. 68) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

นอกจากภาพยี่ห้อโคลงประพาสธารทองแดง ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรซึ่งแสดงความรื่นรมย์ของป่าแล้ว กวีอยุธยา มักใช้ธรรมชาติเป็นวัสดุของการแสดงอารมณ์หลักอย่างหนึ่งของมนุษย์ คือความทิวหาวิไลหา ซึ่ง

เป็นแก่นของนิราศ และเป็นส่วนหนึ่งของวรรณคดีนิยาย หรือที่มีตัวละคร โดยเฉพาะเมื่อตัวละครอยู่โดดเดี่ยว หรือพรางจากคนรัก

จากข้อความดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า กวีซึ่งเป็นมนุษย์ย่อมมีความผูกพันกับธรรมชาติ จึงมักนิยมนำธรรมชาติมาสื่อและการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก โดยเฉพาะอารมณ์รักทั้ง ยามสมหวังและผิดหวัง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า นอกเหนือจากความผูกพันกับ ธรรมชาติด้วยการนำธรรมชาติมาเป็นสื่อถ่ายทอดอารมณ์ เพื่อโน้มน้าให้ผู้อ่านเกิดภาพ และอารมณ์ความรู้สึกให้คล้อยตามแล้ว ธรรมชาติที่พบในวรรณคดี ยังมีความสัมพันธ์และ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต วิถีคิด และการดำรงตนในสังคมของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย เช่น ความสัมพันธ์ของน้ำกับพิธีกรรม การดำรงชีวิตและประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณคดีในสมัยอยุธยาที่ส่งอิทธิพลต่อกวีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทั้งในด้านการฟื้นฟูวรรณคดีสมัยอยุธยา และการเลียนแบบโวหาร โดยถือว่าวรรณคดีสมัยอยุธยาเป็น แบบฉบับและเป็นโวหารครู ดังที่ Chitchamnong, Ruengruglikit, and Sujjapun, (1989, pp. 23-25) กล่าวว่า บทละครเรื่องอุณรุท ตอนพระไทรชมโฉมของพระอุณรุทนั้น พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเลียนแบบโวหาร ตอนพระโพธิ์ชมโฉมพระสมุทรโสมจาก วรรณคดีเรื่องสมุทรโสมคำฉันท์ หรือ บทผาคนางในนิราศนรินทร์ที่เลียนแบบโวหารผาคนาง ของวรรณคดีเรื่องกำสรวลโคลงตัน เป็นต้น บทชมโฉมและบทผาคนางล้วนแสดงให้เห็นถึง การนำธรรมชาติมาสื่อถึงความงามและความทุกข์ทรมานของตัวละคร

วรรณคดีสมัยอยุธยานั้น นอกจากวรรณคดีนิราศที่นิยมการนำธรรมชาติมา เป็นองค์ประกอบในการแต่งวรรณคดีแล้ว วรรณคดีที่เป็นเรื่องเล่าหลากหลายเรื่องก็ได้นำ ธรรมชาติมาพรรณนาเพื่อแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ และใช้ในความเปรียบ ดังเช่น บทพรรณนาการเคลื่อนพลของพระลอจากเมืองสรวงเพื่อไปหาพระเพื่อนพระแพงที่เมือง สรวง ตอนหนึ่งว่า

พระองค์โอบาสเพี้ย	คศิธร
เสด็จจุจเดือนเขจร	แจ่มฟ้า
ดวงดาวดาษอัมพร	เรียงเรียบ
ดุจดุพลเจ้าหล้า	รอบล้อมเสด็จโดย

(Fine Arts Department, 1997, p. 426)

การใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมยที่นำพระจันทร์เปรียบกับพระลอ และนำดวงดาวในท้องฟ้าเปรียบได้กับกองทัพทหารที่ร่ายล้อมพระลอ นั้น นอกจากให้ภาพความยิ่งใหญ่ของพระลอในฐานะกษัตริย์แล้ว ยังสื่อว่าพระลอโดดเด่นกว่าผู้อื่นและเป็นเพียงคนเดียวเฉกเช่นพระจันทร์ที่มีเพียงหนึ่งดวงบนท้องฟ้า ในขณะที่กองทัพทหารเปรียบได้กับดวงดาวที่มีจำนวนมาก และรายล้อมพระจันทร์นั้น ช่วยเสริมให้พระจันทร์เด่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พระจันทร์และดวงดาว ยังแสดงถึงความแตกต่างทางสถานภาพของชนชั้นกษัตริย์กับทหารอีกด้วย ทั้งนี้เพราะท้องฟ้าในยามราตรี ดวงจันทร์หรือเดือนจะปรากฏเพียงดวงเดียว ประกอบกับมีขนาดใหญ่กว่าและเจิดจ้ากว่า จึงย่อมโดดเด่นกว่าดวงดาวที่ปรากฏอยู่ดาษดื่นทั่วท้องฟ้า ฉะนั้นดวงดาวจึงสื่อถึงความเป็นธรรมดาและพบเห็นอยู่โดยทั่วไป ในขณะที่ดวงจันทร์นั้น สื่อถึงผู้ที่มีสถานภาพและชั้นทางสังคมที่สูงส่งกว่าดวงดาว สถานภาพของดวงดาวจึงมักเป็นรองพระจันทร์ ดังสำนวนที่ใช้ว่า “ดาวล้อมเดือน”

ตัวอย่างบทพรรณนาในเรื่องลิลิตพระลอ แสดงให้เห็นว่า นอกจากกวีใช้ธรรมชาติเพื่อโน้มนำคุณค่าความงามทางภาพและอารมณ์ความรู้สึกแล้ว ธรรมชาติที่นำเสนอในวรรณคดี ยังแสดงถึงความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ค่านิยมของสังคมในช่วงนั้น ๆ อีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวรรณคดีเอกสมัยอยุธยา โดยเน้นวรรณคดีที่เป็นเรื่องเล่าซึ่งมีองค์ประกอบหลักของเรื่อง ได้แก่ ตัวละคร ฉากเหตุการณ์ และโครงเรื่อง เป็นต้น โดยมุ่งวิเคราะห์ให้เห็นว่า ไพรพฤษา หรือ ธรรมชาติที่แวดล้อมตัวละครหรือกวี มีความสัมพันธ์และแสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนในยุคสมัยนั้น

อนึ่งในบทความวิจัยนี้จะใช้คำว่า “ไพรพฤษา” แทนคำว่า “ธรรมชาติ” ซึ่งในภาษาอังกฤษ คือ “nature” ทั้งนี้เพราะเมื่อพิจารณาจากวรรณคดีที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาจะพบว่า ตัวบททั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ มหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และเสื่อโคคำฉันท์ ล้วนเน้นชีวิตของตัวละครในบริบทของป่าเขาลำเนาไพร ดังนั้นจึงมุ่งศึกษาธรรมชาติในขอบเขตนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤษาในวรรณคดีเอกสมัยกรุงศรีอยุธยา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย มี 2 ประเด็น คือ ขอบเขตด้านข้อมูลและขอบเขตด้านกรอบแนวคิด

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

จะศึกษาเฉพาะวรรณคดีเอกสมัยอยุธยาที่เป็นเรื่องเล่า กล่าวคือ มีโครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก เป็นองค์ประกอบหลักของเรื่อง จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วรรณคดีเรื่อง มหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และเสื่อโคคำฉันท์

2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพร่พฤษภษาในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยา ใช้การวิจารณ์วรรณคดีในแนวสังคม และแนวคิดเพศสภาพ ซึ่งสามารถสังเขปการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้ คือ

การศึกษาวรรณคดีกับสังคมเป็นการวิเคราะห์วรรณคดีจากองค์ประกอบภายนอกของวรรณคดี โดยพิจารณาบริบทสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดี ณ ช่วงเวลานั้น แม้การวิจารณ์วรรณคดีในแนวสังคมจะมีมาเป็นเวลานาน แต่ก็ยังเป็นแนวความคิดที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะมนุษย์ย่อมต้องอยู่ในสังคม และมีความสัมพันธ์กับสังคม ทั้งในด้านวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และธรรมชาติที่แวดล้อมมนุษย์ Wellek and Warren (1949, p. 89) กล่าวว่า วรรณคดีคือสถาบันหนึ่งของสังคม โดยใช้ภาษาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์สังคม และถ่ายทอดชีวิตของคนในสังคม ฉะนั้นวรรณคดีจึงแสดงถึงความจริงในสังคม ทั้งธรรมชาติ สภาพแวดล้อม เหตุการณ์ต่าง ๆ และชีวิตของคนในสังคม รวมทั้งธรรมชาติภายในของมนุษย์แต่ละคน ฉะนั้นวรรณคดีจึงย่อมสัมพันธ์กับชีวิตและสังคม

วกีกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอยู่ 3 ประการ คือ นอกจากกวีจะเป็นผู้ประพันธ์วรรณคดีแล้ว กวียังเป็นหน่วยหนึ่งของคนในสมัยนั้น ๆ และเป็นพลเมืองของสังคมอีกด้วย (Shivasariyananda, 2001, p. 196) ฉะนั้นในการแต่งวรรณคดี กวีจึงย่อมต้องได้รับอิทธิพลจากสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติที่แวดล้อมตัว ณ ขณะนั้น โดยนำมาเป็นสาระในการสร้างสรรค์งาน ทั้งเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมและธรรมชาติของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มคนในสังคม ส่วนความสัมพันธ์กับธรรมชาติภายนอกที่แวดล้อมตัวมนุษย์

ทั้งพันธู์พีช สัตว์ ป่าเขา ดินฟ้าอากาศนั้น กวีนำมาเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความต็มต้ำกับความงดงามของธรรมชาติ หรืออารมณ์ความรู้สึกด้านอื่น ๆ

วรรณคดี เป็นบันทึกประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์ในด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและในฐานะสมาชิกของสังคม อันเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ทั้ง ครอบครัว การเมือง รัฐ รวมทั้งบทบาทสถานะต่าง ๆ ในสังคม Boonkachorn (2010, pp.92-112) ได้กล่าวถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับสังคมว่า ในด้านวรรณคดีกับภาพสะท้อนทางสังคมนั้น กวีได้สร้างให้วิถีชีวิตของตัวละครว่าตกอยู่ภายใต้กรอบของบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม รวมทั้งธรรมชาติที่แวดล้อม อย่างไรก็ตามภาพของสังคมที่ถูกนำเสนออาจถูกบิดเบือนด้วยอคติส่วนตัวของกวี (Sarttre, 1983, p. 132) ดังนั้นการศึกษาวรรณคดีในแนวสังคม จึงควรศึกษาโครงสร้างทางความรู้สึกของยุคสมัยและสังคมด้วย

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับชีวิตย่อมเกี่ยวเนื่องกับสังคม สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบริบททางธรรมชาติ และที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้น เพื่อให้คนประพฤติปฏิบัติตามกรอบ ดังปรากฏจากค่านิยม ความเชื่อ ขนชั้น สถานภาพและบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้อย่างแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ทางสังคม การศึกษาเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและค่านิยมของแต่ละยุคสมัยและแต่ละชาตินิยมเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา ซึ่ง Suphap (2002) ได้กล่าวถึงว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ที่ต้องมีการจัดระเบียบและการควบคุมทางสังคม โดยมีบรรทัดฐาน (norm) เป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการประพฤติปฏิบัติตนไปตามสถานภาพ (status) ทั้งสถานภาพที่ติดตัวมาและสถานภาพที่ได้มาภายหลัง อันเป็นตำแหน่งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม และบทบาท (role) คือการปฏิบัติตน การทำหน้าที่ไปตามสถานภาพ ซึ่งใน แต่ละสังคมนิยมมีวัฒนธรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตของสังคมนั้น ๆ อันประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ในสังคมต้องมีสถาบันทางสังคมเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง อย่างเป็นระเบียบและระบบ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการปกครอง และสถาบันเศรษฐกิจ เป็นต้น ในสังคมนอกจากประกอบด้วยกลุ่มคนแล้วยังประกอบด้วยชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดระดับชั้นทางสังคมที่แตกต่างไปตามสถานภาพ

ปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์ในการกำหนดสถานภาพและบทบาททางสังคมคือ เพศสภาพ Phatthranukrom (2006, pp. 1-11) กล่าวถึงเพศสภาพว่ามาจากภาษา

อังกฤษว่า “Gender” ซึ่งในภาษาไทยมีหลากหลายคำ เช่น บทบาทชายหญิง บทบาทหญิงบทบาทชาย เพศวิถี เพศสภาพ เพศภาวะ หรือ เพศสภาวะ เพศสภาพแตกต่างจากคำว่า “เพศ” (sex) ที่กำหนดขึ้นโดยธรรมชาติตามสภาวะทางชีววิทยาเกี่ยวกับสรีระโดยตรงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และมีเพียง 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชายซึ่งแทนสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ส่วนเพศสภาพเป็นเพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมหรือทางวัฒนธรรม สังคมกำหนดให้เพศหญิงและเพศชายแสดงออกในลักษณะที่เหมาะสมในความเป็นหญิงในความเป็นชาย การแสดงออกสามารถเรียนรู้ได้จากสังคมรอบข้างและสถาบันทางสังคม ศาสนา เศรษฐกิจและการเมือง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงกำหนดการแสดงออกทางเพศวิถี (sexuality) เพศสภาพสามารถแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลง

จากการสังเกตการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าธรรมชาติย่อมสัมพันธ์กับชีวิตและสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาปรับเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤษชาในวรรณคดีเอกสมย์อยุธยา ดังนี้ คือ

1. ไพรพฤษชากับชีวิตมนุษย์
2. ไพรพฤษชากับบริบททางวัฒนธรรม
3. ไพรพฤษชากับบริบททางสังคม

วิธีการวิจัย

1. รวบรวมวรรณคดีเอกสมย์อยุธยาตอนต้นที่ใช้เป็นตัวบทในการวิเคราะห์ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

- 1.1 วรรณคดีเรื่อง มหาชาติคำหลวง
- 1.2 วรรณคดีเรื่อง ลิลิตพระลอ
- 1.3 วรรณคดีเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์
- 1.4 วรรณคดีเรื่อง เสือโคคำฉันท์

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านตัวบทที่นำมาวิเคราะห์ และกรอบแนวคิดด้านวรรณคดีกับสังคม

3. ขั้ววิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤษชาในวรรณคดีเอกสมย์อยุธยา โดยใช้การพิจารณาตีความจากตัวบทเป็นเรื่อง ๆ ไป

4. ขั้วสรุปอภิปรายผลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วิถีชีวิตในบทความวิจัยนี้ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนไพรพฤกษา หมายถึง ธรรมชาติที่แวดล้อมมนุษย์ ได้แก่ น้ำ ดิน ฟ้า อากาศ ป่า เขา พรรณไม้ และสัตว์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยาที่เป็นเรื่องเล่าทั้ง 4 เรื่อง จากการวิเคราะห์วรรณคดีแต่ละเรื่อง พบความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤกษา ดังนี้ คือ

1. ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤกษาในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติคำหลวง จากการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ในด้านต่อไปนี้ คือ

1.1 ไพรพฤกษากับชีวิตมนุษย์ ในมหาชาติคำหลวงพบการเชื่อมโยงธรรมชาติเข้ากับรูปลักษณ์ภายนอกและธรรมชาติภายในของมนุษย์ ในส่วนของการเสนอรูปลักษณ์ภายนอกของมนุษย์นั้น มักเป็นการนำธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับรูปลักษณ์ของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อตัวละครต้องพลัดพรากจากวังอันถือว่าเป็นที่อยู่ที่สุดสบายทั้งกายใจ โดยต้องเผชิญกับความลำบากในพงไพร เช่น ในกัณฑ์ท้าวณัณฑ์ เมื่อพระนางผุสดีครวญอาลัยรักและสสารพระนางมัทรีที่จะต้องเข้าป่าไปกับพระเวสสันดรว่า “นางไคดาลไคปางอ่อนลอยด ลักษณะลายลมยดมาลยศุข อยู่ยงฉุกกระฉ่อนไหว คือใบกล้วยทองต้องลมพาล” (Fine Arts Department, 1997, p. 81) บทพรรณนาดังกล่าว ส่อให้เห็นภาพที่แตกต่างด้านรูปลักษณ์ของพระนางมัทรีเมื่ออยู่ในวังกับในป่า โดยพรรณนาลักษณะฝ่ามือของพระนางมัทรีที่อ่อนนุ่มและแบบบางนั้น เมื่อต้องได้รับความลำบากและตรากตรำงานในป่า ฝ่ามือก็จะแตกและหยาบกร้านโดยเปรียบกับใบตองที่บอบบางซึ่งแตกยับเพราะแรงลม หรือพระนางผุสดีครวญถึงความทุกข์ของแม่ที่ต้องพรากจากลูกว่า “เหมือนแม่จักมิเห็น ณ พ่อ ลูกสรเลินบุญญา ณ พ่อ ผอมเหลืองคือใบไม้ ณ พ่อ เหตุบ่เห็นหน้าไ้หน่อท้าวฉนวนนั้น” (Fine Arts Department, 1997, p. 83) บทพรรณนานี้ กวีเปรียบรูปร่างที่ซูบผอมกับลักษณะของใบไม้ที่บางและใบแก่ ซึ่งนอกจากมีสีเหลืองที่แสดงถึงความร่วงโรยแล้ว ความแกร่งยังลดลงจึงทำให้ร่วงหล่นได้ง่าย ทั้งนี้เพื่อสื่อถึงรูปร่างที่ผ่ายผอมและผิวพรรณที่ซูบซีดเพราะความยากลำบาก เมื่อต้องอาศัยอยู่ในป่าเช่นกัน

ในขณะเดียวกันธรรมชาติ ยังส่อให้เห็นรูปลักษณ์ที่งดงามน่ารักของมนุษย์ ดังปรากฏในกัณฑ์มหาพรต เมื่อพระเจ้ากรุงสุโขทัย ทอดพระเนตรเห็นสองกุมารที่คล้ายคลึงกับชาติและกันหาว่า “พิศดำเนนลีลา เมื่อสองราลีลาศ ดุจสิทราขร้าวคูหา หากษานัน

... มีรูปโฉมโนมพรรณ สองเสมอกนข้าซ่อน... ดูรูปทอง ทั้งแห่ง ภัคตราแบ่งบงกช ใสศดอยู่รอรอง” (Fine Arts Department, 1997, p. 265) บทพรรณนานี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเดินของ “สีหราช” หรือ สิงโตที่มีท่วงท่าสง่างาม โดยกวีนำมาเปรียบกับท่วงท่าการเดินของสองกุมาร แม้ว่าสองกุมารจะเป็นทาสของชูชก แต่การเอียงกรายก็สง่างาม ส่วนดอกบัวที่กำลังแบ่งบานนั้น ให้ภาพใบหน้าที่สุดใสของสองกุมาร การใช้ราชสีห์และดอกบัวบาน ล้วนสื่อภาพความงามของลูกกษัตริย์ที่แม้ว่าจะถูกกลทอนสถานภาพก็มิอาจบดบังชาติกำเนิดอันสูงส่งได้

ธรรมชาติยังมีอำนาจโน้มน้าอารมณ์ซึ่งถือเป็นธรรมชาติภายในของมนุษย์อีกด้วย กล่าวคือ ความงามของธรรมชาติโน้มน้าตัวละครให้มีอารมณ์รื่นรมย์ไปกับความงดงามของธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ดังเช่น ในกัณฑ์จุลพน เมื่อพราหมณ์เจตบุตรพรรณนาความงามของเส้นทางไปเขาวงกตที่พระเวสสันดรพำนักอยู่ ว่า “นกทศเหินเหลือแหล่ จับไม่แซ่ขันขาน สัตว์บันสารเสียงศรี ดูจดนตรีสารสวรรค์...คนมาไกลไกลใกล้ อยู่ดอยู่ได้แรงรมย์ เย็นเฉื่อยฉ่ำวิลาส ห่อนใคร่คลาศคลาคิน” (Fine Arts Department, 1997, pp. 151-152) บทพรรณนานี้ สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติที่มาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่เต็มไปด้วยนกนานาชนิดซึ่งงดงามและมีเสียงร้องอันไพเราะ รวมทั้งความร่มรื่นของไม้หนานาพรรณ ล้วนดึงดูดมนุษย์ให้ปรารถนาพำนักอยู่ในป่า

นอกจากนี้ธรรมชาติภายในของมนุษย์ ยังมีผลให้ธรรมชาติรอบตัวแปรเปลี่ยนไปตามความรู้สึกของตัวละครในช่วงเวลานั้น เช่น ในกัณฑ์กุมาร เมื่อชาลีและกัณหาครวญด้วยความทุกข์ เพราะต้องพรากจากบิดามารดาและที่พำนักว่า “ไม่เห็นลูกเหลือแหล่ บัดนี้ ออกท้าวแม่บมิเห็น ลูกเลอย ไม่ทร่สมสมกังวนนี้ รามมีสมออกท้าวมิ่งมาดา โสดเลอย โฟพลดขุนขรรอยู่ บัดนี้เราร้อนคุไครขรร รอดเลอย ไชรวิดชาวดบงใบ บัดนี้เราพี่น้องจะส่ดุดกใจงวาดแล นานาพฤษผลชาติ ขาตินิราสร้างอวาสบมิเห็น แลแม่เฮา” (Fine Arts Department, 1997, pp. 212-213) บทครวญนี้ แสดงถึงความทุกข์ ความโศกเศร้าของตัวละครทั้งสองที่ต้องพลัดพรากจากมารดาและที่อยู่อาศัยนั้น ส่งผลให้เห็นธรรมชาติรอบตัวที่นาอึดริมนั้น ได้สร้างความหม่นเศร้าแก่ตัวละคร ดังภาพผลไม้ที่ตกดาษต้น และต้นโพธิ์ต้นไทรที่มีกิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาซึ่งเป็นบรรยากาศที่รื่นรมย์ แต่กลับยิ่งเพิ่มความท่วงท้าวารมณ์บุคคลอันเป็นที่รักและที่พำนักที่แสนสุข

ในขณะที่เดียวกันธรรมชาติรอบตัวก็ได้รับผลกระทบทางอารมณ์ของมนุษย์ด้วยเช่นกัน ดังเช่นบทพรรณนาในกัณฑ์ฉกษัตริย์ เมื่อกษัตริย์ทั้งหกองค์สิ้นสติ นอกจาก

เหล่าอำมาตย์ ทหารและราษฎรก็พลอยโศกเศร้าจนสิ้นสติตามแล้ว ธรรมชาติดึงเศร้ามำสรดไปด้วย “พันธุเขาทั้งหลายแล่นที่ อนันมีในไพรพระหารณ กวีจลลัศจรรย์ดาลดูแปลก แผลกว่าธรรมดาในบัดดยวันนั้น อันว่ามหาปรีดิ์พิ้นผไทแท่นแผ่นผเทศมณฑล ดุจครวีไหวหวั่นน บ่นไปมาเมื่อนั้น อันว่ามหาพิศาล สมุทผุดเปนคลื่น ตื่นตีฟองฟุ้งพัดผอง ดงจะตีทวงททาย ร่ำร่ำกราทงทั้งหลายสลับแล อันว่าพระญาลิเนรบรรพตาก็บรรดลดา ลประดยนประดัยกษ โอนมีเอียงอรรคจุฬาลันโตนโอนโอนต พยงจะกำครดสงสารท่าน นั้นน” (Fine Arts Department, 1997, p. 299) กวีสื่อให้เห็นว่า ความเศร้าโศกของ หกษัตริย์นั้นมากมายและยิ่งใหญ่ แม้ธรรมชาติก็หวั่นไหวโศกเศร้าตามจนเกิดมหันตภัย ทั้งเกิดแผ่นดินไหว เกิดอุทกภัยทั้งแม่น้ำในป่า และมหาสมุทรสีทันดร ส่งผลให้เขาพระสุเมรุ อันเป็นที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ต้องเอนเอียง เพราะได้รับผลกระทบแห่งความโศกเศร้า เหตุการณ์นี้แสดงถึงคุณค่าในความเป็นมนุษย์ผู้ยึดมั่นในคุณธรรม

1.2 ไพรพฤษากับบริบททางวัฒนธรรม ในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติ คำหลวง แสดงถึงความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อพื้นฐานการดำรงชีวิตในด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ดังตัวอย่างในกัณฑ์หมพานต์ พระนางมัทรีได้พรรณนาถึงป่าหิมพานต์ไว้ตอนหนึ่งว่า “จักรีนขึ้นพระไทย วนาไลย ประเทศในรมเมศทิมวา ท้าวธจักรทรงไพร่ต่างไอสวรรค์” (Fine Arts Department, 1997, pp. 66-67) จากบทพรรณนานี้ พระนางมัทรีเห็นว่า “ไพร” หรือป่าที่พระเวสสันดรต้องไปอยู่นั้น คือที่อยู่อาศัยซึ่งให้ความสุขและความสบายเหมือนกับการอาศัยอยู่ในวัง

นอกจากนี้ธรรมชาติยังมีความอุดมสมบูรณ์และให้ความสุขไม่น้อยกว่าในวัง ดังเช่นในมุมมองของพระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงเห็นถึงความลำบากที่ชาลิและกัณหาต้องเผชิญ หากไปอยู่ป่ากับพระเวสสันดร สองกุมารต้องบริโภคผลไม้ที่ไม่มีภาชนะสวยงามรองรับว่า “อาจินกินพลับพลอง ใบไม้รองตองปะปู” (Fine Arts Department, 1997, p. 99) หรือต้องนุ่งห่มด้วยเปลือกไม้ เชือกปอ และหญ้าคา ดังความว่า “เยย่งนุ่งปอป่า เปลือกไม้หญ้าคาเคื่อง” (Fine Arts Department, 1997, p. 99) แทนการนุ่งห่มเครื่องทรงอย่าง วงศ์กษัตริย์ แม้ในทัศนะของพระเจ้ากรุงสุโขทัย จะเห็นว่าการอาศัยในป่าเป็นความลำบาก ทั้งอาหารที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่มที่เรียบง่ายนั้นลดความยิ่งใหญ่ของชนชั้นกษัตริย์ แต่หากมองในมุมกลับกันจะเห็นว่า ป่ามีความสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และปัจจัยอื่น ๆ แก่มนุษย์ และเป็นแหล่งรวมทุกสรรพสิ่ง ที่สามารถแสวงหาได้

โดยง่าย ดังปรากฏอย่างชัดเจนในมุมมองของพรานเจตบุตรผู้คุ้นเคยกับป่า จะตระหนักในคุณค่าของป่าว่าเป็นชุมคลังแห่งความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาหารอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีพ ดังพบได้ในตอนที่พรานเจตบุตรพรรณนาความอุดมสมบูรณ์ของผลไม้ในป่าหิมพานต์ให้ชูกฟังว่า “หลายหล่นปลุกบปุนปาน อ่อนแก่ห่ามดิบสุกช่อช้อยชุกระโยงยาน กบขนองสองสัณฐาน ปานปรียบม่วงสุกไสขจี ชายใดเดือนแหบให้ นิ่งภายใต้เปรมปรีดิ์ เลือกกินโดยอิษฐ์ ม่วงกึ่งແปล้ลิดถึงมือ สุกดิบดกกึ่งก้อมพกค่าค้อมคูปใบถือ คีอรรคฟ้าไล่ลูกงาม” (Fine Arts Department, 1997, p. 152) ต้นไม้โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นมะม่วงล้วนมีผลตกสามารถเป็นอาหารได้ตลอดเวลา เพราะมีทั้งผลที่อ่อน แก่ สุก ห่ามและดิบ กวีพรรณนาให้เห็นภาพของมะม่วงที่มีผลตกจนกิ่งเรียพันคนสามารถเลือกเก็บได้ตามใจชอบ บทพรรณนานี้แสดงถึงคุณประโยชน์ของต้นไม้ที่ทั้งร่มเงาพักพิง และผลไม้เป็นอาหารที่เลิศรส

ในมหາชาติคำหลวง กวีพรรณนาให้เห็นว่าน้ำนั้น นอกจากใช้อาบซักล้างแล้วยังใช้ดื่มหุงต้มอาหาร และเป็นยารักษาได้อีกด้วย ดังปรากฏในกัณฑ์ฉกษัตริย์ เมื่อกษัตริย์ทั้งหกพระองค์ได้พบกันก็โศกเศร้าจนสิ้นสติ พระอินทร์เล็งญาณเห็นว่าไม่มียาใครรักษาได้นอกจากฝนโบกขรพรรษ ดังความว่า “โอเอนดูอนาถหนักหนา บารนี้ ชื่อว่าใครก็ไปอาจที่จะอุฎฐา แลจะให้ซึ่งยาเยือกกล้า หล่อซึ่งน้ำลงเหนือตน แห่งบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งนั้นก็มีเนตเลอย ผิดงั้นนั้น อาตมจะยงงท่าฝนโบกขรพรรษ ให้ปรวตนาตกลง เพื่อประสงค์จะสงเคราะห์ เฉพาะแก่ชนทั้งหลายในบัดนี้เทอด” (Fine Arts Department, 1997, p. 299) ด้วยคุณลักษณะพิเศษของฝนโบกขรพรรษซึ่งเป็นฝนประทานจากเทพ เมื่อตกต้องร่างของกษัตริย์และเหล่าอำมาตย์ก็ฟื้นคืนสติ ฉะนั้นนอกจากน้ำจะเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์แล้ว น้ำยังสื่อถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองผู้มีคุณความดีและบารมีอีกด้วย

ความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติในมหาชาติคำหลวง ยังแสดงจากความเชื่อเรื่องป่าหิมพานต์ที่กว้างใหญ่ ซึ่งมีภูเขา 84,00 ลูก และสระ 7 สระ อันเป็นที่อยู่ของพรณพฤษา สัตว์ มนุษย์ และอมมนุษย์ ดังการพรรณนาเขานาลิกไศลเสน ในกัณฑ์วนประเวศน์ว่า “นานาทิชฌานินณณ ปักชีเสนนาเนก ทงครุชเวกเวหา แท่งเดียวตราตั้งแผ่น กิณนรีแอ่นกินนราการ โดยอิสานนาลิก ทางเท้าที่กอนุจร มีสระขรโสถลา สญาช่อมุขจลินทร์ อันประดับด้วยอรพินธุเนานิก บุนทริกจกกล อิกอุบลพนนภกนี เสาวคนธิกพนนภ” (Fine Arts Department, 1997, p. 121) บทพรรณนานี้สื่อความได้ว่า ป่าในเขานี้ มีสระ

ซึ่งเต็มไปด้วยบัวชนิดต่าง ๆ นกนานาชนิดที่พบโดยทั่วไป รวมทั้งสัตว์และมนุษย์ที่มีแต่ในป่าหิมพานต์เท่านั้น เช่น ครุฑ กิณรี และกินรี เป็นต้น ร้อยกรองตอนนี้ นอกจากแสดงถึงความเชื่อในเรื่องป่าหิมพานต์ซึ่งเป็นความเชื่อที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดูแล้ว ยังสื่อว่า มนุษย์ อมนุษย์ พืช และสัตว์ต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มี ความแปลกแยก

นอกจากนี้ ธรรมชาติยังสื่อให้เห็นถึงค่านิยมของคนในยุคนั้นอีกด้วย Royal Institute (2003, p. 242) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า “*สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง*” ค่านิยม อาจจะสัมพันธ์กับความเชื่อซึ่งเกิดจากการปรากฏและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่า เป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ ฉะนั้นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ควบคุมไม่ได้ จึงมีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามคิดหาวิธีการที่จะทำให้ธรรมชาติส่งผลดีกับตน

ธรรมชาติในมหาชาติคำหลวง สื่อถึงค่านิยมที่ยกย่องว่า ชนชั้นกษัตริย์คือผู้มีบุญบารมี นอกจากกองกำลังทหารแล้ว สัตว์ก็เป็นส่วนเสริมบุญบารมีของกษัตริย์ โดยเฉพาะช้างและม้า ดังในกัณฑ์มหาพรตที่พระเจ้ากรุงสุโขทัย จัดทัพไปรบพระเวสสันดรเข้าครองเมือง “*คือหมู่ช้างขานินิขานน ชนข่านาญชาญข่านะ ลางหมู่ ดูสรดะสรดื่น ลางหมู่ดูรยีนรย่ง งาสรพรงสรพราด... คือฝ่ายม้าอัสวตร หมู่นิกรอัสวเดช แลม้าแรด ต่างต่าง มีหมู่ต่างหมู่แดง ย่อมม้าแรงม้าเร็ว*” (Fine Arts Department, 1997, p. 274) ความตอนนี้แสดงให้เห็นภาพของกองทัพช้างที่ล้วนแต่กล้าแกร่งและมีประสิทธิภาพในการทำศึกสงครามแล้ว ยังมีม้าที่มีพละกำลังและปราดเปรียวซึ่งมีจำนวนมาก ช้างและม้าแสดงถึงแสนยานุภาพของพระเจ้ากรุงสุโขทัย

ช้างนั้น นอกจากเป็นพาหนะในการเดินทาง และในการทำศึกสงครามของกษัตริย์แล้ว ช้างยังเสริมบุญบารมีของชนชั้นกษัตริย์ ดังตัวอย่างในกัณฑ์หิมพานต์ เมื่อพระเวสสันดรประสูติ แม่ช้างฉัททันต์ได้ถวายลูกช้างพลายเผือกแด่พระองค์ ว่า “*ยังมีแม่ช้างตัวหนึ่งพลัน พาเอาลูกนั้นมา โดยเวทาบมีนาน จึงพระมหาบุรุษ ให้ฝูงชนสมมุติว่าช้างแก้วปรตยนาท*” (Fine Arts Department, 1997, p. 57) นอกจากช้างปัจจัยคณาจะแสดงถึงบารมีของพระเวสสันดรแล้ว ชาวเมืองสีพีและกลิงคราชภูรต่างเชื่อว่า ช้างปัจจัยคณาเป็นช้างศักดิ์สิทธิ์ นำความอุดมสมบูรณ์ และทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ดังนั้นเมื่อเมืองกลิงคราชภูรเกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล พรหมณ์เมืองกลิงคราชภูร จึงทูลขอช้างปัจจัยคณาจากพระเวสสันดร

ธรรมชาติอื่น ๆ ก็มีแสดงถึงบุญบารมีของพระเวสสันดร เช่น ในกัณฑ์จุลพน พรานเจตบุตรบรรยายให้ชุกฟังว่า นกนานาชนิดต่างอานวยพรแด่พระเวสสันดร เมื่อพระองค์เสด็จผ่าน “อันอวยพระพร แด่พระแพศยันดรชะแซ่” (Fine Arts department, 1997, p. 155) หรือในกัณฑ์วนประเวศน์ เมื่อสองกุมารเห็นผลไม้ที่รับเข้าพระเวสสันดรให้เด็ดผลไม่ให้ “ด้วยอานุภาพพระศรีสรรเพชญ์ สมเด็จพระทศพล อันว่าไม่มีผลค่าค้อม ก็น้อมนวยทวยทอดมาเอง เมื่อนั้น มาบให้ทางพางพระหัตถ์ พระโพธิสัตว์ผู้มีลีลาไรสแด” (Fine Arts Department, 1997, p. 111) ธรรมชาติที่เื้ออานวยความสะดวกแก่พระเวสสันดรนี้ สื่อว่าธรรมชาติต่างนบอบและแสดงความจงรักภักดีต่อผู้มีบารมี ซึ่งเท่ากับเป็นการยกย่องว่ามีสถานภาพสูงส่งกว่าอีกด้วย

ธรรมชาติดียังร่วมยินดีและอวยพรต่อการบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดร โดยจะเกิดปรากฏการณ์อันอัศจรรย์ทุกครั้งเมื่อพระเวสสันดรบริจาทาน ดังเช่นในกัณฑ์กุมาร เมื่อพระองค์ยกขาลิและกัณหาผู้เป็นบุตรให้ชุก ก็เกิดปรากฏการณ์ที่อัศจรรย์ “อันว่าฟ้าแมลงแมลงเนื่อง ก็ออบนนฏสงสับท ประดับด้วยเมฆทลา เวหาเห็นกระซาง แสงใสสว่างทุกทิศ สดแล อันว่าสัตว์สัตว์ทั้งหลายเปด้นว่าสัตว์ที่ลิ้มอาหาร สารลิมหญ้าแล่นน้ำ เนื้อก็บกล้ำกลืนกลยง สยงเลื้อไคร่กับคำราม บด้อมตามเอาทราย ดิ้นตนตายตรดก ครุฑก็ลิ้มฉกฉวยนาค ประจากใจร้อนทด หัดดีลึงค์ก็ลิ้มคาบคชเพนเหยื่อ เมื่อธให้พระราชทานกุมารเพนทาน” (Fine Arts Department, 1997, p.200) ภาพความมหัศจรรย์ของท้องฟ้า และกิริยาของสัตว์ต่าง ๆ ที่เกิดจากความปีติ้น ล้วนสื่อถึงความยิ่งใหญ่ในการบริจาทานของพระเวสสันดรซึ่งนับเป็นความดีความงามอันเป็นคุณค่าประการหนึ่งของความเป็นมนุษย์

ในการเสี่ยงทาย หรืออธิษฐานขอสิ่งต่าง ๆ มนุษย์ได้ใช้ธรรมชาติเป็นจุดกำหนดสื่อกลางของความตั้งใจเจตนาอันบริสุทธิ์ดีงาม เช่น การใช้ความงามและกลิ่นหอมของพืช เป็นเครื่องแสดงการสักการบูชาและเจตนารมณ์ของตน ดังพบในกัณฑ์ทศพรที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระนางผุสดี เมื่อครั้งเกิดเป็นพระราชธิดาองค์โตของพระเจ้ากรุงพันธุมดี พระนางได้ถวายผงแก่นจันทร์แด่พระพุทธพิพรรษี เพื่อเป็นพุทธบูชา พร้อมน้อมจิตอธิษฐานว่า “นางจึงปรารถนาดังนี้ ข้าแด่พระชินศรี ข้าขอเพนชนนีแด่พระพุทธ อันอุดมดั่งเจ้าข้า ในกาลอนนจะมาภายภาคหน้า ด้วยผลศุขอันรดี แห่งบูชาจันทนจรมนี้” (Fine Arts Department, 1997, p. 39) การใช้แก่นจันทร์ซึ่งเป็นเครื่องหอมในการสักการบูชาผู้มีบุญบารมีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น นอกจากจะแสดงถึงความเคารพนบอบแล้ว ยังแสดงถึง

ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และค่านิยมในการพึ่งบุญบารมี เพื่อให้บรรลุลปรตามความปรารถนา

นอกจากนี้ ธรรมชาติยังเป็นสัญญาณของลางบอกเหตุร้ายดีที่มนุษย์จะประสบในอนาคต อันเป็นความเชื่อในสิ่งเหนือการควบคุม โดยใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ในกัณฑ์กุมาร พระมัทรีฝันเห็นชายรูปร่างกำยำกายสีดำ “นุ่งผ้าแดงเพียงเข่า เกี้ยวเหนือเล้า ดูแดง เห็นสยบแสงกว่าขึ้นแล มันตัดดอกไม้แดงแฝงสองหู เห็นอดสูกว่าขึ้นแล” (Fine Arts Department, 1997, p. 183) ตามความเชื่อพญายมมีกายสีแดง สวมเครื่องประดับสีแดง ส่วนดอกไม้สีแดง สื่อถึงความเชื่อในทางร้าย ดังที่ Siripat (2002) กล่าวถึงดอกขบาสีแดงว่า ดอกขบาสีแดงที่ชาวอินเดียตอนใต้ใช้ดอกขบาบูชาเจ้าแม่กาลิ ในกฎหมายสมัยอยุธยาและในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้ระบุถึงการลงโทษหญิงที่ประพฤติดีในกามไว้นอนหนึ่งว่า “ตัดดอกขบาแดงทั้ง 2 หู ร้อยดอกขบาแดงเป็นมลัยใส่ศีรษะใส่คอ” ดังนั้นสีแดงของเครื่องแต่งกายและดอกไม้ที่ปรากฏในความฝัน จึงเป็นลางบอกเหตุว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นกับพระนางมัทรีและบุคคลอันเป็นที่รัก

ลางบอกเหตุของธรรมชาติอีกลักษณะหนึ่ง คือความแปรปรวนและผิดปกติของธรรมชาติ ดังตัวอย่างในกัณฑ์มัทรี เมื่อพระนางมัทรีออกหาอาหาร พบธรรมชาติแปรปรวนแปรแปลกกว่าทุกวันว่า “ผลไม้เห็นตรหนัก อัครรรยัประจักษ์ดังงนิราศ ฝ่ายรุกขชาติปมีผล กดาลดลบังเกิดมี สรรพทิวาทิทางท่าว ก็ชรอุมมวพิบริด โสดแล” (Fine Arts Department, 1997, p. 225) ความดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นถึงลางที่มาจากความผิดปกติของผลไม้ที่ทุกวันมีอยู่มากมาย วันนี้นักกลับไม่มีผล ท้องฟ้าที่เคยสว่างใสกลับมืดมัว ประกอบกับความฝันดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้พระมัทรีเชื่อว่าเป็นลางที่แสดงว่าอาจจะเกิดเหตุร้ายกับสองกุมาร

อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติยังเป็นลางบอกเหตุในทางดีอีกด้วย ดังพบในกัณฑ์มหาราช เมื่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยฝันว่า “อันว่ากระไทยชายผู้หนึ่งคำมกิลคิก ถือดอกบัวหลวง ทั้งสองดวงมาในที่นั้น ก็มาประดิษฐานในพระกร แห่พระภูธรูปิตรนั้นน” (Fine Arts Department, 1997, p. 264) ดอกบัวเป็นไม้มงคล นอกจากใช้เปรียบถึงความงามของใบหน้าและรูปลักษณ์แล้ว ในเรื่องความฝัน หากใครฝันเห็นดอกบัวและถือนดอกบัวในมือ หมายถึงจะได้ลาภ ได้ข้าหาสบริวาร และได้ข่าวอันเป็นมงคลจากเครือญาติ (Water Lily Museum, n.d.) บริวารในที่นี้ คือขาสีและกัณหาซึ่งเป็นหลานของพระเจ้ากรุงสุโขทัย จึงเป็นของอันมีคุณค่าและเป็นที่รัก

เพราะหญิงต้อง “เป็นแม่บ้านแม่เรือน” เท่านั้น

เมื่อพระเวสสันดรและพระนางมัทรีบวชเป็นดาบสและอาศัยอยู่ในเขาวงกต แม้พระเวสสันดรสั่งห้ามพระมัทรีไม่ให้เข้าในอาศรมของตน แต่พระนางมัทรีก็ยังปรนนิบัติสามีและลูกในฐานะแม่บ้านแม่เรือน โดยเป็นผู้หาผลไม้เป็นอาหาร ดูแลปรนนิบัติกิจวัตรส่วนตัวทั้งอุปการะในการแปร่งฟัน และหาบน้ำให้พระเวสสันดรกับสองกุมารได้อาบและดื่ม ดั่งบทพรรณนาในกัณฑ์วนประเวศน์ตอนหนึ่งว่า “นางก็ถวายไม้เสวยพระชนม์เป็นบังคล แก่ท่านแล นางก็ตกแต่งพระทีกเสวยเสร็จสรรพ ลำดับพระทีกทรง บนนจอบโอช ด้วย คนโธสุบาบุษป็นน เจ้าก็เอาน้ำชำระสระพระภักตร ปรีกฏพระลาลาด มาถวายแด่พระ ราชฤษีสิทธิ์แล เจ้าก็ชำระอังกรกราด สถานาวาอาศรมบนนั้น แล้วนางก็ไว้วางพระ เอรส ในสำนักนิพระดาบศบพิตรนั้น แลมีมือกุกุณิแลขอชุดธง ก็ท่องยงไพร่กันดาร เอมูลผลาหารในพนาลี เต็มกุณินางนารณัน ... เจ้าก็ดำกลผลาผลอนหาได้ ไว้ใน บรรณศาลานันแล” (Fine Arts Department, 1997, pp. 126-127) บทร้อยกรองซึ่ง กล่าวถึงการปรนนิบัติลูกและสามีของพระนางมัทรีนี้ แสดงถึงบทบาทของหญิงว่าต้องเป็น ผู้ดูแลด้านปัจจัยสี่แก่สมาชิกในครอบครัว

2. ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับไพรพฤชาในวรรณคดีเอกเรื่องลิลิตพระลอ
พบดังนี้ คือ

2.1 ไพรพฤชากับชีวิตมนุษย์ ความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับบุปลักษณะภายนอก ในลิลิตพระลอ ทำให้เห็นถึงความนิยมในการนำธรรมชาติไปเปรียบกับความงามของตัวละคร เอกชายและหญิง ซึ่งมักเน้นการเปรียบความงดงามของใบหน้ากับธรรมชาติที่คุ้นเคย เช่น เปรียบความงามของพระลอ ดังที่กวีพรรณนาไว้อย่างละเอียดว่า

เดือนจรัสโคมแจ่มฟ้า ผิบได้เห็นหน้า

ลอราชไสร้ดูเดือน ดุจแล ฯ

ตาเหมือนตามฤคมาศ ... พิศกรณงามเพริศแพรว์ กลกลีบบังกชแก้ว
อีกแก้มปรางทอง เทียบนา ฯ ... พระโอษฐ์งามยิ่งแต้ม ศคิอยู่เยียวะแย้ม พระโอษฐ์
ไฉ่งามตรู บารมี ฯ ... ออกงามเจื่อนไกรสร พระกรกลวงคช” (Fine Arts Department,
1997, pp. 389-390)

บทชมความงามดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติที่นำมาเปรียบความงามของพระลอนั้น ให้ภาพความงามที่อ่อนโยนและอ่อนช้อย ทำให้ผู้พบเห็นทั้งหลงใหลและทั้งเมตตา รูปลักษณ์ของพระलगอนอ่อนหวานแต่ก็มีลักษณะน่าเกรงขาม ดังเช่นการเปรียบว่าเหมือน “มฤคมาศ” นั้น ลักษณะนี้นัยน์ตามฤคมาศหรือตากวางทอง จะมีรูปตากลมโต มีความแวววาว คูมีชีวิตชีวา แต่กระแฉัตรวังไพร จึงเป็นความงามที่น่าทะนุถนอม แต่ขณะเดียวกันพระलगก็มี “อองงามเงื่อนไกรสร” ซึ่งให้ภาพของความองอาจสง่างามและน่าเกรงขาม สมชายชาตรี ฉะนั้นความงามดังกล่าวจึงสามารถโน้มน้าวให้ท้าวพิชัยพิชณกรพระราชบิดาของพระเพื่อนพระแพงพึงใจ “หายพุน” และให้อภัยพระलगเพราะเห็นว่า “รอยบุญเขาส่งให้ ไกลกว่าไกลเป็นไกล ยิ่งใกล้อัศจรรย์ ฯ” (Fine Arts department, 1997, p. 482)

ส่วนความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับธรรมชาติภายในของมนุษย์ จะสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น อารมณ์เศร้าหมองของพระलगเพราะคิดถึงลักษณวดีและเหล่าสนมอันเป็นที่รัก ดังบทครวญว่า

เห็นเดือนดุดังตั้งหน้า	เพาเพาง
เรียมเรียมกนงนุชมา	พี่ล้า

...

เห็นดาวเตียรดาซหึ่ง	เวหา
เหมือนหมู่สาวสนมมา	ไผ่ไผ่

(Fine Arts Department, 1997, p. 427)

เดือนและดาวแทนหญิงสาวที่มีใบหน้าและรูปร่างงดงาม แต่มีสถานภาพทางชนชั้นที่ต่างกัน เดือนแทนแม่สีที่มีสถานภาพทางชนชั้นสูงกว่าดาว ซึ่งหมายถึงเหล่าสนมกำนัลที่ทำหน้าที่คอยปรนนิบัติรับใช้แม่สี ซึ่งเป็นผู้สูงศักดิ์ และมีอำนาจในการสั่งการ อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าเขตอุทยานของเมืองสรองความหวาดกลัวอยู่หลังก็เลือนรางไป แต่กลับเปลี่ยนเป็นความรู้สึกทุกข์ทรมาน เพราะกลัวหาพระเพื่อนพระแพงผู้อยู่ข้างหน้า ยิ่งใกล้เมืองสรองความกระวนกระวายใจเพราะต้องการพบพระเพื่อนพระแพงก็ยิ่งทวี โดยมีธรรมชาติรอบตัวเร่งเร้าให้พระलगยิ่งทรมานทรมานใจ ดังบทพรรณนา

มลุลีหอมทึนฟุ้ง	มะลิวัลย์
ปฐุประยงค์หอมพรรษ	ทึนห้า
หอมกลกลิ่นจอมขวัญ	ขวัญพี่ พระเอย
หอมท่อนเห็นหน้าหน้า	ใคร่กลั่นใจตาย ฯ

(Fine Arts Department, 1997, p. 444)

กวีพรรณนาความงามและความเย้ายวนใจของกลิ่นหอมทั้งกรุ่นและฟุ้งของดอกไม้ว่าได้กระตุ้นความปรารถนาของพระลอที่ได้เชยชมพระเพื่อนพระแพงมากยิ่งขึ้น

ความงดงามของธรรมชาติ ส่งเสริมให้ตัวละครมีอารมณ์เร่ร่อนไปตามธรรมชาติ แวดล้อมด้วยชิ้นเชิงทางวรรณศิลป์ของกวีที่จับคู่กันและไม้ที่ชื่อพ้องกัน ดังเช่น ตอน พระลอชมธรรมชาติระหว่างทางว่า “ชมพฤกษาหลายหลาก สองปลากช่วงแถวทาง ยางจับยางชมฝูง ยุงจับยุงยั่วเย้า เป้าจับเป้าปลากหมู่ กระสาสู่กระสัง รังเรียงรังรังกาน ไก่ครานไต่หงอนไก่ ไผ่จับไผ่คู่ล่อ ตอดตอจับไม้ตอด ตับคาลอดพวง คล้าคลางจับคล้า หว่าจับหว่าลอดแล คับแคจับแคป่า ดอกบัวล่ำชมบัว” (Fine Arts Department, 1997, p. 430) ชิ้นเชิงทางวรรณศิลป์นี้ นอกจากแสดงถึงฝีมือทางการประพันธ์ของกวีแล้วยังแสดงถึงทัศนะของกวีต่อธรรมชาติในเชิงบวก และแสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์และป่าเขา

นอกจากนี้ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ยังมีผลให้เห็นธรรมชาติว่างดงาม หรือโศกเศร้าตามห้วงอารมณ์ของตัวละคร ณ ขณะนั้น ดังเช่นในตอนที่น่างรีนางโรยชมธรรมชาติเมื่อเดินทางกลับวัง หลังจากปู่เจ้าสมิงพรายให้คำมั่นว่าจะช่วยทำเสน่ห์ “เหลียวหลังพลางจะใจ ชมไม้ไผ่สะอาด ... ภาคไปเขี้ยวสรด คีอมกรตงูเรื่อง ดอกเหลืองเพียงทองสุก ขาวตุ้มกุดาดาช ... งามเอาใจใสน้อย” (Fine Arts Department, 1997, p. 401) ดอกไม้หลากชนิด และสีสันเหล่านี้ ล้วนมีความงดงามตามอารมณ์อันรื่นรมย์ของนางรีน นางโรย เพราะสามารถดำเนินกิจกรรมให้พระเพื่อนพระแพงได้ลุล่วง

2.2 ไพรพฤกษากับบริบททางวัฒนธรรม ธรรมชาติในลิลิตพระลอ จะสัมพันธ์กับความเชื่อและค่านิยมด้านการยกย่องชนชั้นกษัตริย์ว่า คือผู้มีบุญบารมี โดยแสดงจากสัตว์ที่ถือว่ายิ่งใหญ่และสง่างาม ได้แก่ ม้าและช้างที่เป็นพาหนะในการเดินทางและทำศึก เช่น พระลอทรงช้างเป็นพาหนะในการเดินทางไปเมืองสรอง “บัดถึงเกยบมินา ขุนช้างชายควายขับ ประทับเทียบเกยแก้ว ทรงคอคขสารแล้ว เคลื่อนแคล้วพลพุนท์”

(Fine Arts Department, 1997, p. 424) โดยมีกระบวนทัพม้าอันยิ่งใหญ่ติดตาม “อัครชาติสินธพ แลเลิศลพแผ่นผยอง ล่องเชิงร้องเกรงครืน สู้ศึกยืนบมิพ่าย” (Fine Arts Department, 1997, p. 445) ช้างและม้าล้วนเสริมความยิ่งใหญ่ของพระลอในฐานะกษัตริย์ ทั้งยังแสดงถึงความสามารถด้านการทรงช้างและทรงม้าของกษัตริย์อีกด้วย

ด้านความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และค่านิยมเคารพนบถนอบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กำกับธรรมชาตินั้น แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัด ดังกรณีปู่เจ้าสมิงพราย กล่าวกับพระเพื่อนพระแพง เพื่อปฏิเสธสินบนว่า “เรานี้เราเทพเจ้า จอมผา ไฉนเรา เขาใส่สมญาเรา ปู่เจ้า” (Fine Arts Department, 1997, p. 404) ปู่เจ้าสมิงพรายคือเทพแห่งป่าเขามิหน้าที่ดูแลควบคุมทุกสรรพสิ่งในไพร่พฤกษา จึงย่อมมีอิทธิฤทธิ์สามารถบันดาล “ธว่าให้ตายก็ตายทันเห็น ธว่าให้เป็นก็เป็นทันใจ จะลองใครใครก็มา จะหาใครใครก็บอญ่ จะไปสู่ท่านไฉ่” (Fine Arts Department, 1997, p. 395) ด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติและมนุษย์ทั่วไปทุกคนจึงเกิดความยำเกรงและเคารพนบถนอบ ดังที่พระเพื่อนพระแพงตั้งเตียงทองและเครื่องบูชาด้วย “สรรพของหอมหาได้ สรรพดอกไม้หาถ้วน ล้วนแก้วต่างข้าวตอก ช่อดอกไม้เงินทอง ของกินสรรพอาหาร” (Fine Arts Department, 1997, pp. 401-402) การบำบวงบูชาด้วยดอกไม้ เครื่องหอม รวมทั้งอาหารดังกล่าวนี้ เพราะพระเพื่อนพระแพงปรารถนาให้เทพเจ้าพึงใจ และให้พรตามปรารถนา

ปู่เจ้า ใช้อำนาจเวทมนตร์ควบคุมเทพ ปีศาจ สัตว์ และต้นไม้ในการทำเสน่ห์พระลอถึงสามครั้ง คือ ครั้งแรกใช้ต้น “ยางใหญ่ได้เจ็ดอ้อม” เพื่อ “ปู่ครั้นยางยืนคำปู่ ... เอาลูกลมปักปลายยาง วางมือบัดเดียวตาย ปลายไม้ผายย่น ใบไม้ผ่นย่าย คล้ายลูกตรงตระบัด ลมพัดลูกลมผ่น กลก้งหันคคว้าง ลอบพิตรเจ้าช้าง ปั่นเพี้ยลมผ่นฯ” (Fine Arts Department, 1997, p. 405) ครั้งที่สองปู่เพิ่มแรงมนตร์โดยใช้ “แล้วปู่เป่าตะเคียนใหญ่ เก้าอ้อมใช้สามาญ ปลายไม้กรานก้มลง” (Fine Arts Department, 1997, p. 408) ครั้งที่สามปู่เรียกทั้งเทวดาที่สถิตในธรรมชาติทุกอย่าง รวมทั้งอมมนุษย์และภูติผีปิศาจ ซึ่งล้วนมีอิทธิฤทธิ์ “ตัวขุนให้ขี่ช้าง บ้างขี่เสือขี่สิงห์ บ้างขี่หมีขี่หมู บ้างขี่งูขี่เงือก ขี่ม้าเผือกผ่นผาย บ้างขี่ควายขี่แรด” (Fine Arts Department, 1997, p. 410) เมื่อเหล่าทัพเทพทัพปิศาจของปู่เจ้ารบชนะทวยเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองสรอง และเข้าครอบครองเมืองแล้ว “ปู่จึงใช้สลาเหิน แลนา เดินเวหาไปสู่ แลนา ตกลงอยู่ระคน แลนา บนมหากเสวยท่านไฉ่ แลนา” (Fine Arts Department, 1997, p. 413) แม้ครั้งที่สามจะทำเสน่ห์สำเร็จ แต่พระลอยังเดินทางไม่ถึงเมืองสรอง ปู่เจ้าจึงใช้สิ่งเหนือธรรมชาติกำกับ

ธรรมชาติ “ปู่ก็ใช้ฝีมือเก่ง” (Fine Arts Department, 1997, p. 440) เพื่อลวงและเร่งให้พระลอเดินทางถึงเมื่อสรองเร็วขึ้น การทำเสน่ห์ของปู่เจ้าแสดงถึงความสัมพันธ์ของธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติที่ทรงพลังในการควบคุมจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความปรารถนาทางเพศรส

เหตุการณ์ดังกล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปู่เจ้าควบคุมได้ทั้งพืช สัตว์ มนุษย์ เทวดา ภูติผีปิศาจและอมมนุษย์ให้กระทำตามคำสั่ง ฉะนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถควบคุมธรรมชาติ และกำกับจิตใจอารมณ์ของมนุษย์ได้

ลิลิตพระลอ ยังแสดงถึงความเชื่อจากการเสี่ยงทาย โดยพระลอใช้น้ำเพื่อเสี่ยงทายว่าจะเกิดเหตุการณ์ดีหรือร้ายในอนาคต อันถือเป็นลางบอกเหตุล่วงหน้าประการหนึ่ง ดังที่ตอนพระลอลงแพข้ามแม่น้ำกาหลง พระองค์ลี้เลียวว่าจะกลับเมืองสรองหรือมุ่งไปเมืองสรอง จึงเสี่ยงน้ำว่า

“ผิวภูจะคลาไคล	บ รอด คีนนา
น้ำจูงเวียนวนแม่	รอดไล่จิงไหล” และ
“ครั้นวางพระโอรสขึ้นน้ำ	เวียนวน อยู่่นา
เห็นแก่ตาแดงกล	เลียดย้อม”

(Fine Arts Department, 1997, p. 437)

ปรากฏการณ์ของกระแสน้ำที่ไหลวนเชี่ยวและมีสีแดงเหมือนสีเลือดสื่อว่าหากพระลอไปเมืองสรองพระลอจะต้องเสียชีวิต แม้พระลอจะหวั่นไหว แต่ด้วยขัตติยะมานะ ประกอบกับถูกแรงมนตร์เสน่ห์ครอบงำ พระองค์จึงจำต้องเดินทางไปเมืองสรองต่อไป

นอกจากใช้ธรรมชาติเสี่ยงทายเพื่อทำนายเหตุร้ายดีในอนาคตแล้ว ธรรมชาติที่ปรากฏในความฝันก็เป็นลางบอกถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นอีกด้วย ดังที่พระลอฝันว่า

หัตถ์ขาวฝันกลิ่นดอก	โกมล
กรกอดดอกจงกล	ฝ้ายซ้าย

(Fine Arts Department, 1997, p. 447)

ในขณะที่เดียวกันพระเพื่อนพระแพงก็ฝันว่า

ฝันว่าสุริเยศท้าว
เป็นปิ่นปักเกศา

เสด็จมา
กึ่งเกล้า

(Fine Arts Department, 1997, p. 450)

ธรรมชาติจากความฝันที่เป็นสัญลักษณ์ว่าหญิงชายจะได้ประสบและสมรักนั้น เห็นได้จากนายแก้วนายขวัญทำนายฝันว่า พระลจะได้พบกับพระเพื่อนพระแพง ดอกบัวทั้งบัวหลวงและบัวสายเป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง ส่วนนางรื่นนางโรยทำนายฝันของพระเพื่อนพระแพงว่าจะได้พบกับพระล เพราะดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ชายที่มีพลังอำนาจและสูงศักดิ์ ส่วนศีรชนันถือเป็นส่วนที่สูงที่สุดของร่างกาย

2.3 ไพรพฤษากับบริบททางสังคม ในลิลิตพระลอ กวีใช้ธรรมชาติแสดงถึงเพศสภาพของสตรีซึ่งด้านหนึ่ง คือการขลาดกลัวเมื่อต้องเข้าป่าเขา ดังเช่น อารมณ์ความรู้สึกของนางรื่นนางโรย เมื่อขึ้นช้างเดินทางไปพบปู่เจ้าสามพรายที่สถิตเขาเขียว ในระหว่างทางสองนางตกใจและหวาดกลัวสัตว์ร้ายนานาชนิด “เอ็นดูสองนางตกใจกลัว รร่วหัวกลั่น ลั่นทีกททาว สรวตามหอมผะผัว เห็นแนวน้ำบางบึง ชรทิกธารห้วยหนอง จระเข้มองแผ่ผ้ง สรพ้งหัวขึ้นขวกไขว่ ช้างน้ำไล่แทงเงา เจือกเอาคนได้น้ำ กล้าตากระเหลือก กระเกลือกกลอกตากลม ผมกระหวัดจำตาย” (Fine Arts Department, 1997, p. 398) หรือพระนางลักษณวดีทูลทัดทานพระลไม่ให้เดินทางไปเมื่อสรองก็อ้างถึงความน่ากลัวของป่าไว้ตอนหนึ่งว่า “ทางไกลเปลี่ยวสัตว์ร้าย ผีคะนองหลอนคล้าย ทำเลห์ให้เห็นตัว ฯ” (Fine Arts Department, 1997, p. 422) ความรู้สึกและทัศนะของสตรีที่มีต่อป่าเขาและสรรพสิ่งในป่าเขา สื่อให้เห็นถึงความเป็นหญิงที่ถูกกำหนดให้อยู่ “กับเหยาเฝ้ากับเรือน” ดังนั้นป่าที่เป็นพื้นที่นอกบ้านจึงเต็มไปด้วยความน่ากลัว

วรรณคดีเอกเรื่องลิลิตพระลอ เสนออารมณ์รักอันเป็นอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ ทั้งความรักระหว่างบุพการีกับบุตร และความรักระหว่างหญิงชายซึ่งเน้นเรื่องของความสัมพันธ์ทางเพศที่มาจากความรักใคร่และความเสนหา อันนำมาสู่การสังวาสอันเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่วรรณคดีไทยเรียกว่าบทอัศจรรย์ กวีใช้ธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมเพศสรีระของชายหญิงและการสังวาส เช่น บทอัศจรรย์ของสี่พี่เลี้ยง

สนุกบัวซ้อนดอก	บัวพระ ฟีน่า
ปลาซ่อนปลาไล่สระ	ดอกไม้
สลิดโพตะเพียนพะ	กันขึ้น ชมนา
พรวนเพรียกแถมหลังไล่	เหยื่อหยาบฟุ่มพอง

(Fine Arts Department, 1997, 456)

บทอรรถาธิบายดังกล่าวนี้ กวีใช้ดอกบัวและรูปลักษณะของปลาแทนเพศสรีระของชายหญิง เช่น ปลาสลิด ปลาตะเพียนแทนเพศสรีระของหญิง ปลาซ่อน ปลาเทโพ แทนเพศสรีระของชาย ซึ่งเป็นขนบนิยมอย่างหนึ่งในการประพันธ์วรรณคดีไทย

กวีใช้ธรรมชาติแสดงถึงระดับของอารมณ์พิศวาส หรือความรู้สึกลงทางเพศสรีระที่รุนแรงของพระลอ ดังบทพรรณนา

ดูจ้อสตรหื่นหัว	แรงเร่งเร้งฤทธิ์กล้า
เร้งเร้งฤยาวิ ๖	ดูจสารเมามั่นบ้า
งาไล่แทงวงคว่ำ	อยู่เกล้าคลุกเอา ๖

(Fine Arts Department, 1997, pp. 473-474)

การเทียบพลังทางเพศของพระลอกับม้าเปลี่ยวและช้างตมกัน สื่อภาวะอารมณ์และการแสดงออกของภาวะพิศวาสที่รุนแรง และขาดสติยับยั้ง ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นเพราะความลุ่มหลงมัวเมาด้วยแรงกระตุ้นจากมนตร์เสน่ห์และสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์ ภาวะพิศวาสอันรุนแรงของพระลอส่งผลต่อภาวะอารมณ์ของพระเพื่อนพระแพง ผู้อ่อนเยาว์ และอ่อนประสบการณ์ ดังบทพรรณนา

ทินกรกรก่ายเกี้ยว	เมียงบัว
บัวบานหุบกลัว	ภูย้า
ภูมรีภมรมัว	เมาชราบ บัวนา
ซอนนอกในกลีบกล้า	กลืนกลัวเกสร

(Fine Arts Department, 1997, p. 475)

บัวแทนหญิงและเพศสรีระของหญิง ส่วนภุมรี ภมรแทนชายและเพศสรีระของชาย กวีใช้ธรรมชาติแสดงถึงพลังทางเพศและประสบการณ์ทางเพศของสามกษัตริย์ที่ตรงข้ามกัน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างพระลอกับพระเพื่อนพระแพง เป็นความสัมพันธ์แบบลักลอบ

เพราะเป็นรักต้องห้าม หากเปิดเผยจะได้รับอันตราย เนื่องจากสองเมืองเป็นศัตรูกัน

3. ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับกับไพรพฤษชาในวรรณคดีเอกเรื่อง สมุทโฆษคำฉันท์

3.1 ไพรพฤษชากับชีวิตมนุษย์ ด้านรูปลักษณะภายนอกนั้น กวีใช้ธรรมชาติเปรียบรูปลักษณะ และบุคลิกภาพของตัวละคร ดังการพรรณนารูปลักษณะความงามของพระนางพินทุมตีที่พระสมุทโฆษรับรู้จากคำกล่าวขาน ซึ่งกวีพรรณนาไว้อย่างละเอียดโดยเปรียบเทียบ “ประหลาดทางมยุรทอง” ใบหน้า “ดุจจันทร์โสฬสกลา และเน่งเน้นะวอลอนงค์” ใบหู “กรรณาคือกลิบกมลโก- มलगามแก้งผจง” และเปรียบแขน “กรแก้วอันงามประดุจดัง คชวงพระไอยรา” (Fine Arts Department, 2002b, pp. 170-171) ขนหางนกยูงให้ภาพของผมหัสและเงางาม ส่วนพระจันทร์สื่อถึงความนวลกระจ่างของใบหน้า กลีบบัวสื่อถึงความชดช้อยของใบหู และลักษณะของงวงช้างให้ภาพของแขนที่อ่อนช้อย ลักษณะของธรรมชาติที่ใช้เปรียบความงามล้วนสื่อถึง ความงดงามที่อ่อนโยนละมุนละไม ซึ่งเป็นขนบนิยมการเปรียบความงามนางอันเป็นที่รักทั้งมนุษย์และอมมนุษย์ เช่น ตอนพระสมุทโฆษจนถึงพระนางสุรสุตาว่า “คติจรจรรัสว่งไส คล้ายเห็นท้าวไท ว่าพัศตร์สุรสุตา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 159) และธณภิมุขซึ่งเป็นวิทยากรครวญถึงชายา โดยพรรณนาความงามก็เป็นขนบนิยมเช่นเดียวกับเมื่อชมความงามพระนางพินทุมตี แต่จะมีรายละเอียดเพิ่ม คือ ชมตา “คิดพระเนตรคือนิลนิลอุบลอันบาน” กลิ่นแก้ว “คิดกลิ่นแก้วมรสคณกลบุษปอันขาม” น้ำเสียง “คิดสุรเสียงคือสำเนียงกฤณาลนิตยอันไพ- รေးหญ่ไกลกรร- ณเรียม” ความงามของคอ คางและอก “คอคือค่อมฤคคางก็คือคางสีหธรรมนิยม ทรวงสมรศคีติเยม อนงค์” (Fine Arts Department, 2002b, p. 227) ความงามของชายาของธณภิมุข สื่อถึงความงามที่ชวนพิศให้พิจารณาทุกส่วน ซึ่งงามพร้อมทั้งใบหน้า ดวงตา อกคอ คาง และน้ำเสียงที่ไพเราะ กลิ่นแก้วที่หอมเหมือนดอกไม้

ด้านความสัมพันธ์ของธรรมชาติภายในของมนุษย์กับธรรมชาติรอบตัวนั้น ในสมุทโฆษคำฉันท์จะแสดงถึงความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับธรรมชาติมนุษย์ กล่าวคือ ความงามของไพรพฤษชาโน้มน้าอารมณ์ให้ตัวละครเศร้าหรือรื่นรมย์ตาม ดังตอนที่พระสมุทโฆษประทับแรมในไพร เมื่อพระสมุทโฆษเห็นนกเค้าคลอกันก็รู้สึกเปล่าเปลี่ยวและคิดถึงนางสุรสุตา

พระแลคนานก
ใจจงพฐสุวรรณ -

และตระกูลมนมรรษ
คและท้าววังเวงใจ

(Fine Arts Department, 2002b, p. 151)

อย่างไรก็ตามความงามของธรรมชาติก็ให้ความรื่นรมย์แก่ตัวละครด้วยเช่นกัน ดัง การพรรณนาภาพนกหลากชนิด “นานานกพรรณอันมี มาสมรสสระศรี แลจับสตรสรลอน ... ร้องร้องก้องเสียงสวนสม คุจตุริยรม สรรเสริญสระศรีมคฺลา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 153) ภาพอิริยาบถและเสียงร้องของนกที่ไพเราะได้ส่งผลให้พระสมุทโรโฆษรู้สึก รื่นเริงตาม

ในยามที่พระนางพินทุมดีพราจากพระสมุทโรโฆษและต้องเดินป่าคนเดียว เมื่อพระนางเห็นธรรมชาติรอบตัวก็ยิ่งโศกเศร้า เพราะทำให้หวนระลึกถึงความสุขที่เคยอยู่ ร่วมกัน โดยกวีใช้ชื่อของต้นไม้ที่สื่อถึงความทุกข์จากการพลัดพรากมาเชื่อมโยงกับความ เสร้าหมองของพระนางพินทุมดี

สละไหล่ดังโคลสละบาราส
ระกำากก็ส่อกลบนดาล

ยุคบาทนราบาล
อุระซ้าระกำาทรวง

(Fine Arts Department, 2002b, p. 257)

เมื่อยามมนุษย์รู้สึกเปล่าเปลี่ยว ธรรมชาติคือที่พึ่งทางใจ ดังที่นางพินทุมดีครวญ โดยฝากธรรมชาติให้ตามหาพระสมุทโรโฆษว่า “ไภพ้าวานห้วยฟ้า สืบเสาะหานราบาล ผึ่งพ้องพื้พบพาน บพิตรด้วยช่วยเอ็นดู” (Fine Arts Department, 2000b, p. 260) การคร่ำครวญทำนองนี้ราศนี้ สื่อว่าธรรมชาติทำให้คลายเหงา และคลายความโดดเดี่ยว ฉะนั้นอดีตอันแสนสุขและธรรมชาติ คือเพื่อนในยามทุกข์ในปัจจุบัน จึงก่อให้เกิดความหวัง ว่าจะได้สมหวัง

3.2 ไพรพฤษากับบริบททางวัฒนธรรม ในด้านปัจจัยสี่ในสมุทโรโฆษ คำฉันท์ ปรากฏในหลายเหตุการณ์ เช่น เมื่อพระสมุทโรโฆษและพระนางพินทุมดีต้องระหกร ะเหินเดินป่า เพราะถูกวิทยากรลักพระขรรค์วิเศษไป ตัวละครทั้งสองได้อาศัยธรรมชาติ เป็นปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต เป็นทั้งอาหาร “เก็บผลพฤษาบัน กันปนโภชนพอโหดระหิว” และ เป็นที่อยู่หลับนอน “นอนไพรใบพฤษาดาด ประเลห์ลาดบรรจฐรณ์สถาน” และให้ความ

รีนรมย์ “*ซื้องสัตว์สำนียง คือเสี่ยงพาทยกาหล*” (Fine Arts Department, 2002, p. 252) จากเหตุการณ์นี้ สื่ให้เห็นว่าธรรมชาติเื้อต่อการดำรงชีวิตแก่มุขย

สำหรับความเชื่อกับธรรมชาติในสมุทรโฆษคำฉันท์นั้น พบความเชื่อเรื่องป่าหิมพานต์ ดังปรากฏในเหตุการณ์เมื่อพระสมุทรโฆษและพระนางพินทุมดี ได้รับพระขรรค์วิเศษจากวิทยารธรรณภูมิข ทั้งสองเสด็จประพาสป่าหิมพานต์ที่มีความสวยงามและความกว้างใหญ่ ประกอบด้วยสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งภูเขา สระ เหล่านก สรรพสัตว์ พรรณไม้และหมุกินนรกินรี มวลหมุกึงหอยบุปลา ในสระอโศกตต ดังบทพรรณนาว่า

กึ่งกึ่งกุ่มภิลมกกระฉ่อนชลก็้วย
กตกาและกริมกราย กระดรับ
กระลุมพุกดุกเดียรดาซสลาดสลิดสลับ
หลดไหลลงเลนลับ อนนต

(Fine Arts Department, 2002b, p. 233)

สัตว์น้ำที่พบโดยทั่วไปในโลกมนุษย์ และปลาอานนทที่พบในป่าหิมพานต์ซึ่งปรากฏตามความเชื่อทางศาสนานั้น สื่ถึงการอยู่ร่วมกันของทุกสรรพสิ่งที่ไร้เขตแดนแห่งความแปลกแยก

ด้านค่านิยมนั้น ในพระราชวังนอกจากมีอุทยานดอกไม้แล้ว ธรรมชาติที่ห้อมล้อมเมืองแสดงถึงความยิ่งใหญ่และบารมีของบ้านเมืองกษัตริย์ ดังเช่น การพรรณนาความยิ่งใหญ่ของเมืองรมยบุรีที่มีแม่น้ำ “*เจ็ดชั้นพระไชยสิน- ธูจันตเรืองเวียง ชลชะลวะเนียร*” และภูเขา “*เจ็ดชั้นกำแพงไชย คิริรัตนเลขา อ้อมล้อมคือภูผา บริภณททรรก*” (Fine Arts Department, 2002b, p. 117) เมืองมีลำน้ำและภูเขาเป็นปราการป้องกันเมืองจากศัตรูอย่างละเอียดชั้นนั้น แสดงว่าธรรมชาติเสริมสร้างความแข็งแกร่งมั่นคงและยิ่งใหญ่ของเมืองและกษัตริย์ผู้ครองเมือง

ในสมุทรโฆษคำฉันท์ แสดงถึงความสัมพันธ์ของน้ำกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร ดังปรากฏใน “*พิธ้อาสยุช*” การแข่งเรือในเดือน 11 เพื่อเป็นการเสี่ยงทายด้านน้ำกับการเกษตรกรรม การกินอยู่ ดังปรากฏในตอนเบิกโรง 7 เล่นแข่งเรือพระที่นั่งเสี่ยงทายในเดือน 11 ว่า

ดลเดือนอาสยขพิธิ เปนอุสภศรี
 สรณุกนิเรียบเรือชา ฝ่ายเบื้องข้างขวา
 ช้ายไกรสรหมหิมา
 สมรรถไชยเจียรไกร

(Fine Arts Department, 2002b, p. 131)

บทร้อยกรองข้างต้น นอกจากแสดงให้เห็นความสำคัญของน้ำในการประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังเห็นบทบาทสถานภาพของชายหญิงที่ต่างกัน โดยแสดงจากตำแหน่งของเรือของกษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดจะอยู่ด้านขวา ส่วนตำแหน่งของมเหสีซึ่งมีอำนาจรองลงมาจะอยู่ด้านซ้าย

นอกจากนี้ก็ยังใช้ธรรมชาติเพื่อแสดงถึงค่านิยมและความเชื่อในบุญบารมีของกษัตริย์ ดังเหตุการณ์เมื่อพระสมุทรโฆษยกโลทรณสำเร็จ พร้อมทั้งแสดงแสนยานุภาพทางกรรพ เหล่าทวยเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างก็ “หว่านบุษบาสุวรรณคบุชา นฤปราชนราธิเบศร์ทั้งหลายสยบแสง” (Fine Arts Department, 2002b, p. 186) การโปรยดอกไม้สุวรรณคซึ่งมีกลิ่นหอมนี้ นอกจากสื่อถึงความสุข และเป็นการแสดงความยินดีของทวยเทพกับชัยชนะของพระสมุทรโฆษแล้ว ยังสื่อถึงบารมีของพระสมุทรโฆษอีกด้วย

บุญบารมีของพระสมุทรโฆษยังพบจากธรรมชาติที่ยำเกรงพระสมุทรโฆษ เมื่อครั้งเสด็จไพร่ไปคล้องช้างว่า “เนื้อเปื้อตกใจไกรสร กลัวแสนยากร แลหาคุหาไครย” (Fine Arts Department, 2002b, p. 137) แสดงให้เห็นภาพของสัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ แม้แต่สัตว์ที่กล้าหาญอย่างราชสีห์ก็ยังต้องหาที่กำบัง ภาพการหลบภัยของสัตว์ต่าง ๆ แสดงถึงความหวาดระแวงด้วยเกรงอำนาจบารมีของพระสมุทรโฆษที่เปรียบได้กับ “คือระลอกในมหาสมุทรเคลื่อนคลาฟอง” บารมีของพระสมุทรโฆษยังแผ่ขยายไปถึงท้าวทุมราชกษัตริย์กินนร ผู้เป็นอมมนุษย์ในป่าหิมพานต์ ได้ยินตึกเมืองและสมบัติให้พระสมุทรโฆษครอบครอง ดังความว่า

เปนปิ่นกินนรเทพย์ สุขเสพย์สุวรรณยา
 ผ่านภูวमार หิริรัฐราชศิริภิมรย์

(Fine Arts Department, 2002b, p. 239)

ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็เคารพนบถนอบต่อธรรมชาติ ดังเห็นได้จากพิธีกรรมการคล้องช้างนั้น หมอช้างต้องทำพิธีเบิกไพร “เข้าโอบเอวไม้มันหมาย มนต์สังวธยาย

ก็สร้างสรรค์รูปทูลูกษา” (Fine Arts Department, 2002b, pp. 141) และเมื่อเสร็จพิธีก็ลาไพร ว่า “ลาไพรแล้วพระลีลา ยังเดิมพฤษภา พิเศษต้นตุมงาม” (Fine Arts Department, 2002b, p. 146) พิธีเบิกไพรและลาไพรแสดงถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในธรรมชาติและเพื่อช่วยเสริมมงคลในพิธีคล้องช้างให้สำเร็จ การบ่นอบธรรมชาติยังพบได้เมื่อพระสมุทโรโฆษประทับแรมในป่า พระองค์ได้ทำพิธีบวงสรวงพระโพธิ์ เพื่อบอกกล่าวและเพื่อความเป็นสิริมงคล ดังนี้

รองรองขาลาสบสถาน เทียนทองธงมาล -
ย้าวธแต่่งบูชา
เทพารักษ์อันรักษา ไม้โพธิ์โสภา
ที่ท้าวมั่งอ้าอไศรย

(Fine Arts Department, 2002b, p. 158)

ช้างและม้า เป็นสัตว์ที่เสริมบารมีกษัตริย์ ช้างคือสัญลักษณ์ของอำนาจและความยิ่งใหญ่ จึงนิยมใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง ดังปรากฏจากการพรรณนาขบวนเสด็จประพาสป่าของพระสมุทโรโฆษที่มีทั้ง “หัยรถคชแสนเสนา กุญชรองงา” และ “ม้าแมนแสนพหุเหลือหลาย เทียมแก้วแพรพราย” (Fine Arts Department, 2002b, p. 135) นอกจากนี้ ช้างยังแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่า ดังที่พราณ “ทูลสารสารไพรมากมี เนืองในพนาลีแลลมสรกอสบสถาน” (Fine Arts Department, 2002b, p. 132) ช้างซึ่งเป็นสัตว์ป่าขนาดใหญ่อันทรงพลัง แต่พระสมุทโรโฆษก็สามารถ “ท้าวทลายบาครัดขัดที่ เดียวต้องหัตถิเลศรุตระเนตรมคิลา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 145) พิธีคล้องช้างของพระสมุทโรโฆษ แสดงถึงความสามารถในการกำราบสัตว์อันทรงพลังและความเชี่ยวชาญในการคล้องช้าง ซึ่งนับเป็นบารมีอย่างหนึ่งของกษัตริย์

3.3 ไพรพฤษภากับบริบททางสังคม ในสมุทโรโฆษคำฉันท์ ปรากฏเหตุการณ์ที่สื่อถึงสถานภาพทางเพศที่แตกต่างกันของชายหญิง ในขณะที่ป่าคือที่พักผ่อนของชาย ดังปรากฏในบทพรรณนาเมื่อพระสมุทโรโฆษยินดีที่จะเสด็จป่าเพื่อคล้องช้าง เพราะ “หวังเสด็จเสวยสุขพนมรย์ ชมไพรชมพนม แลจงสำราญสละสลย์” (Fine Arts Department, 2002b, p. 133) นอกจากนี้ป่าเป็นพื้นที่แสดงให้เห็นความกล้าหาญของชาย เห็นได้จากพระสมุทโรโฆษเดินป่าโดยไม่หวาดหวั่น แต่ในทางตรงข้าม ป่ากลับเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับ

หญิง ดังที่พระสมุทรโฆษ ปราบพระสุรสุตาไม่ให้เสด็จเข้าป่าด้วย เพราะ

ป่าดงยรรยงด้วยคณทูต	พฤษภในนพวงไพโร
เสื่อสาธสสรโสรสสรพและไกร	สร้องสำเทินสสาร
แรดควายคณานิกรสุ -	กรมฤคสังคาล
ร้องก้องกำธรรพพนาน -	ตราดลตระดกใจ

(Fine Arts Department, 2002b, p. 134)

การพรรณนาภาพของภูติผีปีศาจและสัตว์ร้ายล้วนสร้างอารมณ์ความรู้สึกหวาดกลัวนั้น นอกจากจะแบ่งเขตแดนบทบาทสถานภาพของหญิงให้อยู่เพียงในรั้วในวังแล้วยังแสดงให้เห็นว่าหญิงเป็นผู้อ่อนแอ จึงไม่ควรผจญกับความลำบากและอันตรายในป่า

สำหรับธรรมชาติกับด้านเพศวิถีนั้น ปรากฏในบทอัครจริยระหว่างพระสมุทรโฆษกับพระนางพินทุมตี “นาภีแนบนภิมล ทรวงแนบชิดชน บรรทับและเปียดบัวศรี” (Fine Arts Department, 2002b, p. 164) บัวศรี แทนผู้หญิงและเพศสรีระของหญิง รสเสนาหาจำหลักในจิตของสองกษัตริย์ จึงนำพาความเศร้าและฉวิหาเมื่อพรากจากกัน

4. ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับกับไพรพฤษภในวรรณคดีเอกเรื่อง เสือโคคำฉันท์

4.1 ไพรพฤษภกับชีวิตมนุษย์ ในด้านรูปลักษณะภายนอกของมนุษย์ วรรณคดีเอกเรื่อง เสือโคคำฉันท์ปรากฏการพรรณนารูปลักษณะอันงดงามของพหลวิชัยและ คาวีจากมุมมองเหล่าเสนาเมืองจันทบูรว่า “จึงพบสองสวัสดิโสมฉาย กล้องแก่งเลกลากาย คือสุริยจันทรสถิตย์” (Fine Arts Department, 2002b, p. 337) หรือ เมื่อท้าวผดุงพบพหลวิชัยกับคาวี ว่า

เห็นสองตไนยไว	วรภักตรคือเข
ขัดแข่งศศิแฉง	มุขเปรมอันสดไส

(Fine Arts Department, 2002b, p. 339)

นอกจากการเปรียบเทียบความงามของชายกับดวงจันทร์แล้ว ยังใช้พระจันทร์มาเปรียบกับความงามของหญิงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความงามของใบหน้า ดังความ

งามของใบหน้าจันทร์ที่ “งามเงื่อนแจ่มจันทร์” (Fine Arts Department, 2002b, p. 363) หรือ ใบหน้าของสุรสุดา “เปรมปรีติเหมือนหมาย ศศิแจ่มในเวหา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 342) คุณลักษณะของดวงจันทร์คือแสงที่वलกระจ่าง ดังนั้นดวงจันทร์จึงสื่อถึงความงามของใบหน้าที่वलและแจ่มใส

นอกจากนี้ กวียังพรรณนาความงามส่วนอื่น ๆ ของหญิง โดยเปรียบกับธรรมชาติ คือ แขนที่อ่อนช้อย “เมื่อทอดพระกรกราย คือดั่งวงไอยรา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 343) หรือกลิ่นผมของจันทร์ที่ “กลิ่นเกลี้ยงสุคนธา ทิพย์รสยิ่งยง กว่ากลิ่นกระบอกบง กษเกษเอาใจ” (Fine Arts Department, 2002b, p. 351) นั่นคือ กลิ่นผมของจันทร์ที่หอมกว่าดอกบัว

ส่วนความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับอารมณ์จิตใจของมนุษย์ พบในตอนทีพหลวิชัยและควาไเดินป่า เพื่อแสวงหาเมืองครอง ระหว่างทางพบพรรณไม้ พรรณนก ดังบทพรรณนาว่า

สองสวัสดิสุนทร	วรทวัตรกะษัตริย์
เมิลไม้พิมลมี	มนนารถชื่นชม
ชมพรรณป่า	วิทธรรามย์
สองสวัสดิอุตม	กิลิลาคไชยชาย

(Fine Arts Department, 2002b, p. 332)

พรรณไม้และพรรณนกที่สวยงาม และมีชีวิตชีวา ส่งผลให้พหลวิชัยและความีอารมณ์รื่นเริงตาม แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติสามารถโน้มนำอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ให้สุข รื่นรมย์ หรือทุกข์โศกได้

4.2 ไพโรพฤษากับบริบททางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ สมุทรโฆษคำฉันท์ กวีบรรยายภาพของช้างและม้าที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ ดัง การพรรณนาเมืองพัทธพิไสยที่มีกษัตริย์ศกุนิครองเมืองว่า “ช้างม้ารี้พลธรรตน์ นาเนกสามารถ ด้วยหมู่พลโยธา” (Fine Arts Department, 2002b, p. 351) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าช้างและม้าคือเครื่องบงบอกเกียรติยศของกษัตริย์

ธรรมชาติกับความเชื่อในวรรณคดีเอกเรื่อง เสือโคคำฉันท์ แสดงจากการที่ตัวละครใช้ดอกบัวในการตั้งจิตอธิษฐานเพื่อเสี่ยงทาย เพราะมีความเชื่อเรื่องคุณงามความดี

จะช่วยส่งพลังให้รู้ว่าเกิดเหตุร้าย ดังที่พหลวิชัยและคาวีเสี่ยงดอกบัวเพื่อบอกเหตุร้ายดีของทั้งสองไว้ว่าหาก “บัวดอกหนึ่งไซ้ พักเอาไว้ ถ้าเจ้ามีทุกข์ ชุกช่องเคืองซัง เทียวแห่งหายรัง รศเร้าอ้อาย ถ้าเจ้าเสวยสวัสดิ์ จงดอกบัวปัทม สดอยุ่อย่าคลาย กลั่นเกลี้ยงเสาวคนธ์ นมุลเปรมปราย ดอกหนึ่งเจ้าหมาย รู้ข่าวพียา” (Fine Arts Department, 2002b, pp. 344-345) การเสี่ยงดอกบัวใช้ลักษณะของความสดแทนความสุขและความเยียวฉะแทนเคราะห์กรรม เพื่อเป็นการบอกเหตุที่จะเกิดกับอีกบุคคลหนึ่ง

สำหรับความสัมพันธ์ของน้ำกับสรรพสิ่งนั้น นอกจากมนุษย์จะใช้สำหรับอุปโภคและบริโภคแล้ว น้ำยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทั่วไปและมนุษย์ ดังเช่นยักษ์อุทกมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ ยักษ์อุทกดุร้าย จับมนุษย์ในเมืองจันทบูรกินเป็นอาหาร แต่ในที่สุดคาวีมนุษย์ก็สามารถชนะ “พอนพันพาดขาดคอยักษ์ ด้วยเดชอนรรฆ แห้งผู้ลี้หนีอวยพระพร” (Fine Arts Department, 2002b, p. 335) ความสามารถในการฆ่ามนุษย์และสัตว์ที่มีรูปร่างและพลังเหนือกว่าที่อาศัยอยู่ในน้ำ แสดงให้เห็นความเก่งกล้าและแสดงถึงบารมีของคาวี แม้มนุษย์จะเกรงกลัวธรรมชาติ สัตว์และมนุษย์ที่มีพลังเหนือกว่า แต่ท้ายสุดมนุษย์ก็สามารถชนะได้

นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญที่แสดงถึงค่านิยมและความเชื่อเรื่องน้ำกับพิธีกรรมอันเป็นสิริมงคล ดังที่มालาทาสีหลวงพระคาวีให้ทำพิธี “ราชประเวณี ขึ้นเกยไชยศรี มุรธาสรณาน” (Fine Arts Department, 2002b, p. 357) การอาบน้ำผสมด้วยดอกไม้หอมเป็นค่านิยมที่สืบสานประเพณีกันมานานโดยเชื่อว่าเสริมสิริมงคลในการครองราชย์ของกษัตริย์และปรากฏเกียรติยศเกรียงไกร ประการสำคัญการสรงมุรธาภิเษก เป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีบรมราชาภิเษก เพื่อการเสด็จขึ้นครองราชย์โดยสมบูรณ์ของพระมหากษัตริย์ (Fine Arts Department, 1975) ดังนั้นจึงเป็นมูลเหตุให้คาวีหลงกลมालาทาสีได้โดยง่าย

เมื่อมालาเฝ้าพระขรรค์ของคาวี บัวเสี่ยงทาย “ก็เทียวแห่งอ้อายหายศรี” พหลวิชัยได้ช่วยเหลือ โดยใช้ “สร้างด้วยชลจันทน์ ขำระมลทิน” (Fine Arts Department, 2002b, p. 361) อานุภาพของน้ำผสมดอกไม้หอมยังชำระสิ่งชั่วร้าย และเป็นยาวิเศษช่วยชุบหัวใจในพระขรรค์ของคาวีให้คืนมา

4.3 ไพรพุกยากับบริบททางสังคม ในสื่อโคคำฉันทปรากฏด้านเพศวิถีโดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเพศในบทอัศจรรย์ระหว่างคาวีกับจันทร์ “หันหันชื่นชมบุษบง กชกามอนงค์ อเนกโยกย้ายม” (Fine Arts Department, 2002b, p. 355) หรือ

“เซยซ้อลลอเร ญกบุษเอมอร เบิกบุษปำจอร์ แลขจรจรงใจ” (Fine Arts Department, 2002b, p. 371) กวีใช้บัวและดอกไม้ แทนเพศสรีระของหญิงเช่นเดียวกับวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น แต่ในวรรณคดีเรื่องเสื่อโคคำฉันท ยังเน้นถึงกลิ่นหอมของดอกไม้เปรียบกับความอัศจรรย์ของความพิศواسระหว่างชายหญิง

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของไพรพญากับวิถีชีวิตในวรรณคดีเอกสมัยอยุธยาทั้ง 4 เรื่อง พบว่าธรรมชาติเอื้อประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิต ส่วนด้านวรรณศิลป์ กวีได้นำธรรมชาติมาสื่อในรูปของภาพพจน์ เพื่อแสดงถึงธรรมชาติของมนุษย์ ตลอดจนค่านิยม ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้คือ

1. ไพรพญากับชีวิตมนุษย์ กวีใช้ธรรมชาติสื่อถึงมนุษย์ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือความสัมพันธ์ด้านคุณลักษณะของธรรมชาติกับรูปลักษณะภายนอกของมนุษย์ทั้งความอภิมรย์ และความไม่อภิมรย์ กวีนำธรรมชาติมาเปรียบเพื่อพรรณนาให้เห็นรูปลักษณะทั้งงดงามของตัวละครหญิงและชาย ซึ่งมักเป็นชนชั้นกษัตริย์ แต่เมื่อตัวละครที่เป็นชนชั้นสูงต้องพลัดพรากจากวังไปสู่ป่า และต้องเผชิญกับความลำบาก ซึ่งจะทำให้รูปลักษณะอันงดงามของตัวละครถูกทำลายไป ตัวอย่างเช่น พระนางผุสดีในวรรณคดีเรื่อง มหาชาติคำหลวง ได้พยายามทัดทานไม่ให้บุตรและหลานออกป่า โดยพรรณนาให้เห็นรูปลักษณะที่ไม่งดงามหากบุตรและหลานต้องใช้ชีวิตในป่า อย่างไรก็ตามวรรณคดีทั้ง 4 เรื่อง ต่างมุ่งเน้นด้านความงามของตัวละครเป็นสำคัญ

ลักษณะที่สอง คือความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติภายในของมนุษย์ ได้แก่ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ทั้งสุข ทุกข์ เศร้า ในบางครั้งลักษณะธรรมชาติแวดล้อมได้กำหนดอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ และในทำนองเดียวกันอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ของมนุษย์ก็ได้กำหนดลักษณะของธรรมชาติให้ผันแปรตามไปด้วย วรรณคดีเอกทั้ง 4 เรื่อง มุ่งเน้นอารมณ์ความรู้สึกด้านความรักทั้งในฐานะคู่รัก ในฐานะบุพการีกับบุตรหลานและเครือญาติเป็นสำคัญ ซึ่งปรากฏทั้งความสุขจากความรัก และความเศร้าที่เกิดจากการพลัดพรากกับบุคคลอันเป็นที่รัก

2. ไพรพฤกษากับบริบททางวัฒนธรรม วรรณคดีเอกทั้ง 4 เรื่อง สื่อให้เห็นว่าธรรมชาติในป่าเขาและน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้ธรรมชาติยังแสดงถึงความเชื่อและค่านิยมของมนุษย์อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในด้านโชคเคราะห์ กวีใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องแสดงกลางบอกเหตุ ทั้งกลางดีและกลางร้าย ซึ่งมีการแสดงออกใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรก จากปรากฏการณ์ธรรมชาติที่แปรปรวนอย่างฉับพลัน โดยไม่คาดฝัน เช่น มหาชาติคำหลวงในกัณฐมัทรี ลักษณะที่สอง ตัวละครเป็นผู้กำหนดลักษณะของธรรมชาติเพื่อใช้ในการอธิษฐานขอพร หรือในการเสี่ยงทายถึงผลหรือเหตุการณ์ดีร้ายในอนาคต ดังกรณีของพระลอใช้น้ำเสี่ยงทายว่าจะมีชีวิตรอดหรือตายหากเดินทางไปเมืองสรอง พระลอตั้งจิตอธิษฐานด้วยการกำหนดลักษณะของกระแสน้ำในวรรณคดีเอกเรื่องสี่อศัศน์ท พหลวิชัยและควาวิ ใช้ดอกบัวเสี่ยงทายเหตุร้ายหรือดีที่จะเกิดกับอีกคนหนึ่ง โดยกำหนดจากลักษณะของดอกบัว ลักษณะที่สาม การใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องสักการบูชาเพื่อตั้งมั่นไปสู่สิ่งที่ปรารถนาโดยตรง ดังที่ในอดีตชาติของพระนางผุสดีได้ใช้แก่นจันทร์บดสักการบูชาและตั้งจิตอธิษฐานขอให้เกิดเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าในอนาคต นอกจากนี้ ธรรมชาติที่ปรากฏในความฝันยังเป็นสัญลักษณ์ของโชคเคราะห์อีกด้วย

ฉากเหตุการณ์ที่พระนางมัทรีคร่ำครวญและค้นหาลูกในป่า ได้แสดงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในฐานะแม่ผู้รัก ห่วงเห่นและห่วงลูกยิ่งกว่าชีวิตตนเอง จนไม่หวั่นเกรงภัยอันตรายจากสัตว์ร้าย หรือพระลอที่ครวญถึงพระนางบุญเหลือ ในขณะที่พระองค์เดินทางถึงแม่น้ำกาหลง ก็แสดงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในฐานะลูกที่รักและกตัญญูต่อแม่เช่นกัน

ความเชื่อและค่านิยมด้านสัตว์ที่มีกำลัง ได้แก่ ช้างและม้า ว่าช่วยเสริมบุญบารมีของกษัตริย์ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าธรรมชาติมีความศักดิ์สิทธิ์ และยังเป็นที่พักพิงของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงมีค่านิยมยกย่องและเคารพธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในการประกอบพิธีกรรมและการพักผ่อน รวมทั้งการขนาน ค่านิยมอีกประการหนึ่งที่พบ คือการยกย่องบุญหรือการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ โดยสื่อจากปรากฏการณ์อันมหัศจรรย์ของธรรมชาติ บุญบารมีของมนุษย์ ซึ่งเป็นคุณค่าความดีส่งผลให้ธรรมชาติช่วยเหลือเกื้อกูล

3. ไพรพฤกษากับบริบททางสังคม กวีได้แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติเป็นเครื่องสื่อสถานภาพและเพศสภาพของความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สังคมกำหนด โดยแสดงออกจากการประพฤติปฏิบัติตนของชายหญิงว่าควรไม่ควรตามกรอบที่สังคมวางไว้

ในด้านสถานภาพทางสังคมนั้น หากชนชั้นกษัตริย์ถูกเนรเทศให้เข้าป่า จะถือเป็นการลดทอนสถานภาพ เพราะต้องใช้ชีวิตช่วยเหลือตนเองเลี้ยงสามัญชน โดยยังชีพจากสิ่งที่มีอยู่ในป่าเขาลำเนาไพร ทั้งด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติคำหลวง

ส่วนด้านเพศสภาพนั้น ธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของป่า เป็นพื้นที่ที่ใช้แสดงและแบ่งเขตความเป็นชายและหญิง ดังแสดงไว้อย่างเด่นชัดในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ และสมุทรโฆษคำฉันท์ ในขณะที่ป่าเป็นพื้นที่ที่น่ากลัวและมีอันตราย ป่าจึงไม่ใช่พื้นที่ของหญิงที่ต้องอยู่แต่ในรั้วของบ้านและวัง แต่ป่ากลับเป็นพื้นที่แสดงถึงคุณสมบัติของชายอย่างหนึ่ง คือ ต้องมีความกล้าหาญ ไม่หวั่นเกรงต่อภัยอันตรายทั้งจากสัตว์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อหญิงต้องอาศัยอยู่ในป่า การดูแลและการปรนนิบัติสามีและบุตร เพื่ออำนวยความสะดวกสบายทั้งด้านอาหาร และการดำรงชีพอื่น ๆ ก็ยังคงเป็นบทบาทของหญิง

สำหรับด้านเพศวิถีนั้น ปรากฏการใช้ธรรมชาติในการสื่อถึงเพศหญิงเพศชาย และความสัมพันธ์ทางเพศของชายหญิง โดยใช้ธรรมชาติที่สื่อถึงรูปลักษณะของเพศสรีระชายและหญิง นอกจากนี้ยังใช้พรรณนาถึงการสำวาส ตลอดจนภาวะอารมณ์พิศวาสอีกด้วย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของไพร่พลภูษากับวิถีชีวิตในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และเสื่อโคคำฉันท์ มีข้อสังเกตว่า ตัวละครชายเป็นตัวละครที่โดดเด่น โดยปรากฏจากการตั้งชื่อเรื่อง ซึ่งตัวละครชายมักมีรูปร่างงดงาม แต่ในมหาชาติคำหลวงไม่นั้นพรรณนารูปลักษณ์ความงามของพระเวสสันดรตัวละครชาย อาจเป็นเพราะเน้นการบำเพ็ญเพียรบริวารมีที่ถือเป็นคุณค่าด้านความดีของมนุษย์อย่างหนึ่ง

ในทัศนะของผู้ที่คุ้นเคยกับความสะดวกสบายในวัง จะเห็นว่าการถูกเนรเทศเข้าพื้นที่ป่าซึ่งถือเป็นการลงโทษผู้สูงศักดิ์ ซึ่งในวรรณคดีพุทธศาสนาแสดงถึงการเสวยกรรมของตัวละครผู้เป็นพระโพธิสัตว์ ดังเช่น พระเวสสันดร และพระสมุทรโฆษ นอกจากนี้ธรรมชาติยังเป็นบททดสอบ บทพิสูจน์ความอดทนของสตรี เช่น พระนางมัทรี เมื่ออยู่ในวัง คือกษัตริย์ผู้มีบิรารคคอยปรนนิบัติดูแลความเป็นอยู่ทุกอย่าง แต่เมื่ออยู่ในเขาวงกต พระนางมัทรี คือภรรยาและมารดาผู้ซึ่งมีหน้าที่ปรนนิบัติสามีและบุตร บทบาทดังกล่าวนี้แสดงถึงพลังแห่งความภักดีของหญิงที่มีต่อสามีและพลังรักที่มีต่อบุตร หรือพระนางพินทุมตีในวรรณคดีเอกเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ เมื่อพรากกับสามีผู้นำพาชีวิตพระนางต้องระหกระเหินในป่าอย่างเดียวยาว แต่พระนางมิได้รู้สึกโดดเดี่ยว เพราะมี

ธรรมชาติเป็นเพื่อนจึงทำให้มีความหวังที่จะพบกับสามี

ประการสำคัญ ธรรมชาติยังเป็นตัวกำหนดความตระหนักรู้ในความจริง ดังแสดงอย่างโดดเด่นในวรรณคดีเอกเรื่องมหาชาติคำหลวง ซึ่งแม้จะมีฉากธรรมชาติอันเด่นชัดในกัณฑ์วนประเวศน์ กัณฑ์จุลพนและกัณฑ์มหาพนก็ตาม แต่ในกัณฑ์อื่น ๆ กวีก็ได้แทรกธรรมชาติไว้ จึงกล่าวได้ว่าธรรมชาติสัมพันธ์กับการบำเพ็ญเพียรธรรม ทั้งนี้เพราะความสงัดทำให้เกิดความสงบและปัญญาสมาธิ หากมองในมุมว่า ธรรมะ คือ “ความจริง” (Royal Institute, 2003, p. 553) การตระหนักรู้ ย่อมได้จากธรรมชาติ คือ “สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ, ภาพภูมิประเทศ. ว. ที่เป็นไปเองโดยมิได้ปรุงแต่ง” (Royal Institute, 2003, p. 554) ฉะนั้นธรรมชาติที่ปราศจากการปรุงแต่งจึงเป็นความรู้ ที่นำไปสู่ความเข้าใจในแก่นสารของสังขธรรม คือ ความเป็นธรรมคา

ในด้านป่าหิมพานต์นั้น มีข้อสังเกตว่า แม้ว่าป่าหิมพานต์ จะแสดงถึงความงดงาม เป็นแหล่งรวมความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ สายธาร และเป็นที่อยู่ของสัตว์ อมนุษย์ต่าง ๆ รวมทั้งมนุษย์แล้ว ทุกสรรพสิ่งในป่าหิมพานต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอมนุษย์ เช่น วิชยธรในวรรณคดีเอกเรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ก็มีธรรมชาติภายใน ได้แก่ ความคิดอารมณ์ความรู้สึก เฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังเห็นได้จากกรณีขุขิที่โสภะเคราะห์เพราะพราภกับนางอันเป็นที่รักหรือวิชยธรชื่อรณบุตรที่ทำร้ายรณภิกษุกับวิชยธรที่ลักพระขรรค์วิเศษพระสมุทรโฆษก็มีลักษณะธรรมชาติด้านมืดเช่นมนุษย์ทั่วไปเช่นกัน

ในวรรณคดีเรื่องเสือโคคำฉันท์ กวีได้สื่อธรรมชาติของมนุษย์กับสัตว์ว่ามีลักษณะร่วมกัน คือ ความหิว ความรัก ความผูกพัน ความกตัญญู ความโกรธแค้น และขาดการยับยั้งชั่งสติ แม้ลูกเสือและลูกโคจะนำยกย่องในคุณธรรมความกตัญญูที่มีต่อแม่โค แต่ก็ไม่อาจสรรเสริญได้ เพราะการก่อมาตุฆาตซึ่งเป็นหนึ่งใน 5 อย่าง ของอนันตริยกรรม คือ “กรรมหนัก, กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ดัดทางสวรรค์ ดัดทางนิพพาน กรรมที่ให้ผลคือ ความเดือดร้อนไม่เว้นระยะเลย” (Phra Brahmagunabhorn, 2008, p. 486) ดังนั้นการที่ฤๅษีได้ขบลูกเสือและโคเป็นมนุษย์ จึงเป็นการมอบโอกาสในการใช้ธรรมะขัดเกลาจิตใจ ดังความว่า “ขอบเชิงบแผกผลุ มูลมรรคทางธรรม” (Fine Arts Department, 2002b, p. 328)

ลักษณะอันโดดเด่นประการหนึ่งของวรรณคดีทั้ง 4 เรื่อง คือการใช้ธรรมชาติเพื่อแสดงแสนยานุภาพและแสดงถึงอำนาจบารมีของผู้มีบุญ ซึ่งจะเป็นชนชั้นสูงและชนชั้นกษัตริย์ ได้ใช้ความกว้างใหญ่และความแข็งแกร่งของธรรมชาติ เช่นภูเขา แม่น้ำเป็นปราการป้องกันเมือง ประการสำคัญการใช้ช้างและม้า เพื่อเป็นเครื่องเสริมบารมีอย่าง

หนึ่งของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ นั่น เป็นความเชื่อในความยิ่งใหญ่ของพระราชตามแนวคิดของจักรพรรดิราช ดังที่ Phra Brahmakunabhorn (2008, p. 59) กล่าวถึงพระจักรพรรดิ หรือพระราชอิราชว่าต้องมีตระเจ็ดประการประจำพระองค์ในจำนวนนั้น คือ “ข้างแก้ว” และ “ม้าแก้ว” ดังนั้นข้างและม้าจึงแสดงถึงความยิ่งใหญ่แห่งพระราชอำนาจและพระเกียรติยศของกษัตริย์ นอกเหนือไปจากใช้ข้างและม้าเพื่อแสดงแสนยานุภาพด้านการศึกสงครามแล้วสัตว์ทั้งสองชนิดยังใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง ดังที่ปรากฏในตอนที่ตัวละครที่เป็นชนชั้นกษัตริย์เดินป่า

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือน้ำในวรรณคดีสมัยอยุธยาทั้ง 4 เรื่อง นอกจากสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ทั้งในด้านปัจจัยสี่ ด้านความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แล้ว น้ำยังสัมพันธ์กับเพศสภาพอีกด้วย ดังเช่นในวรรณคดีเอกเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ก็กล่าวถึงพระราชพิธีแข่งเรือพระที่นั่งเสี่ยงทายในเดือน 11 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า พิธีแข่งเรือนี้ ปรากฏในกฎหมายเทียรบาล สมัยกรุงเก่า (กรุงศรีอยุธยา) ว่า

เดือน 11 การอาษาชุขพิธี มีโหม่งครุ้มซ้ายขวาระบามโหระทึก
อินทรเกียรตินตรี เข้าทรงพระมหามงกุฎราชูปโภค กลางวันทรงพระ
สุพรรณมาลา เยืนทรงพระมาลาสุกหรั้สะพักชมพู สมเด็จพระอัครมเหสี
พระภรรยาทรงสุพรรณมาลานุ่งแพรลายทองทรงเลื้อ พระอัครชายาทรง
พระมาลารานุ่งแพรดารากรทรงเลื้อ ลูกเธอหลานเธอทรงศรีภทมวย
ทรงเลื้อ พระสนมใส่สนองเกล้าสะพักสองบำ สมรรถไชยเรือต้น ไกรสร
มุขเรือสมเด็จพะอัครมเหสี สมรรถไชย ไกรสรมุขนั้นเป็นเรือเสี่ยงทาย
ถ้าสมรรถไชยแพ้ไซ้ร้ ข้าวเหลือเกลืออิมสุขเกษมเปรมประชา ถ้าสมรรถ
ไชยชนะไซ้ร้ จะมียุค (Vajirayana, n.d.)

หากพิจารณาตามความข้างต้น เรือสมรรถไชยเป็นเรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ และเรือไกรสรมุขเป็นเรือพระที่นั่งของพระอัครมเหสี ซึ่งใช้ในการเสี่ยงทายเกี่ยวกับการเกษตร หากเรือไกรสรมุขชนะ ในปีนั้น ๆ ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข เพราะพืชผลอาหารจะอุดมสมบูรณ์ แต่หากเรือสมรรถไชยชนะ ในปีนั้น ๆ บ้านเมืองจะเกิดแล้งแล้งแล้ง ประชาชนอดอยาก ผลดีร้ายของพิธีกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภูมิจึงเป็นตัวแทนแห่งความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ และผลิตผลทางการเกษตร เมื่อพิจารณาคำเรียกชื่อลำน้ำว่า “แม่น้ำ”

เมื่อรับรู้ถึงการกระทำอันน่าอัศจรรย์ของพระเวสสันดรในการบำเพ็ญทานบารมีและรับรู้ความทุกข์เศร้าของกัณหาชโลและพระนางมัทรี

นอกจากนี้กวีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยังใช้ความเชื่อและความยำเกรงในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติว่าคอยปกป้องรักษาธรรมชาติที่แวดล้อมตัว ทั้งนี้เพื่อความคุ้มครองจิตสำนึกของมนุษย์ในการดำรงรักษาภูเขাপ่าไม้สายธาร ความเชื่อและการยกย่องธรรมชาตินี้ไม่ได้มีเฉพาะในวรรณคดีไทย แต่ยังพบในวรรณคดีตะวันตก ดังที่ Fagan (2000) กล่าวถึงไว้ว่า ธรรมชาติมักใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับสร้างสรรค์ศิลปะและกวีนิพนธ์สำหรับกวีนิพนธ์ของอังกฤษในยุคโรแมนติก ได้ยกย่องธรรมชาติให้เป็นพระเจ้า (apotheosis) ธรรมชาติเป็นทั้งแรงบันดาลใจและจินตนาการที่สำคัญยิ่งของกวี ฉะนั้นธรรมชาติจึงย่อมมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกกิจกรรมและทุกมุมมองของชีวิตอยู่เสมอ กวีในฐานะมนุษย์จึงได้ใช้วรรณศิลป์เพื่ออภารธรรมชาติ และธรรมชาติก็ได้เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

References

- Boonkachorn, T. (2010). **Duai saeng haeng wannakhadi priapthiap wannakhadi priapthiap: krabuanthat lae withikan** (in Thai) [In the light of comparative literature : Paradigms and methods] (2nded.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Chitchamnon, D. (1989). **Khunkha lae laksanaden khong wannakhadi thai samai rattanakosin tonton** (in Thai) [The literary values and characteristics of early Ratanakosin literature]. Bangkok: Thammasat University.
- Chitchamnon, D., Ruengruglikit, C. and Sujjapun, R. (1989). **Tho mai nai sai nam: songroi pi wanakhadewicanthai** (in Thai) [History of Thai literary criticism from 1782 to 1982]. Bangkok: Ponpankarnpim.
- Fagan, D.J. (2000). **The nature of nature in the poetry of Hardy Dickinson and Frost** (Doctoral dissertation). State University of New York. UMI 9977599.

- Fine Arts Department. (1975). **Chotmai het phraratchaphitibarom marachaphisek Somdet Phraramathibodisrisunthornmahawachirawut phramongkutklaochaoyuhua** (in Thai) [The coronation of king Rama VI] (2nd ed.). Bangkok: Fine Arts Department.
- Fine Arts Department. (1997). **Wannakam samai ayutthaya lem nueng** (in Thai) [Literature of the Ayutthaya Period Vol 1] (2nd ed.) Bangkok: Fine Arts Department.
- Fine Arts Department. (2002a). **Wannakam samai ayutthaya lem sam** (in Thai) [Literature of the Ayutthaya Period Vol 3] (2nd ed.) Bangkok: Fine Arts Department.
- Fine Arts Department. (2002b). **Wannakam samai ayutthaya lem song** (in Thai) [Literature of the Ayutthaya Period Vol 2] (2nd ed.). Bangkok: Fine Arts Department.
- Phatthranukrom, P. (2006). **Miti ying chai nai sawatdikansangkhom** (in Thai) [Gender in Social Welfare]. Bangkok: Krirk University.
- Phra Brahmagunabhorn. (2008). **Photcananukrom chabap pramuansap** (in Thai) [Dictionary of Buddhism] (11th ed.). Nakornprathom: Wat Yannawetsakawan.
- Royal Institute. (2003). **Photcananukrom chabapratichabandittaya sathan pho so song phan ha roi sisipsong** (in Thai) [Royal Institute Dictionary A.D. 1999]. Bangkok: Nanmeebooks.
- Sartre, S. (1883). **Wannakhadi priapthiap** (in Thai) [Comparative literature]. Bangkok: Thammasat University.
- Shivasariyanada, W. (2001). **Wannakhadi lae wannakhadiwichan** (in Thai) [Literature and literary criticism] (6th ed.). Bangkok: Thai Watana Panich.

- Siripat, D. (2002). **Tonmai baiya: chaba khwamngam lae khwammai nuea hu** (in Thai) [Plants: the beauty and the meaning of putting Chinese rose behind 2 ears]. Retrieved from <https://www.doctor.or.th/article/details/2339>.
- Suphap, S. (2002). **Sangkhomwittaya** (in Thai) [Sociology] (22nd ed.). Bangkok: Thai Watana Panich.
- Suwanwihok, K. (2015). **Nam nai wannakamnithan samai rattanakosin tonton (ratchakanthi nueng thueng sam** (in Thai) [The definition of water in the early rattanakosin tale literature (King Rama 1-3)] (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok.
- Vajirayana. (n.d.). Phraratchaphithisipsong duean (in Thai) [Thai royal tradition in one year]. Retrieved from <https://vajirayana.org>.
- Water Lily Museum. (n.d.). **Bua: khwamchuea** (in Thai) [Water lily: belief]. Retrieved from <https://kaewsaensai.wordpress.com>.
- Wellek, R. & Warren, A. (1949). **Theory of Literature**. New York: Harcourt, Brace and Company.

การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน*

Phonic Spelling Reading Skill Teaching in Thai Language Textbooks
from the Reign of King Rama V to the Present

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ / Passapong Pewporchai

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University
Ubon Ratchathani 34190, Thailand

Email: bhasabong@gmail.com

Received: August 31, 2020

Revised: January 20, 2021

Accepted: April 8, 2021

Abstract

This article aimed to study different types of phonic reading skill teaching techniques. The study analyzed Thai language textbooks from the time of King Rama V to the present. The results exhibit three periods in which three significant teaching methods were used. The first period focused

*บทความนี้ปรับปรุงแก้ไขขึ้นจากการนำเสนอในการประชุมวิชาการนานาชาติเรื่อง "Synergy and Development of Learning and Teaching of Thai language in Asia-Pacific Region" วันที่ 7-10 มกราคม 2561 ที่มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้วิพากษ์ที่แนะนำและให้ข้อสังเกตต่าง ๆ หนึ่ง บทความดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการรูปแบบวิธีสอนอ่าน-เขียนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน" โดย นางสาวอิงอร สุพันธ์วัฒน์ และนายภาสพงศ์ ผิวพอใช้ ในชุดโครงการ "การสร้างการรับรู้ภาษาไทยในสังคมไทยและโลก" สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2560

on teaching phonic reading on every word. The second period emphasized phonic reading of only some words. The third period integrated the teaching of phonic reading with other reading skill teaching techniques.

Keywords: Phonic Spelling Reading Skill Teaching, Thai Language Textbooks, King Rama V

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของบทความนี้คือศึกษารูปแบบการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำจากแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้เป็นแบบเรียนหลักตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำได้ 3 แบบ ตามช่วงเวลาของแต่ละสมัย โดยในช่วงแรก จะเป็นการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นการแจกลูกทุกคำ ในช่วงต่อมาจะเป็น การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำที่เน้นการแจกลูกบางคำ และการสอนอ่านสะกดคำที่บูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่น ตามลำดับ

คำสำคัญ: การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำ, แบบเรียนภาษาไทย, รัชกาลที่ 5

บทนำ

การอ่านและการรู้หนังสือ (Reading & literacy) เป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต เนื่องจากการอ่านและการรู้หนังสือทำให้เกิดความรู้ ความสามารถ และส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ประยุกต์ใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งหากผู้ใดมีความบกพร่องหรือขาดความสามารถในการอ่านการเขียนก็จะส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการสื่อสารและการเรียนรู้ และจะเป็นปัญหาในการดำรงชีวิตต่อไปได้ การสอนให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้จึงถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ระดับสูงขึ้นไป การสอนอ่านถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ผู้เรียนจะต้องรู้จักสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรไทย คือ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์เพื่อนำมาประสมและสามารถแปลงเสียงคำ

คำนั้นและเข้าใจความหมายของคำ โดยโยงประสบการณ์ของตนมาช่วยเสริมให้เข้าใจยิ่งขึ้น ดังนั้น การอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูต้องสอนให้แก่เด็ก ซึ่งการสอนอ่านก็มีหลากหลายวิธีด้วยกัน การแจกลูกสะกดคำก็นับเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้กันมาตั้งแต่ในอดีตจวบจนปัจจุบัน (Ministry of Education, 2016)

ในสมัยก่อนนั้น ไม่มีแบบเรียน ราษฎรมักพาบุตรหลานไปฝากพระภิกษุเพื่อเรียนหนังสือ วิชาที่สอนคือ การอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลี นอกจากนี้ก็จะได้รับการอบรมทางศาสนาด้วย โดยถือเอาวัดเป็นโรงเรียน พระภิกษุเป็นครู สถานศึกษาก็คือกุฏิของพระอาจารย์นั่นเอง แบบเรียนได้เกิดขึ้นเป็นหลักฐานในสมัยพระนารายณ์มหาราช คือจินตามณีของพระโหราธิบดีซึ่งถือเป็นแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้ปรากฏพบแบบเรียนที่ใช้กันอีกหลายเล่ม เช่น ประถม ก กา ประถมมลาสุบินกุมาร จนมาถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังและได้ใช้ “แบบเรียนหลวง” ในการจัดการเรียนการสอน (Sunthraakuul, 2016, pp. 5-18)

“แบบเรียนหลวง” เป็นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เขียนขึ้นเพื่อใช้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำขึ้นใช้ในสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษา โดยประกอบไปด้วย มูลบทบรรพกิจ สอนเรื่องการประสมคำ วาหนิตินิกร สอนเรื่องอักษรนำ อักษรประโยค สอนเรื่องอักษรควบ สังโยคพิธาน สอนเรื่องมาตราสะกด ไวยากรณ์พิจารณา สอนเรื่องคำพ้อง และพิศาลการันต์เป็นการรวบรวมคำที่มีตัวการันต์กระทั่งได้เกิดกรมศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานทางด้านการศึกษาขึ้น สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ ได้นิพนธ์หนังสือแบบเรียนเร็ว 3 เล่ม เพื่อใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยแทนหนังสือแบบเรียนหลวง ตั้งแต่นั้นมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แบบเรียนภาษาไทยจึงได้เปลี่ยนไปตามหลักสูตรแต่ละยุคสมัยด้วย (Sunthraakuul, 2016, pp. 25-27)

ในส่วนของการพัฒนาการรูปแบบการสอนอ่านเขียนภาษาไทยที่ปรากฏพบในแบบเรียนนั้น มีผู้ศึกษาไว้หลายคนด้วยกัน อาทิ สุนันท์ อัญชลินุกูล (Anchaleenukoon, 2003) ที่ได้ศึกษา “การศึกษาพัฒนาการของหลักภาษาไทย” ซึ่งเป็นพัฒนาการของการสอนหลักภาษาและไวยากรณ์ในแบบเรียนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้

นิยะดา เหล่าสุนทร (Lausunthorn, 2009) ก็ได้ศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของแบบเรียนภาษาไทย” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงแบบเรียนในสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากการเรียนการสอนภาษาแบบตะวันตก

ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการสอนอ่านเขียนภาษาไทยในระดับพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้นั้นมีหลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น การสอนอ่านแบบเบสิก การสอนอ่านจากภาพ แต่วิธีที่ได้รับความนิยมแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำหรือแจกลูกประสมคำนั่นเอง จากการติดตามการดำเนินงานการสอนการเขียนของสถาบันภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ครูผู้สอนภาษาไทยมีความคิดเห็นว่าการสอนแบบแจกลูกสะกดคำ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการสอนการสอนการอ่านการเขียน เพื่อให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ซึ่งสอดคล้องกับผลการติดตามการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ที่พบว่าศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบงานภาษาไทยและครูผู้สอนภาษาไทยต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการสอนอ่านเขียนแบบแจกลูกสะกดคำ เนื่องจากปัจจุบันครูผู้สอนภาษาไทยส่วนหนึ่งไม่ได้จบวิชาเอก (Ministry of Education, 2016, pp.1-2) โดยการแจกลูกและการสะกดคำนี้บางครั้งเรียกรวมกันว่า “การแจกลูกสะกดคำ” เพราะในการสอน แจกลูกสะกดคำจะดำเนินไปด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้ให้นักเรียนได้หลักเกณฑ์ทางภาษาทั้งการอ่านและการเขียนไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตาม ในการสอนแจกลูกสะกดคำนั้น ก็อาจมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป เช่น การอ่านสระโอะ มีตัวสะกดจะลดรูปคำว่าลด อาจอ่านว่า ลอ-โอะ-ด-ลด หรืออาจอ่านว่า ลอ-ดอ-ลด เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ความแตกต่าง หลากหลายในการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในรายละเอียดว่า วิธีสอนอ่านแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนแต่ละสมัยนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจวิธีสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลเอกสารซึ่งเป็นแบบเรียนหรือหนังสือเรียนหลักเพื่อการสอนอ่านของแต่ละสมัยที่ใช้วิธีการอ่านแบบแจกลูกสะกดคำซึ่งเป็นวิธีการสอนอ่านวิธีหนึ่ง โดยผู้วิจัยสามารถสำรวจได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แบบเรียนภาษาไทยที่ใช้เป็นเล่มหลักตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน

ชื่อแบบเรียนหรือหนังสือ	ผู้เรียบเรียงหรือหลักสูตร
1) แบบเรียนหลวง • มูลบทบรรพกิจ • วาหนิต์นิก • อักษรประโยค • สังโยคพิธาน • ไวยพจน์พิจารณา • พิศาลการ์ณ	พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
2) แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3	กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ช่วยเรียบเรียงบางส่วน
3) แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1	อำมาตย์โท พระวิภาชวินวิทยาส์ธิ (สังข์ พุกกะเวส)
4) แบบเรียนใหม่	เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
5) แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 • ตอนต้น • ตอนกลาง • ตอนปลาย	หลวงตรุณกิจวิทุร โดยมีนายฉันท ขำวไลช่วยเรียบเรียงตอนต้น
6) แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา	หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการ เรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ
7) หนังสือเรียนภาษาไทย	หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ
8) หนังสือเรียนภาษาไทย • ชุดพื้นฐานภาษา	หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ
9) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2544	หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ
• ชุดพื้นฐานภาษา • ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที • ชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำนํ้า	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อแบบเรียนหรือหนังสือ	ผู้เรียบเรียงหรือหลักสูตร
10) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2551	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ
• ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที • ชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีล้านา	

การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนภาษาไทย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการสอนแจกลูกสะกดคำออกเป็น 3 แบบโดยใช้พัฒนาการของแบบเรียนแต่ละยุคสมัยเป็นหลักในการจัดแบ่ง โดยช่วงต้นจะเป็นการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ คือ สะกดและแจกลูกคำทุกคำที่มีในภาษา แม้ว่าคำนั้นจะไม่มี ความหมายหรือมีความหมายก็ตาม ได้แก่แบบเรียนหลวงของพระยาศรีสุนทรโวหาร ช่วงต่อมา คือการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำที่เน้นการแจกลูกบางคำ โดยเลือกคำที่มีความหมายและใช้บ่อยมาเรียน เช่น แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3 ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาศรีสุริยวงศ์ช่วยเรียบเรียง แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส)

แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมาศดึกขมมนตรี และแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ของหลวงจรูญกิจวิทูร โดยมีนายฉันท ขำไล่ ช่วยเรียบเรียงตอนต้น และในยุคที่สาม คือการสอนอ่านสะกดคำที่บูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่น โดยมีการผสมผสานกับการสอนอ่านแบบเบสิก เช่น หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2551 (ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที และชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีล้านา) เป็นต้น โดยในแต่ละแบบ แต่ละยุคนั้นมีรายละเอียดดังนี้

1. การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ

แบบเรียนที่ใช้วิธีสอนแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำได้แก่ แบบเรียนมูลบทบรรพกิจของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ซึ่งใช้เป็นแบบเรียนหลวงในสมัย

รัชกาลที่ 5 โดยแบ่งออกเป็น 6 เล่ม แต่ละเล่มมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกันดังนี้

1.1 มุลบทบรรพกิจ »	สอนเรื่องการแจกลูกและประสมคำ
1.2 วาหนิตินิกร »	สอนเรื่องอักษรนำ
1.3 อักษรประโยค »	สอนเรื่องอักษรควบ
1.4 สังโยคพิธาน »	สอนเรื่องมาตราสะกด
1.5 ไวยาจน์พิจารณา »	สอนเรื่องคำพ้อง
1.6 พิศาลการันต์ »	สอนเรื่องคำที่มีตัวการันต์

แบบเรียนชุดนี้มีการอธิบายวิธีแจกลูกสะกดคำอย่างละเอียด เริ่มต้นตั้งแต่การเรียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และมีการประสมคำโดยใช้พยัญชนะและสระทุกตัว เมื่อถึงตัวสะกดก็จะมีการนำตัวอย่างจากหนังสือกาพย์พระไชยสุริยาของสุนทรภู่มาให้อ่าน

2. การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ

แบบเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นการแจกลูกบางคำ ที่ใช้เป็นแบบเรียนหลักมีมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 จวบจนถึงรัชกาลที่ 8 ดังนี้

- 2.1 แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3 ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาริสสุริยศักดิ์ช่วยเรียบเรียง
- 2.2 แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชนวิทยาสิทธิ์ (สังข์ พุกกะเวส)
- 2.3 แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
- 2.4 แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ของหลวงดรณกิจวิหุร โดยมีนายฉันท ขำวิไล ช่วยเรียบเรียงตอนต้น โดยแต่ละเล่มนั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3 ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาริสสุริยศักดิ์ช่วยเรียบเรียง

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้น และโปรดเกล้าฯ ให้อย่างกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ไปเป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการเมื่อ พ.ศ. 2433 กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกำหนดหลักสูตรให้เรียน

จบได้เร็วขึ้น ทรงนำ “แบบเรียนเร็ว” ที่ทรงนิพนธ์ไว้เมื่อครั้งทรงพระผนวมาจัดพิมพ์ขึ้น และใช้เป็นแบบเรียนของกรมศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2433 แบบเรียนเร็วมี 3 เล่ม เล่ม 1 มุ่งสอนให้เด็กอ่านหนังสือออกได้เร็ว เล่ม 2 มุ่งสอนให้เขียนหนังสือได้ถูก และเล่ม 3 มุ่งสอนให้แต่งหนังสือ กล่าวคือใช้คำและเขียนคำได้ถูกต้องเป็นเรื่องราว

ในระยะแรกที่ใช้แบบเรียนเร็วใหม่ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพนั้น การเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลจะเหมือนกับการสอนชุดมูลบทบรรพกิจ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาด้านการผลิตครู การเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลก็มีการพัฒนาขึ้นโดยลำดับ (Supanvanit & Pewporchai, 2017)

รูปแบบและวิธีสอนในหนังสือแบบเรียนเร็วใหม่นั้น แม้จะใช้วิธีแจกลูกประสมคำ เช่นเดียวกับหนังสือชุดมูลบทบรรพกิจแต่วิธีนำเสนอจะต่างไป โดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น บทสั้น ๆ โดยคัดเลือกคำที่มีความหมายและเด็กรู้จักมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นหลัก ไม่ได้สะกดหรือแจกลูกทุกคำทั้งที่มีความหมายและไม่มีความหมายเช่นเดียวกับมูลบทบรรพกิจ นอกจากนี้ยังมีการอธิบายวิธีสอน มีแบบฝึกหัดเพื่อช่วยครูผู้สอนด้วย เมื่อเด็กกลับไปช่วยพ่อแม่ทำมาแล้วกลับมาเรียนต่อก็จะไม่ลืม สามารถสอนเนื้อหาใหม่ต่อได้ นักเรียนจึงเรียนจบได้ในเวลาปีครึ่ง

2.2 แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชน์ วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส)

เมื่อครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ยังคงใช้แบบเรียนเร็วของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพในการสอน และมีแบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส) อีกเล่มหนึ่งซึ่งถือเป็นที่ยอมรับใช้กันมาก

แบบเรียนนี้จะแบ่งเป็นบทสั้น ๆ มีเนื้อหาไม่มากในแต่ละบท หนึ่งบทจะสอนสระเพียงหนึ่งหรือสองตัว และมีพยัญชนะไม่มากนัก โดยสอนสระที่ออกเสียงง่าย ๆ ก่อน รูปแบบและวิธีสอนใช้วิธีแจกลูกสะกดคำ มีตัวอย่างเป็นคำ ข้อความและประโยคสั้น ๆ ให้อ่านได้คล่อง การผันวรรณยุกต์เริ่มจากอักษรกลาง แล้วจึงผันอักษรสูงและอักษรต่ำตามลำดับ มีภาพประกอบให้ ตอนท้ายเล่มจะมีสรุปอักษร 3 หมู่ รวมทั้งผันอักษร เพื่อทบทวนว่าได้เรียนอะไรไปแล้ว ต่อไปจึงสอนอักษรนำ อักษรควบกล้ำ มาตราตัวสะกด โดยจะมีการใช้คำซ้ำ ๆ เพื่อให้เด็กได้ทบทวนและจดจำได้

แบบเรียนชุดนี้จะเริ่มต้นด้วยการสอนสระเสียงยาวที่ออกเสียงง่าย ๆ 1-2 ตัว และพยัญชนะ 2-3 ตัวโดยยังไม่แบ่งเป็นอักษรสูง กลาง ต่ำ การเรียนทีละสระทำให้อ่านออกได้ในขณะที่เรียน และเกิดความรู้สึกภูมิใจที่อ่านได้และจำได้ง่าย เมื่อนักเรียนอ่านคำง่าย ๆ ออกและเขียนได้ ทำให้เกิดกำลังใจในการเรียนด้วย ด้วยวิธีการนี้ การเรียนพยัญชนะประสมกับสระจึงไม่ใช่ของยาก มิใช่การจำเพียงอย่างเดียว ต้องหัดสังเกตว่าพยัญชนะนั้นแบ่งออกเป็นกลุ่ม และออกเสียงไม่เหมือนกัน เมื่อเรียนจบก็จะมีการนำคำต่าง ๆ มาผูกเป็นนิทานให้จำง่ายยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ แบบเรียนดังกล่าวจึงมีลักษณะที่โดดเด่นกว่าแบบเรียนอื่น ๆ ที่มีมาก่อน ทั้งนี้เพราะ แบบเรียนที่นิยมใช้ก่อนหน้านี้ เช่น มูลฉบับบรรพกิจหรือแบบเรียนเร็ว จะเริ่มต้นด้วยการแนะนำพยัญชนะก่อน แต่แบบเรียนชุดนี้เริ่มต้นด้วยการสอนสระเสียงยาวที่ออกเสียงง่าย ๆ 1-2 ตัว และพยัญชนะ 2-3 ตัว ยังไม่แบ่งเป็นอักษรสูง กลาง ต่ำ การเรียนทีละสระทำให้อ่านออกได้ในขณะที่เรียน และเกิดความรู้สึกภูมิใจที่อ่านได้และจำได้ง่าย เมื่อนักเรียนอ่านคำง่าย ๆ ออกและเขียนได้ ทำให้เกิดกำลังใจในการเรียนด้วย ด้วยวิธีการนี้ การเรียนพยัญชนะประสมกับสระจึงมิใช่การจำเพียงอย่างเดียวแต่จะต้องหัดสังเกตว่าพยัญชนะนั้นแบ่งออกเป็นกลุ่ม และออกเสียงไม่เหมือนกัน เมื่อเรียนจบก็จะมีการนำคำต่าง ๆ ที่เคยเรียนผ่านมาแล้ว มาผูกเป็นนิทานให้จำง่ายยิ่งขึ้น

2.3 แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 มีแบบเรียนใหม่ เล่ม 1-2 ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เริ่มใช้ในโรงเรียนทั่วไปเมื่อ พ.ศ. 2477 แต่ไม่เป็นที่นิยมนัก จึงเลิกใช้ไปในเวลาต่อมา

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้เขียนแบบเรียนใหม่ขึ้น เพื่อให้่านออกเขียนได้เร็ว และมีไวยากรณ์สมัยใหม่ที่เป็นแบบไวยากรณ์ต่างประเทศ อาทิ เริ่มต้นการเรียนจาก บ และ ป ก่อน การสะกดคำก็แตกต่างออกไป เช่น คำว่า กรอง ในมูลบทบรรพกิจ จะสอนอ่านว่า กอ-รอ-อ-งอ กรอง แต่ในเล่มนี้จะสอนว่า กรอ-งอ กรอง ครูที่ได้รับการอบรมการสอนแบบใหม่ก็จะสอนได้ดี แต่ผู้ที่ไม่รู้วิธีสอนอาจจะสอนผิดวิธี เด็กหลายคนเรียนจบแล้วแต่อ่านหนังสือไม่ออก แบบเรียนชุดนี้ถือเป็นแบบเรียนที่มีลักษณะเป็นเอกสารประกอบการสอน โดยตอนหนึ่งของคำนำในหนังสือระบุว่า “หนังสือจะไม่เป็นครูเหมือนจินตามณีและมูลบทฯ ครูจะต้องเป็นครูเอง ใช้วิธีสอนตามที่แบบเรียนใหม่กำหนดให้ทางไว้” จะเห็นว่าแม้รูปแบบและวิธีสอนจะใช้วิธีแจกลูกสะกดคำเช่นเดียวกับเล่มอื่น ๆ ก่อนหน้านี้ แต่ก็มิ

วิธีการแบ่งบทเรียนที่ต่างกัน คือจะเลือกพยัญชนะและสระที่มีรูปคล้ายกันมาสอนก่อน ทำให้จำง่าย โดยคำที่สอนก็จะเลือกคำที่มีความหมาย ไม่ได้สะกดและแจกลูกทุกคำ (Supanvanit & Pewporchai, 2017)

2.4 แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ของ หลวงจรุณกิจจิวิฑูร โดยมীনายนันท์ ขำวิไล ช่วยเรียบเรียงตอนต้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 มีแบบเรียนเร็วใหม่ 3 เล่ม (เล่มต้น เล่มกลาง เล่มปลาย) ของหลวงจรุณกิจจิวิฑูร และนายฉันท ขำวิไล เริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2480 โดยประมาณ และยังคงใช้ต่อเนื่องมา (Supanvanit & Pewporchai, 2017)

รูปแบบและวิธีสอนยังคงใช้วิธีแจกลูกประสมคำ โดยเรียงจากสระ 28 ตัว แบ่งเป็น 4 ชุด คือ 3 ชุดแรก เป็นสระสั้น-ยาว 4 คู่ อีกชุดสุดท้ายเป็นสระเกิน ออ ไอ โอ เอา และแบ่งพยัญชนะออกเป็นอักษรกลาง สูง ต่ำ โดยแจกลูกสระและพยัญชนะทีละชุดๆ เริ่มตัวสะกดจาก แม่ ก กา จากนั้นจึงสอนเรื่อง อักษรนำ อักษรควบกล้ำ คำที่ไม่ประวิสรรชนีย์ พยัญชนะที่ยังไม่เคยเรียน ตัวสะกดไม่ตรงมาตรา การใช้เครื่องหมายฯลฯ แบบเรียนชุดนี้การสอนเป็นระบบชัดเจน มีการนำบางส่วนจากแบบเรียนของอำมาตย์โท พระวิภาชน์ วิทยาลัยठीมาใช้ คือการเน้นที่สระเป็นตัวตั้ง แล้วจึงนำมาผันรวมกับพยัญชนะตามลำดับ อักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ เมื่อผู้เรียนผันคำได้พร้อม ๆ กับการแจกลูกในสระชุดที่ 1 ที่ไม่มีตัวสะกด ก็จะผันคำในสระชุดที่ 2, 3 และ 4 ได้ง่ายขึ้น มีคำ วลี และเรื่องสั้น ๆ โดยเลือกเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เมื่อเรียนถึงตัวสะกดจบแล้ว จะมีตัวอย่างเป็นเรื่องให้อ่าน มีการรวบรวมคำที่ได้เรียนมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีคู่มือการสอนแต่ละบท ทำให้ครูสอนได้ง่าย

เมื่อพิจารณาแบบเรียนสอนอ่าน-เขียนที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แล้วจะเห็นได้ว่า มีลักษณะร่วมกันคือเน้นการอ่านออก-เขียนได้เป็นสำคัญ การสอนจะเน้นการแจกสะกดคำ เพื่อให้อ่านออก-เขียนได้ แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันในรายละเอียด กล่าวคือ ในยุคต้น แบบเรียนจะเน้นการสะกดคำโดยแจกแจงรายละเอียดด้วยการแจกลูกคำทุกคำ ทุกตัวทั้งที่มีความหมายและไม่มีควมหมายเพื่อให้ผู้เรียนอ่านได้คล่อง ในยุคต่อมามีการคัดสรรเฉพาะคำที่มีความหมายเท่านั้น และมีการจัดลำดับ แบ่งหมวดหมู่และวิธีการนำเสนอ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายและใช้เวลาเรียนน้อยลง

3. การสอนอ่านสะกดคำที่บูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่น

พัฒนาการแบบเรียนแบบที่ 3 นี้คือเริ่มต้นตั้งแต่แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 เป็นต้นมา จะมีวิธีการนำเสนอคือแบ่งบทเรียนออกเป็นบทสั้น ๆ โดยในการสอนจะมีคู่มือสำหรับครูซึ่งจะให้รายละเอียดของแต่ละบท บอกวัตถุประสงค์ วิธีสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยสอน ฯลฯ หากครูปฏิบัติตามคู่มือการสอนก็จะกลมกลืนสอดคล้องกันระหว่างการอ่านออกเขียนได้กับการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่าง ๆ ทั้งการพูด อ่าน เขียน ฟัง และคิด รวมทั้งหลักภาษา อันแสดงให้เห็นว่า นอกจากจะสอนให้ผู้เรียนอ่านออกแล้ว ยังสอนให้คิดเป็น พูด ตอบคำถามได้ และเขียนเล่าเรื่องที่อ่านได้ด้วย

ในช่วงห้าถึงหกสิบปีที่ผ่านมา การสอนอ่าน-เขียน มีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร” จึงเน้นทักษะการพูดและการฟังด้วย อีกทั้งหลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากนานาชาติโดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน เกิดนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ เกี่ยวกับการสอนอ่าน-เขียนเพิ่มขึ้น เช่น การอ่านเป็นคำ การอ่านเป็นประโยค ดังนั้นการเรียนการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำแบบดั้งเดิมจึงมีลักษณะเป็นการบูรณาการกับการสอนแบบใหม่ คือการอ่านเป็นคำเป็นประโยคหรือที่เรียกว่า การสอนอ่านแบบเบสิก

แบบเรียนหรือหนังสือเรียนที่ใช้วิธีการสอนอ่านแจกลูกสะกดคำโดยบูรณาการไปกับการสอนอ่านแบบอื่น ๆ ได้แก่ แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 หนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ชุดพื้นฐานภาษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2544 (ชุดพื้นฐานภาษา ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที และชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีล้านนา) หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2551 (ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที และชุดภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีล้านนา) ซึ่งเรียบเรียงโดยกระทรวงศึกษาธิการ

เนื้อหาในแต่ละบทหยิบยกบางส่วนมาจากบทกล่อมเด็ก วรรณคดี ประเพณี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ มีคุณค่าด้านเนื้อหาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรักชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทยส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณคดี ตลอดจนประเพณีที่งดงามของไทย

ในส่วนวิธีสอนอ่านเขียนมีความผสมผสานกับแบบเรียนยุคก่อนหน้า กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการสอนให้อ่านเป็นคำ เป็นประโยค และเป็นเรื่องราวต่าง ๆ จากเรื่องสั้น ๆ ง่าย ๆ กระทั่งเป็นเรื่องที่ยาวขึ้น และหลังจากอ่านเนื้อเรื่องจบ จะมีแบบฝึกหัดเป็นกิจกรรมท้ายบท ซึ่งเป็นการแจกลูกประสมคำให้ผู้เรียนได้ฝึกหัด โดยบางครั้งจะผูกเรื่องเป็นเรื่องราวต่อเนื่อง มีตัวละครชุดเดียวกัน เช่นมานะ มานี ในหนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หรือ แก้ว กล้า ในหนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ชุดพื้นฐานภาษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ช่วงเวลาของการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำแต่ละสมัย อาจแสดงด้วยตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน

วิธีสอน	แบบเรียน	รายละเอียด
1) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ	<u>แบบเรียนหลวง</u> ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)	● มี 6 เล่ม ประกอบด้วยมูลบทบรรพกิจ วรรณคดีกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์พิจารณ์ และพิศาลการันต์ ● แจกลูกประสมคำพยัญชนะและสระทุกตัวโดยละเอียด ● เมื่อสอนเรื่องมาตราตัวสะกดจะมีตัวอย่างเป็นคำและเป็นร้อยกรองจากเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา
2) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ	<u>แบบเรียนเร็ว</u> ของสมเด็จพระยาตำราภานุภาพ	● การผันอักษรจะเน้นคำที่มีความหมาย ไม่ได้แจกลูกทุกคำ ● ฝึกให้ผู้เรียนจำเท่าที่จำเป็น และฝึกให้ทายพยัญชนะ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกสังเกต ● มีตัวอย่างเป็นคำ, ประโยค, เรื่องสั้น ๆ, ใช้ภาษาร้อยแก้ว ● ใช้เวลาเรียนน้อยลงกว่าเดิม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วิธีสอน	แบบเรียน	รายละเอียด
2) การสอนอ่านแบบแจกลูก สะกดคำที่เน้นแจกลูก บางคำ (ต่อ)	<u>แบบหัดอ่านหนังสือไทย</u> ของอำมาตย์โท พระวิภาชนียวินยาสีหิ (สังข์ พุกกะเวส) (พ.ศ.2465- 2519 โดยประมาณ)	- แบ่งออกเป็นบทสั้น ๆ หลายบท แต่ละบทจะมีสระเพียง 1-2 ตัว พยัญชนะไม่มาก - มีตัวอย่างเป็นคำ, ประโยค, และเรื่องสั้น ๆ
	<u>แบบเรียนใหม่</u> ของเจ้าพระยา ธรรมศักดิ์มนตรี (พ.ศ.2477-2480)	- เลือกพยัญชนะสระที่มีรูปใกล้เคียงกัน มาสอนก่อน เช่น บ,ป - มาตราสะกด แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือมาตรา ก กา มาตราตัวสะกด มาตราตัวสะกดคำตาย - มีลักษณะเป็นเอกสารประกอบการสอน ครูจะต้องเป็นหลักในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามรูปแบบที่ได้วางไว้
	<u>แบบเรียนเร็วใหม่</u> ของหลวง ตรุณกิจวิทูร และนายฉันท ข้าวิไล (พ.ศ.2479-2520 โดยประมาณ)	- แบ่งสระออกเป็น 4 ชุด - แบ่งพยัญชนะออกเป็นอักษรกลาง สูง ต่ำ - ผันอักษรแจกลูกประสมคำไปตาม ลำดับสระทีละชุด - มีตัวอย่างเป็นคำ, ประโยค, และเรื่องสั้น ๆ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วิธีสอน	แบบเรียน	รายละเอียด
3) การสอนอ่านสะกดคำที่ บูรณาการกับการสอนอ่าน แบบอื่น	หนังสือเรียน พ.ศ. 2503	แบบเรียนทั้ง 3 เล่มนี้
	หนังสือเรียน พ.ศ. 2521 (ชุดมานะ- มานี) หนังสือเรียน พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	มีวิธีการสอนใกล้เคียงกัน ดังนี้ • อ่านบทเรียน • มีแบบฝึกหัดเป็นแบบแจกลูก ประสมคำ • ฝึกทักษะการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน- คิด ผสมผสานกับความรู้ หลักภาษา • มีคู่มือให้ชั้นละ 1 เล่ม มีคำอธิบายรายละเอียด บทต่อบท
	หนังสือเรียน พ.ศ. 2544 หนังสือเรียน พ.ศ. 2551	แบบเรียน 2 ชุดนี้มีวิธีสอนใกล้เคียงกันดังนี้ • อ่านบทเรียน • มีแบบฝึกหัดเป็นแบบแจกลูก ประสมคำ • ฝึกทักษะการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน- คิด • ผสมผสานกับความรู้หลักภาษา (แบบเรียน พ.ศ. 2551 มีคู่มือ 2 เล่มสำหรับใช้สอนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-3 และ 4-6)

สรุปผล

ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แต่ละเล่มมีระบบและวัตถุประสงค์เดียวกัน กล่าวคือ ใช้ระบบการแจกลูกสะกดคำและมุ่งหวังให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามความแตกต่างจะอยู่ที่วิธีสอนดังนี้

1) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกทุกคำ ได้แก่ หนังสือมูลบทบรรพกิจของพระยาศรีสุทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ซึ่งสอนโดยแจกลูกพยัญชนะและสระทุกตัว

2) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ ได้แก่ แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1-3 ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยมีพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ช่วยเรียบเรียง, แบบหัดอ่านหนังสือไทยเล่มต้น-ปลาย ป.1 ของอำมาตย์โท พระวิภาชน์วิทยาลัย (สังข์ พุกกะเวส), แบบเรียนใหม่ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, และแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม 1 ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ของหลวงศุภณิกกิจวิฑูรย์ โดยมีนายฉันท ขำวิไลช่วยเรียบเรียงตอนต้น วิธีสอนในแบบเรียนแบบที่ 2 นี้ จะเน้นแจกลูกเป็นบางตัวเท่านั้น บางเล่มเน้นแจกลูกโดยเลือกสระเสียงยาวที่จำง่ายและคุ้นเคยมาสอนก่อนสระอื่น บางเล่มเน้นแจกลูกโดยเลือกพยัญชนะและสระที่มีรูปคล้ายกันมาสอนเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังมีแบบฝึกหัด, ภาพประกอบ หรืออาจมีสื่อการสอนเพิ่มเติม ส่วนการสอนจะเริ่มให้อ่านออกเสียงก่อน ตามด้วยคัดลายมือ เขียนตามคำบอก เขียนย่อความ เรียงความ ฯลฯ ตามลำดับ โดยมีคำอธิบายวิธีสอนเป็นแนวทาง

ต่อมา แบบเรียนในการสอนอ่านเขียนเริ่มมีพัฒนาการที่เด่นชัดมากขึ้น โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 9 เป็นต้นมา แบบเรียนที่ใช้จะมีรูปแบบและวิธีสอนทั้งเหมือนและต่างจาก 2 แบบดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นั่นคือ

3) การสอนอ่านแบบแจกลูกสะกดคำที่บูรณาการกับการสอนอ่านแบบอื่น ได้แก่ หนังสือเรียน พ.ศ. 2503, หนังสือเรียน พ.ศ. 2521 (ชุดมานะ-มานี), หนังสือเรียน พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533), หนังสือเรียน พ.ศ. 2544, และหนังสือเรียน พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ เช่นเดียวกับแบบเรียนในอดีต มีการนำเสนอการแจกลูกสะกดคำที่เน้นแจกลูกบางคำ และได้เพิ่มเติมแนวคิดให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร อีกทั้งยังนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นมา

บูรณาการด้วย เช่น การสอนอ่านเป็นคำ เป็นประโยคหรือการสอนอ่านแบบเบสิก เป็นต้น

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา หนังสือเรียนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากที่เป็นส่วนสำคัญที่สุดในการเรียนการสอน ต้องลดบทบาทลงเพื่อให้ครูผู้สอนได้ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้ และต้องใช้คู่มือและอุปกรณ์ช่วยสอนด้วย เมื่อครูผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยการบูรณาการทักษะการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน-คิด จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างก้าวหน้า ดังนั้น การสอนอ่านแจกลูกสะกดคำจึงมีด้วยกันหลากหลายวิธี โดยไม่มีวิธีใดถูกหรือผิด แต่ครูผู้สอนควรเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งที่เหมาะสม และที่สำคัญต้องใช้ให้เหมือนกันไปโดยตลอด เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

นอกจากนี้ บริบททางสังคมก็มีส่วนทำให้หลักสูตรและการวัดและประเมินผลในปัจจุบันแตกต่างจากสมัยก่อนมาก กล่าวคือ ไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการคือให้อ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่เน้นพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และร่างกายของผู้เรียน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะหนังสือเรียนที่ดี และมีคู่มือการสอนที่ดีเพียงใด แต่ถ้าครูผู้สอนไม่ใส่ใจ ในการสอนไม่หมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาการสอน ไม่หาวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ก็ย่อมไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ในทำนองเดียวกัน ถ้าผู้เรียนไม่ใส่ใจในการเรียน ไม่หมั่นฝึกฝนทบทวน ก็ย่อมไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี ในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายประการ ผู้วิจัยขอยกพระราชดำรัสกรมเจ้าพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการประชุมอบรมของสมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2549 ณ โรงแรม แอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร มาเป็นบทสรุปในการสอนอ่านเขียนภาษาไทย ความว่า

“...อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องสอนผสมคำดีใหม่ คือให้อ่าน กอ กา กิ กิ กุ ฏ อย่างแบบเรียนเร็วนี้ดี หรือว่าอย่างสมัยหนึ่งที่เขาคิดว่า ให้สอนเป็นคำที่มีความหมายไปเลย เช่น กิน นอน ไป ก็สอนให้เป็นความหมายไปเลย เพราะว่าเด็กบางคนเขาเบื่อเหมือนกันที่ต้องเรียนอะไรที่ไม่มีมีความหมาย หรือไม่เข้าใจความหมายกัน เป็นการเรียนเบื่องตันกันไปในขณะที่เขารู้แล้ว ก็มี 2 วิธี บางทีก็นึกว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่สะกดได้ไม่เหมือนภาษาจีน ภาษาจีนต้องจำเป็นตัว ๆ แน่ แต่ภาษาไทยต้องสะกด ผสมอักษรเป็นคำได้ ทำไม่เอาเรื่องนี้ให้เป็น

ประโยชน์ แต่พอเอาเข้าจริง ๆ ก็รู้สึกว่าจะต้องปน ๆ กัน วิธีไหนดีกว่าก็พูดไม่ได้ แนะนำไม่ได้ ถ้าพูดว่าอย่างนี้ดี ก็ไม่ใช่ อย่างนั้นก็ดีเหมือนกัน หรือว่าต้องปน ๆ กัน หรือต้องใช้แต่ละสถานการณ์...”

References

- Anchaleenukoon, S. (2003). **Kansueksa phatthanakan khong lakpasathai** (in Thai) [A study of the development of the Thai grammar]. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Changkwan-yuen, P. (2017). **Preechawithat mummong pasathai** (in Thai) [Preecha's Perseptive : Thai Language]. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Lausunthorn, N. (2009). **Wattanakan khong baep rean pasathai** (in Thai) [The development of Thai language textbooks]. Bangkok : Laikam.
- Ministry of Education. (2016). **Kan son ann khean Doi kan chaek luk sakotkham** (in Thai) [Operational Manual for teaching reading and writing by Phonic Spelling Reading]. Bangkok: Office of Basic Education Commission Ministry of Education Thailand
- Pewporchai, P. (2017). **Patthanakan khong baep rean nai kan son ann khean radap prathomsueksa tang tae ratchakan thiiha chon thueng patchuban** (in Thai) [The Development of textbooks for teaching reading and writing at the elementary education level from the Reign of King Rama V to the Present.] **Journal of Thai Studies**, 13 (1), 55-71.

- Sunthraakuul, B. (2016). **Patthanakan khong baep rean Thai** (in Thai) [Development of Thai Textbooks]. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Supanvanit, I., & Pewporchai, P. (2017). **Patthanakan rup baep withi son an khean phasathai nai radap prathomsueksa tang tae ratchakan thiiha chon thueng patchuban** (in Thai) [The Development of textbooks for teaching reading and writing at the elementary education level from the Reign of King Rama V to the Present]. Bangkok : National Research council of Thailand and Thailand Research Fund.

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^{*}
King Chulalongkorn's Worldview on Nature

สุภาพร คงศิริรัตน์ / Supaporn Kongsirirat

*Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Naresuan University
Phitsanulok 65000, Thailand*

Email : supapornk7@yahoo.com:

Received: February 28, 2021

Revised: April 18, 2021

Accepted: April 20, 2021

Abstract

This research article aimed to study King Chulalongkorn's worldview on nature as perceived in six royal writings. The analysis employed the conceptual frameworks concerning the worldview on nature as defined by Julaphat Kiratiphoomdham and the concept of Eco-criticism as defined by Thanya Sankhaphanthanon. The results revealed that King Chulalongkorn projected 5 aspects of worldview on nature: 1. Nature with life force; 2. Nature with ability for self-selection and self-allocation; 3. Nature defining culture; 4. Nature defining man's livelihood; and 5. Nature affecting human. The enactment of the law to protect nature by King Chulalongkorn could derive from this worldview on nature.

Keywords: King Chulalongkorn, royal writing, worldview on nature, ecocriticism

^{*}โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินงบประมาณรายได้ คณะมนุษยศาสตร์ ประจำปี 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาจำนวน 6 เรื่อง โดยอาศัยกรอบแนวคิดโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของจุฬาพัฒน์ กิริติภูมิธรรม และวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศของธัญญา สังขพันธานนท์ ผลการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระโลกทัศน์ 5 ประการ ได้แก่ 1. ธรรมชาติมีพลังและมีชีวิตจิตใจ 2. ธรรมชาติสามารถคิดสรรและจัดสรรตัวเอง 3. ธรรมชาติกำหนดวัฒนธรรม 4. ธรรมชาติกำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์ 5. เมื่อธรรมชาติถูกกระทบมนุษย์ก็กระทบเพื่อน โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาตินี้น่าจะเป็นเหตุให้ทรงออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันธรรมชาติ

คำสำคัญ: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชหัตถเลขา, โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ, วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ

บทนำ

ตลอดระยะเวลา 42 ปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งราชวงศ์จักรีทรงครองสิริราชสมบัติ ได้เสด็จประพาสไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวนหลายครั้ง อย่างที่ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใดในอดีต ทรงกระทำได้มากเท่ากับพระองค์ ดังที่ Kasetsiri (2004, p. 30) ได้กล่าวยกย่องพระองค์ว่า ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์ผู้เปิดโลกแห่งการเดินทาง” หรือ “The King Who Opened the World of Traveling” เกือบทุกครั้งที่เสด็จประพาส โปรดมีพระราชหัตถเลขาพระราชทานเล่าถึงสิ่งที่ทรงประสบพบเห็นและทรงแทรกพระราชทัศนะเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทอดพระเนตร ทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งความเพลิดเพลิน ความรู้ รวมทั้งพระราชทัศนะของพระองค์ พระราชหัตถเลขาของพระองค์จึงเป็นบันทึกการเดินทางของพระองค์หรือที่เรียกว่าวรรณกรรมการเดินทาง (Travel writing) ซึ่งลักษณะสำคัญของงานเขียนประเภทวรรณกรรมการเดินทางคือ “เป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่ผู้เขียนได้ไปประสบมา อาจมีการแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนต่อบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ และบางครั้งบันทึกการเดินทางถือเป็นคลังความรู้ขนาดใหญ่ให้กับผู้อ่านได้” (Bunmee, as cited in Pongchaliaw, Dhanachai & Untaya, 2019, p.37)

ความน่าสนใจอย่างหนึ่งของเนื้อหาในพระราชหัตถเลขาที่นอกจากจะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว ยังเล่าถึงภูมิประเทศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แสดงถึงการเป็นคนช่างสังเกตและมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติพร้อมทั้งทรงแสดงพระราชทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นด้วย ดังเมื่อเสด็จผ่านลำน้ำเชียงไกร บริเวณบ้านพะหลวง ซึ่งเป็นแหล่งที่มีปลาชุมตลอดปี ทรงเล่าว่า “ที่นั่นน้ำลึกกว่าทุกแห่ง เดียวนี้ถึง 11 ศอก เป็นที่ประชุมปลาอาศัยมาก มีปลาเทโพตัวใหญ่ ๆ ในฤดูนี้ แต่เมื่อถึงฤดูปลาขึ้นเหนือ ปลาเทโพขึ้นไปเหนือ ปลาบ้าเข้ามาอยู่แทน เพราะเป็นที่พันอันตรายไม่มีใครไปทำร้าย” (King Chulalongkorn, 1950 p.2)

ความข้างต้นสะท้อนพระโลกทัศน์ซึ่งมาจากความช่างสังเกตของพระองค์ว่า ธรรมชาติจะรักษาความสมดุลด้วยการป้องกันตัวเอง เป็นเหตุให้ลำน้ำเชียงไกรมีปลาชุมตลอดปี กล่าวคือ “ธรรมชาติของปลาเทโพจะว่ายทวนน้ำขึ้นไปผสมพันธุ์และวางไข่บริเวณต้นน้ำระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม” (Pasusat, n.d.) ส่วนปลาบ้าก็จะว่ายจากท้ายน้ำขึ้นมาวางไข่แทนบริเวณที่ปลาเทโพเคยอยู่ ปลาบ้าเป็นปลาที่มีพิษเนื่องจากกินลูกปลาโพเป็นอาหาร คนจึงไม่นิยมจับไปกิน (Kwanmuang, Kraisurasee, Phetrit, & Jiamton, n.d.) การที่ธรรมชาติมีการรักษาความสมดุลของกันและกันทำให้โลกมีความอุดมสมบูรณ์ ระบบความคิดหรือโลกทัศน์ที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขานี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Kern (2003, pp.258-259, as cited in Sangkhaphanthanon, 2013, p.55) ว่าตัวบททั้งหลายเป็นการเขียนหรือจินตนาการจากความรู้สึกรู้สีกของผู้แต่งซึ่งอาจมาจากจิตสำนึกหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นการเขียนจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวของนักเขียนกับสถานที่นั้น ๆ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาพระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้อาศัยกรอบแนวคิดโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของ Kiratiphumtam (2019) และการศึกษาวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศของ Sangkhaphanthanon (2011, pp. 56, 49) มีสาระสำคัญโดยสังเขป ดังนี้

โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ (Environmental worldview) หมายถึง ทศนะระบบความคิด ปรัชญา ความเชื่อ ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ค่านิยม วัฒนธรรม โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติจึงเป็นตัวกำหนดบทบาทของมนุษย์ต่อธรรมชาติ

วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ การศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติมีความสอดคล้องกับการศึกษาวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ด้วยทั้งสองอย่างนี้ต่างมีแนวคิดร่วมกันกล่าวคือเป็นการมองธรรมชาติในระบบองค์รวม มิได้เป็นการมองแบบแยกส่วน ดังที่ Sangkhaphanthanon (2011, pp.56, 49) ได้กล่าวถึงการศึกษาวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศว่า เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและโลกธรรมชาติที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวบทที่เรียกว่า งานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติ (nature writing) หรือวรรณกรรมสีเขียว (green literature)

ขอบเขตของข้อมูลการวิจัย

การศึกษาพระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอาศัยข้อมูลจากหนังสือพระราชหัตถเลขาจำนวน 6 เรื่องได้แก่ พระราชหัตถเลขาเสด็จประพาสแหลมมลายู (1925) พระราชหัตถเลขาพระราชทานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อเสด็จประพาสยุโรป ครั้งที่ 2 (1948) พระราชหัตถเลขาเสด็จประพาสมณฑลฝ่ายเหนือ(1949) พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสลำน่านมะขามเฒ่า (1950) พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน (1984) พระราชหัตถเลขาพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี เมื่อเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก (1992)

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องพระโลกทัศน์โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเอกสารจากพระราชหัตถเลขาจำนวน 6 เรื่อง ดังกล่าวข้างต้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในการวิเคราะห์ โดยนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาปรากฏในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ธรรมชาติมีพลังและมีชีวิตจิตใจ 2) ธรรมชาติสามารถคิดสรรและจัดสรรตัวเอง 3) ธรรมชาติกำหนดวัฒนธรรม 4) ธรรมชาติกำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์ 5) เมื่อธรรมชาติถูกกระทบมนุษย์ก็กระทบเือน

ธรรมชาติมีพลัง และมีชีวิตจิตใจ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระโลกทัศน์ว่าธรรมชาติมีพลังอำนาจยิ่งใหญ่ สามารถเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งได้ และมีชีวิตจิตใจไม่ต่างกับมนุษย์ ทรงเล็งถึงพลังอำนาจของธรรมชาติ เช่น กระแสน้ำที่เกิดจากการละลายของหิมะบนยอดเขาสามารถกัดเซาะจนภูเขาที่มั่นคงแข็งแรงสีกกร่อนกลายเป็นยอดได้ ความว่า (King Chulalongkorn, 1984b, p. 122)

สายน้ำจะแรงได้เพียงใดนั้นควรกะเนได้เช่นนี้ คือเวลาสโนจะละลายมีอยู่สามเดือนคือ ยูไล (July) ออกัส (August) เซปเตมเบอ (September) จำเดิมตั้งแต่เดือนออกโตเบอ (October) ไปสโนก็ตกทวีขึ้นปกคลุม ที่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ขาวแข็ง ไม่ไหลมีแต่จะทวีมากขึ้น สิ้นเวลา 9 เดือน น้ำที่ขังอยู่บนแผ่นดินโดยลำดับเช่นนั้น จะมากน้อยเท่าใด ไหลหลายลงมาในเวลาเดียวระหว่างสามเดือนนี้ ... เพราะเหตุฉะนั้นจึงหลายศิลาฝั่งเป็นจุลวิจุลไป ... เป็นเครื่องที่จะให้เห็นว่า กำลังมีแรงน้ำอย่างยิ่ง ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไม่ใช่แต่พื้นแผ่นดิน จนภูเขาก็ก่เปลี่ยนได้

พระราชหัตถเลขาสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า แม้มนุษย์จะมีความเจริญด้านเทคโนโลยี สามารถประดิษฐ์เครื่องจักรสำหรับใช้เดินเรือได้ แต่ก็ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีบังคับธรรมชาติ ได้ดังใจหวัง ดังเมื่อเสด็จนิวัติจากยุโรปครั้งที่ 2 ต้องพระราชประสงค์จะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยไม่แวะประทับที่สิงคโปร์ แต่ทรงไม่มั่นพระราชหฤทัยว่าจะทำได้หรือไม่เพราะต้องอาศัย ธรรมชาติช่วย ดังความว่า “จะสำเร็จหรือมีสำเร็จได้ก็อาศัยน้ำ มันไม่เชิงอยู่ในบังคับเรา” (King Chulalongkorn, 1948, p. 46)

พระราชหัตถเลขาสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติมีชีวิต มีอารมณ์ ความรู้สึก รู้จักโกรธ เกลียด และบางครั้งก็อ่อนแอหรือเจ็บป่วยได้ไม่ต่างจากมนุษย์ สะท้อนจาก “ภาษา” ที่ทรงเปรียบเทียบการปะทะกันของกระแสน้ำทะเลระหว่าง ทะเลเหนือกับทะเลตะวันตกจนกลายเป็นคลื่นแตกกระจายเต็มท้องทะเลเหมือนกับการ “ทะเลาะกัน” ของธรรมชาติ ความว่า (King Chulalongkorn, 1984b, pp. 32-33)

แล้วไปดูที่น้ำทะเลเหนือกับทะเลตะวันตกต่อกัน เขาเรียกว่า แบตเตออลอฟซี (Battle of Sea) ทะเลสองทะเลนี้ไม่ค่อยปรองดองกันเลย ที่ปลายแหลมในระหว่างกว้างประมาณสักสิบลวา ยาวออกไปในทะเลประมาณ สักสามไมล์ คลื่นทะเลเหนือกับคลื่นทะเลตะวันตกเฉพาะไหลไปโดนกันที่ตรงนั้น เป็นฝอยขาวพุ่งขึ้นสูง ๆ อยู่เป็นนิจ...ถ้าเรือจะเดินต้องออกห่างถ้าเข้ามาข้ามในที่ สามไมล์นี้เป็นอันตรายทุกลำ

ความอีกตอนหนึ่งสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติมีชีวิตไม่ต่างกับมนุษย์ ดังที่ ทรงเปรียบเทียบต้นไม้ที่เหี่ยวเฉาใกล้ตายเหมือนกับคนที่ป่วยเป็นวัณโรค ความว่า “ที่หน้า เรือนมีต้นไม้ขนาดพวกต้นพุท... แต่น่าสงสารที่สุด ฉันทันขึ้นไป 10 โมงเท่านั้น ใบค่านับไม่ได้ เหยยหน้าเลย ทั้งที่เขาระวังรดน้ำอย่างยิ่ง ที่สุดจนต้นปรังมีใบต้นละสามสี่ใบเป็นอย่างยิ่ง ยังชั่วแต่ปาล์มในร่ม แต่กระนั้นก็เป็นผีในท้องแล้วทั้งนั้น” (King Chulalongkorn, 1992, p. 40)

การที่ธรรมชาติมีชีวิต มีอารมณ์ความรู้สึก ธรรมชาติจึงมีความไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ ดังที่ทรงเล่าถึงการเปลี่ยนเส้นทางเดินของแม่น้ำส่งผลให้ภูมิประเทศ เปลี่ยน ความว่า “. . . ลำน้ำตั้งแต่เกาะมหาพราหมณ์ขึ้นมามีต้นเสียเป็นอันมาก ตัวเกาะ

มหาพราหมณ์ไม่มีร่องรอยว่าเป็นเกาะเลย คงแต่ชื่อเท่านั้น เพราะน้ำได้ตกไปเสียทางคลองบ้านกุ่มนั้น ถ้าไม่ได้แก้ไขอย่างไรเลย ไม่ช้าแม่น้ำตอนนั้นจะเสียตลอด” (King Chulalongkorn, 1949, p. 2)

ธรรมชาติสามารถคัดสรรและจัดสรรตัวเอง

การที่ธรรมชาติมีพลังอำนาจและมีชีวิตจิตใจไม่ต่างกับมนุษย์ ธรรมชาติจึงสามารถคัดสรรและจัดสรรตนเองให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อม พระโลกทัศน์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทฤษฎีธรรมชาติคัดสรรและจัดสรรตัวเอง (natural selection) ของชาร์ลส์ ดาร์วิน ที่เชื่อว่าสิ่งมีชีวิตจะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อม ดังที่ทรงเล่าถึงดอกไม้เมืองหนาว (ยุโรป) และเมืองร้อนต่างมีสีและกลิ่นที่เหมาะสมกับภูมิอากาศของพื้นที่ตน แต่หากนำดอกไม้เมืองหนาวไปปลูกที่เมืองร้อนดอกไม้ก็จะเปลี่ยนสีและกลิ่นก็ไม่มี ในทางตรงกันข้าม หากนำดอกไม้เมืองร้อนมาปลูกที่เมืองหนาวกลิ่นก็จะกลายเป็นฉุนจัดไป ดังความว่า (King Chulalongkorn, 1984a, pp. 234 – 236)

. . . ดอกไม้ฝรั่งเช่นกุหลาบ ออกเต็มที่แล้วทิ้งไว้ในห้องเท่าไร ๆ ก็ไม่โรย เช่น สโนดรอป ถ้าเมืองเราเด็ดจากต้นสักครึ่งชั่วโมงเท่านั้นก็น่าคิดว่า นิมนต์อยู่ได้ยั้งค้ำ ไม่ยกเหี่ยวแห้งอันใด อีกอย่างหนึ่งเรื่องกลิ่น ที่เรารู้ว่าดอกไม้ฝรั่งไม่หอมมัน...ที่จริงดอกไม้มันมีกลิ่นหอม แต่มันหอมสำหรับที่อากาศอ่อน ๆ ไม่เผ่าน้ำในดอกไม้ให้เหือดแห้งไปเสีย ไปปลูกที่เมืองเรามันหายหอมหมด เพราะพอบานออกก็ถูกแดดเผาหรือน้ำมันแห้งทันที ที่หอมอยู่ได้แต่ดอกไม้ที่มีน้ำมันมากกลิ่นกล้ำ ถ้าเอามาปลูกในเมืองฝรั่งจะกลายเป็นเหม็นไปก็ได้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระโลกทัศน์ว่า การจัดสรรตัวเองของธรรมชาติ ย่อมดีและงดงามกว่าการที่มนุษย์จัดสรรให้ แม้ว่ามนุษย์จะเพียรพยายามจัดสรรเลียนแบบธรรมชาติเพียงใดก็ตาม ดังที่ทรงเปรียบเทียบความงามของประเทศนอร์เวย์กับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ความว่า (King Chulalongkorn, 1984b, pp. 178 – 179, 193-195)

เมืองนอร์เวย์นี้เป็นที่น่าเที่ยวยิ่งกว่าสวิตเซอร์แลนด์ ... ในเมืองสวิตเซอร์แลนด์สารพัดทุกอย่างเป็นรอยมือคนได้ตกแต่งทำให้บริบูรณ์แล้วทุกแห่ง แต่ในเมืองนอร์เวย์นี้ นอกจาก

หนทาง เนเชอ (nature) เป็นอย่างไรคงอยู่เช่นนั้น ถ้าผู้ซึ่งชอบดูเนเชอรัล สีนะรี (natural scenery) ต้องชอบ เมืองนอร์เวย์เป็นเมืองซึ่งยังไม่สู้จะมีใครได้เที่ยวเตร่มาก ... ว่าด้วยความงาม คำที่ชมมันมีสองอย่าง อย่างหนึ่งชมว่าทำดีเหมือนกับจริง อีกอย่างหนึ่งชมว่าดีแลงามเหมือนแกล้งทำ ... การที่จะหาที่งามสองอย่างเช่นว่านี้ ไม่ใช่หาง่าย ... แต่ถ้าจะพูดถึงงามแท้ที่กล่าวมาข้างต้นอย่างนั้นแล้ว งามที่เป็นเองโดยธรรมชาติงามกว่าที่คนแกล้งทำให้งาม เช่นนี้เรียกว่าแนเชอรัล (natural)

ธรรมชาติกำหนดวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดวัฒนธรรมของมนุษย์ ได้แก่ การแต่งกาย สถาปัตยกรรม สิ่งของเครื่องใช้ การทักทาย และลักษณะนิสัยของมนุษย์ รายละเอียดดังนี้

1. ธรรมชาติกำหนดการแต่งกาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระโลกทัศน์ว่าลักษณะการแต่งกายของมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรม มาจากการที่มนุษย์สังเกตธรรมชาติที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ ดังความว่า “มนุษย์เราจะแต่งเนื้อแต่งตัวเอาอย่างธรรมดาของโลกที่เห็นอยู่ใกล้ ๆ ตา คือเจ๊กมีต้นไม้เช่นต้นสน เป็นต้น กิ่งก้านแก่งก้างทอดลงมาต่ำ ๆ กว้าง ๆ ทำทางเหมือนออกจั่ว คนจึงแต่งตัวรุ่มร่ามกว้าง ๆ ข้างฝรั่งนี้ต้นไม้สูงเพรียว ๆ โดยมาก คนก็แต่งตัวให้เห็นสูงเป็นรูปเพรียว ๆ เหมือนกัน ไทยเราต้นไม้เป็นพุ่มแจ้ ๆ แต่งตัวนุ่งผ้าให้ป่องที่กลาง ๆ เหมือนอย่างต้นไม้เช่นนี้” (King Chulalongkorn, 1992, p. 74)

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นจริงตามที่ทรงตั้งข้อสังเกตไว้ เพราะเครื่องแต่งกายของชาวจีนในอดีตจะมีลักษณะที่รุ่มร่าม และกว้างออกที่บริเวณด้านล่างเหมือนกับต้นสนหรือต้นหลิว ส่วนเครื่องแต่งกายของชาวตะวันตกโดยเฉพาะชุดฟร็อกโค้ดของผู้ชายในสมัยของพระองค์ มีลักษณะเพรียวสูงและชายเสื้อด้านหลังจะยาวลงมาทำให้ดูสูงเพรียวยิ่งขึ้น ส่วนเครื่องแต่งกายของคนไทยในสมัยก่อนนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบนที่พองบริเวณสะโพก มีลักษณะคล้ายกับต้นไม้ส่วนใหญ่ของไทยที่เป็นทรงพุ่ม พระโลกทัศน์นี้น่าจะส่งผลให้โปรดเกล้าฯ คิดเสัอราชปะแตนขึ้น ดังที่ Soonthornpipit (2016) ได้กล่าวถึงที่มาของแบบ

เสื่อราชปะแตนสรุปความได้ว่า เป็นเครื่องแบบทหารของตะวันตกที่ผู้นำประเทศตะวันตกส่วนใหญ่นิยมสวมใส่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว น่าจะได้ทอดพระเนตรเมื่อครั้งเสด็จประพาสยุโรป แล้วทรงนำมาปรับให้สวมง่ายและเหมาะกับสภาพอากาศเมืองไทย เสื่อราชปะแตนจึงเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของตะวันออกกับตะวันตกที่มีการปรุงแต่งให้ทันสมัย ดูดี และมีวัฒนธรรม

2. ธรรมชาติกำหนดสถาปัตยกรรม ธรรมชาติมีส่วนในการกำหนดลักษณะสถาปัตยกรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคม ดังความว่า “มนุษย์เราจะแต่งเนื้อแต่งตัวเราอย่างธรรมดาของโลกที่เห็นอยู่ใกล้ ๆ ตา . . . เหยื่อเรือนอะโรบรูปร่างก็เป็นเช่นนั้นตาม ๆ กันไป (King Chulalongkorn, 1992, p. 74) เห็นได้จากเมื่อเสด็จเมืองมิลาน (Milan) ประเทศอิตาลี มีพระราชกระแสรับสั่งถึงลักษณะอาคารของเมืองเวนิส ว่า “วันนี้เข้ามอหนึ่ง ได้มาถึงเมืองมิแลน เป็นของอิตาลี...เป็นเมืองฝรั่งแท้เหมือนที่อื่น ๆ ตึกสูงถนนสะอาด” (King Chulalongkorn, 1992, p. 82)

ส่วนเมืองเวนิส แม้เป็นเมืองที่อยู่ติดแม่น้ำคล้ายกับบางกอก แต่ตัวเรือนกลับเป็นตึกสูงซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตะวันตก ความว่า “หน้าตาเป็นบางกอกในเชิงคลองมากแลมีเรือจอดรายไปทั้งนั้น...แต่เรือนที่ทำผิดกว่าเรามาก เขาทำผนังขึ้นจากน้ำที่เดียว สูง 4 ชั้น 5 ชั้น . . . ไม่มีลานหน้าบ้านเหมือนเมืองเรา” (King Chulalongkorn, 1992, p. 75)

ธรรมชาตินอกจากจะกำหนดลักษณะตัวอาคารบ้านเรือนของมนุษย์แล้ว ยังมีส่วนกำหนดลักษณะเครื่องบนหรือหลังคาของบ้านเรือนด้วย เช่น เมืองปอร์ตเสด (Port Said) เป็นเมืองที่ไม่มีฝนตก ชาวเมืองนี้จึงไม่ให้ความสำคัญกับหลังคาของบ้าน เห็นได้จากบางบ้านก็มีหลังคา บางบ้านก็ไม่มีหลังคา ดังความว่า “แต่บ้านชาวเมืองท่าฝากระดานตั้ง ๆ เป็นเรือนสองชั้น ไม่มีหลังคามิแต่เพดานไยรวนเป็นอันมาก ตรงกันข้ามกับบ้านเราหลังคาของเราเป็นสำคัญ แต่ข้างเขาหลังคาตามบุญตามกรรม เพราะมันไม่มีฝนจะรั่วได้” (King Chulalongkorn, 1992, p. 61)

3. ธรรมชาติกำหนดสิ่งของเครื่องใช้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า รูปแบบสิ่งของเครื่องใช้ของสังคมใด ย่อมเหมาะสมกับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ด้วยเป็นผลมาจากสภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกัน เช่น ถ้วยกระเบื้องที่ใช้ใส่น้ำดื่มของญี่ปุ่นจะมีความบาง เพราะอากาศเมืองญี่ปุ่นไม่หนาวจัดอย่างยุโรป ไทยจึงนำมาใช้ได้

ดีเพราะสภาพอากาศของไทยไม่หนาวจัดแบบตะวันตก แต่เมื่อนำถัวยญี่ปุ่นมาใช้ในยุโรป ซึ่งเป็นประเทศที่มีอากาศหนาวจัด กลับทำให้ไม่สามารถรักษาความร้อนของน้ำชาไว้ได้ ดังความว่า “มาแปลออกว่าถัวยญี่ปุ่นบาง มันเล็กเสียด้วยอะไร มันใช้ไม่ได้ในเมืองหนาว จริง ๆ ... ใส่ น้ำร้อนทิ้งไว้ 5 นาที (minute) เย็น กินไม่ทันหมดถัวย ในเรื่องนี้เขาใช้ ถัวยหนาเหมือนโกเร่งบดยา... เพราะน้ำมันร้อนอยู่ได้นาน... ถัวยบางพอรินต้องชดให้หมด ถ้างตั้งทิ้งประเดี๋ยวก็นั่น (King Chulalongkorn, 1984a, p. 168)

4. ธรรมชาติกำหนดวัฒนธรรมการทักทาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติมีส่วนกำหนดวัฒนธรรมการทักทายชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น อากาศของยุโรปค่อนข้างแปรปรวนอยู่เสมอ ๆ ทำให้ชาวยุโรปเวลาพบกันมักจะทักทายถามไถ่เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ ดังความว่า (King Chulalongkorn, 1992, p. 68)

เมื่อคืนนี้ร้อนจนเวลากินข้าวไปได้ครึ่งหนึ่งต้องเปิดหน้าต่าง เวลานอนโปรท 70 ห่มแบลงเก็ต (blanket) ได้ครึ่งตัว นอนอย่างไม่เป็นสุขจนเช้า พอตื่น 2 โมงเช้าปรอทลดลงไป ถึง 4 โมงเช้าเหลือ 64 เท่านั้น บ่ายสองโมงลงไป 60 ถ้วน ...หนาวเข็ดหนาวไม่ต้องพักมีลมมีแล้ง ถ้าเป็นคนจะต้องทักว่าใจคอคุ้มดีคุ้มร้ายได้ จะหนาวก็ไม่มีลม เรามาใหม่ ๆ ... ไม่รู้ว่ามันมีฝนหรือมันเป็นปกติ เขาวาน่าจะฝนตก หรือคงไม่มีฝน ก็ได้แต่พักเรื่อยไป ... เพราะเหตุดังนี้ฝรั่งสันทัดใจกันถึงดินฟ้าอากาศเป็นส่วนแห่งคำปราศรัยอันหนึ่ง

5. ธรรมชาติกำหนดลักษณะนิสัยของมนุษย์ ธรรมชาติมีส่วนกำหนดลักษณะนิสัยของมนุษย์ กล่าวคือ คนที่อยู่เมืองหนาวต้องขยันออกแรงทำงานเพื่อให้ร่างกายอบอุ่น คลายหนาว ส่วนคนเมืองร้อนหากออกแรงทำงานกลางแจ้งก็จะทำให้ร้อนมากขึ้น จึงทำให้อยู่เป็นคนที่เกียจ ดังความว่า “ในการตากแห้งผ้าตักน้ำนั้นเล่า มันก็เป็นกิจวัตรที่จำจะต้องทำ ถ้าขึ้นนั่งอยู่ก็ ไม่สบายร่างกาย อย่างไร ๆ คงต้องทำการออกแรงจึงจะมีความสุข... ไม่เหมือนเมืองเรา อากาศร้อนมันชักให้ขี้เกียจเต็มที จะออกไปตากแดดหนักเข้าก็จับไข้จะทำอะไรประเดี๋ยวนึงก็เหงื่อแตกโซมเหนียว มันชวนแต่ให้ซุกเข้ากระท่อมหับ ใต้ต้นหมากรากไม้อะไรไปอย่างเดียว” (King Chulalongkorn, 1984a, p. 278)

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติกำหนดวัฒนธรรมของมนุษย์นี้สอดคล้องกับ

แนวคิดของ Julian H. Steward (as cited in Sakon Nakhon Rajabhat University, n.d. p. 30) ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่”

ธรรมชาติกำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์

การดำรงชีวิตของมนุษย์ ส่วนใหญ่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต อันได้แก่ ปัจจัย 4 และการประกอบอาชีพของมนุษย์ รายละเอียดดังนี้

1. ธรรมชาติกำหนดการตั้งถิ่นฐาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ ดังนั้นบริเวณใดที่ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ย่อมมีบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นจนเกิดเป็นชุมชนขึ้น ธรรมชาติจึงมีส่วนในการกำหนดความเป็นสังคมและถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ อย่างเช่นเมืองพิชัย เป็นเมืองที่ไม่เจริญเพราะแผ่นดินไม่อุดมสมบูรณ์คนเมืองพิชัยจึงอพยพไปอยู่ที่อื่น ดังที่มีพระราชกระแสรับสั่ง ความว่า (King Chulalongkorn, 1949, pp. 41-44)

ตามคำพระยาสุรสีห์แจ้งว่า เมืองพิชัยเป็นเมืองบารุงไม่ขึ้น เพราะเหตุว่า ภูมิที่ไม่สู้ดี จะว่าข้างปลูกต้นผลไม้สู้เมืองพรหมพิรามหรือเมืองลับแลไม่ได้ การที่จะปลูกยาซึ่งเป็นสินค้ามีราคาของเมืองเหนือก็สู้เมืองพิจิตรไม่ได้ เพราะที่ตลิ่งแลหาดสูง ถ้าน้ำน้อยก็ไม่ท่วม ถ้าน้ำมากท่วมก็ไม่มีใครอยู่นาน ฝนที่เป็นปุ๋ยก็ไม่เกราะ ปลูกยาก็ไม่งาม คนที่เมืองพิจิตรซึ่งฉันเห็นมากขึ้นกว่าแต่ก่อนนั้นก็เป็นคนเมืองพิชัยแทบทั้งนั้น ... เมืองที่ตั้งขึ้นขึ้นหลัง ๆ หรือย้ายมา คิดทางหากินเป็นที่ตั้ง

ความอีกตอนหนึ่งที่สนับสนุนพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติกำหนดการตั้งถิ่นฐานหรือยุทธศาสตร์การตั้งชุมชนของมนุษย์ ดังที่ทรงเล่าถึงอาณาจักรละโว้และอาณาจักรสุพรรณภูมิ ในสมัยโบราณว่า ต่างแย่งชิงเพื่อที่จะเข้ามาควบคุมชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำสายหลัก ๆ แต่ละสาย เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคม การเกษตร และการดำเนินชีวิต ความว่า “ตามลำน้ำนี้ไม่ปรากฏว่ามีเมืองใดนอกจากเมืองสรรค์ ซึ่งอยู่ในคลองตดไปหาลำน้ำสายกลาง ทะลุจนถึงสายนอก เห็นจะเป็นเมืองที่ชิงกันเป็นเจ้าของ เพราะอาจจะบังคับแม่น้ำได้ทั้ง 3 แม่น้ำ ถ้าเวลาละโว้มีอำนาจคงเป็นของละโว้ สุพรรณภูมิมีอำนาจก็คงเป็นของสุพรรณภูมิ พื้นที่

คงเป็นของละโว้” (King Chulalongkorn, 1950, p. 12)

2. ธรรมชาติกำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า มนุษย์อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต เป็นที่อยู่อาศัย เป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค และเป็นเส้นทางคมนาคม ดังที่ทรงเล่าถึงประเทศนอร์เวย์ที่ไม่มีไม้สนจำนวนมาก ประชาชนจึงนำมาใช้สร้างบ้านเรือน ความว่า “...ไมสนนี้ใช้การเป็นอันมากทั่วไปคือเรือนตั้งแต่นอกเมืองคริสเตียนียไป...เป็นเรือนไม้ทั้งสิ้น” (King Chulalongkorn, 1984b, p. 63) ที่อยู่อาศัยที่สร้างจากธรรมชาติสามารถปรับเข้ากับสภาพอากาศที่หนาวเย็นและร้อนได้อย่างดี ความว่า “เรือนไม้ที่นี่... ของเขาต้องการผาหนา ๆ ... เขาสรรเสริญว่าหน้าหนาวก็อุ่นดีกว่าตึก หน้าร้อนก็เย็นสบาย (King Chulalongkorn, 1984b, p. 203)

นอกจากที่อยู่อาศัยแล้ว ธรรมชาติยังผลิตอาหารให้มนุษย์ ดังที่ทรงเล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองพรหมพิรามว่ามีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี ความว่า “เมืองพรหมพิรามนี้ฉันไม่ได้นึกว่าจะเป็นดังนี้เลย เป็นเมืองที่มีแผ่นดินอุดมดี ... ทำนาแลทำอ้อย เวลาฤดูแล้งปลูกยาสูบตามริมแม่น้ำ” (King Chulalongkorn, 1949, p. 39)

ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้มนุษย์สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ดังพระราชกระแสเล่าถึงตำบลทับเที่ยง จังหวัดตรังที่สามารถปลูกพริกไทยส่งออกไปขายได้ปีละจำนวนมากเป็นเพราะความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน ความว่า “พริกไทยเป็นสินค้าใหญ่ ปลูกที่ตำบลทับเที่ยงโดยมาก ... เมืองตรังถ้าจัดการทำนุบำรุงให้ดีจะเป็นเมืองที่มีประโยชน์ได้มาก เพราะมีที่ดินอุดมดีควรแก่การเพาะปลูก พริกไทยที่ออกจากเมืองอยู่ทุกวันนี้อีกมากอยู่ในหมื่นแปดพันหาบ อย่างน้อยอยู่ในเจ็ดพันหาบ” (King Chulalongkorn, 1925, p. 149)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติช่วยปรับสภาพภูมิอากาศให้เหมาะสม ทำให้มนุษย์อยู่สบาย ดังที่ทรงเล่าถึงประเทศ อังกฤษ เดนมาร์ก และนอร์เวย์ ซึ่งปกติสภาพภูมิอากาศของประเทศเหล่านี้จะหนาวเย็น แต่ด้วยอิทธิพลของกระแสน้ำอุ่นกัลฟ์สตรีม (Gulf Stream) ที่ไหลมาจากอ่าวเม็กซิโกทำให้สภาพภูมิอากาศของประเทศเหล่านี้อุ่นกว่าประเทศยุโรปอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตละติจูดเดียวกัน ความว่า “การที่ประเทศเหล่านี้ร้อนอยู่ได้ด้วยกระแสน้ำซึ่งมาจากอเมริกาเรียกว่า กัลฟ์สตรีมมาเป็นลำ มีกำหนดมากระทบอิงแลนดแลเดนมาร์กแล้วจึงมากระทบนอร์เวย์ทำให้น้ำอุ่น ... ถ้าไม่มีกระแสน้ำนี้ เมืองเหล่านี้จะหนาวหนาวไม่ได้” (King Chulalongkorn,

1984b, pp. 71-72)

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องอาศัยธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การใช้ธรรมชาติเป็นยารักษาโรค ดังที่ทรงเล่าว่า ที่ยุโรปอากาศดี จึงทำให้พระอาการของพระองค์ทรงทุเลาลงได้ แต่หากเสด็จกลับเมืองไทย ทรงเชื่อว่าพระอาการก็อาจจะกลับมาเป็นอีก ความว่า “... เว้นแต่ข้อที่จะหายฉันไม่เชื่อ นึกว่าไม่หายแต่ไม่ตาย นานเข้าก็คงโรทรใหม่ เพราะการรักษาไม่เป็นสำคัญเท่าอากาศ ฉันเข้าใจว่าที่ฉันสบายครั้งนี้ด้วยอากาศ ไม่ใช่ด้วยแรงหมอ” (King Chulalongkorn, 1948, p. 61)

ความอีกตอนหนึ่งทรงเล่าถึงการใช้น้ำแร่ธรรมชาติในการรักษาโรคของประเทศเยอรมัน ที่เชื่อกันว่าสามารถรักษาโรคได้ ความว่า “สายน้ำที่มาในแผ่นดินนั้นเป็นน้ำเย็นธรรมดา ต่อถูกไอร้อนต้มเข้าจึงได้ปล่อยคาร์บอนิกแอสิก ... น้ำนั้นมีคุณสมบัติต่างกัน ... ผู้ที่ไปเที่ยวอาบน้ำเหล่านี้เขาก็ย้ายที่อาบโน่นบ้างนี่บ้างตามโรค น้ำเหล่านี้ถ้ากินมักจะเป็นยาบด (ยาระบาย-ผู้วิจัย) เป็นพื้น พ่อไม่เห็นว่าจะมีคุณอะไรในการอาบน้ำอย่างอื่น แต่คาร์บอนิกแอสิกนี่ดีแน่” (King Chulalongkorn, 1984b, pp. 504-506)

ความในพระราชหัตถเลขา**เสด็จลำนํ้ามะขามเฒ่า** ทรงเล่าถึงหมู่บ้านของคนเป็นโรคเรื้อนที่ตั้งอยู่บริเวณป่ากระเบา ความว่า “..ไปทางลำนํ้าเชียงไกร ลำนํ้านี้ยิ่งกว้าง น้ำก็ลึก... สองข้างเป็นป่าไม้กระเบาเป็นพื้นมีเรือขึ้นล่องเนื่อง ๆ บ้านเรือนรายกันไป ได้ผ่านบ้านซี้ทูตที่จะเป็นตำบลที่พวกโรคเรื้อนอาศัยอยู่ก่อน ” (King Chulalongkorn, 1950, p. 1) การที่คนเป็นโรคเรื้อนจำนวนมากมักรวมตัวกันมาปลุกบ้านเรือนอยู่ใกล้กับป่ากระเบา น่าจะเป็นเพราะผลกระทบที่มีสรรพคุณช่วยรักษาโรคเรื้อน ซึ่งตำรายาไทยระบุว่าน้ำมันที่บีบจากเมล็ดกระเบากินวันละ 3 เวลา จะช่วยแก้โรคเรื้อนได้ (Krabao, 2001)

3. ธรรมชาติกำหนดการประกอบอาชีพของมนุษย์ ความในพระราชหัตถเลขาสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะการประกอบอาชีพของมนุษย์ให้แตกต่างกัน เช่น การทำประมงที่เมืองซันเมโร ประเทศอิตาลีที่ชายฝั่งเป็นกรวดวิธีทำประมงแตกต่างกับไทย คือ “ใช้ลากไม่ได้ พอลงอวนวางรอบแล้ว เรือนั้นเข้าไปกลางวง กระเชียงตีกราบเรือดังโครม ๆ แล้วแจววนไปรอบ ๆ เมื่อรอบแล้วก็สาวอวนจับปลา ซึ่งตกใจเข้าไปค้างอยู่ในตารางร่างแห ภู่กลางจับปลาพลางเช่นนี้จนรอบ ไม่ได้ลากขึ้นหา” (King Chulalongkorn, 1984a, p. 344)

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติที่กำหนดการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของมนุษย์นี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Sangkhaphanthanon (as cited in Wirawan, 2011, p. 86) ว่า นับแต่อดีต “มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติ จึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เพราะวิถีการผลิตและปัจจัยในการผลิตยังอาศัยปัจจัยจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์...และหาของป่า ... การดำรงชีวิตของมนุษย์จึงสัมพันธ์กับความสมดุลของระบบนิเวศ”

เมื่อธรรมชาติถูกระทบมนุษย์ก็กระเทือน

พระราชหัตถเลขาสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า วงจรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับโลกและมวลมนุษยชาติ หากวงจรธรรมชาติถูกทำลาย ย่อมมีผลโดยตรงต่อมนุษย์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังที่ทรงเล่าถึง ประเทศนอร์เวย์ที่มีฝั่งเป็นเนินศิลาและภูเขาสูง เดิมเคยมีปลาชุม แต่เมื่อรัฐบาลอนุญาตให้ล่าปลาวาฬได้ ส่งผลกระทบให้ปลาเล็กมีจำนวนน้อยลง ความว่า “...ปลาชุมมากเป็นปลาเฮียริงมากกว่าอย่างอื่น แต่เดี๋ยวนี้มีคำร้องกันอยู่ว่าปลาน้อยไปกว่าเดิม เหตุด้วยรัฐบาลอนุญาตให้จับปลาวาฬข้างนอก แต่ก่อนปลาวาฬไล่ปลาเล็ก ๆ เข้าข้างใน” (King Chulalongkorn, 1984b, p. 81)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า มนุษย์เป็นผู้ทำลายวงจรธรรมชาติเพื่อสนองตอบความต้องการที่ไร้ขีดจำกัดของตน ยิ่งได้ก็ยิ่งตักตวงทำให้ธรรมชาติเสียหาย และในที่สุดผู้ที่รับผลกระทบโดยตรงก็คือมนุษย์เอง ดังที่ทรงเล่าถึงการจับจองขอสัมปทานพลังงานน้ำของบริษัทในประเทศสวีเดนและนอร์เวย์ ความว่า “...เรื่องน้ำพุนั้นเป็นของที่กำลังนิยมยินดีกันใหญ่ ที่ใช้เป็นแรงหมุนเครื่องจักรแทนสติม (steam) ... เพราะฉะนั้นเมืองซึ่งมีน้ำพุตกมาก ๆ นับว่าเป็นที่มีสมบัติใหญ่ เมืองสวีเดนและเมืองนอร์เวย์บริบูรณ์ด้วยน้ำพุ น้ำตก ได้ใช้การแล้วบ้าง ยังเหลืออยู่มากอันจะเกิดประโยชน์ใหญ่ พวกกัมปนี (Company) เทียวซื้อแลยึดถือที่น้ำตกต่าง ๆ ไว้เสียมากก่อนรัฐบาลได้คิดอ่าน” (King Chulalongkorn, 1984b, pp. 77-78)

ความอีกตอนหนึ่งทรงตั้งข้อสังเกตถึงการทำธุรกิจเหมืองแร่ของเมืองภูเก็ตว่า มุ่งแต่ตักตวงผลประโยชน์จากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว ทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่าง

มาก ซึ่งแตกต่างกับเมืองระนอง ความว่า (King Chulalongkorn, 1925, p. 114)

เหมือนนี้ใหญ่โตควรจะพิศวง...ใช้ตะพานที่หาบลูดินเปิดหน้าเหมืองถึงสามตะพาน ที่ซุดแร่ล่างแร่สองแห่งใช้เงินลูกจ้างถึงเก้าร้อยคน ที่นี้ซุดลึกลงไปกว่าที่เมืองระนองมากจึงถึงแร่...ถามได้ความว่า แร่ร้อยซังได้ดิบถึงห้าสิบซัง...เครื่องวิดน้ำใช้สตีมนอนยีน (steam engine) อย่างโลกโกโมติฟว์ (locomotive) ...สู้เมืองระนองไม่ได้...ลักษณะที่ทำผิดกันคนละอย่าง ที่ระนองทำอย่างละเอียดลออ แต่ไม่ทำใหญ่โต ค่อยทำค่อยไปเหมือนอย่างเก็บสวนของตัวเอง แต่ที่ภูเก็ตนี้ทำเอาแต่ประโยชน์ที่จะได้มาก ไม่สู้ถ่วงถ่วงและไม่มียบยั้ง

พระโลกทัศน์ดังกล่าวนี้น่าจะเป็นเหตุที่ทำให้ทรงตรา “พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ฉบับ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) ซึ่งเป็นกฎหมายแร่ฉบับแรกของไทย ที่มีข้อกำหนดให้ผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ต้องจัดให้มีผู้ชำนาญการด้านเหมืองแร่เป็นผู้จัดการรับผิดชอบในการทำเหมือง ซึ่งมาตรานี้ไม่เป็นที่พอใจของบรรดาเจ้าของเหมือง และได้ถูกยกเลิกไปเมื่อปี พ.ศ. 2479 โดยมติคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น” (Department of Primary Industries and Mines, 2018, preface)

ความอีกตอนหนึ่งสะท้อนพระโลกทัศน์ว่า เมื่อมนุษย์ตัดดวงผลประโยชน์จากธรรมชาติมากเกินไปจนเกินพอดี ในที่สุดผู้ที่รับผลกระทบก็คือตัวมนุษย์เอง ดังความว่า (King Chulalongkorn, 1984b, p. 278)

การหวงห้ามป่าไม้ในเมืองฝรั่ง เกิดขึ้นด้วยความจำเป็นแท้ แลเกิดขึ้นเมื่อเกือบจะเสียที เพราะเหตุว่าพื้นต้องการมากเหลือเกิน ...ถ้าปล่อยให้ตัดแล้วไม่ชำระค่าไถ่ต้นไม้ก็หมด ถ้าตัดลงเสียหมดแล้วจะปลูกขึ้นใหม่ก็ยาก เพราะไม่มีไม้ใหญ่บังไม้เล็ก เขารู้สึกขึ้นมาจึงได้ตั้งกฎหมายห้ามปราบ เรื่องตัดไม้ที่เมืองเราไม่ได้ห้ามมาเป็นช้านาน คุณก็ไม่น่าเกลียดเสียหายอันใด เพราะไม้ของเรายังพอจริง ๆ แต่ที่ได้ห้ามขึ้นกันนั้นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ที่เราไม่ต้องทดลองเอง ห้ามเอาอย่างฝรั่ง แต่ถ้าห้ามกันได้จริง เราจะได้ประโยชน์ดีกว่าฝรั่ง เพราะเขาห้ามกันเมื่อไม้สิ้นเข้าไปเสียมากแล้ว เราห้ามแต่ต้นมือกว่า

ด้วยพระโลกทัศน์ดังกล่าว น่าจะเป็นเหตุให้มีพระบรมราชโองการประกาศพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาป่าไม้ 2 ฉบับ ปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) ฉบับแรก เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการป้องกันรักษาป่าไม้เพื่อควบคุมไม่ให้มีการตัด กาน พิน โค่นต้นไม้สักที่ยังเล็กอ่อน วัตถุประสงค์จากพื้นดินขึ้นไป 3 ศอกโอบยังไม่ได้ 5 ก้าว ฉบับที่ 2 คือ พระราชบัญญัติรักษาต้นไม้สัก เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการป้องกันรักษาไม้สักหรือกานต้นไม้สักต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาล หรือจากเจ้าพนักงานป่าไม้ผู้ได้รับอำนาจจากรัฐบาล (History of Royal Forest Department, n.d., pp. 14-15) กฎหมายทั้งสองฉบับนี้สะท้อนว่า ทรงให้ความสำคัญกับป่าไม้ซึ่งเป็นธรรมชาติ และทรงพยายามป้องกันไม่ให้ธรรมชาติถูกทำลายมากเกินไปจนความจำเป็น นับว่าทรงพยายามที่จะรักษาความสมดุลให้กับธรรมชาติในทางหนึ่ง

พระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อธรรมชาตินี้สะท้อนว่า ธรรมชาติให้คุณแก่นุชนานัปการ แต่นุชนี้มีความโลภ พยายามกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากไม่ออกกฎหมายควบคุมป้องกันแล้ว ธรรมชาติของประเทศอาจถูกทำลายมากกว่านี้ เมื่อธรรมชาติถูกทำลายจนหมดสิ้น มนุษย์ก็จะไม่เหลืออะไรเลย ธรรมชาติก็ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์ ดังที่ทรงเล่าถึงชาติตะวันตกที่พัฒนาเทคโนโลยีใช้เป็นเครื่องมือตัดทวงผลประโยชน์จากธรรมชาติให้ได้มากที่สุด อีกทั้งยังกีดกันเพื่อนร่วมชาติและลูกหลานในอนาคตไม่ให้มีโอกาสใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้คนยุโรปต้องออกไปแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติแหล่งใหม่ด้วยการรุกรานคนซีกโลกอื่น ในสายพระเนตรของพระองค์ยุโรปในสภาพที่ธรรมชาติถูกทำลายจนหมดสิ้นจึง “หมดดี” ดังความว่า (King Chulalongkorn, 1984b, pp. 870-871)

ประเทศยุโรปว่าโดยภูมิพื้นแผ่นดิน มันหมดดีเสียแล้วไม่มีอะไรต่อไปอีก จะว่าที่เรือกลสวนไร่ป่าไม้ไร่หญ้าได้ทำแล้วเต็มภาคภูมิ จนไม่มีที่อีกสักคืบหรือเรียกหนึ่งจะขยายออกไปอีก เว้นไว้แต่ภูมิลำเนาซึ่งเป็นที่ตาดลาดล่วนแต่ศิลาหรือกรวดตะกรัน ซึ่งจะทำอะไรไม่ได้จริง ๆ จึงย้ายไปซื้ออย่างอื่น ในการบำรุงเรื่องเพาะปลูกก็ได้ทำเต็มบริบูรณ์แล้ว แผ่นดินนั้นอาจจะปรุ่งด้วยสิ่งอันใดจะให้เกิดพืชผลดีได้ปรุ่งแล้ว แลได้พืชผลดีเต็มที่แล้ว มันไม่มีอะไรจะดีขึ้นไปอีก

ส่วนแร่โลหะธาตุอันใดซึ่งจะเป็นประโยชน์ใช้ได้อีกมีถ่านศิลาเป็นต้น ไม่มี

เหลือแต่สักแห่งหนึ่งที่ไม่มีผู้รู้ ไม่เหลือสักแห่งหนึ่งที่ยังไม่ได้ลงมือทำ ล้วนแต่มีเจ้าของทำอยู่แล้วทั้งนั้น ยังมีอยู่มากจริง แต่มีเวลาหมดจะไปหาหน้าอีกก็พันปี ก็ตาม ข้อที่หมดยังไกล ยกเสียไม่เอามาคิด แต่นั่นมีเจ้าของเสียหมดแล้ว ไม่มีผู้ซึ่งจะได้ขึ้นใหม่ นอกจากต้องเสียเงินซื้อแลกเปลี่ยน

พื้นแผ่นดินไม่ใช่คนจะแน่นอัดไปหมด ... ความจริงคนมากแต่ที่เหลือลงไปที่จะอยู่ เติมอีกเท่าไร ๆ ก็ได้ไม่อัดแอ แต่คนมันต้องกิน เมืองที่ซึ่งจะเกิดพืชพรรณสรรพอาหารสำหรับจะกินมันได้ทำเต็มบริบูรณ์แล้ว มันพอดีกับคนในเวลาแล้ว คนเกิดใหม่ ๆ มากขึ้นเสมอ แผ่นดินไม่พอจะเลี้ยงชีวิตมนุษย์ที่เกิดขึ้นใหม่ เพราะเหตุที่มันหมดดีในพื้นที่ยุโรปเสียแล้ว จึงต้องคิดขยับขยายค้าขายไปหาอาหารประเทศอื่นมากิน หรือหาเงินจากประเทศอื่นมากซื้ออาหารกิน

ที่ทำมาหากินของฝรั่ง ได้อเมริการับรองไปเสียเป็นนกหนาแต่ก็ไม่พออาฟริกาก็แย่งกันเป็นเจ้าของจนเกือบจะหมดแล้ว ออสเตรเลียก็ไปทำมาหากินกันจนหมด เอเชียก็เข้าไปเสียเป็นอันมาก จับทั้งขอบรู้งทั้งภายใน เหตุที่เป็นทั้งนี้ก็เพราะยุโรปมันหมดดี ชาวยุโรปก็ต้องกระจายออกไป ที่ไหนว่างมากที่นั่นก็จะเต็มออกไป

สรุปและอภิปรายผล

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโลกทัศน์ว่า ธรรมชาติมีพลังยิ่งใหญ่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ได้ ธรรมชาติ มีอารมณ์ ความรู้สึก และเจ็บป่วยได้ ไม่ต่างกับมนุษย์ ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ ธรรมชาติสามารถคิดสรรและจัดสรรตนเองให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อม ทำให้ธรรมชาติในแต่ละที่มีลักษณะและความงดงามแตกต่างกัน ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดวัฒนธรรมการแต่งกาย สถาปัตยกรรม สิ่งของเครื่องใช้ การทักทาย และลักษณะนิสัยของมนุษย์ อีกทั้งทรงมีพระโลกทัศน์ว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ล้วนอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ มนุษย์จึงเป็นผู้อาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ แต่มนุษย์กลับโลก เห็นแก่ตัว และเอาเปรียบ ตักตวงผลประโยชน์จากธรรมชาติมากเกินไป ส่งผลให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนในที่สุด

พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้

สอดคล้องกับแนวคิด วิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติของ Benjawan (2009) ที่กล่าวว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั้น เป็นไปตามพัฒนาการ ความเจริญของสังคมมนุษย์ ซึ่งมี 4 ระดับด้วยกัน พระโลกทัศน์ที่ว่า ธรรมชาติมีพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ และชีวิตจิตใจ สามารถเปลี่ยนแปลง หรือควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างได้นั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติระดับแรก ที่มนุษย์ยอมรับในพลังอำนาจของธรรมชาติ ซึ่งจะปรากฏในสังคมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มนุษย์ยังไม่ค่อยเข้าใจธรรมชาติ จึงยอมรับในอำนาจของธรรมชาติ อย่างไรก็ตามแม้ว่าสังคมของมนุษย์จะมีการพัฒนาขึ้นจนสามารถคิดเทคโนโลยีต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ได้ก็ตาม แต่โลกทัศน์ดังกล่าวนี้ก็ยังฝังอยู่ในสังคมมนุษย์ปัจจุบัน เพียงแต่รูปแบบการยอมรับแปรเปลี่ยนจากพลังอำนาจที่ลึกลับ กลายเป็นการยอมรับในพลังที่แข็งแกร่งของธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะโลกทัศน์เกี่ยวกับพลังอำนาจและการมีชีวิตจิตใจของธรรมชาตินี้ “เป็นระบบความเชื่อแรกเริ่มที่เกิดขึ้นในแต่ละวัฒนธรรมของมนุษย์ และยังคงปรากฏอยู่ในแทบทุกวัฒนธรรมแม้ว่าสังคมจะเจริญไปมากแค่ไหนก็ตาม ซึ่งสะท้อนได้จากร่องรอยคติความเชื่อของคนในแถบเอเชียอาคเนย์” (Society and Health Institute, n.d.)

ส่วนพระโลกทัศน์ที่ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์นั้น เป็นพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในระดับสอง คือ เมื่อมนุษย์พยายามเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ พยายามเข้าใจธรรมชาติ จึงพยายามปรับตัวในด้านต่าง ๆ ทั้งการแต่งกาย สถาปัตยกรรม สิ่งของเครื่องใช้ การพักพิง และลักษณะนิสัยของมนุษย์ให้สอดคล้องกับบริบทของธรรมชาติที่แวดล้อมตน นอกจากนี้ การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็ล้วนอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยหลัก ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพของมนุษย์ ล้วนอยู่ในลักษณะที่มนุษย์พยายามเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับธรรมชาติทั้งสิ้น

ส่วนพระโลกทัศน์ว่า เมื่อธรรมชาติถูกกระทบย่อมส่งผลให้มนุษย์ได้รับการกระเทือนนั้น เป็นความสัมพันธ์ระดับที่ 3 และ 4 ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมชาติ แต่มนุษย์กลับพยายามคิดเครื่องมือเทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อนำธรรมชาติมาใช้สนองความต้องการที่ไร้ขีดจำกัดของตน การที่มนุษย์มีเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มนุษย์มีความอหังการคิดว่าตัวเองสามารถควบคุมธรรมชาติได้ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินี้ในลักษณะนี้เป็นระดับที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Phra Visalo (as cited in Tantiatsawayothee, 2015, p. 65) ความว่า “ ความเจริญ

ก้าวหน้าของมนุษย์มักจะมาควบคู่กับการเห็นห่าง และแปลกแยกจากธรรมชาติมากขึ้น จนถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์...โดยเฉพาะเมื่อวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้นำเอาแนวคิดแบบวัตถุนิยมเข้ามาแพร่หลายจนเป็นกระแสหลัก ถึงตอนนี้ธรรมชาติได้แปรสภาพเป็นสินค้า และวัตถุสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์อย่างเดียว ผลคือความเสื่อมโทรมทางด้านสิ่งแวดล้อมจนเป็นวิกฤตของโลก” ทั้งยังสอดคล้องกับ Bootin (2012, p. 174) ที่กล่าวว่า “มนุษย์แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่งแวดล้อม แต่มักสำคัญตัวเองด้วยอหังการ ถือว่าตนเองเป็นศูนย์กลางสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และจัดการถือประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ... มิใช่เพียงเพื่อชีวิตอยู่รอดเพียงสิ่งมีชีวิตอื่น แต่เพื่ออยู่ดีและอยู่อย่างวิเศษเอาเปรียบเหนือสิ่งมีชีวิตอื่น”

ดังนั้นเมื่อธรรมชาติถูกทำให้กระทบ มนุษย์ก็ได้รับผลจากแรงกระเทือนจากธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อธรรมชาติไม่สามารถปรับสมดุลในตัวเองได้ ธรรมชาติก็เริ่มเสื่อมโทรมลง ไม่สามารถสร้างหรือผลิตทรัพยากรสนองความต้องการที่ไร้ขีดจำกัดของมนุษย์ได้ เมื่อธรรมชาติสูญสิ้น มนุษย์ก็ไม่เหลืออะไรเพื่อการดำรงชีวิตเช่นกัน นั่นคือมนุษย์ถูกธรรมชาติทำลาย อันเป็นผลมาจากน้ำมือของมนุษย์เอง ซึ่งสะท้อนจากพระราชกระแสถึงความ “หมดดี” ของยุโรป พระโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เป็นการให้ความสำคัญกับคุณค่าของธรรมชาติในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าโลกทัศน์ที่มีระบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco –centric Environmental Worldview) ซึ่ง Kiratiphumtam (2019, p. 377) ได้กล่าวว่าเป็นโลกทัศน์ที่มองว่า “มนุษย์ไม่ได้อยู่เหนือธรรมชาติ แต่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ โลกทัศน์ดังกล่าวนี้ เป็นโลกทัศน์ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของสังคมมนุษย์ หรือที่เรียกว่าแนวคิดแบบบรรพกาลสิทธิ์ (Paleo Rights of Nature)” ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่นำไปสู่การที่พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อปกป้องรักษาธรรมชาติให้คงอยู่

References

- Benjawan, J. (2009). **Kwamsamphan cheung rabop rawang manut kap singwaetlom** (in Thai) [The Systemic Relationship between Man and Environment]. **Life and Environment**. Retrieved from <http://human.tru.ac.th/elearning/Human%20Being/human-detail2.html>.
- Bootin, S. (2012). **Pratya singwaetlom** (in Thai) [Environmental Philosophy]. **The Journal of Institute of Royal Thailand**, 37 (3), 172-197.
- Department of Primary Industries and Mines. (2018.). **Mineral Act Buddhist Era (B.E. 2510) (1967 A.D.)**. Retrieved from www.dpim.go.th.
- History of Royal Forest Department**. (n.d.). Retrieved from <http://110.170.148.135/forprod/ebook/Forest%20in%20thai-land%20thai%20.pdf>
- Kasetsiri, Ch. (2004). **Ratchakan thi ha kap kan sadet india pho so songphan siroi sipi lae khwam khaochai to kan patirup haeng ratchasamai** (in Thai) [King Rama V and His Majesty's 2414 B.E. Trip to India and the Understanding of the Reforms in This Royal Epoch]. In Ch. Kasetsiri & O. Thipphimon (Eds.), **King Rama V: Siam, Southeast Asia and South Asia** (pp. 30-46). Bangkok: Toyota Foundation Thailand.
- King Chulalongkorn. (1925). **Phraratchahatthalekha phrabatsomdet phrachulachomklaochaoyuhua sadetpraphat laemmalayu ruam si khrao** (in Thai) [The Royal Writings of King Chulalongkorn on the 4 Occasions of His Majesty's Journey to the Malay Peninsular]. Bangkok: Rong Phim Thai.

- King Chulalongkorn. (1948). **Phraratchahatthalekha phrabatsomdet phrachulachomklaochaoyuhua phraratchathan somdetkromphraya damrongrachanuphap nai wela sadetphraratchadamnoen praphat yurop khrang thi song** (in Thai) [The Royal Writings from King Chulalongkorn to Somdet Kromphraya Damrong Rachanuphap on the Occasion of His Majesty's Second Visit to Europe]. Phranakon: The Fine Arts Department.
- King Chulalongkorn. (1949). **Phraratchahatthalekha khrao sadet monthon fai nuea nai ratchakan thi ha** (in Thai) [The Royal Writings on the Occasion of His Majesty King Chulalongkorn's Journey to the Northern Region]. Bangkok: The Fine Arts Department.
- King Chulalongkorn. (1950). **Phraratchahatthalekha sadet praphat lamnam makhamthao** (in Thai) [The Royal Writings on the Occasion of His Majesty's Journey to Lamnam Makhamthao]. Bangkok: The Fine Arts Department.
- King Chulalongkorn. (1984a). **Klai ban lem nueng** (in Thai) [Away from Home]. Bangkok : Phrae Pitthaya.
- King Chulalongkorn. (1984b). **Klai ban lem song** (in Thai) [Away from Home]. Bangkok : Phrae Pitthaya.
- King Chulalongkorn. (1992). **Phraratchahatthalekha suan phraong phraratchathan somdetphranangchao saovaphaphongsri** (in Thai) [His Majesty's Private Letters to Queen Saovaphaphongsri]. Bangkok: Amarin Printing Group.
- Kiratiphumtam, J. (2019). Framework Law for the Protection of the Rights of nature or the Rights of Mother Earth (Doctoral dissertation). Sripatum University, Bangkok.
- Krabao: 22 Properties and Benefits of Krabao Yai! (Water Krabao). (n.d.). Retrieved from <https://medthai.com/%>.

- Kwanmuang, S., Kraiurasee, S., Phetrit, N. & Jiamton, W. (n.d.). **Ah... Is It Real? Mad Fish**. Retrieved from https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20161228113919_file.pdf
- Pasusat.com. (n.d.). **Thepho Fish and Benefits of Thepho Fish**. Retrieved from <https://pasusat.com>
- Pongchaliew, P. Dhanachai, K. and Untaya, S. (2019). Politics and Travel in the travel-Related Thai Literature from Ayutthaya Period to the Reign of King Rama 5 of Rattanakosin Period. **Journal of Language, Religion and Culture**, 8 (2), 33-63.
- Sakon Nakhon Rajabhat University. (n.d.). **Concepts and Theories on Cultural Ecology**. Retrieved from https://gsmis.snru.ac.th/ethesis/file_att1/2020042257632234117_ch2.
- Sangkhaphanthanon, T. (2011). **Wannakhadi si khiao krabuanthat lae wathakam thammachat nai wannakhadi thai** (in Thai) [Green Literature: Paradigm and Discourse of Nature in Thai Literature]. Bangkok: Nakorn.
- Sangkhaphanthanon, T. & Sangkhaphanthanon, L. (2019). The Oriental Magpie, A Thai Language Handbook : A pre-modern Consciousness in Environmental Ethics of the Ministry of Education before the 21st Century. **Rajabhat Maha Sarakham University Journal**, 13 (3), 19-31.
- Society and Health Institute. (n.d). **Phi-phram kap khwamchuea rueang khwamtai nai sangkhom thai** (in Thai) [Ghosts-Brahmans and the Belief in Death in Thai Society]. Retrieved from <http://www.shi.or.th/download/85/>.
- Soonthornpipit, P.(2016). **Chutratchapataen hetdai khonthai theukthak aowa penkhongton** (in Thai) [Ratchapataen Costume: How Come Thais Think They Invented It?]. Retrieved from <https://www.gqthai->

land.com/style/article/history-of-the-royal-pattern

Tantiatsawayothee, R. (2015). **The Buddhist Eco-Criticism of Literature**.
(Doctoral Dissertation) Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Bangkok.

Wirawan, W. (2013). Themes on Nature in the young adult fiction of the
“Baan Chai Thung”. in **Journal of Humanities and Social Sciences**
(SRU), **11** (1), 83-108.

น้ำผึ้ง: การศึกษาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมไทย – จีน*

Honey: the comparative study in Thai and Chinese Culture

พลอยปภัส อุปพรพงศ์¹ / ผกาศรี เย็นบุตร²

Ployprapust Upapohnpong¹ / Pakasri Yenbutra²

¹*Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University. Bangkok 10117, Thailand*

²*Department of Thai, Faculty of Humanities,
Srinakharinwirot University. Bangkok 10117, Thailand*

Corresponding author. Email: Ployupa23@gmail.com:

Received: December 27, 2020

Revised: March 24, 2021

Accepted: April 8, 2021

Abstract

The propose of this article was to study of the culture of honey used in Thai and Chinese society, by synthesis and analysis of data from the documents and research about honey used in Thai and Chinese Culture. According to the research finding, honey appeared in Thai and Chinese culture in several ways, such as language, agriculture, medical treatment, tradition, and history. Since Thai and China shared common geographical, religion, language, and cultural background, there was similar culture of using honey of Thai and China, for example; honey used as a part of idioms (language), lifeway of collecting honey in a forest (agriculture), honey used as

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาและวัฒนธรรมไทยเรื่องน้ำผึ้ง สำหรับผู้เรียนชาวจีน” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ของ นางสาวพลอยปภัส อุปพรพงศ์

an ingredient of medicine (medical), honey used as a part of traditions (tradition) and existence of several stories of honey (history).

Keywords : Honey, Thai culture, Chinese Culture

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเรื่องวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งในบริบทสังคมไทยและสังคมจีน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน ผลการวิจัยพบว่า น้ำผึ้งปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนหลายด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ ด้านประเพณี และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยและประเทศจีนมีปัจจัยทางภูมิศาสตร์ การนับถือศาสนา การใช้ภาษา และรากฐานทางวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้วัฒนธรรมการใช้น้ำผึ้งของไทยและของจีนมีความคล้ายคลึงกัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้คำว่าน้ำผึ้งในสำนวนต่าง ๆ (ด้านภาษา) วิธีชีวิตการเก็บน้ำผึ้งตามป่า (ด้านการเกษตร) การนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของยา (ด้านการแพทย์) การใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งในประเพณี (ด้านประเพณี) การมีเรื่องเล่าหรือตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำผึ้ง (ด้านประวัติศาสตร์) เป็นต้น

คำสำคัญ : วัฒนธรรมไทย, วัฒนธรรมจีน, น้ำผึ้ง

บทนำ

ประเทศไทยมีการใช้น้ำผึ้งเป็นวัฒนธรรมมาตั้งแต่สมัยโบราณ ข้อมูลเรื่องการใช้น้ำผึ้งของคนไทยเริ่มปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีตัว “ผ” ซึ่งคนไทยอ่านว่า ผ ผึ้ง (Dhanvarjor, 1998, p.6) อีกทั้งยังมีจารึกเรื่องผึ้งบนศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 (จารึกวัดศรีชุม) ว่า “ฝูงพระธาตุจึงเข้ามาสู่พระเจดีย์ พอดังเสียงฟ่านเข้ามาสู่รังนั้นแล กูจึงลุกขึ้นอัญชลี” ซึ่งคำว่า “เสียงฟ่าน” ที่ปรากฏในข้อความบนศิลาจารึกนั้นหมายถึง ผึ้งบินฟ่าน (society historical, 1978, p.20) และในวรรณคดีไทยก็ได้มีการกล่าวถึงน้ำผึ้งไว้ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามเดินดง ในเนื้อเรื่องกล่าวถึงพราหมณ์ชุนได้ถวายเนื้อทราย ปลาทราย และน้ำผึ้งให้แก่กษัตริย์ทั้งสามคือ พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา อีกทั้งในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

กัณฑ์จุลพนตอนพรานป่าเจตบุตรจัดเสบียงให้ชูชกเดินทางไปเขาวงกต ซึ่งเสบียงนั้นมี น้ำผึ้งและเนื้อย่าง (Paramanuchitchinorot, 1990, p.106) จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า คนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำผึ้งกันมาอย่างช้านาน

น้ำผึ้งนั้นมีหลายประเภทและคุณภาพของน้ำผึ้งนั้นจะขึ้นอยู่กับเกสรดอกไม้ ที่ผึ้งไปเก็บมาและขึ้นอยู่กับชนิดของผึ้ง ซึ่งในประเทศไทยได้แบ่งผึ้งออกเป็น 4 ชนิดคือ ผึ้งหลวง ผึ้งโพรง ผึ้งมิม และผึ้งพันธุ์ โดยผึ้งชนิดแรกคือผึ้งหลวง ผึ้งหลวงนั้นจะเป็นผึ้ง ตัวใหญ่และรังใหญ่ที่สุดในบรรดาผึ้งทั้งหมด มักพบรังอยู่ตามป่าหรือต้นไม้สูงใหญ่ น้ำผึ้ง ของผึ้งหลวงจะมีรสหวานหอมและมีคุณภาพดีกว่าผึ้งชนิดอื่น ผึ้งหลวงจะให้น้ำผึ้งในเดือน กุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน แต่เดือนที่ดีที่สุดในเดือนเมษายน (น้ำผึ้งเดือนห้า) ผึ้งชนิดที่สองคือผึ้งโพรง ผึ้งชนิดนี้จะตัวเล็กกว่าผึ้งหลวงและนิยมทำรังตามโพรงไม้ ตามอาคารบ้านเรือนที่มีดซิด ผึ้งโพรงจะให้น้ำผึ้งในฤดูกาลที่ดอกเงาะ ดอกทุเรียน และดอกมะพร้าวบาน (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน) รสชาติของน้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งโพรงจะมีรสหวานชวนบริโภค ผึ้งชนิดที่สามคือผึ้งมิม (บางคนเรียกว่า ผึ้งแมลงวัน) ผึ้งมิมจะตัวเล็กที่สุดในบรรดาผึ้งทั้งหมด พบได้ทั่วไปตามชนบท หวาน น้ำหวาน ผึ้งมิมจะทำรังตามพุ่มไม้เตี้ย ๆ น้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งมิม จะใสและมีรสหวานสามารถเก็บน้ำผึ้งได้ตลอดปี และผึ้งชนิดที่สี่คือผึ้งพันธุ์ ผึ้งชนิดนี้จะมี ความแตกต่างจากผึ้งสามชนิดข้างต้น เนื่องจากผึ้งหลวง ผึ้งโพรง ผึ้งมิมเป็นผึ้งที่พบได้ ตามแหล่งธรรมชาติทั่วไป แต่ผึ้งพันธุ์จะเป็นผึ้งเลี้ยงคนไทยนำมาเลี้ยงจากต่างประเทศเพื่อ การอุตสาหกรรม โดยวิธีการเลี้ยงในหีบ ผึ้งพันธุ์นั้นมีขนาดตัวเล็กกว่าผึ้งหลวงแต่ใหญ่กว่า ผึ้งมิม รสชาติของน้ำผึ้งและช่วงเวลาการเก็บน้ำผึ้ง จะขึ้นอยู่กับดอกไม้ของคนที่เลี้ยงผึ้งว่าจะ ปลูกดอกไม้ชนิดใด (Wongsiri, 1987, pp.8-12)

นอกจากคนไทยจะบริโภคน้ำผึ้งเป็นอาหารแล้ว คนไทยยังใช้น้ำผึ้งเพื่อเป็น ยารักษาโรคอีกด้วย ประวัติการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคนั้นมีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเลิกบำเพ็ญทุกขกิริยาแล้วแต่พระวรกายของพระองค์ยังไม่ฟื้นสมบูรณ์อย่าง เต็มที่ นางสุชาดาจึงได้ทำข้าวมธุปายาสที่มีส่วนผสมของน้ำผึ้งมาถวาย และเมื่อพระพุทธเจ้า ได้เสวยข้าวมธุปายาสไปเพียงไม่นาน พระวรกายก็กลับมาสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น (Panyanantaphikkhu, 1993, pp.48-49) อีกทั้งในคัมภีร์ยาสมุนไพรรของกรมหลวงชุมพรเขตอุดม ศักดิ์ที่กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งที่ใช้รักษาโรคได้อย่างมากมาย เช่น โรคไอ โรคลม โรค ทางเดินอาหาร โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคจิตสติดวงทวาร ลดอาการไข้ใน ใช้สมานแผลสด

และแผลเรื้อรัง บำรุงร่างกายและใช้เป็นยาอายุวัฒนะ (Chamnan, 2009, pp.67-303) ซึ่งสอดคล้องกับตำราเภสัชกรรมไทยแผนโบราณของสมาคมแพทย์แผนโบราณของวัดมหาธาตุ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งไว้ว่า “น้ำผึ้งมีรสหวานติดผาดน้อย มีสรรพคุณช่วยบำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย แก่สะอึก แก่ไอ แก่หอบ แก่อกแห้ง เป็นยาอายุวัฒนะ” วิธีการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคนี้ อาจใช้วิธีคั้นน้ำผึ้งสด ๆ หรือนำน้ำผึ้งมาผสมกับสมุนไพรตัวอื่น ๆ เช่น หัวผักกาดขาวสด ดิงเกลือมา เกลือแกง พริกไทย ฯลฯ หรืออาจจะนำน้ำผึ้งมาใช้เป็นส่วนผสมของยาลูกกลอนก็ได้ (Hongwiwat, 2542, p.63)

ประเทศจีนมีการใช้น้ำผึ้งมาตั้งแต่ในอดีต มีหลักฐานปรากฏว่าชาวจีนใช้น้ำผึ้งเพื่อปรุงรสหวานมาตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ. 335 - พ.ศ. 763) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1161 - พ.ศ. 1450) ก็มีการนำน้ำผึ้งมากินกับนมเปรี้ยว ผลไม้ ชิงดอง หน่อไม้ และขนมเปียกอีกด้วย ชาวจีนมีความเชื่อว่าน้ำผึ้งเป็นสมุนไพรที่มีสรรพคุณในด้านการรักษาโรคและสามารถใช้เป็นยาบำรุงร่างกาย โดยชาวจีนมีตำราสมุนไพรที่มีชื่อว่า เป็นเฉากังมู่ (本草纲目) ที่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำผึ้งทางด้านการรักษาโรคและการบำรุงร่างกายไว้ว่า น้ำผึ้งสามารถขับร้อน บำรุงส่วนกลาง (ม้ามและกระเพาะอาหาร) ช่วยขับพิษ รักษาแผล แก่ปวด แก่ไอ ลดความแห้ง เพิ่มความชุ่มชื้น (Wannawibool, 1999, pp.23-24)

นอกจากการนำน้ำผึ้งมาปรุงรสหวาน รักษาโรค และบำรุงร่างกายแล้ว ชาวจีนยังใช้น้ำผึ้งในการกระสายยา และในตำราแพทย์แผนจีนยังมีการกล่าวถึงการนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมในการทำยาลูกกลอนเช่นเดียวกับการแพทย์แผนไทยอีกด้วย (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine , 2008, pp.26 - 42)

ถือได้ว่าวัฒนธรรมของไทยและจีนนั้นมีการใช้น้ำผึ้งที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งการใช้น้ำผึ้งของไทยและจีนนั้นจัดเป็นวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดเป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่ในอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน โดยลักษณะการใช้น้ำผึ้งของทั้งไทยและจีนนั้นต่างก็มีจุดเด่นและมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การนำน้ำผึ้งมารักษาโรค บำรุงร่างกาย ใช้กระสายยา และการใช้น้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของยาลูกกลอน เป็นต้น การศึกษาวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในความเหมือนและความต่างระหว่างวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบและนำจุดเด่นของแต่ละวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในเรื่องการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน โดยคัดเลือกจากหนังสือจำนวน 8 เล่มหลัก ดังนี้

1. หนังสือ “ผึ้งและน้ำผึ้ง” โดย สิริวัฒน์ วงษ์ศิริ
2. พจนานุกรมสุภาษิต คำพังเพย สำนวนโวหาร โดย กองเทพ เคลือบพณิชกุล
3. วารสารเกษตรกรรม ธรรมชาติของกรมวิชาการเกษตรกองกัญและสัตววิทยาลับที่ 8 ในคอลัมน์ “แกะรอยแหล่งน้ำผึ้งในประเทศไทย” โดย กองกัญและสัตววิทยา
4. วารสารหมอชาวบ้าน ฉบับเดือนเมษายน ปี 2552 ในคอลัมน์ “น้ำผึ้ง ตามศาสตร์แพทย์แผนจีน” โดย วิหัทธ วัฒนาวิบูล
5. หนังสือ “คัมภีร์ยาสมุนไพรตำรับหมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์” โดย ธรรมนิธย์ ชำนาญ
6. หนังสือ “เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้” โดย ถาวร สิกขโกศล
7. หนังสือ “ประเพณีท้องถิ่น” โดย เจริญ ตันมหาพราน
8. หนังสือ “อยุธยา” โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะเรื่องการใช้น้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน ในด้านภาษาด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ ด้านประเพณี และด้านประวัติศาสตร์

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม พ.ศ 2563 - พฤศจิกายน พ.ศ 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งของชาวไทย และชาวจีนในเอกสารและงานวิจัยต่างๆ
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการใช้น้ำผึ้งของชาวไทยและชาวจีน
4. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับน้ำผึ้งในวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมจีน พบว่า น้ำผึ้งปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทยและจีน เช่น วัฒนธรรมด้านภาษาในเรื่องสำนวน วัฒนธรรมด้านการเกษตร วัฒนธรรมด้านการรักษาโรค วัฒนธรรมด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับตำนานเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์ พบว่า วัฒนธรรมไทยและจีนที่เกี่ยวกับน้ำผึ้งมีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. น้ำผึ้งกับสำนวน

ในภาษาไทยมีการนำคำว่า “น้ำผึ้ง” มาใช้เป็นสำนวนมากมาย เช่น สำนวนไทย “น้ำผึ้งเดือนห้า” ที่หมายถึง คนที่มีเสียงหวานไพเราะ โดยสำนวนนี้มีที่มาจากวัฒนธรรมของคนไทยในการเลือกใช้น้ำผึ้ง เพราะน้ำผึ้งที่เก็บจากเดือนห้า (เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ตามปฏิทินจันทรคติของไทย) จะเป็นน้ำผึ้งที่มีคุณภาพ และหวานที่สุด เนื่องจากช่วงเดือนดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่อากาศมีความชื้นต่ำป่ามีความอุดมสมบูรณ์ และมีดอกไม้บานมาก และยังมีสำนวน “น้ำผึ้งขม” ซึ่งหมายถึง ความรักที่หวานชื่นกลักลายเป็นความเกลียดชัง ยกตัวอย่างเช่น หลังจากแต่งงานไปไม่นาน ด้วยทัศนคติที่ไม่ตรงกัน จึงทำให้ความรักของคู่แต่งงานแทนที่จะหวานแต่กลักลายเป็นความรักที่ขื่นขมแทน อีกทั้งยังมีสำนวน น้ำผึ้งหยดเดียว ที่หมายถึง เรื่องเล็กน้อยที่อาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ (Udomporn, 2004, p.153) และยังมีสำนวน “ปนเหมือนหมากินผึ้ง” ที่เป็นการเปรียบเทียบถึงอาการของคนที่ปนไปเรื่อย และสำนวน “ซึ้งจนไฟ” ที่หมายถึงอาการอ่อนแอลงไปตามสิ่งที่ซึ้งงู (Kluabpanichkul,

1990, pp.119-123)

ในด้านภาษาจีนนั้น ก็มีสำนวนที่เกี่ยวกับผึ้งที่สอดคล้องกับสำนวนไทย คือสำนวนที่ว่า “口蜜腹剑” (โควมีฝู่เจี้ยน) แปลตรงตามตัวอักษรจะตรงกับภาษาไทยว่า ปากเป็นน้ำผึ้ง ใจเป็นดาบ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีคำพูดกับใจไม่ไปในทางเดียวกัน คือพูดจาดี มีความไพเราะ แต่กลับมีจิตใจโหดร้าย คดโกง หวังปองร้ายผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่าปากหวานเหมือนน้ำผึ้ง แต่ใจเชือดเฉือนเหมือนดาบ ซึ่งสำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทยที่ว่า “ปากหวานกันเปรี้ยว” (Chearbanjongkit, 1999, p.95) สำนวนจีนนี้มีที่มาจากเรื่องเล่าที่ว่า มีเสนาบดีคนหนึ่งในรัชสมัยของจักรพรรดิสวนซงแห่งราชวงศ์ถังที่มีชื่อว่าหลี่หลินผู้ เขาเป็นคนที่มีความสามารถ มักแสดงกิริยานอบน้อมถ่อมตน สุภาพ พูดจาเยือกเย็นคนดี แต่นิสัยใจคอของเขาที่แท้จริงนั้นเป็นคนโหดร้าย คอยประทุษร้ายคนอื่นอยู่เสมอ ๆ อีกทั้ง เขาก็เป็นคนที่ทำงานทุจริตอยู่เสมอ และชอบประจบจักรพรรดิ ตีสนิทกับขันทีและนางสนมที่จักรพรรดิทรงโปรดปราน จึงทำให้เขาดำรงตำแหน่งเสนาบดีได้นานถึง 17 ปี แต่ความชั่วร้ายของเขากลับปิดบังไม่ได้ตลอดไป และผู้คนก็ได้รู้ถึงนิสัยที่แท้จริงของเขา จึงพากันกล่าวล้อหลังว่า “ปากเป็นน้ำผึ้งใจเป็นดาบ” (Suwan, 1991, p.55)

ในสำนวนไทยและสำนวนจีนยังมีการใช้คำว่า “น้ำผึ้ง” ในสำนวนที่เหมือนกัน คือสำนวนที่ว่า “น้ำผึ้งพระจันทร์” ซึ่งตรงกับสำนวนจีนคือ “蜜月” (มียู่) ที่มีความหมายถึง การมีความสุขร่วมกันแบบสามีภรรยา ซึ่งสำนวนนี้นั้นมีที่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “honeymoon” ซึ่งมาจากคำว่า “honey” ที่หมายถึง น้ำผึ้ง หรือจะแปลว่าผู้ที่เป็นที่รักก็ได้ และอีกคำหนึ่งคือคำว่า “moon” ที่มีความหมายว่า พระจันทร์ โดยในวัฒนธรรมของชาวตะวันตกหลังพิธีแต่งงานในวันข้างขึ้นที่มีแสงของดวงจันทร์ เจ้าบ่าวจะให้เจ้าสาวดื่มไวน์ น้ำผึ้งหรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของน้ำผึ้ง ซึ่งช่วงเวลานี้จะเป็นช่วงเวลาที่ถูกว่าสาวมีความสุขในชีวิตรักของตน (Khaolad, 2004, pp.901-902)

2. น้ำผึ้งกับการอุตสาหกรรม

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 36 ของโลกและเป็นอันดับที่ 2 ของทวีปเอเชีย เพราะประเทศไทยมีสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปลูกพืชและเลี้ยงผึ้ง ตลอดจนมีพืชพรรณมากมายที่จะเป็นแหล่งอาหารของผึ้ง ประเทศไทยจึงมีผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผึ้งตลอดปี เช่น เกสรผึ้งและนมผึ้งที่นิยมนำมาใช้เป็นอาหารเสริม ไช้ผึ้ง (ขี้ผึ้ง) ที่นิยมนำมาใช้ทำเทียน เครื่องสำอาง

ใช้อุดรอบผนังหรือประตูที่มีรูรั่ว ชันผึ้ง (propolis) ที่นำมาใช้รักษาโรคผิวหนังและเป็นส่วนผสมของยา เหล็กในผึ้งโดยเอามาใช้รักษาการปวดอักเสบในวงการแพทย์ และน้ำผึ้งที่มีคุณสมบัติเป็นอาหารและยารักษาโรคต่าง ๆ (Wongsiri, 1987, pp.8-12)

โดยแหล่งน้ำผึ้งสำคัญของประเทศไทยจะอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง เป็นต้น ซึ่งน้ำผึ้งของประเทศไทยนั้น หากแบ่งตามประเภทของดอกไม้ น้ำผึ้งของประเทศไทยมีหลายชนิด เช่น น้ำผึ้งลำไย น้ำผึ้งลิ้นจี่ น้ำผึ้งเงาะ น้ำผึ้งนุ่น น้ำผึ้งมะพร้าว น้ำผึ้งทานตะวัน น้ำผึ้งสาบเสือ น้ำผึ้งยางพารา เป็นต้น โดยน้ำผึ้งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยคือ น้ำผึ้งดอกลำไย ซึ่งประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งดอกลำไยหลักของโลก แหล่งเก็บน้ำผึ้งลำไยที่สำคัญจะอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และจังหวัดลำปาง น้ำผึ้งชนิดนี้มีรสชาติและกลิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ มีรสที่หวานกำลังพอดี ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของประเทศคู่ค้าและเป็นสินค้าที่มีราคาสูง (Entomology and Zoology Division, 2004, pp.39-41)

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งขนาดใหญ่ การอุตสาหกรรมน้ำผึ้งของประเทศไทยจึงมีมากมายหลายพื้นที่ และมีการผลิตน้ำผึ้งออกมาขายมากมาย ผลิตกันทั้งน้ำผึ้งของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงเช่น น้ำผึ้งสวนจิตรลดา เป็นต้น น้ำผึ้งสวนจิตรลดานี้ ทางโครงการสวนจิตรลดาได้รับซื้อน้ำผึ้งมาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำน้ำผึ้งที่ได้มาผ่านกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อวางขายตามร้านค้าทั่วไปในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น แกลลอน พลาสติก ขวด หลอด ซึ่งน้ำผึ้งสวนจิตรลดาในรูปแบบหลอดนี้เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมจากชาวไทยและชาวต่างประเทศสูงสุด (Vajarodaya, 1999, pp.17-75)

ประเทศจีนเป็นประเทศมีเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะสำหรับการเพาะปลูกและเลี้ยงผึ้งเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยแหล่งผลิตน้ำผึ้งหลักของประเทศจีนจะอยู่ในมณฑลเสฉวน เหอเป่ย์ เหอหนาน กานซู กวางซี ซานตง และเจ้อเจียง เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านพืชพรรณ และยังมีอากาศดี มีฝนตกเป็นประจำ ทำให้น้ำผึ้งตลอด 4 ฤดู และยังเป็นน้ำผึ้งที่มีคุณภาพสูง โดยน้ำผึ้งคุณภาพดีที่สุดคือ “น้ำผึ้งอาป่า” (阿坝蜂蜜) จากเมืองหมาเอ๋อร์คัง ในมณฑลเสฉวน ซึ่งน้ำผึ้งอาป่า (阿坝蜂蜜) เป็นน้ำผึ้งที่ได้จากเกสรดอกคัสตาร์ด เนื้อผิวน้ำผึ้งมีความละเอียด มีกลิ่นหอม เป็นธรรมชาติ รสชาติหวานกลมกล่อม และมีความเหลวในอุณหภูมิที่ต่ำ จึงทำให้มีคุณค่าทางสารอาหารมากมาย และทำให้น้ำผึ้งชนิดนี้มีราคาสูงกว่าน้ำผึ้งจากที่อื่น ๆ ในขณะเดียวกัน

น้ำผึ้งอาป่า (阿坝蜂蜜) ยังเป็นส่วนประกอบในการปรุงยาจีนแบบดั้งเดิม และชาวบ้านบางกลุ่มใช้น้ำผึ้งอาป่ามาเป็นส่วนผสมของซุสุมุนไพรจินอีกด้วย

3. น้ำผึ้งกับการรักษาโรค

น้ำผึ้งนั้นมีสรรพคุณเป็นยา ซึ่งในตำราแพทย์แผนไทยได้กล่าวถึงสรรพคุณที่มากมายของน้ำผึ้งในด้านการรักษาโรคว่า น้ำผึ้งสามารถใช้รักษาโรคได้ทั้งภายในและภายนอก การรักษาโรคภายใน เช่น ช่วยบรรเทาอาการท้องผูก แก้อาเจียน แก้หอบ แก้สะอึก ช่วยเป็นยาระบาย และการรักษาโรคภายนอก เช่น การรักษาแผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแผลสด แผลเปื่อย แผลไฟไหม้ แผลที่เกิดจากความร้อน บาดแผลกดทับ และแผลจากโรคเบาหวาน เป็นต้น นอกจากการใช้น้ำผึ้งในการรักษาโรคแล้ว น้ำผึ้งยังสามารถใช้เพื่อบำรุงกำลัง และเป็นยาอายุวัฒนะได้อีกด้วย (Dahlan, 2013, p.71)

การนำน้ำผึ้งมาใช้รักษาโรคต่าง ๆ จะมีปรากฏอยู่ตามตำราแพทย์แผนไทยทั่วไป ตัวอย่างเช่น ในคัมภีร์ยาสมุนไพรรไทยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ได้มีการกล่าวถึง การนำน้ำผึ้งมาใช้รักษาโรคเบาหวาน โดยนำน้ำผึ้งและน้ำส้มสายชูอย่างละ 2 ช้อนกามาผสมกับเกลือป่นเล็กน้อยและน้ำอุ่น 1 แก้ว ต้มก่อนนอนทุกคืน น้ำตาลในเลือดจะลดลงภายใน 7 วัน และหากรับประทานติดต่อกันเป็นเวลา 1 ปี โรคเบาหวานจะหายขาด (Chamnan, 2009, p.67)

ภาพที่ 1 คัมภีร์ยาสมุนไพรรไทยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์
ที่มา: The elixir of Dr. Porn (2014)

สำหรับในตำราแพทย์แผนจีนก็ได้มีการกล่าวถึงการนำน้ำผึ้งมารักษาโรค โดย หลี่สือเจิน (李时珍) ผู้ได้รับการยกย่องเป็นบิดาแห่งการแพทย์จีน ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของ น้ำผึ้งไว้ว่า น้ำผึ้งสามารถขับร้อน บำรุงกระเพาะอาหารและม้าม ขับพิษรักษาแผล ลดอาการ ไอ และแก้ปวดได้ ตัวอย่างการนำน้ำผึ้งมารักษาโรคในตำราแพทย์แผนจีน เช่น การนำน้ำผึ้ง มาผสมกับชะเอมเทศ เพื่อบำรุงม้ามและกระเพาะอาหาร เสริมพลังชีพเพื่อให้ชีพจรเต้นอยู่ใน สภาพปกติ โดยวิธีการปรุงยาเริ่มจาก นำน้ำผึ้งแท้บริสุทธิ์มาต้มพร้อมกับชะเอมเทศและหมัก ไว้สักครู่ จากนั้นนำไปผัดจนชะเอมเทศมีสีเหลืองเข้มและเหนียวติดมือ จึงนำมารับประทาน ได้ (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2008, pp.95-96)

นอกจากการนำน้ำผึ้งมาใช้รับประทานเพื่อรักษาโรคโดยตรงแล้ว คุณสมบัติเด่นอีก อย่างหนึ่งของน้ำผึ้งคือ การเป็นตัวช่วยในการกระสายยา ประโยชน์ของการกระสายยาก็คือ เพื่อให้กลืนยาได้ง่าย เพื่อเพิ่มฤทธิ์ยาให้ตรงกับโรค และยังเป็นการช่วยระงับโรคแทรกซ้อน ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งการนำน้ำผึ้งมากระสายยานี้ได้ปรากฏในตำราแพทย์แผนไทย เช่น ตำรา วรโยคสาร ตำราโอสถพระนารายณ์ว่า น้ำผึ้งมีรสหวานปนฝาด ช่วยทำให้ยามีสรสชาติดีขึ้น ได้โดยการนำน้ำผึ้งมาผสมผงยาเพื่อปั้นเป็นยาลูกกลอน ซึ่งการนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมใน การทำเป็นยาลูกกลอนนี้มีในวัฒนธรรมจีนด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในตำราที่ชื่อว่า “เป็นเฉ่ว กังมู่ (本草纲目)” (Wannawibool, 2009, pp.23-24).

ภาพที่ 2 หลี่สือเจิน บิดาแห่งการแพทย์จีน

ที่มา: Pom-In (2018)

4. น้ำผึ้งกับประเพณี

ในประเทศไทยได้มีการใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบประเพณี ดังเช่น ในประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติกันเป็นประจำอยู่ทุกปีในวันพระขึ้น 15 เดือน 10 ที่จังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เป็นต้น ซึ่งประเพณีดังกล่าวมีเรื่องเล่าเป็นตำนานว่า การตักบาตรน้ำผึ้งเกิดขึ้นในสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงเลิกราเพื่อทุกขกิริยา แต่พระวรกายยังไม่แข็งแรงดังเดิม นางสุชาดาจึงนำข้าวมธุปายาส ซึ่งเป็นข้าวที่หุงผสมน้ำผึ้งมาถวาย ก็ปรากฏว่าพระพลานามัยของพระองค์ก็กลับมาแข็งแรงอย่างรวดเร็วจนตรัสรู้ได้ในที่สุด น้ำผึ้งจึงถือว่าเป็นยารักษาโรคและบำรุงร่างกาย ด้วยเหตุนี้การตักบาตรน้ำผึ้งจึงเป็นการถวายเภสัชทานเพื่อบำรุงแก่พระภิกษุสงฆ์ และมีการได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาและยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีเรื่อยมา โดยการตักบาตรน้ำผึ้งนั้นจะจัดพิธีขึ้นที่ศาลาวัด ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์อยู่นั้น ชาวบ้านก็จะนำน้ำผึ้งมาใส่บาตรและยังมีการนำน้ำตาลใส่ในจาน โดยจะวางคู่กับบาตร ส่วนอาหารคาวหวานจะวางแยกไว้อีกทางด้านหนึ่ง และในประเพณีนี้ จะมีอาหารพิเศษที่พุทธศาสนิกชนนำมาใส่บาตรได้แก่ ข้าวต้มมัด ข้าวต้มคลุก ข้าวต้มลูกโยน เป็นต้น (Tanmahaphran, 1995, pp.95-107)

ภาพที่ 3 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ที่มา: Krishnasuvarna (2017)

สำหรับประเพณีจีนแล้ว น้ำผึ้งก็เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีเสี้ยวเหนียน (小年) ในประเทศจีน ประเพณีนี้จะจัดขึ้นในวันขึ้น 23 ค่ำเดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน ในวันพิธีชาวจีนจะบูชาเทพเจ้าห้องครัว หรือเทพเจ้าเตาไฟ (灶神) ด้วยม้ากระดาด โดยจะเอาติดไว้หน้าเตาไฟเพื่อให้ท่านใช้เป็นพาหนะขึ้นสวรรค์ และของเซ่นไหว้จะเน้นไปทางของที่มีรสหวาน เช่น น้ำผึ้ง ชาวจีนจะนำเครื่องเซ่นดังกล่าวนำมาลนไฟจนละลายแล้วนำไปป้ายที่ปากของเทพเตา เพราะชาวจีนเชื่อว่าในวันนี้เทพเตาจะนำเรื่องในบ้านไปรายงานแก่องค์เง็กเซียนฮ่องเต้ที่อยู่บนสวรรค์ หากบ้านไหนทำความดีก็จะได้รับพรตลอดปี ชาวบ้านมีความเชื่อว่าน้ำผึ้งซึ่งเป็นสิ่งที่หวานจะทำให้เทพเตาปากหวาน พูดแต่สิ่งดี ๆ ให้กับครอบครัวของตน และเทพเจ้าเตาจะกลับมาในโลกมนุษย์อีกครั้งในวันสิ้นปีต่อเข้าวันปีใหม่ ทุกบ้านจะต้อนรับโดยการจุดธูปเทียนและติดรูปเทพเจ้าเตารูปใหม่ (Sikkhakoson, 2014, pp.143-144)

ภาพที่ 4 เทพเจ้าเตา

ที่มา: Po-Jeh-Geng-Shrine (2018)

5. น้ำผึ้งกับตำนานเรื่องเล่า

ประเทศไทยมีวิถีชีวิตที่มีความสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ในอดีต จึงเกิดตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ มากมาย ดังเช่น ตำนานของเจ้าชายสายน้ำผึ้งและพระนางสร้อยดอกหมาก ตำนานดังกล่าวเป็นตำนานการสร้างวัด พนัญเชิงแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือในอดีตเรียกว่า วัดพระนางเชิง ซึ่งภายในวัด พนัญเชิงนี้มีอาคารสถาปัตยกรรมจีนขนาดเล็กประดิษฐาน

อยู่ ชาวบ้านเรียกว่า “ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก” โดยเรื่องของแม่สร้อยดอกหมากนี้อิงอยู่กับตำนานพงศาวดารเหนือของประเทศไทยที่กล่าวกันว่า พระนางสร้อยดอกหมากเป็นธิดาของพระเจ้ากรุงจีนที่เกิดจากจันทน์หมาก ต่อมาพระเจ้ากรุงจีนได้ประทานนางให้กษัตริย์ขอมอยุธยาที่มีพระนามว่าพระเจ้าสายน้ำผึ้ง โดยขบวนพยุหยาตราของพระนางสร้อยดอกหมากเสด็จมาทางชลมารคอย่างยิ่งใหญ่โต แต่พระนางก็กลับไม่ได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติจากเจ้าชายสายน้ำผึ้ง ทำให้พระนางน้อยพระทัยจึงกลั่นลมหายใจจนสิ้นพระชนม์ไป พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงพระราชทานเพลิงศพแล้วตั้งศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมากให้ ณ ที่แห่งนี้ ซึ่งศาลนี้เป็นที่ที่ได้รับความเคารพนับถือจากชาวไทยและชาวจีน เพราะมีความเชื่อว่าเจ้าแม่สร้อยดอกหมากสามารถประทานพรให้ผู้ที่มากราบไหว้สมปรารถนาทุกประการ และน้ำผึ้งก็เป็นส่วนหนึ่งของตำนานนี้ เพราะน้ำผึ้งเป็นที่มาของการตั้งชื่อ “เจ้าชายสายน้ำผึ้ง” ดังเรื่องเล่าในตำนานตอนหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้ากรุงไทย (พระนามเดิมของเจ้าชายสายน้ำผึ้ง) ได้ล่องเรือในขณะที่น่าขึ้น และได้ทอดพระเนตรเห็นรังผึ้งขนาดใหญ่ที่โบสถ์ จึงดำริว่า ถ้าพระองค์จะได้ปกครองเมือง ก็ขอให้น้ำผึ้งหยดลงมายกเรือขึ้นไปที่กำลังแกว่งแกว่งของโบสถ์ และเมื่อตรัสจบน้ำผึ้งก็หยดลงมาเป็นสายแล้วยกเรือขึ้นไปทันที หลังจากนั้นพระองค์ก็ได้พระราชทานนามว่า “เจ้าชายสายน้ำผึ้ง” (Kasetsiri, 2018, p.71)

ภาพที่ 5 รูปปั้นเจ้าแม่สร้อยดอกหมากที่วัดพนัญเชิง
ที่มา: พลอยปภัส อุปพรพงศ์ (ถ่ายเมื่อ 12 มิถุนายน 2563)

ในประเทศจีนก็มีตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำผึ้งด้วยเช่นกัน ดังเช่นตำนานความรักของ สือตุน (石墩) นักล่าสัตว์ที่มีฝีมือคนหนึ่ง กับ มู่เหมียว (木苗) หญิงสาวชาวบ้าน ทั้งสองถูกบังคับให้แต่งงานกัน จึงทำให้ทั้งคู่ไม่มีความสุขในชีวิตของการแต่งงานเพราะขาดความเป็นอิสระ ทั้งคู่จึงคิดที่จะหนีไปจากกัน ดังนั้น สือตุน (石墩) และ มู่เหมียว (木苗) ต่างฝ่ายต่างก็ได้หนีออกจากบ้าน และได้เดินพลัดหลงเข้าไปในป่าทั้งคู่ แต่ทั้งคู่ก็กลับได้เจอกันในป่าอีกครั้ง ท่ามกลางความอันตรายที่อยู่ในป่า ทั้งสองจึงได้ตัดสินใจเดินทางร่วมกัน แต่โชคร้ายกลับเดินไปเจอรังผึ้งขนาดใหญ่และถูกรุมต่อย ทั้งสองรีบก่อไฟเพื่อไล่ฝูงผึ้ง และเมื่อไล่ฝูงผึ้งสำเร็จแล้วที่รังผึ้งก็มีของเหลวที่มีกลิ่นหอมไหลออกมา สือตุน (石墩) จึงได้ลองชิมดูก็พบว่าของเหลวที่ไหลออกมาจากรังผึ้งนั้นมีรสชาติหอมหวาน และทั้งสองก็ได้ดื่มน้ำผึ้งและผลไม้ป่าเพื่อประทังชีวิต และต่างก็ค่อย ๆ รู้สึกได้ถึงความรักความผูกพันที่มีต่อกัน ทั้งสองจึงได้ครองรักกันตลอดไป ซึ่งตำนานดังกล่าวถือว่าเป็นตำนานของการดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ของชาวจีนอีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ทั้งประเทศไทยและจีนต่างก็มีวัฒนธรรมเกี่ยวกับน้ำผึ้งที่ไม่แตกต่างกันมาก ทั้งในเรื่องการใช้คำว่า “น้ำผึ้ง” ในสำนวนที่สื่อความหมายแทนความหวาน ทั้งเรื่องการเกษตรกรรมที่เกี่ยวน้ำผึ้ง ซึ่งทั้งประเทศไทยและจีนต่างก็มีน้ำผึ้งที่มีลักษณะเด่นในภูมิภาคของตนเอาไว้เพื่อใช้บริโภคเองและจัดจำหน่าย อีกทั้งคนไทยและจีนยังมีวัฒนธรรมในการนำน้ำผึ้งมารักษาโรคในวิธีที่ไม่ต่างกันนัก เช่น การนำน้ำผึ้งมาบริโภคโดยตรงเพื่อรักษาโรคภายในและภายนอก รวมถึงยังมีการใช้น้ำผึ้งมาผสมผงยาและนำมาปั้นเป็นยาลูกกลอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเย็นจิตร เตชะดำรงศิลป์ (Taechadumrungsrip, 2008, pp.24-25) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้น้ำผึ้งในทางการแพทย์ของไทยและจีน ผลปรากฏว่า ในประเทศไทยและประเทศจีนมีการใช้น้ำผึ้งเพื่อเป็นส่วนผสมของการปรุงยาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การนำน้ำผึ้งมาเป็นส่วนผสมของการทำยาลูกกลอน เพราะน้ำผึ้งมีความหนืดจึงทำให้ตัวยาเกาะกันเป็นก้อน อีกทั้งน้ำผึ้งยังมีรสหวานช่วยให้รับประทานยาได้ง่ายขึ้น และในด้านประเพณีต่าง ๆ ซึ่งทั้งชาวไทยและชาวจีนต่างก็ใช้น้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบประเพณี เช่น ประเพณีเสี้ยวเหนียน (小年) ของจีนและประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งของไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิศักดิ์ คำพูน (Khamphu, 2020, p.641) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี

ตักบาตรน้ำผึ้งชุมชนมอญบ้านหนองตู่ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดชัยภูมิ ผลปรากฏว่า ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งเป็นประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไทย เพราะประเพณีนี้มีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทยที่ว่า การถวายน้ำผึ้งแด่พระภิกษุสงฆ์ ถือเป็นการถวายเภสัชทาน เพราะน้ำผึ้งมีคุณสมบัติเป็นยารักษาโรค และยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำผึ้งที่ปรากฏขึ้นในตำนานไทยและจีน ซึ่งส่วนมากจะเป็นตำนานที่เกี่ยวกับความรักทั้งสิ้น ดังเช่น ตำนานเรื่องเล่าของพระนางสร้อยดอกหมาก และเจ้าชายสายน้ำผึ้ง หรือจะเป็นตำนานรักของสือตุนและมู่เมี่ยวที่จัดว่าเป็นตำนานการดื่ม น้ำผึ้งพระจันทร์ของประเทศจีนด้วย และจากการศึกษาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำผึ้งของไทยและจีน ผลปรากฏว่าทั้งคนไทยและคนจีนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำผึ้งมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต สังคม และความเชื่อ ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศของตน ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับน้ำผึ้งของไทยและจีน จะทำให้ชาวไทยและชาวจีนเข้าใจถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำผึ้งของประเทศไทยและของประเทศของตน อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม และนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกันอีกด้วย

References

- Chamnarn, T. (2009). **Khamphi ya samunphrai tamrap mo phon kromluang chumphon khet udom sak** (in Thai) [Textbook on herbal medicine of healer Phon Kromluang Chumphonkhet Udomsak]. Bangkok: Thai Quality Book.
- Dahlan, W. (2013). **Kan phaet wa duai namphueng** (in Thai) [Medicine on honey] .**Nation weekend**, 22 (1108), 71.
- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. (2008). **Khumue kan chai samunphrai thai - chin** (in Thai) [Handbook of Thai-Chinese herbal medicine]. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand.

- Dhanvarajor, R. (1998). **Kansueksa kham nai sila charuek lak thi 1 khong phokhun ramkhamhaeng** (in Thai) [A phonological study of stone Inscription No. 1 of King Ramkhamheang]. Bangkok: Thammasat University Press.
- Department of Agriculture, Entomology and Zoology Division. (2004). **Kaeroi laeng namphueng nai prathet thai** (in Thai) [Tracing of honey resource in Thailand]. **Kasertakam Thammachad**, 8 (9), 39-41.
- Historical Society. (1978). **Sila charuek sukhothai lak thi 2 charuek wat si chum** (in Thai) [Stone inscription No. 2 of Wat Sichum]. Bangkok: BFI Press.
- Hongwiwat, T. (1999). **Ru ti ma aharn aroi** (in Thai) [Discovering origin of delicious food]. Bangkok: Saengdat.
- Khamphu, S. (2020). **Kan anurak lae suep san prapheni takbat namphueng chumchon mon ban nong du tambon banruean amphoe pa sang changwat lamphun** (in Thai) [Conservation and continuation of Nongdoo Mon community's honey offering tradition to the monks, Ban Rean sub-district, Pasang district, Lamphun province]. **Proceeding of the 5th National Conference**, Ubonratchathani.
- Kasetsiri, C. (2003). **Ayutthaya** (in Thai) [Discovering Ayutthaya]. Bangkok: Toyota Foundation Thailand.
- Khaolad, N. (1994). **Suphasit lae kham phangphoei** (in Thai) [Proverb and maxim]. Bangkok: Sukaparbjai.
- King Rama IV. (2012). **Phraborom rat niphon nai ratchakan thi 4 bathon khon rueang rammakian** (in Thai) [Dramatic work of King Rama IV: Ramakian]. Nonthaburi: Original Press.

- Kluabpanichkul, K. (1990). **Photchananukrom suphasit kham phangphoei samnuan wohan** (in Thai) [Dictionary of proverb, maxim, idiom, and aphorism]. Bangkok: Aksornwatthana.
- Krishnasuvarna, A. (2017, September 7). **Mon Studies** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/RamannMon/posts/1621870431221136/>
- Panyananthapikku. (1993). **Phutthaprawat** (in Thai) [Buddha's biography]. Bangkok: Thammasapha.
- Paramanuchitchinorot, H.R.H. Supreme Patriarch. (1990). **Wannakhadi maha wetsandonchadok chabapthetmahachat 13 kan** (in Thai) [Literature of Mahavessatarajataka: version of 13 chapters of Mahachat sermon] Bangkok: Monastery Library Foundation Project.
- Phasuphong, C. (2002). **Photchananukrom samnuan thai - chin** (in Thai) [Dictionary of Thai-Chinese idiom]. Bangkok: Phukanchen.
- Po-Jeh-Geng-Shrine. (2018, December 9). **History of the fire gods** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/pojehgengsatun/photos/>
- Pom-In, P. (2018, October 23). **Chinese god** [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/363415133996355/posts/743644412640090/>
- Royal Institute. (2003). **Photchananukrom chabap ratchabandit tayasathan phoso song phan haroi hasipsi** (in Thai) [Royal institute dictionary A.D. 1999]. Bangkok: Nanmeebooks.
- Sikkhakoson, T. (2014). **Thetsakan chin lae kan sen wai** (in Thai) [Chinese festival and oblation]. Bangkok: Mitichon Press.
- S. Plainoi. (2003). **Reng rao chao krung kao** (in Thai) [Tale of resident of old capital]. Bangkok: Satapornbooks.
- S. Suwan. (1991). **Sam nuan thai** (in Thai) [Thai idiom]. Bangkok: Sukhaphapchai.

- Taechadumrongsip. (2008). **Khumue kan chai samunphrai thai - chin** (in Thai) [Handbook of Thai-Chinese herbal medicine]. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand.
- Tanmahaphran, C. (1995). **Prapheni thongthin** (in Thai) [Local tradition]. Bangkok: Saengdaet.
- The elixir of Dr. Porn. (2014, August 23). **Who is not sick, raise your hand** [Facebook]. Retrieved from <https://m.facebook.com/nosickhandup/photos/a.290210601082/10152586471096083/?type=3>
- Udomporn, E. (2004). **2000 upama upamai** (in Thai) [2000 varieties of simile]. Bangkok: Phattanasuksa.
- Vajarodaya, K. (1999). **Khrongkan suan phra-ong suan chitralada** (in Thai) [Royal Chitralada Projects] (2nd ed.). Bangkok: n.p.
- Wannawibool, B. (2009). **Namphueng tam sat phaet phaen chin** (in Thai) [Honey in Chinese traditional medicine]. **Thai health book**, 31 (360), 23 – 24.
- Wongsiri, S. (1987). **Phueng lae namphueng** (in Thai) [Bee and honey]. Bangkok: Suksapanpanich.

ภาพสะท้อนบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชายที่ปรากฏใน นิทานพื้นบ้าน อำเภอสืบแล จังหวัดอุดรดิตถ์

Reflection of Roles and Behavior of Male Characters that
Appeared in Folk Tales, Laplae District, Uttaradit Province

อลิศรา แก้วชนะเนตร / Alissara kaewchanate

*Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit 53000, Thailand*

Email : alissara.kae@uru.ac.th

Received: September 8, 2020

Revised: April 18, 2021

Accepted: April 20, 2021

Abstract

This article aimed to examine the roles and behavior of male characters portrayed in the folktales of Laplae district, Uttaradit province. The data were taken from Uttaradit Rajabhat University Art and Culture Center's collection of Uttaradit folktales, published in 1994, consisting of 68 stories. It categorized males character portrayed in folktales of Laplae district, Uttaradit province into 5 characters: the father, the hermits, the monk, the husband, and the son-in-law. Behaviors of male characters who explicitly exhibit their behaviors were categorized into 4 types: the lazy ones, the dishonest ones, the thieves, and the stingy ones. These roles and behaviors reflect the lifestyles, values, and beliefs held by people in that society.

Keyword: Reflection, Role, Behavior, Folktales Laplae Uttaradit

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยศึกษาจากหนังสือนิทานพื้นบ้านจังหวัดอุตรดิตถ์ ฉบับศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครุอุตรดิตถ์ ที่ตีพิมพ์ปี 2537 จำนวน 68 เรื่อง ผลการศึกษาบทบาทของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 5 ลักษณะ ได้แก่ บทบาทตัวละครชายที่เป็นพ่อ บทบาทตัวละครชายที่เป็นญาติ บทบาทตัวละครชายที่เป็นพระสงฆ์ บทบาทตัวละครชายที่เป็นสามี และตัวละครชายที่เป็นลูกเขย ส่วนด้านพฤติกรรมของตัวละครชายพบว่าตัวละครชายมีพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจน 4 ลักษณะคือ ตัวละครชายที่ขี้เกียจ ตัวละครชายที่ขบถโกหก ตัวละครชายที่ขบถขโมย และตัวละครชายที่ตระหนี่ ซึ่งบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครมักสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนในสังคมนั้นด้วย

คำสำคัญ : ภาพสะท้อน บทบาท พฤติกรรม นิทานพื้นบ้าน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

บทนำ

นิทานเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลังโดยวิธีมุขปาฐะ ต่อมามีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่าหนังสือนิทานซึ่งในนิทานแต่ละเรื่องจะปรากฏตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องหรือถูกกล่าวถึงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะนิสัย การกระทำ สถานะทางครอบครัว เป็นต้น นิทานเป็นการเล่าเรื่องทั่วไปซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นการเล่าประวัติบุคคล สิ่งของ และสถานที่แต่อย่างใด ทั้งยังมีเนื้อหาที่เป็นอิสระ ไม่มีข้อผูกมัดที่จะต้องอ้างอิงความถูกต้อง ความไพเราะและไม่ต้องยึดติดกับคุณค่าทางจริยธรรมด้วย ทั้งนี้เพราะนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นการเล่าเรื่องเพื่อความสนุกสนานและหวังผลในแง่ความบันเทิงให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเสียมากกว่า (Fine Arts Department, 1988, p. 7)

นิทานพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในด้านสร้างความสนุก ความบันเทิง ตลกขบขันและบันทึกเรื่องราวของสังคมในอดีตถึงแม้นิทานพื้นบ้านหลายเรื่องจะไม่ปรากฏที่มาหรือเป็นเรื่องสมมติก็ตาม บางเรื่องไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้แต่งเพราะต่างก็เล่าต่อ ๆ กันมา นิทานพื้นบ้านหลายเรื่องได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรม

ชาตกในพระพุทธศาสนาแล้วมีผู้นำไปดัดแปลงเป็นนิทานพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น ดังที่ Bunthawee (2002, Preface) ได้กล่าวไว้ว่า อีสานบ้านเกิดของข้าพเจ้าก็มีนิทานหลายเรื่อง น่าจะคัดลอกจากหนังสือนิทานที่นักปราชญ์อีสานได้บันทึกไว้เมื่อหลายร้อยปี ส่วนมากเป็นนิทานชาตกที่เรียกกันว่าเป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นคนหรือสัตว์ต่าง ๆ ใน 50 ชาติ ทุกเรื่องจบด้วยคติสอนใจให้รู้ว่าการทำความดีทำได้ชั่ว

นิทานพื้นบ้านเป็นความเรียงประเภทร้อยแก้วธรรมดาใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย แฝงข้อคิดต่าง ๆ ไว้ให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านได้นำไปประพฤติปฏิบัติตามหรือสำหรับใช้อบรมสั่งสอนลูกหลานของตนโดยเป็นการกล่าวถึงบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครอย่างชัดเจนซึ่งหลาย ๆ เรื่องตัวละครอาจจะมีพฤติกรรมเหมือนหรือใกล้เคียงกัน นับว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับนิทานพื้นบ้านและตัวละครในนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านชั้นสามัญชน กษัตริย์ และสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ตัวละครในนิทานมีส่วนทำให้เรื่องราวสนุกสนาน น่าติดตามซึ่งนอกจากพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกแล้วบทบาทที่เป็นตัวตนของตัวละครนั้น ๆ ก็มีผลต่อความรู้สึกของผู้อ่านเช่นกัน ในด้านเนื้อเรื่องนิทานพื้นบ้านมักกล่าวถึงตัวละครที่เป็นปुरुष การต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตัวละคร ความอิจฉาริษยา พฤติกรรมทางเพศที่ส่อในทางอนาจาร ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติและเรื่องครอบครัวยังเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตัวละครหลักมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องให้น่าสนใจและน่าติดตาม

นิทานพื้นบ้านมีคุณค่าต่อชุมชนหรือสังคมอย่างยิ่ง Phetcharat (2002, p. 134) กล่าวถึงคุณค่าของนิทานพื้นบ้านว่ามี 5 ประการคือ 1. นิทานให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน นิทานพื้นบ้านเป็นสิ่งบันเทิงในสังคมแต่โบราณมาแล้ว เมื่อว่างจากการทำงานก็จะเล่านิทานสู่กันฟัง 2. นิทานช่วยปลูกฝังจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคม นิทานหลายเรื่องให้ข้อคิดในด้านความประพฤติกับผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เช่น เรื่องความดี ความชั่ว 3. นิทานสะท้อนภาพสังคมในอดีต เนื่องจากนิทานเป็นเรื่องเล่าจากปากต่อปากของคนในสังคม ผู้เล่าเป็นสมาชิกในสังคม จึงมักสะท้อนลักษณะของสังคม วิถีชีวิต ความคิด ของคนในสังคมนั้นทำให้ผู้ศึกษาทราบวิถีชีวิตของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราว สถาบันครอบครัว การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ประเพณีและค่านิยม เป็นต้น 4. นิทานเป็นแหล่งประเทืองปัญญา เพราะแทรกความรู้ ความคิด คติสอนใจหรือข้อชี้แนะในการดำเนินชีวิตในสังคม และ 5. นิทานมีอิทธิพลต่อวรรณคดีและศิลปะบางเรื่อง วรรณคดีบางเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้าน

Kawi (2015) ศึกษาเรื่อง นิทาน ตำนานภูมินามและประวัติศาสตร์ : บทบาทหน้าที่ คุณค่าและอัตลักษณ์ ของชุมชนท่าผาป่า อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าอัตลักษณ์ร่วมกันที่เห็นได้ชัดคือความเชื่อของคนในชุมชนที่แสดงออกผ่านพิธีกรรมให้เห็นว่าเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ 4 ประการคือ 1. บทบาทอธิบายกำเนิดของกลุ่มชนและพิธีกรรม อธิบายถึงที่มาเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ 2. บทบาทในการให้การศึกษอบรมระเบียบพฤติกรรมแบบแผนและรักษามาตรฐานทางสังคมและท้องถิ่น การสร้างข้อห้ามให้คนในสังคมต้องประพฤติปฏิบัติตาม 3. บทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม 4. การให้ความบันเทิงแก่คนในสังคม และคุณค่า 5 ประการคือ 1. คุณค่าด้านความบันเทิง 2. คุณค่าด้านปัญญา 3. คุณค่าด้านกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว 4. คุณค่าด้านคุณธรรมจริยธรรม และ 5. คุณค่าด้านการศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

Nakwad (1998) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล พบว่าด้านลักษณะนิสัย ตัวละครส่วนใหญ่มีนิสัยที่ตีมากกว่าไม่ดี และลักษณะนิสัยเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู ด้านภาพลักษณ์จำแนกได้ 2 ลักษณะคือ ภาพลักษณ์ของผู้ชายในครอบครัว คือ ในฐานะพ่อ สามี และลูก และภาพลักษณ์ของผู้ชายในสังคมที่ปรากฏ คือ ภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำและนอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างตัวละครในครอบครัวมักปรากฏในนิทานพื้นบ้านและเป็นความขัดแย้งที่ไม่สามารถหาทางแก้ปัญหาได้ Khamguna (2016) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในปัญหาสาขากับนวนิยายไทย พบมูลเหตุปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร 5 แบบคือ ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมชาติ ความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ความขัดแย้งที่เกิดจากตนเอง ความขัดแย้งที่เกิดจากผู้อื่น เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง สามีกับภรรยา เพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น และความขัดแย้งที่เกิดจากสภาพสังคม

นิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งหมดจำนวน 68 เรื่อง เป็นนิทานปรัมปราที่เล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นเวลายาวนานโดยวิธีมุขปาฐะซึ่งต่อมามีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ สะท้อนบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะตัวละครชายที่เป็นตัวเอกของเรื่องหรือที่ถูกกล่าวถึงในเรื่องมักมีการแสดงออกที่สะท้อนวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่แตกต่างจากคนในท้องถิ่นอื่น ๆ

ภาพสะท้อนคือภาพความจริงที่ปรากฏขึ้นจากการการแสดงออก การกระทำ และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมซึ่งสื่อให้คนอื่นได้เห็น รับรู้และเข้าใจถึงตัวตนของแต่ละคนตามบทบาทและหน้าที่การศึกษาภาพสะท้อนของมนุษย์คือการศึกษาผ่านวิถีชีวิต อาชีพ ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้น ๆ เพราะจะแสดงให้เห็นถึงตัวตนของคนในสังคมได้อย่างชัดเจนจากการแสดงออกหรือจากการบอกเล่า และการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาภาพสะท้อนของมนุษย์ยังช่วยให้รับรู้ถึงภาพสะท้อนของสังคมในอดีตได้อีกด้วย

บทบาทและพฤติกรรมของมนุษย์เป็นการแสดงออกทางกายที่สามารถมองเห็นได้และเป็นตัวชี้วัดให้สังคมตัดสินคนจากบทบาทและพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นว่าเป็นคนเช่นไร โดยส่วนใหญ่มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรมอย่างชัดเจนเพราะการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนจากครอบครัวที่แตกต่างกันรวมถึงสังคมที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมล้วนมีส่วนสำคัญและมีผลกระทบต่อบุคลิกของมนุษย์โดยตรง Wannasiri (1997, pp. 280-281) กล่าวว่าสถานภาพและบทบาททางสังคมเป็นเรื่องของรูปธรรมและเป็นความต้องการทางสังคมที่บังคับพฤติกรรมของบุคคลได้ คนมีบุคลิกภาพเช่นไร รูปแบบวัฒนธรรมของสังคมของเขาก็จะออกมาเป็นเช่นนั้น เช่น สังคมมีคณขยันมาก ๆ สังคมนั้นจะไม่หยุดนิ่งจะพัฒนาไปตลอดเวลาในรูปแบบของวัฒนธรรมของสังคมนั้นก็คือ “สังคมพัฒนา” ซึ่งสะท้อนออกมาจากพฤติกรรมที่คนในสังคมร่วมกันแสดงออกมา การแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์จึงเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยแวดล้อมและการปลูกฝังจากครอบครัวเป็นสำคัญ

การศึกษาภาพสะท้อนบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนในด้านบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชาย ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันของตัวละครที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยศึกษานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จากหนังสือนิทานพื้นบ้านจังหวัดอุตรดิตถ์ ฉบับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ รวบรวมโดยประพัฒน์ กุสุมานนท์ และอรรณพ ศรีฟ้า

บทบาทและพฤติกรรมของตัวละครชาย

จากการศึกษาานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 68 เรื่อง พบว่าตัวละครมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องและทำให้เรื่องราวเกิดความน่าสนใจเพราะนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ นอกจากจะสะท้อนวิถีชีวิตของตัวละครแล้วยังแสดงถึงบทบาท พฤติกรรมและลักษณะนิสัยเฉพาะของตัวละครได้อย่างชัดเจนอีกด้วยจากการศึกษาานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบลักษณะของตัวละครชายแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ บทบาทของตัวละครชายและพฤติกรรมของตัวละครชาย ดังนี้

1. บทบาทของตัวละครชาย

บทบาทหมายถึงหน้าที่ที่ตัวละครได้รับหรือถูกกล่าวถึงในนิทานเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นพร้อมกับความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ จากการศึกษานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์พบบทบาทของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังต่อไปนี้

1.1 ตัวละครชายที่ทำหน้าที่พ่อ พบว่าตัวละครชายที่ทำหน้าที่พ่อมี 2 ประเภทคือ พ่อผู้ให้กำเนิดกับพ่อเลี้ยง ซึ่งพ่อทั้ง 2 ประเภทมีลักษณะนิสัยและการแสดงออกต่อลูกแตกต่างกัน ดังนี้

1.1.1 ตัวละครชายที่เป็นพ่อผู้ให้กำเนิดในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ บทบาทของพ่อผู้ให้กำเนิดจะมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกของตนเองให้ดีพร้อมแสดงความรัก ความหวังดีและห่วงใยต่อลูกของตน จะกระทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกมีความสุขและทำด้วยความจริงใจ ดังตัวอย่าง “พ่อแม่มีลูกสองคน พ่อแม่จวนจะตายก็สั่งไว้ว่า ให้กินดีคนหนึ่ง พ่อแม่เป็นเศรษฐีก็หวังให้กินดี พี่ก็กินดี ข้าวของชายหมดไม่ทำอะไร คนน้องนั้นมีมัยสตร์ มีน้อยกินน้อย ส่วนพี่ชายนั้นมีมากกินหมด” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 26) จากตัวอย่างแสดงถึงบทบาทหน้าที่ของพ่อที่จะต้องห่วงใยลูกของตน มอบมรดกไว้ให้ลูกได้ใช้สอยเลี้ยงดูตนเองตามฐานะ แสดงความรัก ความปรารถนาดีต้องการให้ลูกของตนมีชีวิตที่สุขสบาย ไม่ต้องลำบาก ซึ่งเป็นลักษณะหรือหน้าที่ที่พ่อทุกคนจะต้องกระทำ

1.1.2 ตัวละครชายที่เป็นพ่อเลี้ยง โดยทั่วไปพ่อเลี้ยงจะมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกเลี้ยงด้วยเช่นเดียวกับพ่อจริง แต่ตัวละครฝ่ายชายที่ทำหน้าที่เป็นพ่อเลี้ยงที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ กลับมีความขัดแย้งกับลูกเลี้ยง

และโกรธเกลียดซึ่งลูกเลี้ยงอย่างเปิดเผย พยายามทำทุกวิธีเพื่อจะทำร้ายลูกเลี้ยงหรือขับไล่ให้ไปอยู่ที่อื่นโดยไร้ความเมตตาปรานี ดังตัวอย่าง “อยู่มาหญิงหม้ายคนนี้ได้แต่งงานใหม่ พ่อเลี้ยงเกลียดลูกเลี้ยงก็บังคับเมียให้เอาลูกไปปล่อย ถ้าไม่เอาไปปล่อยจะไม่อยู่ด้วย” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 16) นอกจากนี้ยังพบพ่อเลี้ยงที่เอาเปรียบลูกเลี้ยงโดยไม่มีความเห็นใจเพียงเพราะหวังประโยชน์ของตน ดังตัวอย่าง “อ้ายร้อยชอดก็นุ่งผ้าไหมกลับบ้าน ตอนเย็นพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงมาเห็นอ้ายร้อยชอดนุ่งผ้าม่วงผ้าไหมมาก็ยึดเอาไว้ ไร่ร้อยชอดก็ให้ไม่ว่าอะไร ก็เอาเสื้อตัวเก่ามานุ่ง” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 31) จากตัวอย่างแสดงลักษณะหรือพฤติกรรมของพ่อเลี้ยงที่ไม่มีความรัก ความเมตตาต่อลูกเลี้ยงของตน แสดงความเกลียดชัง ไม่ห่วงใยต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของลูกเลี้ยงและยังใช้ความเป็นพ่อบังคับเอาทรัพย์สิน สิ่งของของลูกเลี้ยงมาเป็นของของตนอีกด้วย

1.2 ตัวละครชายที่เป็นฤๅษี จากการศึกษาในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่ามีการกล่าวถึงตัวละครที่เป็นฤๅษีหลายเรื่องซึ่งฤๅษีจะมีบทบาทหน้าที่ในการบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า มีจิตใจดีงาม คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังลำบาก ให้พ้นจากความทุกข์ ความลำบาก มีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจพิเศษ และมีพลังเหนือธรรมชาติรวมถึงมีพรพิเศษสามารถเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ได้ตามตั้งใจ มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นให้ผ่านพ้นความทุกข์ไม่ใช้รังแกผู้อื่น นอกจากนี้ฤๅษียังสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้ด้วย ดังตัวอย่าง “มีเพื่อนอยู่สองคน ก็มีเงินคนละพัน ก็รู้ว่าจะเอาไปทำอะไร ก็รู้ข่าวว่ามีพระฤๅษีมาอยู่ในป่า ก็พากันเรียนวิชากับพระฤๅษี” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 32) “เทวดาได้อุ้มเจ้าลั่นทองไปเรียนวิชากับฤๅษีในป่าเรียนและได้แต่งงานกับนางวิมาลาซึ่งเกิดในดอกบัว” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 41) จากตัวอย่างในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ฤๅษีมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้อื่นและมีเมตตาคอยช่วยเหลือคนตกยาก มีความดีต่อร้อนให้คลายความทุกข์ร้อนได้ เป็นตัวแทนของคนที่กระทำความดีและมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

1.3 ตัวละครชายที่เป็นพระสงฆ์ จากการศึกษาในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่ามีตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ปรากฏในนิทานเป็นจำนวนมากซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อคนในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ตั้งแต่อดีต ตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีบทบาทหน้าที่ที่แสดงออกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.3.1 พระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติดี คือ พระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเหมาะสมกับสมณเพศ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องเป็นผู้เรียบง่ายและประพฤติปฏิบัติตนเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาปฏิบัติกิจวัตรตามพุทธบัญญัติคือออกธำมณีบิณฑบาตในตอนเช้า นับเป็นการโปรดสัตว์คือให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญใส่บาตร พระสงฆ์ที่บำเพ็ญกิจของสงฆ์โดยเคร่งครัดย่อมได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านหรือผู้ที่พบเห็นก็จะเกิดศรัทธาในวัตรปฏิบัตินั้น ดังตัวอย่าง “มีหญิงคนหนึ่งจูงควายไต่คันทนาไป ควายก็มีแต่ขี้โคลน พอตีมีพระเดินมาบิณฑบาต ก็เดินสวนทางกันที่คันทนา เจ้าของควายก็กลัวควายจะตีหาง ขี้โคลนจะไปถูกพระก็เลยจูงควายลงจากคันทนา” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 17) นอกจากนี้ยังพบพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทคอยอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เป็นคนดี ให้ยึดมั่นในหลักศีลธรรมประพฤติในธรรมจนประสบความสำเร็จในชีวิต สอนให้ห่างไกลจากสิ่งที่ทำให้ชีวิตตกต่ำ ละเว้นอบายมุขทุกชนิด ดังตัวอย่าง “แล้วพระก็ถามว่าเมื่อคันทนาไปไหน ก็บอกว่าเมื่อคันทนาไปกินเลี้ยง พระก็ถามอีกว่าทุกวันนี้โยมทำอะไร กินอะไร โยมก็บอกว่าเหล้าก็กิน บุหรี่ก็สูบ การพนันก็เล่น พระก็บอกว่ามันจะไปรวยอะไร ผีหลอกก็เล่นเล่ห์ท้าวสามตัว สูบบุหรี่ก็ไฟไหม้ปาก พระก็บอกว่าถ้าหยุดสามอย่างนี้ได้โยมจะรวย โยมคนนี้ก็ไปปฏิบัติตามพระเลิกละทุกอย่างอย่างก็รวย” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 33) จากตัวอย่างแสดงถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นเนื่อนาบุญของโลกที่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตนโดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการปฏิบัติไม่ให้หลงผิดในอบายมุขเนื่องจากประชาชนมักลุ่มหลงในอบายมุขซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม ฉะนั้นพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นเนื่อนาบุญของโลกจะต้องมีหน้าที่ว่ากล่าวตักเตือนและสอนให้ประชาชนยึดธรรมะเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

1.3.2 พระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ดี คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมกับสมณเพศเพราะหวังในลาภสักการะหรือยังมีความโลภความอยากมีอยากได้เหมือนปุถุชนทั่วไปซึ่งพระสงฆ์ที่เป็นเช่นนั้นไม่น่าเคารพศรัทธาเพราะถือว่าไม่ได้ทำหน้าที่บทบาทของพระสงฆ์ที่ดี เพราะพระสงฆ์ที่ดีจะต้องละความโลภ ความอยากได้ทั้งปวง ไม่ยึดติดกับลาภสักการะใด ๆ และไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น ดังตัวอย่าง “มีอาจารย์อยู่สามคน คือ อาจารย์หมี อาจารย์เม่น อาจารย์เตะ อยู่วัดที่กันดารมีแต่ความอดอยากไม่มีใครไปทำบุญ ก็ต้องการหลอกให้ชาวบ้านเอาอาหารการกินไปให้กินก็ห่มจีวรสีดำ เข้ามืดก็ไปยืนหน้าบ้านหมากี่เท่า” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 19) จากตัวอย่างพระอาจารย์ทั้ง 3 รูปหวังใน

ลากสักการะเพื่อตนเองจึงใช้ความเป็นพระสงฆ์หลอกลวงชาวบ้านให้เกิดความศรัทธาเพื่อหวังจะได้อาหารเพื่อนำมาฉัน ซึ่งพระสงฆ์ทั้งสามรูปไม่ได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ดีตามพระธรรมวินัยซึ่งจะต้องไม่มุสา หรือโกหกหลอกลวงผู้อื่นเพื่อประโยชน์ตนและมีความอดทนอดกลั้นต่อทุกอย่างทั้งความหิว ความหนาวและความไม่สะดวกสบาย เป็นต้น

1.4 ตัวละครชายที่เป็นสามี จากการศึกษาในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าตัวละครฝ่ายชายที่เป็นสามีปรากฏหลายประเภทซึ่งเป็นลักษณะของสามีที่ปรากฏในสังคมโดยทั่วไปและเป็นบทบาทของสามีที่มีหน้าที่ดูแลภรรยาและเป็นผู้นำครอบครัว ดังนี้

1.4.1 สามีที่มีภรรยาคนเดียว พบว่าตัวละครฝ่ายชายในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีภรรยาเพียงคนเดียวมีปรากฏหลายเรื่องซึ่งเป็นบทบาทของสามีที่ต้องตระหนกและต้องซื่อสัตย์ต่อภรรยาของตนเป็นหน้าที่โดยตรงที่สามีจะต้องเลี้ยงดูภรรยาไม่ให้บกพร่องและไม่นอกใจไปมีหญิงอื่นให้ภรรยาเจ็บช้ำใจหรือเสียใจถึงแม้ครอบครัวจะลำบากยากจนก็ไม่ประพฤตินอกใจให้ผิดศีลธรรม ดังตัวอย่าง “มีชายคนหนึ่งได้เมียไปอยู่กับใครก็ได้เพราะเกเร ก็มีชายคนหนึ่งว่าไปอยู่กับใครไม่ได้ก็ไปอยู่กับยายมาปลูกเรือนเหนือบ้านยาย สองคนผัวเมียก็จน” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 27) จากตัวอย่างสามีมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูภรรยา และรักเดียวใจเดียวไม่ทอดทิ้งภรรยาของตนไปมีหญิงอื่นถึงแม้ชีวิตครอบครัวจะต้องดิ้นรนเพราะยากจนก็ตาม แต่ฝ่ายชายก็ทำหน้าที่สามีที่ดี

1.4.2 สามีที่มีภรรยาหลายคน พบว่าตัวละครฝ่ายชายที่มีภรรยาหลายคน ปรากฏในหลายเรื่องมีทั้งตัวละครที่เป็นชาวบ้าน เศรษฐีหรือเจ้าเมืองที่มีภรรยาหลายคนซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของตัวละครในนิทานพื้นบ้านเพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมที่ปรากฏในนิทานท้องถิ่นอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังตัวอย่าง “ชาวนาคนหนึ่งมีเมีย 2 คน ต่อมาเห็นนกเขามาคาบข้าวไปทุก ๆ วัน จึงชวนเมียตามไปดู” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 45) จากตัวอย่างตัวละครชายที่เป็นชาวบ้านธรรมดาที่มีภรรยาถึง 2 คน ซึ่งสามีก็ทำหน้าที่เลี้ยงดูภรรยาทุกคนไม่ให้เกิดการพร่อง “มีเศรษฐีอยู่คนหนึ่งมีเมียอยู่ 4 คน คนหนึ่งต่อแหล คนที่สองซี้ชไมย คนที่สามชอบกิน คนที่สี่ร้ายเรื่องผู้ชาย เศรษฐีก็แก้ปัญหาให้เป็นคนดี” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 34) จากตัวอย่างตัวละครชายที่เป็นเศรษฐีมีฐานะร่ำรวยมีภรรยาถึง 4 คน แต่ก็ทำหน้าที่สามีที่ดีด้วยการเลี้ยงดูภรรยาทุก

คนได้เป็นอย่างดี “เจ้าเมืองมีเมียทั้งหมด 6 คน เมียน้อย 5 คน มีลูกก่อนเป็นชายหมด เมียหลวงมีลูกหลังคนอื่นหมด เมียหลวงชื่อนางจันทา เมื่อถึงเวลานางจันทาคลอด เมียน้อยแกล้งเอาลูกของนางไปทิ้ง” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 38) จากตัวอย่างตัวละครฝ่ายชายที่เป็นเจ้าเมืองมีเมียและชายาทั้งหมด 6 คน แต่ก็สามารถทำหน้าที่สามีที่ดีดูแลเมียทั้ง 6 ได้ตามฐานะซึ่งเป็นปกติธรรมดาที่ตัวละครในนิทานพื้นบ้านเจ้าเมืองจะมีเมียหลายคน จากตัวอย่างทั้งหมดตัวละครฝ่ายชายที่มีเมียหลายคนสามารถทำหน้าที่สามีตามบทบาทในนิทานได้อย่างไม่บกพร่องและดูแลภรรยาทุกคนได้เป็นอย่างดี

1.5 ตัวละครชายที่เป็นลูกเขย จากการศึกษาพบตัวละครที่เป็นลูกเขยปรากฏหลายเรื่องเนื่องจากนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องราวของชาวบ้าน ครอบครัว วิถีชีวิต อาชีพ และการดำรงชีวิตประจำวัน และหลายครอบครัวเมื่อมีลูกสาวพอถึงวัยแต่งงานก็จะให้แต่งงานโดยที่ลูกเขยจะต้องย้ายเข้ามาอยู่บ้านภรรยาช่วยสร้างครอบครัว ฐานะให้กับพ่อแม่ภรรยา เป็นต้น ดังนั้นเมื่อลูกเขยย้ายเข้ามาอยู่บ้านเดียวกับพ่อตาแม่ยายมักเกิดความขัดแย้งหรือเอาัดเอาเปรียบกันระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นเรื่องปกติ ดังตัวอย่าง “พ่อตากับลูกเขย ไปปากันไปเก็บใบตองที่นี้ลูกเขยก็ไปเก็บให้พ่อตาก็เก็บไปไกล ลูกเขยก็แอบไปหมกอยู่ในตะขงเอาใบตองคลุมหัวไว้เมื่อพ่อตาเก็บเต็มตะขงก็เรียกหาลูกเขย เรียกเท่าไรก็ไม่ขานรับร่อยุ่นนานจึงยกตะขงขึ้นหา กลับบ้าน พอถึงบ้านลูกเขยก็ออกจากตะขงก็บอกว่าแหมพ่อตาแบกกลับบ้านสบายเลย พ่อตารู้ก็โกรธลูกเขย” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 44)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงตัวละครที่เป็นลูกเขยไม่ให้ความเคารพแก่พ่อตาล้นแกล้งให้พ่อตาได้รับความอับอายซึ่งไม่ได้ทำตามบทบาทหน้าที่ของลูกเขยที่ดีคือคอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อตาและครอบครัวของภรรยาให้ดี นอกจากนี้ยังพบว่าลูกเขยมักวางอุบายเพื่อให้ตนเองได้มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับแม่ยายด้วยความตั้งใจปรากฏหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง “พี่เขยพาน้องเมียไปหาปลาติดกลอุบายอยากได้น้องเมีย ระหว่างทางที่เดินไปมีเจ้าปลาผาที่นั่นถืออยู่จึงออกกลอุบายไปถามเจ้าปลาผาว่าจะได้ปลาหรือเปล่าบอกเสร็จก็เข้าไปแอบในโพรงไม้ น้องเมียก็ถามว่าจะได้ปลาหรือเปล่า พี่เขยในโพรงไม้ก็ตอบว่าให้เจ้าเอากับพี่เขยซะก่อนข้าจึงจะให้ปลาเอ็ง เมื่อได้ยินแล้วก็รีบออกมาฝ่ายพี่เขยก็วิ่งมาตักร่อยุ่นก่อนก็แกล้งถามแล้วน้องเมียก็ยอมตกลงเอากับพี่เขย พอวันที่สองคราวนี้พี่เขยพาไปก็ออกกลอุบายเหมือนเดิมอีก จนได้แม่ยายอีกคน” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 23)

“แม่ยายควายหายก็ไม่ว่าจะทำยังไงก็ใช้ลูกเขยไปหาให้ ฝ่ายลูกเขยก็หามาได้แต่ก็แสดงความโศกเศร้าแม่ยายก็ถามว่าได้ควายมาแล้วทำไมไม่ดีใจ ลูกเขยก็บอกว่าไปบนเอาไว้ แม่ยายก็ถามว่าบนอะไรไว้ ลูกเขยก็บอกว่าบนว่าถ้าได้ควายมาแล้วให้นอนกับแม่ยายหนึ่งคืน แม่ยายก็บอกว่าทำไมไม่บอก แม่ยายก็ตกลงนอนกับลูกเขยด้วย 1 คืน” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 17) จากตัวอย่างลูกเขยไม่ได้ทำหน้าที่ตามบทบาทของตนคือการให้เกียรติและยกย่องพ่อตาแม่ยายหรือทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จไม่ให้เกิดพร่องแต่กลับทำเรื่องผิดประเวณี ผิดศีลธรรมต่อคนในครอบครัวภรรยาของตนทั้งน้องเมียและแม่ยาย ใช้อุบายหลอกลวงแม่ยายเพื่อกระทำอนาจารซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม แสดงถึงการขาดศีลธรรมของคนในสังคมและการมักมากในกามารมณ์จนลืมนึกถึงความถูกต้องและความเหมาะสม

จากการศึกษาบทบาทของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 5 ประเภทคือ บทบาทพ่อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พ่อผู้ให้กำเนิดและพ่อเลี้ยงที่มีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร บทบาทฤๅษีที่เป็นผู้บำเพ็ญพรตคอยให้ความช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ บทบาทพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีและพระสงฆ์ที่ปฏิบัติไม่ดี ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์ที่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของพระผู้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและไม่ได้กระทำตามบทบาทของพระสงฆ์อย่างที่ควรจะเป็น บทบาทสามี แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สามีที่มีภรรยาคนเดียวและสามีที่มีภรรยาหลายคนซึ่งสามีทั้งสองประเภทได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนคือสามารถเลี้ยงดูภรรยาได้ตามอัตภาพของตน และบทบาทลูกเขยตัวละครที่เป็นลูกเขยไม่ได้แสดงตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ควรกระทำคือช่วยงานในบ้านของพ่อตาแม่ยายแต่กลับกลั่นแกล้ง ดูถูกดูหมิ่นและกระทำอนาจารต่อแม่ยายของตน

2. พฤติกรรมของตัวละครชาย

พฤติกรรมหมายถึงการกระทำที่ตัวละครแสดงความเป็นตัวตนออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้หรือพบเห็นเป็นประจำจนเกิดความเคยชินหรือเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของตัวละครนั้น ๆ จากการศึกษานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าตัวละครฝ่ายชายแสดงพฤติกรรมหลายลักษณะที่เกิดจากการกระทำและนิสัยของตนเองซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่เป็นด้านดีและด้านไม่ดี ดังนี้

2.1 ตัวละครชายที่ขี้เกียจ จากการศึกษาพบตัวละครชายที่ขี้เกียจไม่ขยันทำการงานของตนเองและเอาเปรียบผู้อื่นจนทำให้ชีวิตของตนเองลำบาก ขี้เกียจแม้กระทั่งต่อหน้าที่ที่ตนเองต้องรับผิดชอบโดยไม่สนใจว่าจะทำให้เกิดความเสียหายมากน้อยเพียงใด ดังตัวอย่าง “มีชายคนหนึ่งไม่รู้จักทำมาหากิน ปลุกพริกปลุกมะเขือไว้หน้าบ้านสองสามกอ ขี้เกียจรดน้ำจะตักน้ำรดก็ไม่ตัก ใช้เหยี่ยวรดเอา” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 22) และนอกจากนี้ยังมีตัวละครที่ขี้เกียจไม่ทำตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ที่หวังดีต่อตนเองเพราะชอบความสะดวกสบายมากกว่าที่จะต้องทำการงาน ดังตัวอย่าง “อ้ายมักง่ายที่มีชื่อว่าอ้ายเพชร งานการก็ไม่ทำ พ่อแม่ใช้ให้ไปก็ไม่ไปทำ เอาแต่นอนอย่างเดียว ใช้ให้ไปเรียนหนังสือก็ไม่ไป” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 32) จากตัวอย่างแสดงถึงพฤติกรรมของตัวละครที่ขี้เกียจไม่ยอมทำแม้การงานที่เป็นผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงธรรมชาติของคนที่รักความสบายไม่สู้งาน หนักไม่เอาเบาไม่สู้ และไม่มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ยังมีตัวละครชายที่มีพฤติกรรมเห็นแก่ตัวเอาเปรียบแม้กระทั่งภรรยาของตนเองโดยการไม่ยอมทำการงานในบ้านปล่อยให้ภรรยาเพียงคนเดียวซึ่งนับว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีอย่างยิ่งของผู้ชายที่เป็นผู้นำครอบครัว ดังตัวอย่าง “มีชายคนหนึ่งไม่รู้จักทำมาหากินไปเล่นแต่หมากรุกทุกวัน มีเวลาว่างก็คอยดูเมียทำอะไร ตักน้ำ หุงข้าว ทำอะไรรู้ไปหมดเพราะเป็นหมอดู” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 21)

2.2 ตัวละครชายที่โกหก จากการศึกษาพบตัวละครชายที่มีพฤติกรรมชอบโกหกผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของตนเองทำให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายต่อทรัพย์สิน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีทำให้ตนเองไม่ได้การยอมรับและถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ดังตัวอย่าง “มีคนแก่คนหนึ่งอดอยาก มีลูก ๆ ก็ไม่สนใจ ปล่อยให้อด ๆ ยาก ๆ วันหนึ่งหลานมาเที่ยวหา ก็เอาของมาให้หลานดูบอกว่าเนี่ยกูมีทองเอาซุกไว้ตามตีนอน หลานจึงไปบอกพ่อแม่ว่าปู่มีทอง ตั้งแต่นั้นมาลูกหลานก็เอาข้าวเอาน้ำมาให้หวังจะได้ทอง ต่อมาคนแก่ตายลูกก็ดีใจว่าจะได้ทองก็ไปยืมเงินคนอื่นมาจัดงานศพใหญ่โต พอเสร็จงานเอาทองไปขายทางร้านบอกว่า เป็นทองเหลือง ในที่สุดก็เป็นหนี้เป็นสินเขา” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 19) จากตัวอย่างเกิดจากลูกหลานไม่ได้ทำหน้าที่ของลูกที่ต้องเลี้ยงดูและปรนนิบัติดูแลพ่อแม่ เมื่อท่านแก่ชราเมื่อลูกไม่เลี้ยงดูจึงถูกพ่อแม่กลั่นแกล้งหลอกว่ามีทรัพย์สินสมบัติมากเพื่อให้ลูก ๆ ที่อยากได้เงินทองมาเลี้ยงดูตนเองและสุดท้ายเมื่อพ่อแม่เสียชีวิตแล้วก็ไม่มีความรู้หรือมรดกให้ตามที่โกหกไว้ ยังพบตัวละครที่โกหกคนอื่นเพราะหวังประโยชน์และสิ่งตอบแทนโดยไม่

สนใจว่าผู้อื่นจะได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของตนเองดังตัวอย่าง “พ่อแม่มีลูกอยู่คนหนึ่ง ที่นี้ลูกตาย แม่ก็ร้องไห้ร้องให้หาลูกอยู่ทุกวันทุกคืน วันหนึ่งมีชายคนหนึ่งมาหา แล้วบอกว่าคุณนายเข้าไปเที่ยวเจอลูกคุณนายอีกหมู่บ้านหนึ่ง ก็ลูกคุณนายตายแล้วไปเกิดที่โน้น เป็นข้าทาสเขา มันสั่งมาว่าของเงินหนึ่งพันเอาไปใช้หนี้เขา เอาเสื้อผ้าด้วยฉันจะเอาไปให้มัน คุณนายก็ให้เงินกับเสื้อผ้าแก่ชายคนนี้ไป” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 26)

จากตัวอย่างตัวละครที่โกหกคนอื่นล้วนมีเจตนาที่จะได้ประโยชน์จากคนอื่น และต่างก็ได้รับผลประโยชน์จากการโกหกของตนไม่ได้โกหกเพื่อแกล้งให้เกิดความสนุกสนานเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีและทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายจากพฤติกรรมนั้น นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ที่แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมแก่สมณเพศ คือ โกหกชาวบ้านให้เกิดความเข้าใจผิดเพื่อประโยชน์แก่ตน ดังตัวอย่าง “พ่อแม่ก็ถามว่าใครดูให้ว่าพืหนานโนเป็นเสือแก้วเป็นกระสือ ก็บอกว่าครุบา ก็พากันไปหาครุบา ๆ ก็บอกว่าพืหนานโนยังโกหกให้โค่นต้นไม้ ข้าก็จะโกหกข้างเป็นไรไป” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 27) จากตัวอย่างแสดงพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีเจตนาหวังในลาภสักการะเพราะประพฤติตนไม่เหมาะสมชาวบ้านจึงไม่เกิดศรัทธาจึงหาอุบายหลอกลวงชาวบ้านเพื่อประโยชน์ของตนและพระสงฆ์ที่โกหกคนอื่นซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน

2.3 ตัวละครชายที่ชอบขโมย จากการศึกษาพบตัวละครชายที่ชอบลักขโมยสิ่งของหรือทรัพย์สินของผู้อื่นไปเป็นของตนเอง ดังตัวอย่าง “มีไอ้ตาบอดสองคน ได้แอบไปขโมยเรือชาวบ้าน เรือจอดอยู่ในสระ เมื่อไปถึงก็ลงมือพายก็พายวนไปวนมาอยู่ในสระ” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 23) นอกจากนี้ยังมีตัวละครชายที่มีพฤติกรรมขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นอีก เช่น “มีไอ้หนูหนวกกับไอ้ตาบอด ได้แอบไปขโมยไก่ชาวบ้าน เขาก็เข้าไปในเล้าไก่ก็เจอตะขงไอ้หนูหนวกคว้าไว้ ก็หนักคิดว่าคงมีไก่หลายตัวก็ดีใจรีบยื่นให้ไอ้ตาบอด” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 25) จากตัวอย่างตัวละครที่เป็นขโมยทั้งสองต่างเป็นคนพิการตาบอดเหมือนกันที่มีพฤติกรรมชอบขโมย ซึ่งนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ต้องการให้คนมีความสนุก ตลกขบขันจึงกำหนดให้ตัวละครที่พิการทางกายเป็นผู้ขโมยทรัพย์สินของคนอื่น

2.4 ตัวละครชายที่ตระหนี่ จากการศึกษาพบตัวละครที่มีความตระหนี่หรือขี้เหนียวไม่รู้จักแบ่งปันสิ่งของของตนเองให้กับผู้อื่น ดังตัวอย่าง “มีเจ้าอาวาสอยู่วัดหนึ่ง

ใครจะเอาของในวัดกินไม่ได้” ซีเหนียว มีโยมคนหนึ่งชื่อว่าหนานโนอยู่บ้านใกล้วัด อยากกินผลไม้ในวัดครูบาก็ไม่ให้กิน” (Kusumanon & Srifah, 1994, p. 27) จากตัวอย่างตัวละครที่เป็นพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความตระหนี่ซึ่งต่างจากพระสงฆ์โดยทั่วไปเพราะโดยปกติแล้วพระสงฆ์จะเป็นผู้มีเมตตา คอยช่วยเหลือและแบ่งปันแก่ผู้ที่ขัดสนหรือได้รับความเดือดร้อนเสมอโดยการช่วยเหลือและแบ่งปันอาหารให้ผู้ยากไร้หรือขัดสนตามสมควร ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์คือมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนชาวบ้านทั้งในด้านกายและใจ คืออบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติให้มีศีลธรรมและมีจิตใจอบอ้อมอารี รู้จักสงสารและเห็นใจผู้อื่น แต่ตัวละครที่เป็นเจ้าอาวาสรูปนี้กลับประพฤติตนไม่เหมาะสมกับบทบาทของพระสงฆ์ตามที่ควรจะเป็นเพราะเป็นผู้มีความตระหนี่ไม่เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ตัวละครฝ่ายชายมีพฤติกรรมที่เป็นลักษณะของชาวบ้านทั่วไปที่มองว่าประโยชน์และความสุขของตนสำคัญกว่าเสมอและต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองเป็นฝ่ายได้ประโยชน์หรือได้เปรียบคนอื่นพบว่าตัวละครชายมีพฤติกรรมที่ไม่ดีและแสดงออกอย่างชัดเจน 4 ลักษณะคือ ตัวละครชายที่ขี้เกียจไม่ขยันทำงานแม้เพื่อประโยชน์ของตน ตัวละครชายที่โกหกเพื่อหวังประโยชน์ที่ตนจะได้รับ ตัวละครชายที่ขโมยของคนอื่นมาเป็นของตน และตัวละครชายที่ตระหนี่คือพระสงฆ์ซึ่งแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

นิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์พบลักษณะของตัวละครฝ่ายชายแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ บทบาทและพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายชาย สรุปผลได้ดังนี้

1. บทบาทของตัวละครฝ่ายชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบด้วย บทบาทตัวละครที่เป็นพ่อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พ่อผู้ให้กำเนิดและพ่อเลี้ยง บทบาทตัวละครที่เป็นพระฤๅษี บทบาทตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีและพระสงฆ์ที่ปฏิบัติไม่ดี บทบาทตัวละครฝ่ายชายที่เป็นสามี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สามีที่มีภรรยาคนเดียวและสามีที่มีภรรยาหลายคนและบทบาทตัวละครที่เป็นลูกเขย

2. พฤติกรรมของตัวละครฝ่ายชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าตัวละครฝ่ายชายมีพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจน 4 ลักษณะ

คือ ตัวละครชายที่ขี้เกียจ ตัวละครชายที่โกหก ตัวละครชายที่มีพฤติกรรมชอบขโมย และตัวละครชายที่ตระหนี่ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ไม่ดีและทำให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นทำให้ไม่ได้รับความเคารพและความนับถือจากผู้อื่น

จากการศึกษาภาพสะท้อนของตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในด้านบทบาทและพฤติกรรมพบว่าตัวละครชายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีบทบาทที่แสดงถึงสถานะทางสังคมอย่างชัดเจน เช่น ตัวละครที่ทำหน้าที่พ่อ ตัวละครที่เป็นพระฤๅษี ซึ่งแสดงถึงสถานะทางสังคมของคนในอดีตที่สะท้อนผ่านนิทานในบทบาทของฤๅษีเนื่องจากปัจจุบันไม่มีผู้ถือเพศบวชเป็นฤๅษีในสังคมไทย ตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ ตัวละครทำหน้าที่สามี และตัวละครที่ทำหน้าที่ลูกเขย ในด้านพฤติกรรมพบว่าตัวละครชายมีพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นการกระทำที่หวังประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นว่าจะได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมที่ตนเองแสดงออกมาอย่างไรคือเป็นคนขี้เกียจ ชอบโกหก ชอบขโมยและตระหนี่ พฤติกรรมของตัวละครสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมได้อย่างชัดเจนและสื่อความหมายได้อย่างตรงไปตรงมาและปรากฏพฤติกรรมของตัวละครในด้านลบทั้งหมด

References

- Fine Arts Department, Archeology Division. (1988). **Tamnan lae nithanphuenban isan** (in Thai) [Isan legends and folklore]. Bangkok: Religion Printing House.
- Bunthawee, K. (2002). **Nithanboran phak isan** (in Thai) [Ancient tales of the Northeastern region]. Nonthaburi: Poi Sian Publishing House.
- Kamkuna, S. (2016). **Panha khwamkhatyaeng khong tualakhon nai panyasachadok kab nawaniyai thai** (in Thai) [The problem of conflicts of characters in Panya chataka and Thai novels] (Doctoral dissertation). Phayao University, Phayao.

- Kawi, R. (2015). **Nithan tamnan phumnam lae prawatsat : botbat nathi kunka lae attalak khong chumchon thaphapum tambon thaphapum ampur maelanoi jangwat maehongson** (in Thai) [Tale , myth toponymy and history: Function, value and identity of Thaphapum community in Maelanoi, Maehongson province] (Doctoral dissertation). Chaingmai Rajabhat University, Chaingmai.
- Kusumanon, P. & Srifah, O. (1994). **Nithanphuenban jangwat uttaradit** (in Thai) [Folk tales of Uttaradit province]. Uttaradit : Art and Culture Center, Uttaradit Teachers College.
- Nakwad, S. (1998). **Kan wikhro tualakhon – ek faichai nai nawaniyai khong Praphatsorn sevikul** (in Thai) [Analysis of the male protagonist in the novel by Praphatsorn Sawikul] (Doctoral dissertation). Srinakarinthawiroth University, Bangkok.
- Phetcharat, K. (2002). **Khatichon** (in Thai) [Folklore]. Uttaradit: Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat Institute.
- Wannasiri, N. (1997). **Manutsayawitthaya sangkhom lae watthanatham** (in Thai) [Social and cultural anthropology]. Bangkok: Kasetsart University.

ลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง

The Features of Language of the Words Refer to Isan People that Appear in Thai Country Songs

ปunchยา ศิวานิพัทธ์¹ / พิมพ์ภา ยอดนารี^{2*}
Punchaya Shivaniphat¹ / Pimpaka Yodnaree²

¹*Faculty Liberal Arts and Science, Nakhonphanom University*

²*Demonstration School of Nakhonphanom University,
Phanom Phitthayaphat, Nakhonphanom University/Nakhonphanom 48000, Thailand*

**Corresponding author. Email: pimpaka1433@gmail.com*

Received: January 11 2021

Revised: April 21, 2021

Accepted: April 22, 2021

Abstract

This academic article aimed to analyze the features of language of the words refer to Isan people that appear in Thai country songs in terms of word structure and semantic relationships. This will help reflect the worldview that can see Isan people through music. The data used for the analysis were collect from the words used to refer to Isan people that appeared in 40 songs of Thai country songs. Data were selected by a specific selection method. Total of 80 words. The study found that in terms of word structure which is determined by the components of the word and

word collation pattern. The results revealed that the structure of a term has two important components, including 1) the “main part” which manifests the core meaning of the term, and 2) “modifiers part” that adds specific attributes to the core meaning of the term. There are 2 types of structures: a “single word” and a “compound word”. In terms of the meanings, what constitutes a term can be classified into 10 groups, including 1) the term expression of ethnic groups 2) gender status 3) kinship terms 4) home land 5) ethnic group 6) the river names 7) local identity 8) living condition 9) province symbol and 10) boundary or the administrative unit. As for the analysis of social and cultural reflections that have been conveyed through the meaning of Isan people. In Thai country songs appear in 8 groups, including 1) Isan people have a love for their partisan 2) love and pride in the local or the hometown where they live 3) way of life 4) local arts and culture 5) beliefs and respect for sacred things 6) way of life bound to water 7) the social condition of the Isan region has many ethnic groups and 8) attitudes that Isan people have towards other.

Keywords: features of language, the words refer to Isan people, Thai country songs

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาของคำที่ใช้เรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งในด้านโครงสร้างของคำและความสัมพันธ์ทางความหมาย ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงโลกทัศน์ที่มองคนอีสานผ่านบทเพลงได้ โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์รวบรวมมาจากคำเรียกคนอีสานในเพลงลูกทุ่ง จำนวน 40 บทเพลง คัดเลือกข้อมูลโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 80 คำ ผลการศึกษาพบว่า คำเรียกคนอีสานมีองค์ประกอบจำนวนคำตั้งแต่ 1 - 3 คำ โดยคำเรียกที่มีโครงสร้าง 2 คำ มีจำนวนมากที่สุด ในการวิเคราะห์พิจารณาจากส่วนประกอบของคำและรูปแบบการเรียงคำ ทำให้เห็นว่าโครงสร้างของคำประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คำหลัก ทำหน้าที่แสดงความหมาย

หลักของคำ และ คำขยาย ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่คำหลัก ในด้านความหมายของ คำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก สามารถจัดแบ่งตามกลุ่มที่มาและความหมายได้เป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำแสดงความเป็นกลุ่มชน 2) คำแสดงเพศสถานะ 3) คำเรียกเครือญาติ 4) ภูมิลำเนา 5) กลุ่มชาติพันธุ์ 6) ชื่อแม่น้ำ 7) เอกลักษณะของกลุ่มชน 8) สภาพความเป็นอยู่ 9) สัญลักษณ์ของจังหวัด และ 10) คำเรียกเขตแดน/หน่วยการปกครอง ส่วนผลการ วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานใน บทเพลงไทยลูกทุ่ง ปรากฏใน 8 เรื่อง ได้แก่ 1) คนอีสานมีความรักในพวกพ้อง 2) ความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือภูมิลำเนาที่ตนอาศัยอยู่ 3) วิถีในการดำเนินชีวิต 4) ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 5) ความเชื่อและเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 6) วิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำ 7) สภาพสังคมของอีสานที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ และ 8) ทศนคติที่คนอีสานมีต่อการมองของคนอื่นที่ไม่ใช่คนอีสาน

คำสำคัญ: ลักษณะทางภาษา, คำเรียกคนอีสาน, เพลงไทยลูกทุ่ง

บทนำ

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นับเป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่กว้างขวางและมีผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีภาษาหลักที่ใช้คือภาษาอีสานซึ่งเป็นภาษาลาวสำเนียงหนึ่ง และยังมีภาษาถิ่นอื่นๆ อีกมากที่ใช้อยู่ในภาคอีสาน เช่น ภาษาผู้ไท ภาษาญ้อ ภาษากะเลิง ภาษากูย (ส่วย) เป็นต้น คนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานนี้ เรียกโดยรวมว่าคนอีสาน คนอีสานโดยมากยังคงรักษามรดกวัฒนธรรมนิยมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี ความเป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวนี้อาจสะท้อนให้เห็นได้จากภาษาและวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งรวมถึงบทเพลงที่เป็นตัวแทนบอกเล่าความรู้สึกนึกคิดของคนแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัยได้ โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่ง ซึ่งเป็นเพลงที่สะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติ และวัฒนธรรม ทั้งนี้ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (Oline. 1999) ได้ให้ความหมายของ “เพลงลูกทุ่ง” ไว้ว่า หมายถึง “เพลงที่สะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมไทย มีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียง สีสภาพการร้อง การบรรเลงที่เป็นแบบแผน มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งให้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง โดยเฉพาะการร้องเอื้อนที่ใช้ลูกคอ นับเป็นเพลงไทยที่มีลักษณะเฉพาะคือ มีการใช้ภาษาง่ายๆ บรรยายเรื่องราวของชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเน้นชีวิตของชาวนาชนบท” จากนิยามความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตหรือสภาพสังคมชนบทเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสังคมของ

คนอีสานที่สื่อผ่านถ้อยคำต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงชื่อหรือคำที่ใช้เรียกคนอีสานด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องชื่อและการตั้งชื่อ เช่น ชื่อคน ชื่อสถานที่ เป็นต้น แนวทางการศึกษาที่มักนำมาใช้ก็คือ การศึกษาเรื่องโครงสร้างและความหมายของคำ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวิธีที่กลุ่มผู้พูดภาษามองตัวเองและโลกแวดล้อมคือสังคมวัฒนธรรม เป็นการโยงไปถึงประสบการณ์ร่วม ความรู้สึก และระบบคิด และไม่เป็นสิ่งที่สมมติขึ้นโดยปราศจากเหตุผล แต่เป็นเพื่อความต้องการที่จะเข้าใจและกระทำต่อโลกแวดล้อม (Singnroy. 2003 : 68) นับเป็นวิธีการศึกษาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง โดยศึกษาลักษณะทางภาษาทั้งในด้านโครงสร้างของคำและความสัมพันธ์ทางความหมาย เพื่อให้เห็นถึงที่มาและความหมายของแต่ละส่วนที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก รวมถึงวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในบทเพลงไทยลูกทุ่ง อันจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ที่มองคนอีสานผ่านบทเพลงได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง โดยการวิเคราะห์โครงสร้างของคำและความสัมพันธ์ทางความหมาย
2. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะภาษาของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง โดยการวิเคราะห์โครงสร้างของคำและความสัมพันธ์ทางความหมาย รวมถึงวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง
2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการรวบรวมคำเรียกคนอีสานซึ่งปรากฏในเพลงลูกทุ่ง จำนวน 40 บทเพลง คัดเลือกข้อมูลโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

1. เพลงคิดถึงทุ่งลุยลาย	2. เพลงสระบุรีเลี้ยวขวา
3. เพลงสาวอีสานอร่ามรัก	4. เพลงคนชายแดน
5. ลูกทุ่งคนยาก	6. ลูกข้าวเหนียว
7. ผู้สาวไทบ้าน	8. ผู้บ่าวไทบ้าน
9. อาลัยพระธาตุพนม	10. ทบ 2. ลูกอีสาน
11. อีสาวขอนแก่น	12. สาวลำนางรองสะอื้น
13. ท่วงสาวยะลา	14. หนุ่มอุบลสาวอุดร
15. สาวกันตริ้ม	16. เสียใจตาเพราะสาวได้
17. สาวร้อยเอ็ดเข้ตรัก	18. สาวชัยภูมิ
19. สาวมุกดาหาร	20. สาวยโสธร
21. วอนหนุ่มสุรินทร์	22. สาวอุบลอร่าม
23. อีสาวอุบล	24. ช้ำรักจากอุบล
25. สาวคำเขื่อนแก้ว	26. น้ำตาสาววาริน
27. ผู้บ่าวกันทรารมย์	28. คำสัญญาที่กาฬสินธุ์
29. สาวกาฬสินธุ์คอยคู่	30. สาวกาฬสินธุ์สิ้นหวัง
31. สาวชุมแพ	32. ด่วนระยองคืนสุดท้าย
33. เสน่ห์สาวเซกา	34. คอยทางที่นางรอง
35. พบรักหัวลำโพง	36. หนาวลมที่เรณู
37. เบิ่งนครพนม	38. หลานย่าโม
39. น้ำตาหล่นที่โคราช	40. สาวพิมาย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง จำนวน 80 คำ ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. คำเรียกคนอีสาน จำนวน 80 คำ แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 คำเรียกคนอีสานโดยทั่วไป มีทั้งสิ้น 22 คำ ได้แก่ ชาวอีสาน คนอีสาน ลูกอีสาน ลูกข้าวเหนียว คนบ้านนอกคอกนา ลาว ลาวอีสานบ้านนา ผู้บ่าวไทบ้าน ผู้สาวไทบ้าน บ่าวอีสาน สาวอีสาน สาวเมืองอีสาน หนุ่มอีสาน ผู้สาวลูกข้าวเหนียว หนุ่มลาว สาว

ลาว สาวบ้านนา สาวชานา สาวนา หนุ่มลูกทุ่งทองนา สาวบ้านป่า สาวชาวป่าดอย

1.2 คำเรียกคนอีสานที่เฉพาะเจาะจง มีทั้งสิ้น 58 คำ ได้แก่

1) เรียกตามเขตพื้นที่การปกครองของภาค มีทั้งสิ้น 3 คำ ได้แก่ สาวอีสานใต้ หนุ่มอีสานใต้ และหนุ่มอีสานด้านใต้

2) เรียกตามชื่อจังหวัด มีทั้งสิ้น 19 คำ ได้แก่ สาวอุบล สาวกาฬสินธุ์ สาวร้อยเอ็ด สาวขอนแก่น สาวชัยภูมิ สาวบุรีรัมย์ สาวมุกดาหาร สาวยโสธร สาวเมืองสกล สาวยโส สาวนคร ผู้สาวสกลนคร สาวหนองคาย หนุ่มนครพนม หนุ่มยโส หนุ่มอุบล ผู้บ่าวสุรินทร์ ผู้บ่าวอุบล และสาวกาฬสินธุ์น้ำคำ

3) เรียกตามชื่ออำเภอ มีทั้งสิ้น 13 คำ ได้แก่ สาวหนองแค สาวเรณู แม่สาวเรณู สาวชาวเมืองเรณู สาวเรณูนครพนม สาวเมืองพิมาย สาวหนองหาน สาววาริน สาวคำเขื่อนแก้ว สาวชุมแพ สาวเมืองชุมแพ ผู้สาวอำเภอนางรอง และผู้สาวเซกา

4) เรียกตามชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ มีทั้งสิ้น 6 คำ ได้แก่ สาวภูไท หนุ่มภูไท สาวญ้อ สาวญ้อภูไท สาวญวน และสาวขะแมร์

5) เรียกตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง มีทั้งสิ้น 3 คำ ได้แก่ สาวเมืองย่าโม หลานย่าโม และสาวงามเมืองพญาแล

6) เรียกตามชื่อลำน้ำหรือแม่น้ำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด มีทั้งสิ้น 8 คำ ได้แก่ สาวเมืองแม่มูล สาวลำน้ำมูล สาวแม่มูล หนุ่มลำน้ำมูล หนุ่มลำน้ำพอง สาวลำชี สาวลำน้ำชี และน้องแม่โขง

7) เรียกตามเอกลักษณ์ของจังหวัดหรือกลุ่มชน มีทั้งสิ้น 6 คำ ได้แก่ สาวเมืองน้ำคำ สาวเมืองดอกบัว สาวกันตรึม หนุ่มกันตรึม หนุ่มหมอแคน และหนุ่มหมอลำ

2. ลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสาน

การวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของคำที่ประกอบกันเป็นคำเรียก โดยพิจารณาจากส่วนประกอบของคำและรูปแบบการเรียงคำ ดังนี้

2.1 โครงสร้างคำเรียกคนอีสาน

จากการศึกษาคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง จำนวน 80 คำ พบว่า คำเรียกคนอีสานมีองค์ประกอบจำนวนคำตั้งแต่ 1 - 3 คำ โดยคำเรียกที่ประกอบด้วย 2 คำ มีจำนวนมากที่สุด ดังนี้

1) คำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 1 คำ มีจำนวน 1 คำ ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ คำว่า ลาว โดยสื่อความหมายถึง คนอีสานโดยทั่วไป เป็นความหมายอ้างอิง (reference) ถึงสิ่งอ้างอิง (referent) ซึ่งก็คือการที่มีภาษาพูดเช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงเรียกเหมารวมว่าเป็น “คนลาว” ขณะที่คนอีสานเองก็ยอมรับและมักเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว เช่นเดียวกัน

2) คำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 2 คำ มีจำนวน 55 คำ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด เช่น ชาวอีสาน คนอีสาน ลูกอีสาน ลูกข้าวเหนียว หม่อมลาว สาวลาว เป็นต้น โดยคำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 2 คำนี้จะมีลักษณะการสร้างคำด้วยการนำคำมูล 2 คำมาประกอบกัน ซึ่งคำแรกจะเป็นคำหลักและคำที่สองเป็นคำขยาย ตามโครงสร้างในไวยากรณ์ไทยโดยทั่วไป เช่น [ลูก] คำหลัก + [อีสาน] คำขยาย, [สาว] คำหลัก + [เรณู] คำขยาย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่า คำที่เป็นคำแรก (คำหลัก) อันได้แก่ ชาว, คน, ลูก, หลาน, น้อง, บ่าว, สาว, หม่อม, ผู้บ่าว, ผู้สาว คำเหล่านี้ต่างเป็นคำที่ใช้เรียกขานบุคคลในสถานะต่างๆ ขณะที่คำที่สองจะทำหน้าที่ขยายความหมายของคำแรกเพื่อให้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น ชื่อจังหวัด, ชื่ออำเภอ, กลุ่มชาติพันธุ์, ชื่อแม่น้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก สามารถจัดรูปแบบโครงสร้างย่อยออกได้เป็น 9 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] + [ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย] เช่น [ชาว] + [อีสาน], [คน] + [อีสาน], [ไท] + [บ้าน]

รูปแบบที่ 2 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย] เช่น [บ่าว] + [อีสาน], [สาว] + [อุบล], [สาว] + [เรณู]

รูปแบบที่ 3 [คำแสดงเพศสถานะ] + [กลุ่มชาติพันธุ์] เช่น [หม่อม] + [ลาว], [สาว] + [ญไท], [สาว] + [ขะแมร์]

รูปแบบที่ 4 [คำแสดงเพศสถานะ] + [เอกลักษณ์ของกลุ่มชน] เช่น [หม่อม] + [หมอลำ], [หม่อม] + [หมอแคน], [สาว] + [กันตริ้ม]

รูปแบบที่ 5 [คำแสดงเพศสถานะ] + [สภาพความเป็นอยู่] เช่น [สาว] + [ชานนา], [สาว] + [บ้านนา], [สาว] + [บ้านป่า]

รูปแบบที่ 6 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ชื่อแม่น้ำ] เช่น [หม่อม] + [ลำน้ำมูล], [สาว] + [แม่มูล], [หม่อม] + [ลำน้ำพอง]

รูปแบบที่ 7 [คำแสดงเครือญาติ] + [เอกลักษณ์ของกลุ่มชน] เช่น [ลูก] + [ข้าวเหนียว]

รูปแบบที่ 8 [คำแสดงเครือญาติ] + [สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง] เช่น
[หลาน] + [ย่าโม]

รูปแบบที่ 9 [คำแสดงเครือญาติ] + [ชื่อแม่น้ำ] เช่น [น้อง] + [แม่โขง]

3) คำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 3 คำ มีจำนวน 24 คำ เช่น ผู้บ่าวไผ่บ้าน
ผู้สาวไผ่บ้าน ผู้สาวลูกข้าวเหนียว สาวเมืองอีสาน หนุ่มอีสานใต้ เป็นต้น โดยคำแรกเป็นคำ
หลัก ส่วนคำที่ 2 และ 3 จะเป็นคำขยาย เพื่อให้คำเรียกนั้นมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงมาก
ขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก สามารถจัดรูปแบบ
โครงสร้างย่อยออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] +
[ภูมิลำเนา] เช่น [สาว] + [ชาว] + [เรณู]

รูปแบบที่ 2 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] +
[สภาพความเป็นอยู่] เช่น [สาว] + [ชาว] + [ป่าดอย]

รูปแบบที่ 3 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ภูมิลำเนา] + [สภาพความเป็น
อยู่] เช่น [สาว] + [อีสาน] + [บ้านนา]

รูปแบบที่ 4 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำเรียกเขตแดน/หน่วยการ
ปกครอง] + [ภูมิลำเนา]
เช่น [สาว] + [เมือง], [อีสาน], [ผู้สาว] + [อำเภอ] + [นางรอง]

2.2 ความสัมพันธ์ทางความหมาย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างการประกอบรูปคำของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทย
ลูกทุ่งแล้วพบว่า คำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียกสามารถจัดกลุ่มที่มาและความหมายออกได้
เป็น 10 กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของกลุ่มที่มาและความหมายของคำ

ลำดับ	กลุ่มที่มาและความหมาย	คำ
1	คำแสดงความเป็นกลุ่มชน	คน ชาว ไท
2	คำแสดงเพศสถานะ	หนุ่ม สาว บ่าว ผู้บ่าว ผู้สาว
3	คำเรียกเครือญาติ	แม่ น้อง หลาน ลูก
4	ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย	อีสาน อีสานใต้ อุบล กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์ มุกดาหาร ยโสธร สกล ยโส นคร สกลนคร หนองคาย นครพนม สรินทร์ กาฬสินธุ์ เรณู พิมาย หนองหาน วาริน คำเขื่อนแก้ว ชุมแพ นางรอง เซกา หนองแค บ้าน
5	กลุ่มชาติพันธุ์	ลาว ญ้อ ภูไท ญวน ขะแมร์
6	ชื่อแม่น้ำ	แม่มูล ลำน้ำมูล ลำน้ำพอง ลำชี ลำน้ำชี แมโจง
7	เอกลักษณ์ของกลุ่มชน	หมอลำ หมอแคน กันตริမ် ข้าวเหนียว
8	สภาพความเป็นอยู่	ชาวนา บ้านนา นา ลูกทุ่ง ท้องนา ป่าดอย บ้านป่า บ้านนอกคอกนา
9	สัญลักษณ์ของจังหวัด	ยาโม พญาแล น้ำดำ ดอกบัว
10	คำเรียกเขตแดน/หน่วยการปกครอง	เมือง อำเภอ

3. ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกคนอีสานกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนอีสาน โดยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมใน 8 เรื่อง ดังต่อไปนี้

3.1 สะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานมีความรักในพวกพ้อง โดยสื่อผ่านคำเรียกที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน เช่นคำว่า ลูกข้าวเหนียว อันมีนัยที่แสดงถึงความเป็นพวกพ้องกลุ่มกันเดียวกัน ดังตัวอย่าง

ลูกข้าวเหนียว ลูกข้าวเหนียว อักกันกลมเกลียว คือปั้นข้าวเหนียว
ติดมือ..ลูกอีสานมาสู่งานเมืองใหญ่ เมืองใหญ่น้อยเมืองใหญ่...

ฮ่วมแฮงฮ่วมใจ ให้ชาติไทยรุ่งเรือง สร้างบ้านแปงเมือง ด้วยพลัง
ลูกข้าวเหนียว อ้ายเสียน้องเสียว มาฮักกันแพงกัน

(Ponglangsa-on, 2008)

3.2 สะท้อนให้เห็นความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือภูมิสำเนาที่ตนอาศัยอยู่ โดยสื่อผ่านคำเรียกที่ถูกประกอบขึ้นจากคำแสดงถิ่นที่อยู่อาศัยหรือภูมิสำเนา เช่น ชื่ออำเภอหรือชื่อจังหวัด เป็นต้น ดังตัวอย่าง

สาววาริน วันนี้ต้องกินน้ำตา เพราะหนุ่มอุบลไม่มา แห่เทียน
พรรษาเหมือนดังปีก่อน เขาจากไปแล้ว กับผู้สาวสกลนคร ปลอยให้แม่
งามอน นั่งสลอนอยู่หน้าตันเทียน บุญเข้าพรรษา ปิ่นมันเหงา
สุดเศร้าฤดี

(Phoncharern, 1999).

อันนี้ฟังเสียงฟ้าฮ้องบ่าง เปิดป้องประตูฉิน สาวภาพสินธุ์รอคอยซี
จ่อยตายเออ...
แต่คอย...ซู้ กาลฤดูฝนครี๊มลงปกคลุมอาณาเขต สังเกตฟังฟ้า
ฮ้องบัดไถทาง...ป้อง แป้ว

(Thongchan, 2016)

คนบ้านนอกช้อยอยู่บ้านหัน มาเที่ยวงานบั้งไฟชุมแพ เมืองชุมแพ
ก็จังหวัดขอนแก่นแถมแบนแวนสาวเมืองชุมแพ โอ.....โอ.....ตุ้มอ้ายแนสาว
ชุมแพเออ ตุ้มอ้ายแนสาวชุมแพเออ

(Phetsuphan, 1991).

คิดฮอดตาหวาน สาวมุกดาหารแก้มนวล สาวไทยลาวญวน ขวน
ขึ้นชมชิตไกล้ ครั้งงานสะพานข้ามโขง เชื่อมโยงลาวไทย ตัวน้องกับอ้าย
ข้ามไปเที่ยวกัน

(Wongthong, 2013)

3.3 สะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต เช่น การใช้คำว่า “นา” “ท้องนา” “ลูกทุ่ง” และ “บ้านป่า” ในคำเรียก แสดงถึงวิถีการดำรงชีวิตของคนในชนบทส่วนใหญ่ ดังตัวอย่าง

....ลิ้มสว้านนาเคยห่อ ข้าวเหนียวให้อ้ายไปกิน คงบ่คิดพ้อ
บ่คิดบ้อ ไข่ใหม่พ้อคนใจหิน เจอะดอกฟ้า ตัวอ้ายคงลิ้มดอกดิน สุขอุรา
สาวนาคงไม่ถวิล สุขอุรา สาวนาคงไม่ถวิล ถึงตายแต่ดิน คงสีไม่มามอง....

(Si-isan, 2016).

เพลงนี้ผมร้อง จากใจผากมา จากหนุ่มลูกทุ่งท้องนา พี่บ้านอา
ช่วยโปรดเอ็นดูลูกทุ่งคนยาก ผากให้อุ้มชู หากคุณเปลี่ยนใจไร้คู่ เญยยอด
พฐ พึ่งเพลงหวานหวาน

(Sommat, 2006)

ฟังสำเนียงเสียงเพลงของชายบางกอก เพื่อบอกปลายปีกลับ
มาหา แล้วเป็นหยิ่งจึงลืมาจา บ่หวนมา สาวบ้านป่าคอยเข้า คอยเย็น คั้น
และวัน ผันเวียนเลยไปทุกที

(Naphalai, 2016)

3.4 สะท้อนให้เห็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ การใช้คำว่า “หมอลำ” “หมอแคน” “กันตรึม” มาประกอบเป็นคำเรียก นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีสาน ดังตัวอย่าง

ไปทั่วแคว้นแดนอีสาน ไปร่วมงานพื้นบ้านเป็นหมอลำ หนุ่ม
หมอลำร่าเริงงานขอนแก่นเป็นหมอลำช่วยเป่าแคนนำ...

(Suwanmena, 2017).

หัวใจอ้ายแพ่ ตั้งแต่แรกพบสบตา พรีเมี่ยมๆ สาวกันตรึมยุค
ใหม่ สีสนั่นแดนอีสานได้ หนุ่มบ้านไกลได้มาพบพา

(Thungkhilek, 2008)

มีคนหนึ่งคน หน้ามนอยู่ใต้ชายแดน รักกันประมาณว่าแฟน หนุ่ม
หมอแคน ขอนแก่น ห่วงหา...

(Khamsing, 2016)

3.5 สะท้อนให้เห็นความเชื่อและเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการนำชื่อหรือคำเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองมาใช้เป็นคำเรียกคน ดังตัวอย่าง

สาวชัยภูมิอายูรู้ใจดี ว่าน้องนั้นมีชายผู้ดีที่รออยู่ หลอกให้อ้ายหลง
ใจพะวงรำวราน เช็ดแล้วจอมขวัญ สาวงามเมืองพญาแล

(Khachatphan, 2016)

จะทุกข์จะจนสักแค่ไหน จะขอทนไปบ่ยัน จะอยู่อีสานเป็น
หลานย่าโม

(Sichok, 2001)

3.6 สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำ คำเรียกคนอีสานจำนวนมากถูกประกอบขึ้นชื่อแม่น้ำที่มีความสำคัญหรือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ดังตัวอย่าง

สาวลำน้ำโขงลาวซ่งหนองคาย สายมูลเชื่อมลำชีไหลส่ง จดแม่โขง
ทำน้ำทะเลใหญ่หลวง รักน้องร่วงไหลหลวงลงโขง ลงบรรจบอุบลอีกคน
คืออ้าย สายมูลเค็งอยู่อุบลโขงเจียม คือสิเยียมสียิ่ง พี่ชายเอี้ยสาวลำชี
เพิ่นสิ่งสิลิมน้องแม่โขง คิ้วโก่งควงแขนแพนไผ่ คิ้วโก่งควงแขนแพนไผ่
น้องอยากเคียงใกล้สองแก้มจุ่นผุ่น ย่านแต่หนุ่มลำน้ำมูล ย่านแต่หนุ่ม
ลำน้ำมูล สีไปหลงเทิดทูนสาวลำน้ำชี

(Dadong, 2014)

3.7 สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของภาคอีสานที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์
คำเรียกคนอีสานบางคำก็เรียกตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น สาวชะแมร์ ใช้เรียกคนอีสานที่มีเชื้อสายไทย-เขมร ซึ่งโดยมากมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอีสานตอนใต้ หรือคำเรียก สาวภูไท ที่มีภาพแทนของหญิงสาวที่มีความอ่อนหวาน นุ่มนวล มีหน้าตาที่สวยงาม ผิวพรรณที่ดี ดังตัวอย่าง

เอียงเอียงเงี้ยว เสนาะเสียงซอคมขำร้ายร้ายงามแท้ โอ้เจ็ดเอ๋ย
เจ็ดอายหลงฮักสาวพะแมร์

(Thungkhilek, 2008)

เชิญพี่ไปเที่ยวเล่นนครพนมเบิ่งจักเถื่อ ลองเชื่อกำน้อง สาวนครพิว
เหลือองอ่อนดังทอง ยามสาวลงลอยล่องริมฝั่งโขงยามแลง ไหมก็ขาวสาวลาว
ก็สวย มวยผมดำน้ำบ่อกี่ใส สวยแท้คือสาวภูไท สวยบาดใจชาย

(Phaksiri, 2009)

ไปอยู่สี่เหลื่อ กลับเตื่อสกลบ้านเก่า ฮู้บ่หนออายบ่าว ผู้สาวสกล
ห้วงหา สาวภูไท คิดฮอดอายตลอดเวลา อยู่กรุงพี่จำ กลับคืนมา สาว
นาคอยท่า ได้นบ่น่อ สาวภูยังคอยคือเก่า ภูพานบ้านเฮา รอเจ้าแฉ่ง
หนองหาน แห่งปราสาทผึ้ง คิดถึงแข่งเรือวันนั้น น้องสาวภูไทรำพัน แว่เสียง
หวาน ๆ หมอลำหมอแคน โอ้ย หนอ ละบ่าวภูไทเอ๋ย ชายเอ๋ย สาวสกลคอย
อาย อยู่ไสชายคั่นได้ข่าว สาวภูพานกั้งโกบฮ้อง คิดเห็นน้องบ่ละชาย ชาย
เอ๋ย

(Chansukakha, 2017)

3.8 สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่คนอีสานมีต่อการมองของคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่คน อีสาน เช่น

สาวอีสานบ้านป่า เข้าก็ไปทำนา คำแลงมาเหงาหงอย เขาวาน้อง
เป็นลาว เป็นสาวเมืองอีสาน ใจน้องนั้นเลื่อนลอย จงเอ็นดู แนนดู อ้ายเตื่อ
จงปราณี น้องแนจ๊กหน้อย ฮักน้องบ่อยบ่อย พอน้องได้พลอยดีใจ

(Phai rim bung, 2011).

ถึงสระบุรีแล้วเลี้ยวขวา เลี้ยวขวา ไปก็ถึงโคราช เมืองหญิงงาม
เก่งกาจ ประวัติศาสตร์ และงดงามหนักหนา จะว่าเป็นลาวก็ไม่ใช่ เป็นไทย
เบิ่ง กะตึกกะเต็งกวนตา เขาเรียกพวกฉันว่าคนอีสาน คนบ้านนอกคอกนา

(Kradonchamnan, 2017)

น้องลิ้มเปาแคน ลำเพลินอีสานบ้านเฮา น้องรังเกียจหรือ
สกลนคร บ้านเก่า ที่ใคร ๆ เขา เรียกลาวอีสานบ้านนา

(Phanom, 2015)

สรุปผลการศึกษา

1. จากการรวบรวมคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 80 คำ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ คำเรียกคนอีสานโดยทั่วไป จำนวน 22 คำ และคำเรียกคนอีสานที่เฉพาะเจาะจง จำนวน 58 คำ โดยเรียกตามเขตพื้นที่การปกครองของภาค ชื่อจังหวัด ชื่ออำเภอ ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ชื่อน้ำหรือแม่น้ำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด และเรียกตามเอกลักษณ์ของจังหวัดหรือกลุ่มชน

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษา

2.1 โครงสร้างคำเรียกคนอีสาน

จากการศึกษาคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง จำนวน 80 คำ พบว่า คำเรียกคนอีสานมีองค์ประกอบจำนวนคำตั้งแต่ 1 - 3 คำ โดยคำเรียกที่มีโครงสร้าง 2 คำ มีจำนวนมากที่สุด ส่วนที่พบน้อยที่สุดคือคำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 1 คำ ซึ่งมีเพียง 1 คำ ได้แก่ ลาว

คำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 2 คำนั้น พบว่ามีจำนวน 55 คำ ซึ่งมีลักษณะการสร้างคำที่มีการนำคำมูล 2 คำมาประกอบกัน ซึ่งคำแรกจะเป็นคำหลักและคำที่สองเป็นคำขยายเพื่อให้มีลักษณะเฉพาะ เจาะจงมากขึ้น และเมื่อพิจารณาความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก สามารถจัดรูปแบบโครงสร้างย่อยออกได้เป็น 9 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] + [ภูมิสำเนา/ที่อยู่อาศัย]

รูปแบบที่ 2 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ภูมิสำเนา/ที่อยู่อาศัย]

รูปแบบที่ 3 [คำแสดงเพศสถานะ] + [กลุ่มชาติพันธุ์]

รูปแบบที่ 4 [คำแสดงเพศสถานะ] + [เอกลักษณ์ของกลุ่มชน]

รูปแบบที่ 5 [คำแสดงเพศสถานะ] + [สภาพความเป็นอยู่]

รูปแบบที่ 6 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ชื่อแม่น้ำ]

รูปแบบที่ 7 [คำแสดงเครือญาติ] + [เอกลักษณ์ของกลุ่มชน]

รูปแบบที่ 8 [คำแสดงเครือญาติ] + [สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง]

รูปแบบที่ 9 [คำแสดงเครือญาติ] + [ชื่อแม่น้ำ]

คำเรียกคนอีสานที่มีโครงสร้าง 3 คำ พบว่ามีจำนวน 24 คำ โดยคำแรกจะเป็นคำหลัก ส่วนคำที่สองและสามจะเป็นคำขยาย สามารถจัดรูปแบบโครงสร้างย่อยออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] + [ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย]

รูปแบบที่ 2 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำแสดงความเป็นกลุ่มชน] + [สภาพความเป็นอยู่]

รูปแบบที่ 3 [คำแสดงเพศสถานะ] + [ภูมิลำเนา] + [สภาพความเป็นอยู่]

รูปแบบที่ 4 [คำแสดงเพศสถานะ] + [คำเรียกเขตแดน/หน่วยการปกครอง] + [ภูมิลำเนา]

2.2 ความสัมพันธ์ทางความหมาย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างการประกอบรูปคำของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่งแล้วพบว่า คำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียกสามารถจัดกลุ่มและความหมายออกได้เป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ คำแสดงความเป็นกลุ่มชน, คำแสดงเพศสถานะ, คำเรียกเครือญาติ, ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย, กลุ่มชาติพันธุ์, ชื่อแม่น้ำ, เอกลักษณะของกลุ่มชน, สภาพความเป็นอยู่, สัญลักษณ์ของจังหวัด และคำเรียกเขตแดน/หน่วยการปกครอง ผลการศึกษาดังกล่าวนอกจากจะทำให้ทราบถึงที่มาและความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียกอีสาน ซึ่งช่วยให้เข้าใจความหมายของคำมากยิ่งขึ้นแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีที่กลุ่มผู้พูดภาษา ได้แก่ ผู้เรียกคนอีสานมองโลกแวดล้อมหรือสังคมวัฒนธรรมได้อีกด้วย

3. ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง ปรากฏใน 8 เรื่อง ได้แก่

3.1 สะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานมีความรักในพวกพ้อง

3.2 สะท้อนให้เห็นถึงความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือภูมิลำเนาที่ตนอาศัยอยู่

3.3 สะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต

3.4 สะท้อนให้เห็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.5 สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3.6 สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำ

3.7 สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของภาคอีสานที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์

3.8 สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่คนอีสานมีต่อการมองของคนอื่นที่ไม่ใช่คน

อีสาน

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาลักษณะทางภาษาของคำเรียกคนอีสานที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่ง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โครงสร้างของคำและความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกคนอีสาน ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าโครงสร้างคำเรียกคนอีสานเป็นการประกอบคำขึ้นมาใหม่ด้วยวิธีการประสมคำ ซึ่งการประสมค่านับเป็นวิธีการสร้างคำในภาษาไทยที่พบมากที่สุด โดยโครงสร้างของคำมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ คำหลักและคำขยาย ทั้งนี้รูปแบบการเรียงคำแบบคำหลักคำขยายมีลักษณะตามโครงสร้างวลีในไวยากรณ์ไทยโดยทั่วไป กล่าวได้ว่า ผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ชื่อและการตั้งชื่อ รวมถึงงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคำ เช่น การศึกษาเรื่องโครงสร้างและความหมายของคำประสมในภาษาไทยที่สร้างจากคำเรียกส่วนของร่างกายมนุษย์ของ Chairook (1991) และการศึกษาเรื่องคำที่ใช้ในภาษาโฆษณา : การประกอบคำและความหมาย ของ Sangkhaman (1995) ที่พบว่าการประกอบคำโดยการประสมคำเป็นลักษณะการสร้างคำที่พบมากที่สุด และคำที่ถูกประกอบขึ้นประกอบด้วยส่วนหลักและส่วนขยาย

ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านความหมายของคำเรียกคนอีสานในเพลงไทยลูกทุ่ง จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของคนอีสานซึ่งสะท้อนผ่านคำเรียกคนอีสาน ทั้งในเรื่องทัศนคติ ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของคนอีสานได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับที่ Charoensuk (1989 : 94-96) กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของเพลงลูกทุ่งว่ามีลักษณะเด่นในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านจังหวะทำนองดนตรีที่เน้นความสนุกสนานเครื่องเป็นสำคัญ มีการใช้ภาษาที่ง่าย ๆ สั้น ๆ ชั่ว ๆ เนื้อเรื่องเป็นเรื่องของชาวบ้าน นิยมธรรมชาติ และสอดคล้องกับนิยามความหมายของเพลงลูกทุ่งในสารานุกรมสำหรับเยาวชน (Foundation of the Thai Encyclopedia Project for Youth, 1999) ได้กล่าวถึงลักษณะของ “เพลงลูกทุ่ง” ว่า มักสะท้อนให้เห็นถึงสภาพหรือวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชนบท และชนบทของไทย ยังคงเป็นสภาพสังคมที่มีวิถีชีวิตอยู่ตามท้องทุ่งนา อีกทั้งยังคงรักษาความภาคภูมิใจในท้องถิ่น รวมถึงการมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของผู้คนในการตั้งถิ่นฐานภูมิสำเนา

References

- Chaiyarek, T. (1991). **khongsang lae khwammai khong khamprasom nai phasa Thai thi sang chak kham riak suan khong rangkai manut** (in Thai) [Structure and meaning of Thai compound words made up of human body parts]. Bangkok: Prince of Songkla University.
- Chaisomhun, P. (2017). **Kan tangchue khrongkan mubanchatsan nai changwat Chiang Mai**(in Thai) [Naming of housing states in Chiang Mai]. *Journal of Language, Religion and Culture*, 6 (1), 35-58.
- Chansukakha, P. (2017). **Nong han tawan ron** [Recorded by Phaichit Aksonnarong]. On **Botphleng rak nirankan** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Chirananthanaphorn, S. & Singnong, A. (2005). **Khongsang thang phasa phum nam khong muban changwat utara dit** (in Thai) The language structure of toponymy of the village of Uttaradit province. *Journal of Humanities Naresuan University Sciences*, 2 (1), n.p.
- Dadong, K. (2014). **Phop rak thi hua lamphong** [Recorded by Siriporn Amphaiphong]. On **Siriporn hit donchai** [MP4]. Bangkok: Krungthai Music Online.
- Damronglert, C. (1990). **Wannakam phleng lukthung : khanopthamniam prapheni khaniyom lae kandamnœn chiwit khong chao chonnabot Thai thi prakot nai phleng lukthung Thai tangtae lang songkhram lok khrang thi song chonthueng patchuban** (in Thai) [Folksong literature: traditions , values and lifestyle of Thai rural people who appeared in Thai country music from post-World War II to the present day]. Bangkok: Thai Khadi Research Institute Thammasat University.
- Foundation of the Thai Encyclopedia Project for Youth. (2005). **Saranukrom thai samrap yaowachon lem yisipsam** (in Thai) [Thai Encyclopedia for youth, Vol. 33]. Retrieved from <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=33&chap=2&page=chap2.htm>

- Hemwichit, S. (2016). Sao Kalasin sinwang [Recorded by Hanni Si-isan]. On **Namta lon bon thinon** [MP4]. Bangkok: BPK Music.
- Khachatphan, P. (2016) .**Sao chaiyaphum** [Recorded by Prathip Khachatphan]. Bangkok: BPK Music.
- Khamsing, S. (2016). **Huang sao ya la** [Recorded by Somrak khamsing]. On **Kho rong duai khon** [MP4]. Bangkok: Music Train.
- Kradonchamnan, P. (2017). **Sara buri lieo khwa** [Recorded by Phongthep Kradonchamnan]. On **Phleng hak phua chiwit** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Naphalai, Y. (2016). **Sao lam nam phong sa-un** [Recorded by Daochai Phaichit]. On **Di thisut daochai phaichit** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Patship, M. (2017). **Chu muang nai phumiphak khan to khong yipun : khongsang kham lae khwammai** (in Thai) [Naming of city in Kanto of Japan: Structure and meaning]. **Humanities & Social Sciences**, 34 (2), 63-85.
- Phai rim bung, S. (2017). **Sao isan ro rak** [Recorded by Fon Thanasunthon]. On **Kaewta duangchai si** [MP4]. Bangkok: Sure Entertainment.
- Phanom, W. (2015). **Khon chai daen** [Recorded by Sayan Sanya]. On **Tonchabap phleng dang sip-et** [MP4]. Bangkok: Siangsiam Official.
- Phaksiri, S. (2009). **Boeng Nakhon Phanom** [Recorded by Orathai Dapkham]. On **Molam dork ya** [MP4]. Bangkok: Grammy Gold.
- Phetsuphan, P. (1991). **Sao chum phae** [Recorded by Waiphot Phetsuphan]. On **Waiphot phetsuphan sutyt lukthung siangthong** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Phoncharern, K. (1999). **Namta sao varin** [Recorded by Chintara Phunlap]. On **Luk thung sa-on** [MP4]. Bangkok: GMM Grammy.
- Ponglangsa-on. (2008). **Luk khao nieo** [Recorded by Ponglangsa-on]. On **Sinlapin luk khao Nieo** [MP4]. Bangkok: R-Siam.

- Prasitratthasin, A. (2012). **Bukkhon samkhan lae khwamkhit lak nai attha sat chattiphan : kan khaothung watthanatham doi phan phasa** (in Thai) [Important person and key ideas in ethnographic semantics: Access to culture through language]. Bangkok: ASP.
- Rattanakul, S. (2012) **Attha sat buangton** (in Thai) [Introduction to semantics]. Nakhonpathom : Mahidol University.
- Sangkaman, U. (1995). **Kansuksakham thichai nai phasakhotsana : kanprakop kham lae khwammai** (in Thai) [Study of words used in advertising language: Composition and meaning]. Bangkok: Thammasat University
- Sichok, L. (2001). **Krap thao ya mo** [Recorded by Prathip Khachatphan]. On **Sunari hit talot Kan** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Singnoy, A. (2008). **kham nam prasom : sat lae sin nai kansang kham thai** (in Thai). [Science and art in creating Thai words]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sommat, S. (2006). **Lukthung khon yak** [Recorded by Sonthi Sommat]. On **Okphansa thi Chiangkhan** [MP4]. Bangkok: BPK Music.
- Suwanmena, K. (2017). **Hak sao khon kaen** [Recorded by Sonchai Mekwichian]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Thongchan, K. (2016). **Sao Kalasin khol khu** [Recorded by Phimchai phet phlan chai]. On **Khu ek phleng Isan** [MP4]. Bangkok: Rose Media & Entertainment.
- Thungkhilek, S. (2008). **Sao kantrum** [Recorded by Phai Phongsathorn]. On **Yak bok wa ai ngao** [MP4]. Bangkok: Grammy Gold.
- Travel Music. (2015). **Nuaphleng thongthiao thua thai** (in Thai) [Lyrics of travel music around Thailand]. Retrieved from <http://thaisongtour.blogspot.com>
- Wongthong, D. (2013). **Sao mukdahan** [Recorded by Sumontri Wongkhasum]. Mukdahan: Tourism Authority of Mudahan.

การใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Using Vocabulary Games to Develop English Vocabulary Learning
of Students at Demonstration School Buriram Rajabhat University

ภานรินทร์ ไทยจันทร์¹ / ภัทรินทร์ บุญทวี² / วงจันทร์ พูลเพิ่ม³

Phanarin Thaichantararak¹ / Phatrinthorn Bunthawee² / Wongjan Poolpoem³

¹⁻³English Program, Faculty of Education Buriram Rajabhat University

Buri Ram 31000, Thailand

Corresponding authors. Email: phanarin.2522@gmail.com

Received: December 27, 2020

Revised: April 9, 2021

Accepted: April 11, 2021

Abstract

The objectives of this research were to investigate the use of vocabulary games to develop English vocabulary learning of primary school students and to study the students' opinions on learning English vocabulary via games. The sample group was thirty-five grade 5 students at Demonstration School of Buriram Rajabhat University. The study was carried out within a four-week time frame with 12 class periods of 60 minutes each. The instruments used in this study included 2 achievement tests, and a questionnaire about students' opinions on learning English vocabulary via games. The data were statistically analyzed by percentage, mean, standard deviation, and t-test. The findings indicated that students' scores on achievement test (post-test) were higher than the pre-test before learning at the .01 level of significance.

The average post-test score was 80.55 percent. The students' opinions towards English vocabulary games were rated at high level for all of the games in this research. The overall students' satisfaction was 4.16. When considered separately, the highest level was Pictionary, Deaf & Dumb Spelling and Bingo, respectively.

Keywords: English vocabulary games, ESL vocabulary learning, language games

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้เกมคำศัพท์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย จำนวน 35 คน ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวม 12 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แผนการสอนที่ใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอน แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้คำศัพท์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมคำศัพท์มีคะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80.55 และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการการเรียนรู้โดยใช้เกมคำศัพท์ในระดับมาก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.16 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เกมคำศัพท์ 3 อันดับแรกคือ เกม Pictionary เกม Deaf and Dumb Spelling และเกม Bingo ตามลำดับ

คำสำคัญ: เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษจากเกม เกมทางภาษา

บทนำ

พระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษาระดับ 2551 มุ่งหวังจะพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่ติดต่อสื่อสาร ทั้งแบบรับสารและส่งสาร อีกทั้งยังต้องให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบสารสนเทศได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นก็ยิ่งเน้นความรู้ความสามารถด้านวัฒนธรรมและทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่าน

และการเขียน (Department of Academic Affairs, 2008, pp.1-2) ตามระบบการศึกษาของไทย ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมแล้วคนที่เรียนจบปริญญาตรีในประเทศไทย จะใช้เวลาในการเรียนภาษาอังกฤษอย่างน้อย 14 ปี แต่ก็เชื่อว่าเด็กไทยทุกคนจะรู้สึกสนุกสนานในการเรียนภาษาอังกฤษ หรือรู้สึกว่าการเรียนภาษาอังกฤษเป็นเรื่องง่าย

ความสามารถในการเรียนภาษาอังกฤษ รับรู้ได้จากความคล่องแคล่วในการใช้ทักษะหลักทั้งสี่ด้านของผู้เรียน อันได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน ทักษะเหล่านี้จึงได้รับความสนใจเป็นอันดับต้น ๆ ของครูผู้สอน ความจริงแล้วการเรียนภาษาให้ได้ดีนั้น ผู้เรียนต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นทักษะย่อย มาประกอบ เช่น คำศัพท์ ไวยากรณ์ การสะกดคำ หรือการออกเสียง แต่ส่วนของการใช้ภาษาที่แท้จริง คือการรู้คำศัพท์ เห็นได้จากปัญหาพื้นฐานที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนภาษาอังกฤษ เช่นความรู้ด้านคำศัพท์ไม่เพียงพอ จำคำศัพท์ไม่ได้ นำคำศัพท์ที่รู้จักมาใช้ไม่เป็น ทำให้ผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาอังกฤษในโรงเรียน เพราะไม่ว่าจะใช้ทักษะใด เมื่อต้องฟัง พูด อ่านหรือเขียน การสื่อสารก็ต้องรู้จักคำศัพท์ที่จะใช้ก่อนทั้งสิ้น ดังนี้ ผู้เรียนจำเป็นจะต้องรู้จักคำศัพท์มากพอจึงจะสามารถพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้และนำภาษาอังกฤษไปได้เป็นอย่างดี อาจกล่าวได้ว่า “คำศัพท์” เป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาภาษาอย่างหนึ่ง

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศปัจจุบันเป็นแนวการสอนเพื่อการสื่อสาร ซึ่งมุ่งเน้นการ สร้างและพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้านในตัวผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ความรู้เรื่องคำศัพท์ มีความสัมพันธ์กับทักษะทั้ง 4 ด้าน และการที่จะเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้ได้ดีนั้น นักเรียนที่รู้คำศัพท์มาก จำศัพท์ได้แม่นยำ สามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ย่อมเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น (Rungrotnimitchai, 2005, Introduction) แต่กระนั้นการสอนศัพท์ภาษาอังกฤษในประเทศไทย ก็ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงเกิดปัญหาแก่นักเรียนไทยที่เรียนภาษาอังกฤษหลาย ๆ ด้าน เช่น เมื่อต้องอ่านภาษาอังกฤษ จะประสบปัญหาคือ อ่านแล้วไม่เข้าใจเรื่องราว เนื่องมาจากแปลความหมายของคำศัพท์ในสิ่งที่อ่านไม่ได้ หรือไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ในข้อความที่อ่านนั้นอย่างถ่องแท้

ความรู้เรื่องคำศัพท์จึงเป็นเรื่องสำคัญในการเรียนภาษา Namphet (1998, p.65) กล่าวว่า นักเรียนคนใดมีการพัฒนาการทางภาษาได้มาตั้งแต่เด็ก คือ รู้คำศัพท์มากพอกับวัยของตนสามารถนำศัพท์ไปใช้ได้ถูกต้อง นักเรียนคนนั้นจะเข้าใจความคิดของผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมจนสามารถสื่อความหมายหรือ แสดงความต้องการของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้

ด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Donsophon (1999, p.45) พบว่าเด็กไม่มีความแม่นยำ หรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์นั้น จะเรียนภาษาให้ได้ดียากทั้งการพูด การฟัง การอ่าน การเขียนได้ยาก โดยเฉพาะการอ่านและการเขียนซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นที่เด็กต้องมี พื้นฐาน จึงจะสามารถเรียนภาษาได้ดี

จากการที่ผู้วิจัยสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์ ได้สังเกตผู้เรียนในชั้นที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษ เมื่อครูจัดกิจกรรมทางด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการฟัง พูด อ่านเขียน นักเรียนมีความสามารถทำงานหรือทำกิจกรรมทางภาษา ได้น้อย ซึ่งปัญหานี้คล้ายกับ Sripamong (2001, p.2) ที่พบว่านักเรียนจำคำศัพท์ได้เพียง ระยะสั้น แม้จะมีการท่องศัพท์และทบทวนคำศัพท์อยู่เสมอ นอกจากนี้นักเรียนยังไม่สามารถ เข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งยังไม่สามารถนำคำศัพท์ที่เรียนมาใช้ในการเขียนได้ ถูกต้อง และเมื่อทำการวัดผลการสอบทั้ง 4 ทักษะพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ 61-65 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ จากการที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษที่ตนเองควรปรับปรุง ปรากฏว่าส่วนใหญ่ประสบปัญหา ด้านคำศัพท์และรู้จักคำศัพท์น้อยมาก จึงไม่สามารถนำมาใช้ในการเรียนและการสื่อสาร ได้เท่าที่ควร แต่เมื่อผู้วิจัยใช้เกมภาษาเข้ามาเสริมในบทเรียนในคาบใด พบว่านักเรียนจะ กระตือรือร้น ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และเรียนด้วยความสนุกสนานมากขึ้น ส่วน Khunakon (2001, p.17) เห็นว่า การเล่นเกมทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น เกิดความสนุกสนานและช่วยเสริมการเรียนรู้ในเรื่องคำศัพท์ได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียน ได้ฝึกตนเองอยู่เสมอ ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นการที่นักเรียนจดจำ ภาษาอังกฤษได้แม่นยำและมีความคงทนในการจำคำศัพท์ เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนเรียนภาษาอังกฤษได้ดี จากปัญหาที่ผู้วิจัยประสบและแนวทางการสอนคำ ศัพท์เพื่อพัฒนาทักษะด้านคำศัพท์ของผู้เรียน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าการใช้เกมคำ ศัพท์ในการฝึกทักษะด้านคำศัพท์ประกอบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพราะการสอนคำศัพท์โดยใช้เกมคำศัพท์จะทำให้นักเรียนสนุกสนาน เพลิดเพลิน อยากรู้ อยากเรียนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้คำศัพท์มากขึ้น จดจำคำศัพท์ได้ดีและสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในการพูด ฟัง อ่านและเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำศัพท์กับและเกมการสอนคำศัพท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 1999) ได้นิยามความหมายของคำศัพท์ไว้ว่า กลุ่ม เสียง เสียง เสียงพูด หรือลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อความคิด เป็นคำหรือคำยากที่ต้องแปล ส่วน Srikhramkhran (2010, p.123) ให้ความหมายว่า คำศัพท์นั้นมีความหมายเฉพาะ ความหมายของคำศัพท์ที่ได้หมายความเฉพาะความหมายของคำศัพท์ในตัวของมันเองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความเข้าใจความหมายของศัพท์นั้นเมื่ออยู่ในรูปประโยค หรือในกลุ่มคำด้วย คำศัพท์ในภาษาอังกฤษ สามารถแบ่งออกได้หลายวิธี อย่างเช่น Dale and others (1999, pp.37-38) ได้แบ่งคำศัพท์ออกเป็น 2 ประเภท คือ คำศัพท์ที่มีความหมายในตัวเอง (content words) และ คำการยะ (function words) ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ไม่มีความหมายในตัวเอง คำเหล่านี้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ จึงมีความหมายไม่แน่นอน ส่วน Richards (2021) แบ่งคำศัพท์ออกเป็น 2 ประเภทเช่นกัน โดยประเภทแรก เรียกว่าคำศัพท์ “ที่มีการเรียกใช้อยู่เป็นประจำ” (active or productive vocabulary) ส่วนคำศัพท์ประเภทที่สองนั้น โดยการใช้ชีวิตปกติจะไม่ค่อยได้ใช้งาน ถือเป็นคำศัพท์ “ที่สะสมไว้เพื่อรอใช้” (passive or receptive vocabulary) เมื่อเปรียบเทียบ “คลังคำ” ของเจ้าของภาษากับผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศแล้ว คนที่เป็นเจ้าของภาษาจะมีขนาดคลังคำใหญ่กว่าคนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษามาก แม้ว่าการใช้งานในชีวิตประจำวันจะมีคำศัพท์ที่ต้องเรียกใช้อยู่ไม่มาก แต่หากเมื่ออยู่ในสถานการณ์จำเป็นต้องใช้งาน ผู้ที่เป็นเจ้าของภาษาก็มีคำศัพท์ที่พร้อมใช้ได้ทันที ซึ่งในการสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน เจ้าของภาษาจะมีการเรียกใช้คำเพียงแค่ 1,500 คำเท่านั้น แต่ถ้าจะใช้งานในการอ่านเพื่อความบันเทิง (reading for pleasure) จำนวนคำศัพท์ที่ต้องรู้จักคือ 8,000 คำ (words) หรือ 5,000 สกุลคำ (word families) ส่วนซีเกล (Siegel, 2020) มีความเห็น

ว่า คำศัพท์มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางภาษาและทักษะในการสื่อสารของผู้เรียน เพราะหากผู้รู้คำศัพท์ไม่พอ การจะบอกกล่าวความรู้สึกรักคิดของตนเองไปสู่ผู้อื่น ย่อมเป็นเรื่องยากเย็น และการจะตีความสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รายล้อมตัวเองก็เป็นเรื่องยากลำบาก

วิธีการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

ในการสอนคำศัพท์นั้นมีการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอขั้นตอนการสอนคำศัพท์ไว้หลายแนวทางด้วยกันดังนี้ ตามทัศนะของ Ghadessy (1979, p.24) การสอนคำศัพท์มีความสำคัญยิ่งกว่าการสอนโครงสร้างทางไวยากรณ์ เพราะคำศัพท์เป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา หากผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ ก็สามารถจะนำคำศัพท์มาสร้างเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น เช่น วลี ประโยค ความเรียง แต่หากไม่เข้าใจคำศัพท์ ก็ไม่สามารถเข้าใจหน่วยทางภาษาที่ใหญ่กว่าได้เลย ดังนั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เป็นอันดับแรกเพราะคำศัพท์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการฟังพูด อ่านและเขียนภาษา ด้าน Nation (2013 in Higginbotham 2015) ได้เสนอแนวทางการสอนคำศัพท์ไว้ตอนหนึ่งในหนังสือชื่อ What Should Every EFL Teacher Know? ไว้ว่าควรวางแผนและดำเนินการสอน โดยให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสอนที่เน้นความหมายของสิ่งที่ได้ฟังหรืออ่าน (meaning focused input) 2) ให้ผู้เรียนได้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมาย (meaning-focused output) 3) การเรียนรู้ที่เน้นตัวภาษา (language focused learning) และ 4) การเพิ่มพูนความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา (fluency development) ในขณะที่ Donsophon (1999, p.18) ได้เสนอแนะลำดับขั้นในการสอนคำศัพท์ดังนี้ ว่าด้วยความยากง่ายของคำ ควรพิจารณาว่าคำนั้น ๆ เป็นคำศัพท์ยากหรือคำศัพท์ง่าย หรือเป็นคำศัพท์ที่มีปัญหาเพื่อจะหาวิธีการสอนและการฝึกให้เหมาะกับคำศัพท์นั้น ๆ เมื่อฝึกการออกเสียงคำศัพท์ใหม่ ควรเขียนคำศัพท์ใหม่ลงบนกระดาน อ่านให้นักเรียนฟังก่อนและให้นักเรียนออกเสียงตาม หากนักเรียนออกเสียงผิดก็แก้ไขให้ออกเสียงให้ถูกต้อง ทางด้านความหมายคำ ควรควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาไทยในการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำจากภาษาอังกฤษโดยตรง โดยใช้วิธีการหลากหลาย อย่างเช่น การใช้คำศัพท์ที่นักเรียนรู้หรือจากสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมาผูกประโยคเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความหมายของคำศัพท์ใหม่ การใช้ประโยคของคำศัพท์เก่าเมื่อมีความหมายเหมือนกันหรือตรงกันข้ามกับคำศัพท์ใหม่ หรืออาจจะสอนคำศัพท์ใหม่โดยการใช้คำจำกัดความหมายง่าย ๆ นอกจากนั้นครูก็สามารถใช้ภาพหรือของจริง

ใกล้เคียงมาประกอบกับการอธิบายความหมาย เช่น ของที่อยู่รอบห้อง เครื่องแต่งกายหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แม้แต่การใช้ภาพลายเส้นการ์ตูนก็สามารถช่วยแสดงความหมายของคำศัพท์ได้ชัดเจน โดยไม่ต้องใช้คำแปลมาประกอบได้เช่นกัน นอกจากนี้การใช้อวัจนภาษา โดยการแสดงท่าทางประกอบ ก็เป็นการแสดงความหมายของคำได้เช่นกัน อนึ่ง การใช้บริบท หรือการสอนให้เดาความหมายจากประโยคหรือข้อความแวดล้อมก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์ได้ดีอีกวิธีหนึ่ง ด้วยความสนใจที่จะศึกษาและใช้แนวทางในการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้แก่ักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อฝึกทักษะด้านคำศัพท์ให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวทางในการสอนคำศัพท์ของ Donsophon (1997) ในการพิจารณาคัดเลือกวิธีการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้กับักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาครั้งนี้

เกมและการสอนโดยใช้เกม

Dobson (1998, pp. 9-17) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า เกมคือกิจกรรมที่สนุกสนาน มีกฎเกณฑ์ กติกา กิจกรรมที่ทั้งเล่น มีทั้งเกมเฉื่อย (Passive games) หรือเกมที่เล่นไม่ต้องเคลื่อนไหว และเกมที่ใช้ความว่องไว (Active games) หรือเกมที่ต้องเคลื่อนไหว เกมเหล่านั้นขึ้นอยู่กับความไวความแข็งแรง การเล่นเกมมีทั้งเล่นคนเดียว สองคน หรือเล่นเป็นกลุ่ม บางเกมก็กระตุ้นการทำงานของร่างกายและสมอง บางเกมก็ฝึกทักษะบางส่วนของร่างกายและจิตใจ ส่วนใน The World Book Encyclopedia (1998, pp.49-51) เกมหมายถึงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามธรรมชาติ เกมหลายชนิดทำให้เด็กได้รับแสงแดดและอากาศบริสุทธิ์ เกมบางอย่างช่วยพัฒนาความคิดสำหรับผู้ใหญ่ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการผ่อนคลายความเครียดด้วยในการใช้เกมประกอบการสอนนั้น Khongphiromchuen (1997, p.21) เห็นว่าเป็นการเล่นที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยฝึกทักษะให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียน อาจมีการแข่งขันหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องมีการกำหนดกติกาการเล่นไว้และมีการประเมินผลความสำเร็จของผู้เล่นด้วย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเกมจากนักวิจัยต่าง ๆ Juruthiab (2004, p.18) ได้สรุปไว้ว่า เกมคือการละเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือการแข่งขันเพื่อการค้นหาความสำเร็จ เป็นกิจกรรมที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด มีกฎ กติกาไม่ยุ่งยาก มีความมุ่งหมายในการเล่น ผู้เล่นใช้เทคนิคในการเล่นและได้มี

โอกาสฝึกทักษะต่าง ๆ จากการเล่นเกมโดยไม่รู้ตัว

ประเภทและลักษณะของเกมประกอบการสอน

ลักษณะเกมที่ครูใช้ประกอบการสอนนั้น Silakhao (1997, p.160) ให้ข้อสังเกตว่าควรเป็นกิจกรรมที่เล่นง่าย ใช้เวลาสั้น ๆ และสามารถนำไปแทรกในบทเรียนได้ สามารถเล่นได้โดยไม่ต้องเสียเวลาเตรียมตัวล่วงหน้า มีความสนุกสนาน โดยที่ครูผู้สอนก็ยังควบคุมชั้นเรียนได้ จากงานวิจัยของ Torat (1997, p.148) ได้แบ่งเกมประกอบการสอนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เกมเคลื่อนไหว (Active games) และเกมเฉื่อย (Passive games) โดยเกมเคลื่อนไหวนั้นผู้เล่นต้องเคลื่อนไหวไปรอบ ๆ ห้องเรียนและบางครั้งก็ต้องส่งเสียงออกมาดัง ๆ ในขณะที่เกมเฉื่อยนั้น ผู้เล่นโดยไม่ต้องเคลื่อนที่ไปมา เป็นเกมที่เล่นแล้วไม่มีการส่งเสียงดัง แนวทางในการนำเกมมาประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนของบาร์จ โตรัตน์ ในการใช้เกมในการสอนทั้ง 3 ขั้นตอน คือขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้เกมทบทวนพื้นฐานความรู้เดิม เช่น ใช้รูปภาพจับคู่คำศัพท์หรือแบ่งกลุ่มสลับกันเติมอักษรที่หายไป ต่อมาในขั้นการสอน มีการนำรูปภาพหรือของจริงมาสนทนากัน มีการนำเสนอคำศัพท์และอธิบายความหมายของคำศัพท์ จากนั้นนำเสนอรูปประโยคเพื่อฝึกพูดและเขียน ขั้นสุดท้ายมีการสรุปโดยการทบทวน เช่น ครูนำภาพติดบนกระดานดำให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ตัวแทนออกไปเขียนคำศัพท์ให้ถูกต้องหรือเติมอักษรที่หายไปหรือเติมคำศัพท์ให้สัมพันธ์กับประโยค ในการฝึกหัดครูให้นักเรียนแต่งประโยคหรือเติมคำที่หายไปของประโยค โดยให้ใช้เกมเป็นกิจกรรมในการฝึก โดยดำเนินการตาม 3 ขั้นตอน ได้แก่ เตรียมตัวผู้เรียน โดยวิธีแบ่งกลุ่มแล้วจึงอธิบายจุดประสงค์ของการเล่นเกม วิธีการเล่น พร้อมกติกาการเล่นและการให้คะแนน หลังจากนั้น ดำเนินการสอน เช่น เมื่อสอนคำศัพท์ ครูจะสอนความหมายของคำศัพท์จากภาพ ครูชูภาพและออกเสียงคำศัพท์ให้นักเรียนดูภาพและออกเสียงตาม ถ้าสอนการสะกดคำศัพท์ก็เลือกใช้เกมตามสถานการณ์ในแต่ละบทเรียน

เกมภาษาอังกฤษมีหลายชนิด ครูควรเลือกเกมต่าง ๆ มาประกอบการเรียนการสอนตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน ซึ่งมีผู้แบ่งชนิดของเกมการสอนไว้ดังนี้ Sakritdikul (1998, p.315) ได้แบ่งเกมที่ใช้ในการสอนเป็น 7 ชนิด ได้แก่ 1) เกมเกี่ยวกับการฝึกนับตัวเลขและจำนวน (Number games) 2) เกมที่เกี่ยวกับการสะกดคำ (Spelling games) 3) เกมคำศัพท์อังกฤษและการออกเสียง (Vocabulary games) 4) เกมฝึกสร้างประโยคและการพูดที่ถูกต้อง (Structure practice games) 5) เกมฝึกการออกเสียงของ

คำต่าง ๆ (Pronunciation Games) 6) เกมเสียงสัมผัสของคำ (Rhyming Games และ 7) เกมผสมผสาน (Miscellaneous Games)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาเกมคำศัพท์ (Vocabulary Games) เพื่อใช้ประกอบการสอน โดยยึดแนวทางของ Sakritdikul (1998) เพื่อสร้างความน่าสนใจและส่งเสริมการจดจำคำศัพท์ให้แก่ นักเรียน ซึ่งมีเกมที่เข้าหลักเกณฑ์ในการนำมาใช้ 8 เกม ได้แก่ 1) เกมบิงโก (Bingo Game) 2) เกมกระซิบ (Whisper Game) 3) เกมแข่งขันสะกดคำที่ครูกำหนดให้ (Spelling Game) 4) เกมคนหูหนวกและคนใบ้สะกดคำ (Deaf and Dumb Spelling Game) 5) เกมสร้างคำศัพท์จากตัวอักษรที่กำหนดให้ (Build a New Word Game) 6) เกมอะไรหาย (What is missing? Game) 7) เกมจับคู่คำศัพท์กับภาพ (Matching Picture and Word Game) และ 8) เกมคำสั่ง (Command Game)

ความสำคัญของการใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอน

การสอนคำศัพท์โดยใช้เกมนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของวัยของผู้เรียนด้วย ซึ่ง Slattery and Willis (2001, p.4) ชี้ว่าผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 7-12 ปี นั้น รับรู้ (acquire) จากการได้ยินและประสบการณ์ที่พบเจอ และเรียนรู้ (learn) จากการได้ลงมือทำ ชอบการเล่น สามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อรู้สึกสนุกกับสิ่งที่ได้ทำและได้ใช้จินตนาการ ชอบเล่นสนุกกับเสียง มีช่วงความสนใจสั้น และต้องการความหลากหลายของกิจกรรม นอกจากนั้นผู้เรียนวัยนี้ ยังชอบและสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ซ้ำ ๆ จนเป็นกิจวัตรได้ ตอบสนองทางภาษาได้ดีโดยใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าจะยังไม่เข้าใจนามธรรมได้ดั่งนัก การทำกิจกรรมจึงต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายและได้ลงมือทำเองจึงจะช่วยกระตุ้นผู้เรียนวัยนี้ให้เกิดความสนใจได้ และสามารถเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เร็วกว่า แม้ว่าจะยังใช้ภาษาไม่ได้ และความสามารถในการใช้ภาษาอาจจะเกิดขึ้นก่อนที่เจ้าตัวจะรู้ตัวเสียอีก จะเห็นว่าผู้เรียนที่อยู่ในวัยประสมเหมาะอย่างยิ่งกับการใช้เกมในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งการสอนคำศัพท์ด้วย ซึ่ง Cruickshank (1999, pp.28-32) ระบุว่าเกมช่วยพัฒนาทักษะทางการเรียน ช่วยทบทวนวิชาที่เรียนไปแล้ว และเพิ่มพูนทักษะที่ดีแก่ผู้เล่นทีละน้อยด้วยตัวเอง อีกทั้งยัง ช่วยทำให้การสอนของครูให้น่าสนใจยิ่งขึ้น และช่วยแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนที่น่าเบื่อได้ Wulanjani (2016, p.6) เห็นว่าเกมช่วยให้เกิดการใช้ภาษาเพิ่มขึ้น จากการฝึกในบทเรียนแล้ว เกมเป็นตัวกระตุ้นให้อยากเรียนและสร้างความท้าทาย นำพาให้นักเรียนมี

ปฏิสัมพันธ์และสื่อสารกัน เกมเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนหลังจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจว่าภาษาที่เอามาใช้สอดคล้องอย่างไรกับบริบทของการสื่อสารในขณะที่เล่นเกมอยู่นั้น

ในงานวิจัยเรื่องการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของ Roekmuang (2009, p.62). ได้เสนอแนวทางการสอนศัพท์โดยใช้เกมไว้ว่า ผู้สอนควรบอกจุดมุ่งหมายของการเล่นเกมว่าเกมนั้นเป็นกิจกรรมการฝึกคำศัพท์ ในการแบ่งกลุ่มก่อนเล่นเกม ครูควรใช้วิธีการแบ่งกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ครูควรเลือกเกมที่มีประโยชน์มาใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกเกมที่จะเล่นด้วย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าในการใช้เกมประกอบการสอนให้มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องรู้จักเลือกเกมให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ความสามารถและทักษะในการเลือกเกม และการจะนำมาใช้นั้น ครูจะต้องรู้ว่าเกมนั้น ๆ เหมาะที่จะใช้ในขั้นไหนของการสอน ระหว่างขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอนและขั้นปฏิบัติ ทั้งนี้ ตัวครูผู้สอนต้องรู้จักเลือกใช้เกมที่สอดคล้องและเหมาะสมโดยพิจารณาจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งเมื่อถึงเวลาเล่นเกม ครูจะต้องเตรียมความพร้อม โดยแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าว่าเกมที่จะเล่นชื่ออะไร บอกกติกาการเล่น รวมทั้งวิธีการและการปฏิบัติตัวของผู้เล่น จนกว่าจะสิ้นสุดกิจกรรมการเล่นเกมนั้น ๆ

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องผลการใช้เกมคำศัพท์ในการฝึกทักษะด้านภาษาอังกฤษสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าหัวข้อต่อไปนี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1/2561 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จำนวน 3 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมดมีจำนวน 80 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1/2561โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ คือ 1 ห้องเรียน คือ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 มีนักเรียนจำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงขึ้นมา 1 ห้องเรียน คือ ห้อง 3 มีจำนวนนักเรียน 35 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าใช้เวลาทดลอง 4 สัปดาห์สัปดาห์ละ 3 คาบเรียน รวม 12 คาบ คาบเรียนละ 60 นาที

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ การใช้เกมคำศัพท์

ตัวแปรตาม คือ ผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1) แผนการสอนโดยใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอน จำนวน 8 แผน

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้คำศัพท์จำนวน 2 ชุด ชุดละ 20 ข้อ รวม 40 ข้อ

3) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับเกมคำศัพท์ของนักเรียน

4) บันทึกหลังการเรียนการสอน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พิจารณองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การจัดทำแผนการสอน โดยมีการใช้คำศัพท์ประกอบการสอน มีการศึกษาหลักสูตร ขอบข่ายของเนื้อหาวิชาและจุดหมายของวิชาภาษาอังกฤษ คู่มือ การสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการ เนื้อหาคำศัพท์ที่จะใช้สอน ข้อเสนอแนะจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแผนการสอนและเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษเพื่อนำมาสอนคำศัพท์ตลอดจนการสร้างเกมเพื่อนำมาใช้ในการฝึกคำศัพท์ซึ่งมีคำศัพท์ทั้งหมด 113 คำ โดยมีเนื้อหาและคำศัพท์ในบทเรียนที่จะใช้ในการทดลองจาก หนังสือ Project Play & Learn Student's Book 5 สร้างแผนการสอนโดยใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอนตามเนื้อหา มีเกม Bingo เกม Whisper เกม Spelling เกม Deaf and Dumb Spelling เกม Build a New Word เกม What is missing? เกม Matching Picture and Word เกม Command ซึ่งรายละเอียดและวิธีการ นำแผนการสอนบางแผนไปทดลองใช้ก่อนจะสอนกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่านักเรียนมีความสนใจและสนุกสนานในการเล่นเกมที่ให้จดจำคำศัพท์ได้ง่ายขึ้น

ในส่วนของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ นั้นใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ชุด เป็นแบบทดสอบ

ปรนัย 4 ตัวเลือก และแบบเติมคำ จำนวนแบบทดสอบ 40 ข้อ การใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้เกมคำศัพท์นั้น จัดทำในรูปแบบการแสดงความ คิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้เกมคำศัพท์เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scales) ตามเกณฑ์การของลิเคิร์ท (Likert) ลักษณะแบบสอบถามเกี่ยวกับความชอบ หรือ ไม่ชอบของนักเรียนที่มีต่อเกมที่เล่น โดยกำหนดความคิดเห็น 5 ระดับ คือ ชอบมากที่สุด ชอบมาก ชอบปานกลาง ชอบน้อย และชอบน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากการวิจัยการใช้เกมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในภาค เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การใช้เกมประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนสามารถเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น จากการทดลองใช้แผนการสอนโดยใช้เกมเพื่อ พัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนนหลัง เรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน โดยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 8.26 คิดเป็น ร้อยละ 41.28 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.17 ส่วนการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ฉบับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.11 คิดเป็นร้อยละ 80.55 มีความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.30 และผลวิเคราะห์จากคะแนนรวมของข้อสอบทั้ง 2 ชุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.37 ความ เบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 3.47 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนร้อยละ 80.55 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยทักษะ คำศัพท์ ภาษาอังกฤษสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดง ให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เมื่อมีการใช้กิจกรรมการเรียนการสอน โดยการใช้เกม และเห็นได้ชัดเจนว่าเกมในการสอนศัพท์ สามารถพัฒนาทักษะการ เขียนคำศัพท์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังจะเห็นได้จากการใช้แบบทดสอบทักษะคำศัพท์ ภาษาอังกฤษชุดที่ 1 และชุดที่ 2

ตารางที่ 1 ค่า สถิติพื้นฐานของคะแนนการทดสอบ ทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังจบการทดลอง

แบบทดสอบ	N	K	$\bar{x}$	S.D.
ฉบับที่ 1 (Pretest)	35	20	8.26	2.17
ฉบับที่ 2 (Posttest)	35	20	16.11	1.30

จากตารางที่ 1 แสดงว่า หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกมคำศัพท์ พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบ ด้วยแบบทดสอบฉบับที่ 1 เท่ากับ 8.26 คิดเป็นร้อยละ 41.28 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.17 ส่วนการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ฉบับที่ 2 มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 16.11 คิดเป็นร้อยละ 80.57 มีความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.30

ตารางที่ 2 คะแนนรวม การทดสอบทักษะคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

N	K	Mean	S.D.	คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ	t	p
35	20	-7.85	1.71	80.57	-27.066	.000

จากตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์จากคะแนนรวมของข้อสอบทั้ง 2 ชุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ -7.85 ความเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 1.71 คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.57 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยทักษะคำศัพท์ ภาษาอังกฤษสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เกมที่นักเรียนชอบมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ เกม Pictionary and เกม Deaf and Dumb Spelling และเกม Bingo นักเรียนให้ความคิดเห็นว่า เกมเหล่านี้ทำให้นักเรียนมีความสุข ตื่นเต้น มีส่วนร่วม ได้เรียนรู้คำศัพท์ วิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง

นอกจากนี้นักเรียนยังเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเกมคำศัพท์ที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามความคิดเห็นไว้ว่า นักเรียนมีความสุข สนุกสนานกับกิจกรรมทำให้บรรยากาศในห้องเรียนไม่น่าเบื่อ ได้ประโยชน์จากการเล่นเกม ได้รู้ความหมาย การสะกดคำ การออกเสียงและนำคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้เกม

ในการเรียนการสอนเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้เกิดการกระตุ้นในการเรียน ทำให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษและมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ นอกจากนี้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกถึงความสามารถของตน รวมทั้งได้เคลื่อนไหวร่างกายในขณะที่เล่นเกม เกิดความสนุกสนานและมีความสุขในการทำกิจกรรมในห้องเรียน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับเกมที่นำมาใช้ประกอบการสอน หลังการทดลอง

เกมที่ใช้ประกอบการสอน	ระดับความคิดเห็นของนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. Whisper Game	4.28	1.27	มาก
2. Spelling Game	4.12	1.03	มาก
3. Bingo Game	4.34	1.31	มาก
4. What is missing? Game	3.75	1.14	มาก
5. Command Game	4.08	0.98	มาก
6. Deaf and Dumb Spelling	4.34	0.96	มาก
7. Build a New Word Game	3.94	1.04	มาก
8. Pictionary Game	4.39	0.93	มาก
รวม	4.16	1.08	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงว่านักเรียนมีความชอบเกี่ยวกับเกมที่นำมาใช้ประกอบการสอนโดยรวมอยู่ในระดับชอบมากของทุกเกมที่ใช้ประกอบการสอน

เกมที่นักเรียนชอบมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ เกม Pictionary and Word เกม Deaf and Dumb Spelling และ เกม Bingo นักเรียนให้ความคิดเห็นว่า เกมเหล่านี้ทำให้เขารู้มีความสุข ตื่นเต้น มีส่วนร่วม ได้เรียนรู้คำศัพท์ วิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง

นอกจากนี้นักเรียนยังเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเกมคำศัพท์ที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามความคิดเห็นไว้ว่า นักเรียนมีความสุข สนุกสนานกับกิจกรรมทำให้บรรยากาศในห้องเรียนไม่น่าเบื่อ ได้ประโยชน์จากการเล่นเกม ได้รู้ความหมายการสะกดคำ การออกเสียงและนำคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้เกม

ในการเรียนการสอน เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษและอยากเรียนภาษาอังกฤษ

สรุปและอภิปรายผล

การใช้เกมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ดีและแม่นยำมากขึ้น สามารถการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง สามารถกำหนดตัวอักษรหรือสัญลักษณ์แทนเสียง สามารถถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นตัวหนังสือและผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ สามารถเขียนเรียงพยางค์ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกด เรียบเรียงเป็นคำได้ถูกต้อง โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ผลปรากฏว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จากร้อยละ 41.28 เป็นร้อยละ 80.55 ซึ่งมีผลคะแนนมากขึ้น จากเดิมร้อยละ 39.29 แสดงว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ที่ดีขึ้น เพราะการสอนโดยใช้เกมเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสามารถสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน และได้พัฒนาทักษะด้านการเขียนตามทฤษฎี Communicative Approach ที่ว่านักเรียนจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากที่สุด เช่น เกม Whisper Game, Spelling Game, Bingo, What is missing? หรือ Build a New Word เป็นต้น นอกจากนี้การใช้เกมเพื่อจัดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน สามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีแรงจูงใจมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้นของกาเย่ (Gagne's Nine Conditions of Learning) (Kurt, 2021) ที่ว่านักเรียนจะเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้นหากมีสื่อ กิจกรรม หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการแนะนำแนวทางในการเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเกมคำศัพท์ที่ใช้ประกอบการสอน ความคิดเห็นเกี่ยวกับเกมคำศัพท์ของนักเรียนอยู่ในระดับชอบมาก และเกมที่นักเรียนชื่นชอบในระดับชอบมาก

เป็นลำดับแรก ได้แก่ เกม Pictionary โดยเกมนี้ผู้เล่นต้องมีสมาธิในการเล่น สามารถจดจำในการพยายามจดจำคำศัพท์ให้ได้มากและมากที่สุด เพื่อที่จะตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง ต้องใช้ความจำในด้านการออกเสียงที่ต้องแข่งกับเวลา ซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้นักเรียนจำคำศัพท์ได้เร็วและมากยิ่งขึ้น เป็นเพราะนักเรียนรู้สึกทั้งสนุกและมีความท้าทาย ในขณะที่เล่นเกม และได้ฝึกออกเสียงคำศัพท์ที่ได้เรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน ผ่อนคลาย และมีอารมณ์ร่วมกับกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา เกมที่นักเรียนชอบมากในลำดับต่อไป เป็นเกมลักษณะเคลื่อนไหว (Active Games) เกมเหล่านี้มีส่วนช่วยให้นักเรียนจำคำศัพท์ได้มากขึ้น เพราะได้เปลี่ยนบรรยากาศจากการนั่งเรียนปกติมาเป็นขยับตัวบ้าง ได้ลุกยืน เดิน วิ่งไปมาสลับบ้าง และได้เคลื่อนไหวร่างกายหรือการทำท่าทางประกอบการพูด นอกจากนี้นักเรียนยังได้ใช้ความคิด แสดงความสามารถของตนเองในการเล่นเกมนี้นี้ด้วย ส่วนเกมที่นักเรียนชอบมากเป็นลำดับสุดท้าย คือ เกมที่ต้องใช้ความคิดและการจดจำที่ละเอียดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการสะกดคำและการคิดคำขึ้นมาใหม่ ทำให้นักเรียนต้องใช้ความคิดมากเป็นพิเศษ ดังนั้นนักเรียนที่อยู่ในระดับปานกลางและระดับอ่อน อาจจะไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำกิจกรรมประเภทนี้ และพบว่านักเรียนที่เรียนเก่งจะชอบทำกิจกรรมประเภทนี้มากกว่า เพราะว่าท้าทายความสามารถ ส่วนกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นการเล่นเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ เช่น เกมสร้างคำศัพท์จากตัวอักษรที่กำหนดให้ และเกมกระซิบ นักเรียนที่เรียนเก่งกว่าจะมีความคิดและการจดจำที่รวดเร็วกว่า รวมทั้งช่วยเหลือนักเรียนที่อ่อนกว่า เพราะนักเรียนที่อ่อนจะจดจำไม่ค่อยได้ จึงไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำกิจกรรมลักษณะนี้นัก ส่วนนักเรียนที่เรียนเก่งจะชอบทำกิจกรรมประเภทนี้มากกว่า ผลการศึกษานี้ค่อนข้างสอดคล้องกับผลการใช้เกมคำศัพท์ในการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาในบริบทอื่น เช่น Roekmuang (2009, p. 61) ซึ่งพบว่าเมื่อได้เล่นเกมคำศัพท์ นักเรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ กล้าแสดงออก มีความเพียรพยายาม ถือว่านักเรียนได้ฝึกทักษะทั้ง 4 ด้าน โดยการนำภาษาที่ได้เรียนรู้ในบทเรียนมาใช้ในการฟัง พูด อ่าน และเขียนในการทำกิจกรรมคำศัพท์

อาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้คำศัพท์โดยใช้เกมคำศัพท์ประกอบการสอน ช่วยทำให้นักเรียนมีความกระฉับกระเฉง ตื่นตัวอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนก็ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด นักเรียนได้ปลดปล่อยอารมณ์ผ่านการเล่น เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน และระหว่างผู้เรียนหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมที่มีความสนุกสนานเพลิดเพลินร่วม

กัน ถือเป็นการสร้างประโยชน์ให้ทั้งครูผู้สอนและตัวนักเรียน สำหรับประโยชน์ระยะยาว การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ จะทำให้นักเรียนสนใจในบทเรียนและเนื้อหาที่ครูนำเสนอ และตั้งใจซึมซับเอาข้อมูลอันหลากหลายที่สอดแทรกมาในแต่ละคาบเรียน มีโอกาสได้สะสมความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระดับคำศัพท์ หรือระดับประโยค เพราะสิ่งที่มากับภาษาคือวัฒนธรรมของผู้คนที่เป็นเจ้าของภาษานั้น

การเรียนภาษาอังกฤษ หรือภาษาใด ๆ ก็ตาม จุดมุ่งหมายไม่ต่างกัน นั่นก็คือการนำไปใช้ได้เป็นผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในห้องสอบ หรือการใช้เพื่อการสื่อสารในชีวิตจริง ปัจจุบันมีการใช้ภาษาอังกฤษอยู่มากมายทั่วโลก และจำนวนผู้ใช้ภาษา (language users) ก็มีจำนวนมากกว่าจำนวนเจ้าของภาษา (native speakers) ไปมากมายแล้ว ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าทางดิจิทัล (the age of digital disruption) การจะพัฒนาคุณภาพประชากรรุ่นต่อ ๆ ไปของประเทศ คงไม่ใช่แค่การรู้เท่าทันเทคโนโลยี อันก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วเท่านั้น ทุกที่ที่มีการสื่อสาร ก็ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยทักษะและความสามารถทางภาษาของคนที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น

References

- Cruickshank, D. R. (1997). **A first Book of Games and Simulation**. Belmont, California: Wadsworth.
- Dale, E. (1999). **Techniques of Teaching Vocabulary**. Rotherham: Field Educational Publication.
- Department of Academic Affairs. (2008). **Saraklummattrathan kanrianru klumsara kanrianru phasatangprathet nai laksut kansueksa khanphuenthan phutthasakkarat songphanharoihasibha** (in Thai) [Learning standards: Learning area of foreign languages in basic education curriculum A.D. 2008. Bangkok: Department of Academic Affairs.

- Dobson, J. (1998, May-June). "Try one of my games". **Forum**, 8 (3), 9-17.
- Donsophon, A. (1997). **Kanpriapthiap phonsamrit thangkanrian wicha phasa angkrit khong nakrian chan prathomsueksa pithi ha rawang kanson doi chai kem lae kanson tam khumuekhru** (in Thai) [Comparison of the English Academic Achievement for grade 5 students by Using Games with Traditional Teaching] (Master's thesis). Mahasarakham University, Mahasarakham.
- Ghadessy, M. (1998). Word lists and materials preparation: A new approach. **English Teachings Forum**, 17 (1), 24-27.
- Higginbotham, G.M. (2015). Research review [Review of the book **Learning Vocabulary in Another Language**, by P. Nation]. **Research**, 1-4.
- Homsuwan, S. (2001). **Kan phatthana rai kan wi di that baep prokraem wicha phasa angkrit rueang khamsap radap chan matthayomsueksa pithi hok** (in Thai) [The development of an English language and vocabulary video program for grade 12 students] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Juruthiab, N. (2004). **Kanchai kitchakam khai phasa angkrit phuea sang raengchungchai nai kanrian phasa angkrit khong nakrian chan matthayomsueksa pithi hok** (in Thai) [The Use of English Camp Activities as a Strategy for Student Motivation] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Khongphiromchuen, W. (1997). **Kansueksa fuek thaksa krabuankan thang witthayasat klum sang soem prasopkan chiwit khong nakrian chan prathomsueksa pithi nueng doi chai kem kap phaenkan fuek thaksa** (in Thai) [A study of Scientific Process Skills Training Group for Enhancing the Life Experience of elementary Grade 1] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.

- Khunakon, S. (2001). **Kan priapthiap phon samrit thang kanrian lae khwam khongthon nai kan rianru khong nakrian chan prathomsueksa pithi 1 thi rian khanittasat doi kanson baep len pon rian kap kanson pokkati** (in Thai) [The comparison of achievement and retention in learning persistence of elementary school Grade1] (Master's thesis). Burapha University, Chonburi
- Kurt, S. (2021, January 1). Gagne's Nine Events of Instruction. In **Educational Technology**. Retrieved from <https://educationaltechnology.net/gagnes-nine-events-of-instruction/>
- Namphet, N. (1998). **Kan priapthiap phon samrit nai kan rianru khamsap chak kan thi nakrian lueak khamsap duai ton eng kap khru lueak hai** (in Thai) [A comparison of the learning achievement of vocabulary from students choosing the words themselves and their teachers] (Master's thesis). Kasetsart University, Bangkok.
- Nation, I.S.P. (2001). **Learning Vocabulary in Another Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rawet, K. (2002). **khwaam samphan rawang khwaamru khwaamkhaochai waiyakon lae khamsap kap khwamsamat nai kan an phasa angkrit khong nakrian chan matthayomsueksa pithi sam** (in Thai) [The relationship between grade 9 student awareness of English structures and vocabulary, and reading ability] (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Richards, J.C. (2020). **Q&A: Vocabulary for Designing Textbooks**. Retrieved from <https://www.professorjackrichards.com/category/question/>.
- Rityothee, N. (1997). **Kem prakop kanson an chan prathomsueksa** (in Thai) [The game of teaching reading in elementary school]. Bangkok: Kurusapha Printing.

- Roekmuang, B. (2009). **Kan chai kem khamsap phasa angkrit phuea phatthana kanrianrukhsap phasa angkrit samrap nakrian chan prathomsuksa pithi si rongrian burarak** (in Thai) [Using vocabulary games to develop English vocabulary learning of grade 4 students at Burarak School] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Royal Institute . (2003). **Photchananukrom chabap ratchabandittayasathan** (in Thai) [Royal Institute Dictionary]. Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- Rungrotnimitchai, P. (2005). **Kansueksa khwam khongthon nai kan rianru khamsap phasa angkrit chak kanson doi chai kitchakam kem khamsap khong nakrian thi mi khwambokphrong thangkan daiyin radab chan prathomsuksa pithi hok** (in Thai) [A study of persistence in learning English vocabulary from teaching using word game activities for grade 6 students with hearing impairments] (Master's Thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Saritdikul, S. (1998). **Withi son phasa angkrit nai rongrian matthayomsueksa** (in Thai) [Methods of teaching English in secondary school]. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Siegel, L. (2020, 25 November). **How to Teach ESL Vocabulary**. Retrieved from <https://bridge.edu/tefl/blog/teach-esl-vocabulary/>.
- Simpson, A.J. (2019). **Using Games in the Language Classroom**. Retrieved from <https://sl.sabanciuniv.edu/sl-blogs/using-games-language-classroom>
- Slattery, M. & Willis, J. (2001). **English for Primary Teachers: A Handbook of Activities and Classroom Language**. Oxford, New York: Oxford University Press.

- Srikhramkhran R. (2010). **Laksut lae kan chat kan rian kan son** (in Thai) [Curriculum and Instructional Management]: Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Sripthrai, R. (1997). **Withi son phasa angkrit nai rongrian matthayomsueksa** (in Thai) [Methods of teaching English in secondary school]. Bangkok: Ramkhamheang University Press.
- Sripramong, S. (2001). **Kansueksa phon kan chai kem kham sap prakop kan son thi mi phon to khwam khongthon nai kan rianru kham sap phasa angkrit khong nakrian chan prathomsueksa pi thi 5 rongrian at sam chan rayong** (In Thai) [The study of the effect of using vocabulary games on the retention in learning vocabulary of grade 5 students] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Srirat, T. (2002). **Kanphatthana botrian khomphiotoe manti midia chut kem kham sap phasa angkrit samrap nakrian chan matthayomsueksa pithi ha rawang kanson doi chai kem lae kanson pokkati** (in Thai) [Development of multimedia computer coursework series 'English word game' for grade 11 student between teaching by using game and normal teaching]. (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Stevick, E. W. (1972). Language and Language Learning. In Raja T. N. (ed.) **Teaching and Learning English**. London: Longman.
- Suwansri, N. (1997). **Phleng lae kem prakop kanrian kanson phasa angkrit** (in Thai) [Songs and games for teaching English] (2nd ed.). Bangkok: Ton Aw Kraemmi.
- Torat, B. (1997). **Withi son phasa angkrit pen phasa tangprathet** (in Thai) [Methods of teaching English as a foreign language] Nakhon Pathom: Silpakorn University.

Wulanjani, A. N. (2016). The use of vocabulary-game in improving children's vocabulary in English language learning.

Transformatika, 12, 1. Retrieved from <https://media.neliti.com/media/publications/197194-EN-the-use-of-vocabulary-games-improving.pdf>

**การศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและ
วรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีสำเนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6***

The Study of Enquiry Method for Encouragement of Learning
Literature and Literary Works in the Course Book ‘Rhythm of
Literatures’ for Grade 1-6 Student

ปราชญากร หมื่นหาวงศ์¹ / โสภี อุ้นทะยา²
Pratchayakorn Mueanhawong¹ / Sopee Untaya²

¹*Teaching Thai Language and Literary Works Program,
Mahasarakham University, Maha Sarakham 44150, Thailand*
²*Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University
Maha Sarakham 44150, Thailand*

Corresponding author. Email: kong3429@gmail.com

Received: January 10, 2021

Revised: March 24, 2021

Accepted: April 8, 2021

Abstract

This study aimed to explore patterns of questioning in order to promote learning of literature and literary works in the textbooks entitled, ‘Rhythm of Literatures’ for grade 1-6 in accordance with the Basic Education Core Curriculum A.D. 2008. Data analysis was based on concept of questioning which included six levels of cognitive domains suggested by

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เป็นสื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

cognitive domains suggested by Benjamin S. Bloom. The findings revealed that the textbooks contain 303 questions which can be divided into 6 levels. The questions at knowledge level (28.38%) comprised 6 types of questions: questions for finding answers from knowledge and previous experience and questions for finding answers from literature and literary works studies. The questions at comprehension level (27.06%) consisted of 6 types of questions: questions for translation, questions for interpretation, questions for conclusion, questions for exemplification, questions for prediction, and questions for comparison. The questions at application level (13.53%) included 2 types: questions for concluding and explaining instructions and questions for suggesting practical solutions. The questions at analysis level (12.54) comprised 4 types: questions for identification, questions for reasons, questions for analyzing comparison and contrast and questions for analyzing specific characteristics or salient characteristics of characters. The questions at evaluation level (13.86) consisted of 2 types: assessing values of characters and assessing the beauty of language. The questions at synthesis level (4.62) included 2 types: questions for building upon prior knowledge and questions for creating new pieces of work.

Keywords: enquiry, learning literature and literary works, ‘Rhythm of Literatures’ course book

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย 6 ระดับ ของเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) ผลการศึกษาพบว่า คำถามในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีจำนวน 303 คำถาม แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ คำถามระดับการจำ (ร้อยละ 28.38) มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำถามให้หาคำตอบจากความรู้และประสบการณ์เดิม และ 2) คำถามให้หาคำตอบจากการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม คำถามระดับความเข้าใจ (ร้อยละ 27.06) มี 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำถามให้แปลความ 2) คำถามให้ตีความ 3) คำถามให้สรุปความ 4) คำถามให้ยกตัวอย่าง 5) คำถามให้คาดการณ์ และ 6) คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามระดับการประยุกต์ใช้ (ร้อยละ 13.53) มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำถามให้สรุปข้อคิดแล้วอธิบายวิธีปฏิบัติ และ 2) คำถามให้อธิบายแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม คำถามระดับการวิเคราะห์ (ร้อยละ 12.54) มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจำแนกข้อมูล 2) วิเคราะห์เหตุผล 3) วิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่าง และ 4) วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นของตัวละคร คำถามระดับการประเมินค่า (ร้อยละ 13.86) มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ประเมินค่าตัวละครในเรื่อง และ 2) ประเมินค่าด้านความงามทางภาษา และคำถามระดับการสร้างสรรค์ (ร้อยละ 4.62) มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สร้างสรรค์โดยต่อยอดจากความรู้เดิม และ 2) สร้างสรรค์ชิ้นงานใหม่

คำสำคัญ: คำถาม, การเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม, หนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า

บทนำ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (Ministry of Education, 2008, pp. 39-40) เป้าหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมยังมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับ Raksamanee (2013, pp. 48-49) กล่าวถึงคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรม สรุปได้ว่า วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นงานวรรณศิลป์ที่ช่วยกลมเกลียวผู้เรียนให้มีความประณีตละเอียดอ่อนทางจิตใจ มีความเสียสละทางปัญญา ทำให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์ เข้าใจโลก และสังคมได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านยิ่งขึ้น วรรณคดีและวรรณกรรม จึงถือเป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์ ความคิด และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง

หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผ่านการตรวจสอบและรับรองคุณภาพจากกระทรวงศึกษาธิการ ดังที่ Ministry of Education (2008, p. 27) ได้อธิบายคุณสมบัติว่า หนังสือเรียนมีความสอดคล้องกับหลักสูตร ตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้องและมีรูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจจึงได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาทั่วประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีข้อสังเกตว่า กิจกรรมตอบคำถามเป็นกิจกรรมที่กำหนดไว้ในบทเรียนเกือบทุกบทเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ฝึกวิเคราะห์คำถามและหาคำตอบจากการศึกษาเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง ดังที่ Susaorat (2013, p.325) กล่าวว่า การถาม (Questioning) เป็นยุทธศาสตร์การสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา (Royal Society, 2015, p.417) สรุปได้ว่า การถามเป็นทั้งวิธีการสอนของครูและเป็นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนดังปรากฏในหลักหัวใจนักปราชญ์ คือ ส ข จิ ปุ ลิ ซึ่ง ปุ หรือ ปุจฉา คือการตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางการค้นคว้าคำตอบ การถามจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากความสนใจในเรื่องที่บุคคลต้องการทราบคำตอบ

กิจกรรมการตอบคำถามในการเรียนวรรณคดีและวรรณกรรมมีประโยชน์ต่อผู้เรียนหลายประการ ดังที่ Pornkul (2011, p.176) อธิบายว่า คำถามช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ กระตุ้นให้เกิดจินตนาการ จูงใจให้ผู้เรียนค้นหาคำความรู้เพิ่มเติม สอดคล้องกับ Na Nagara (2018, p.1) เสนอทฤษฎีว่าคำถามช่วยในการทบทวนเนื้อหาที่ผู้เรียนได้เรียนไปแล้วและช่วยปรับความเข้าใจในเรื่องที่เรียนให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามสืบเสาะหาความรู้เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ กระบวนการหาคำตอบทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจสาระความรู้

เพิ่มขึ้น ได้ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น กล่าวได้ว่าการใช้คำถามในกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมมีส่วนสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า มีคำถามกี่ประเภทและวิธีการตั้งคำถามมีลักษณะอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) 6 ระดับ ของเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลสำหรับครูและผู้สนใจได้ศึกษาและประยุกต์ใช้คำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม หรือนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสร้างชุดคำถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนสามารถนำไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมต่อไป

แนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย

Pinyopanuwat (2012, p.22) อธิบายว่า พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) เป็นพฤติกรรมความสามารถทางสติปัญญาของบุคคล แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้-ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า นอกจากนี้ Nuangchalerm and Chaingam (2018, p.8) ยังได้กล่าวว่าพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยเป็นการแบ่งระดับความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียนโดยเรียงลำดับจากระดับต่ำไปสูง

ต่อมามีผู้ปรับแนวคิดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ดังที่ Wiboonyasarin (2018, pp. 104-106) อธิบายว่า ลอริน ดับเบิลยู แอนเดอร์สัน (Lorin W. Anderson) และ เดวิด อาร์ แครธวอลล์ (David R. Krathwonl) ร่วมกันปรับแนวคิดของบลูม โดยยังคงชั้นการเรียนรู้ไว้เป็น 6 ระดับ แต่เปลี่ยนชื่อชั้นจากเดิมใช้คำนามเป็นคำกริยา และสลับบางระดับของความสามารถทางสติปัญญา ได้แก่ ระดับจำ ระดับเข้าใจ ระดับประยุกต์ใช้ ระดับวิเคราะห์ ระดับประเมินค่า และระดับสร้างสรรค์ บทความวิจัยนี้นำแนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยที่ปรับนิยามคำศัพท์ใหม่มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. จำ (remember) คำถามระดับการจำ เป็นคำถามวัดความสามารถในการระลึกข้อมูลและความรู้ที่ได้จากประสบการณ์เดิมหรือข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการเรียนการสอน Nuangchalem and Chaingam (2018, p.10) อธิบายว่าลักษณะคำถามมุ่งถามถึงข้อมูลรายละเอียดของสิ่งที่เรียนรู้และให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่ามีความรู้ความจำในเรื่องนั้น ๆ อาทิ บอก เล่า ระบุนิยาม รายละเอียด ชื่อ เหตุการณ์สำคัญ ฯลฯ ตัวอย่างคำถามระดับการจำ เช่น พาหนะของอุตสาหกรรมคืออะไร นิราศ หมายถึงอะไร เป็นต้น

2. เข้าใจ (understand) คำถามระดับความเข้าใจ เป็นคำถามวัดความเข้าใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเข้าใจของตนในเรื่องนั้น ๆ Pinyopanuwat (2012, pp. 27-28) กล่าวว่า พฤติกรรมบ่งชี้ความเข้าใจของผู้เรียน อาทิ แปลความ ถอดความ ย่อความ สรุปความ ตีความ อธิบาย ยกตัวอย่าง ขยายความ เปรียบเทียบ คาดการณ์ คาดคะเน ฯลฯ ตัวอย่างคำถามระดับความเข้าใจ เช่น “ออตตาห์ ออตโน นาโถ” แปลเป็นภาษาไทยว่าอะไร บทร้อยกรองต่อไปนี้ให้ข้อคิดอะไร เป็นต้น

3. ประยุกต์ใช้ (apply) คำถามระดับการประยุกต์ใช้ เป็นคำถามวัดความสามารถในการปฏิบัติหรือดำเนินการตามขั้นตอนในสถานการณ์ที่กำหนดให้ Wiboonysarin (2018, p.107) อธิบายว่าการประยุกต์ใช้เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม สอดคล้องกับแนวคิดที่ Nuangchalem and Chaingam (2018, p.10) เสนอว่า คำถามระดับนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้อธิบายปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา มีพฤติกรรมบ่งชี้ อาทิ ประยุกต์ ปรับปรุง แก้ปัญหา เลือก จัดทำ ปฏิบัติ แสดง สาธิต ดำเนินการ แก้ปัญหา ฯลฯ ตัวอย่างคำถามระดับการประยุกต์ใช้ เช่น ผู้เรียนจะนำข้อคิดจากนิทานเรื่อง น้ำผึ้งหยดเดียวไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร เป็นต้น

4. วิเคราะห์ (analyze) คำถามระดับการวิเคราะห์ เป็นคำถามวัดความสามารถ ในการแยกองค์ประกอบของเรื่องออกเป็นส่วน ๆ และตรวจสอบว่าแต่ละส่วนนั้นสัมพันธ์กับอีกส่วน หรือโครงสร้างทั้งหมดหรือวัตถุประสงค์นั้นอย่างไร Wiboonysarin (2018, p.107) กล่าวว่า คำถามระดับการวิเคราะห์ผู้เรียนจะไม่สามารถหาคำตอบได้จากข้อมูลที่มีอยู่โดยตรง ต้องใช้ความคิดหาคำตอบจากการแยกแยะข้อมูลและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่แยกแยะนั้น นอกจากนี้ Pinyopanuwat (2012, pp. 27-28) อธิบาย

ว่าพฤติกรรมบ่งชี้คำถามระดับการวิเคราะห์ อาทิ จำแนก แยกแยะ คัดเลือก ทดลอง เปรียบเทียบ วิเคราะห์ หาเหตุผล หาความสัมพันธ์ ฯลฯ ตัวอย่างคำถามระดับการวิเคราะห์ เช่น นักเรียนเห็นด้วยกับการที่นายพรานยิงกาหรือไม่ เพราะเหตุใด เป็นต้น

5. ประเมินค่า (evaluate) คำถามระดับการประเมินค่า เป็นคำถามวัดความสามารถในการตรวจสอบ วิจาร์ณ ตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ โดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดขึ้น Pinyopanuwat (2012, p.27) อธิบายว่าการประเมินค่าเป็นการตัดสินคุณค่าจากความคิดเห็นโดยใช้เกณฑ์และมาตรฐานมาสนับสนุน ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกันการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ผู้เรียนต้องอธิบาย วิเคราะห์ นำเสนอ และสรุปร่วมกันบนพื้นฐานของเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดขึ้น ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คำถามระดับการประเมินค่า Nuangchalerm and Chaingam (2018, p. 11) เสนอว่าพฤติกรรมบ่งชี้ การประเมินค่า อาทิ วิพากษ์ วิจาร์ณ ตัดสิน ประเมินค่า จัดลำดับความสำคัญ ตัดสินใจ ฯลฯ ตัวอย่างคำถาม เช่น นิทานอีสปเรื่อง กากับเหยือกน้ำ กามีลักษณะที่ได้อย่างไร หนังสือหรือวิชาความรู้มีประโยชน์อย่างไร เป็นต้น

6. สร้างสรรค์ (create) คำถามระดับการสร้างสรรค เป็นคำถามวัดความสามารถในการออกแบบ วางแผนและผลิตผลงาน หรือสร้างสิ่งใหม่ ๆ โดยใช้ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาก่อน Wiboonyasarin (2018, p.108) กล่าวว่าคำถามระดับการสร้างสรรคเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้วยกระบวนการหาคำตอบที่แปลกใหม่และสามารถอธิบายได้อย่างมีหลักการ ผู้เรียนได้นำเสนอแนวคิดของตนเองตามสถานการณ์ที่เหมาะสม ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้การสร้างสรรค Nuangchalerm and Chaingam (2018, p.11) และ Pinyopanuwat (2012, p. 28) เสนอว่าพฤติกรรมบ่งชี้การสร้างสรรค อาทิ สร้าง ออกแบบ วางแผน ประดิษฐ์ ผลิต เขียน ฯลฯ ตัวอย่างคำถาม เช่น หากไม่เปรียบ “วิชาเหมือนสินค้า” นักเรียนจะเปรียบเทียบการเรียนวิชากับสิ่งใดได้อีกบ้าง เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิดการตั้งคำถามดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การใช้คำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจและความสามารถด้านการคิดของผู้เรียน เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้เรียน นอกจากนั้นการใช้คำถามยังช่วยทบทวนหรือสรุปบทเรียน เป็นวิธีวัดและประเมินความรู้ของผู้เรียน ตลอดจนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิจัยจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากหนังสือเรียน วรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 เล่ม ประกอบด้วยเนื้อหาบทเรียนวรรณคดีและวรรณกรรม จำนวน 41 บทเรียน โดยใช้แนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย 6 ระดับ ของเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) วิจัยดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลคำถามในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จัดพิมพ์โดยองค์การค่าของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) จำนวน 6 เล่ม

1.2 ศึกษาแนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย 6 ระดับ ของเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom)

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์และจัดประเภทคำถามในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 สรุปข้อมูลด้วยการแจกแจงค่าความถี่และร้อยละ

2.2 วิเคราะห์วิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามแนวคิดการตั้งคำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 นำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาประเภทคำถามส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียน วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาประเภทคำถามส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดี ลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

ระดับชั้น	ระดับคำถาม						รวม
	จำ	เข้าใจ	ประยุกต์ใช้	วิเคราะห์	ประเมิน	สร้างสรรค์	
ป. 1	6	1	1	-	2	-	10
ป. 2	15	12	4	2	5	1	39
ป. 3	22	22	8	6	7	1	66
ป. 4	20	16	9	13	8	2	68
ป. 5	12	21	8	7	14	5	67
ป. 6	11	10	11	10	6	5	53
รวม	86	82	41	38	42	14	303
ร้อยละ	28.38	27.06	13.53	12.54	13.86	4.62	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเภทคำถามส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปรากฏจำนวน 303 คำถาม แบ่งออกเป็น 6 ระดับเรียงลำดับ จากระดับคำถามปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ คำถามระดับการจำ คิดเป็นร้อยละ 28.38 (86 คำถาม) คำถามระดับความเข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 27.06 (82 คำถาม) คำถามระดับการประยุกต์ใช้ คิดเป็นร้อยละ 13.53 (41 คำถาม) คำถามระดับการประเมินค่า คิดเป็นร้อยละ 13.86 (42 คำถาม) คำถามระดับการวิเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 12.54 (38 คำถาม) และคำถามระดับการสร้างสรรค์ คิดเป็นร้อยละ 4.62 (14 คำถาม) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม ในหนังสือเรียน วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 คำถามระดับการจำ เป็นคำถามให้ผู้เรียนระลึกถึงข้อมูลความรู้จากประสบการณ์เดิม และข้อมูลความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม ผลการศึกษาคำถามระดับการจำที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 28.38) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 คำถามระดับการจำที่ให้ผู้เรียนตอบคำถามจากความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เป็นคำถามที่ไม่ได้วัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนโดยตรง แต่ถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวน ถึงประสบการณ์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีและวรรณกรรมที่กำลังศึกษา คำถามลักษณะนี้ เน้นกระตุ้นความตื่นตัวในการเรียน ผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระมากขึ้นโดยใช้ความคิดเห็น และประสบการณ์ของตนเอง ดังตัวอย่าง

นักเรียนเคยดูหรือฟังเพลงพื้นบ้านประเภทอื่นนอกจากสักวาหรือไม่

(Office of the Basic Education Commission, 2013, p. 38)

นักเรียนเคยฟังข่าว อ่านข่าว ได้ยินเรื่องราว หรือพบเห็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับนิทานเรื่องกระต่ายตื่นตูมบ้างหรือไม่

(OBEC, 2016B, p. 10)

นักเรียนเคยได้ยินเรื่องราวของ “เงาะป่าหรือซาไก” มาก่อนหรือไม่ ถ้าเคยลองเล่าถึงเรื่องราวของพวกเขาตามที่รู้มา

(OBEC, 2020A, p. 109)

นักเรียนเคยอ่านวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ตอนใดบ้าง ถ้าเคยอ่านลองเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง

(OBEC, 2016A, p. 148)

2.1.2 คำถามระดับการจำที่ให้ผู้เรียนหาคำตอบจากการศึกษาเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม หรือหาคำตอบโดยการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะตอบคำถามเหล่านี้ได้เมื่อได้เรียนรู้เนื้อหาในหนังสือเรียนแล้ว จุดมุ่งหมายของคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการจดจำรายละเอียดของเนื้อเรื่อง เพราะการที่ผู้เรียนสามารถ

จดจำรายละเอียดในวรรณคดีและวรรณกรรมได้จะเป็นข้อมูลนำไปสู่ การวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นต่อวรรณคดีและวรรณกรรมในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นต่อไป ดังตัวอย่าง

ธงชาติไทยเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร

(OBEC, 2019, p. 22)

หลานในนิทานเรื่องยายกะต่าไปขอความช่วยเหลือจากใครบ้าง

(OBEC, 2013, p. 94)

“โอ้อั้ววิหารราย” หมายถึงอะไร เกิดขึ้นในสมัยใด และปัจจุบันมักจัดเรื่องนี้ในช่วงเวลาใด

(OBEC, 2016B, p. 35)

พาหนะของสุตสาครคืออะไร

(OBEC, 2020A, p. 13)

มะกะโทคือใคร

(OBEC, 2020B, p. 67)

ขุนช้างทำร้ายพลายงามเพราะเหตุใด และใครคือผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือพลายงาม

(OBEC, 2016A, p. 50)

จากตัวอย่างคำถามระดับการจำทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ คำถามให้หาคำตอบจากความรู้และประสบการณ์เดิม และคำถามให้หาคำตอบจากการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม ถือเป็นคำถามที่เน้นการคิดระดับพื้นฐาน ฝึกให้ผู้เรียนได้ระลึกและทบทวนถึงประสบการณ์เดิม รู้จักสังเกต และจดจำรายละเอียดประเด็นสำคัญในเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรม หากผู้เรียนสามารถจดจำรายละเอียดของเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ ข้อมูลที่อยู่ในความทรงจำนั้นย่อมนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ วิวิจารณ์และประเมินค่าวรรณคดีและวรรณกรรมได้อย่างดี

2.2 คำถามระดับความเข้าใจ เป็นคำถามให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหา และแนวคิดของวรรณคดีและวรรณกรรม ผู้เรียนต้องแสดงออกถึงความเข้าใจด้วยการ แปลความ ถอดความ ย่อความ สรุปความ ตีความ อธิบาย ยกตัวอย่าง เปรียบเทียบ คาดการณ์หรือคาดคะเน ฯลฯ ผลการศึกษาคำถามระดับความเข้าใจที่ปรากฏในหนังสือ เรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 27.06) แบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การแปลความ เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สำนวน หรือประโยคที่เข้าใจยากซึ่งมักปรากฏในเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรม ดังตัวอย่าง

“แม่ล้อลามหยาบหยาบไม่ปลาบปลืม” ข้อความนี้หมายถึงคนประเภทใด
(OBEC, 2013, p. 59)

“อตุตทาหิ อตุตโน นาโถ” แปลเป็นภาษาไทยว่าอะไร
(OBEC, 2020B, p. 81)

“ช่วยกันอ่าน วานมาฟัง” หมายถึงอะไร
(OBEC, 2016A, p. 32)

2.2.2 การตีความ เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายหรือสาร (Message) ที่แฝงอยู่ในวรรณคดีและวรรณกรรม โดยผู้เรียนตีความและอธิบายขยายความให้เข้าใจ ชัดเจน ดังตัวอย่าง

“ไม่เหมือนแม่น้พจมานที่หวานหอม” หมายถึงอะไร
(OBEC, 2013, p. 59)

“เธอปั่นน้ำเป็นตัว เหมือนเด็กเลี้ยงแกะในนิทาน” หมายถึงอะไร
(OBEC, 2016B, p. 78)

นักเรียนเข้าใจประโยคที่ว่า “ธรรมชาติเป็นมิตรกับเรา” อย่างไร
(OBEC, 2020A, p. 123)

“ร้องจนหมดไส้หมดพุง” หมายความว่าอย่างไร
(OBEC, 2020B, p. 116)

2.2.3 การสรุปความ เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจข้อคิดหรือแนวคิดสำคัญของเรื่องโดยผู้เรียนสามารถสรุปความคิดให้สั้น กระชับ และชัดเจน ดังตัวอย่าง
บทร้อยกรอง “ตั้งเอยตั้งไข่” ให้ข้อคิดอะไร

(OBEC, 2019, p. 32)

บทร้อยกรอง “รักษาป่า” ให้ข้อคิดอะไร

(OBEC, 2013, p. 104)

บทร้อยกรอง “เด็กน้อย” และ “วิชาหนาเจ้า” ให้ข้อคิดอะไร

(OBEC, 2016B, p. 57)

บทร้อยกรอง “พฤษภาทศมาส” ให้ข้อคิดอะไร

(OBEC, 2020A, p. 122)

บทร้อยกรอง “วิชาเหมือนสินค้า” ให้ข้อคิดอะไร

(OBEC, 2020B, p.47)

นักเรียนได้ข้อคิดจากสุภาษิตสอนหญิงในเรื่องใดบ้าง

(OBEC, 2016A, p.69)

2.2.4 การยกตัวอย่าง เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์สำคัญของเรื่องอย่างแจ่มชัด โดยยกตัวอย่างประกอบอย่างเป็นรูปธรรม ดังตัวอย่าง

มีเหตุการณ์อะไรบ้างที่แสดงว่าสุตสาครมีความกล้าหาญ

(OBEC, 2020A, p.12)

มะกะโทประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะคำทำนายหรือด้วยความเพียร จงให้เหตุผลและยกตัวอย่างประกอบ

(OBEC, 2020B, p. 68)

มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น พ่อจึงบอกสาหร่ายว่า
“ความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติธรรมดา”

(OBEC, 2016A, p. 50)

2.2.5 การคาดการณ์หรือคาดคะเน เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องโดยคาดคะเนเหตุการณ์ ที่จะเกิดขึ้นต่อไปอย่างมีเหตุผลและมีความเป็นไปได้ ดังตัวอย่าง

ถ้าหากป่าไม้หมดจากเมืองไทย ลองคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น

(OBEC, 2013, p. 67)

2.2.6 การเปรียบเทียบ เป็นคำถามให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น โดยสามารถเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือน คล้ายคลึง และความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ เช่น การเปรียบเทียบตัวละครในวรรณคดีและวรรณกรรม ดังตัวอย่าง

เรื่องกระต่ายตื่นตูมกับเรื่องกระต่ายแห่เสีย ทั้งสองเรื่องมีอะไรที่เหมือนกัน

(OBEC, 2016B, p. 13)

นักเรียนได้รู้จักสุตสาครมาแล้ว ลองคิดเปรียบเทียบว่าสุตสาครเหมือนหรือต่างกับเด็ก ๆ ทั่วไปอย่างไรบ้าง

(OBEC, 2020A, p. 26)

ลองค้นคว้าเปรียบเทียบว่า สัตว์น้ำชนิดใดมีลักษณะใกล้เคียงนางเงือกในเรื่องพระอภัยมณี

(OBEC, 2020A, p. 26)

จากตัวอย่างคำถามระดับความเข้าใจ ทั้ง 6 ลักษณะ ได้แก่ คำถามให้แปลความ คำถามให้ตีความ คำถามให้สรุปความ คำถามให้ยกตัวอย่าง คำถามให้คาดการณ์ และคำถามให้เปรียบเทียบ เป็นคำถามที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจวรรณคดีและวรรณกรรมที่ศึกษาอย่างรอบด้านและลึกซึ้งทั้งด้านเนื้อหา แนวคิด และความหมายโดยนัยที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการสรุปประเด็นสำคัญให้ชัดเจน ยกตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญ คาดคะเนหรือคาดการณ์อย่างมีเหตุผล ตลอดจนสามารถคิดเปรียบเทียบ และเชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรมได้

2.3 คำถามระดับการประยุกต์ใช้ มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีและวรรณกรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยผู้เรียนสรุปข้อคิดจากเรื่อง ต่อจากนั้นจึงเสนอแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติในกรณีที่ผู้เรียนอาจประสบเหตุการณ์ในชีวิตจริงที่คล้ายกับตัวละครในเรื่อง ซึ่งเป็นคำถามที่ส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างดียิ่ง ผลการศึกษา คำถามระดับการประยุกต์ใช้ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 13.53) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.3.1 คำถามให้ผู้เรียนสรุปข้อคิดหรือแนวคิดจากเรื่อง แล้วอธิบายแนวทางหรือวิธีการที่ผู้เรียนจะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง ดังตัวอย่าง

นิทานเรื่องน้ำผึ้งหยดเดียวก่อเหตุ ให้ข้อคิดอะไร และจะนำไปใช้ในชีวิตจริงอย่างไร

(OBEC, 2020A, p. 40)

บทร้อยกรองวิชาเหมือนสินค้า ให้ข้อคิดในการเรียนแก่นักเรียนอย่างไร และนักเรียนคิดว่าจะปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้อย่างไร

(OBEC, 2020B, p. 47)

บทประพันธ์เรื่องเป็นมนุษย์หรือเป็นคน และเรื่องผู้ชนะให้ข้อคิดที่นักเรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และการแก้ปัญหาได้อย่างไรบ้าง

(OBEC, 2016A, p. 168)

2.3.2 คำถามให้ผู้เรียนอธิบายแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหา ในกรณีที่ผู้เรียนประสบปัญหาล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในเรื่องว่าจะมีวิธีการหรือแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างไร โดยเสนอวิธีการที่เป็นรูปธรรม ดังตัวอย่าง

ถ้าสมมุตินักเรียนเป็นเต่าจะทำแข่งกระต่ายหรือไม่ เพราะอะไร

(OBEC, 2019, p. 74)

ถ้านักเรียนเป็นหลานในนิทานเรื่องยายกะตา นักเรียนจะทำอย่างไรไม่ให้ถ่วงหาย แต่ถ้าถ่วงหายไปแล้ว นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร

(OBEC, 2013, p. 94)

หากนักเรียนพบคนที่มีนิสัยเหมือนหมาป่าในนิทานเรื่องหมาป่ากับลูกแกะ จะทำอย่างไร

(OBEC, 2016B, p. 77)

นักเรียนเคยประสบเหตุการณ์ปัญหาเหมือนชาลิ๊กมะปรางบ้างหรือไม่ และนักเรียนมีวิธีการแก้ปัญหานี้อย่างไร

(OBEC, 2020B, p. 73)

หากนักเรียนเป็นพลายงามเดินทางไปหาย่าที่เมืองกาญจนบุรี แล้วไม่พบย่า นักเรียนจะแก้ปัญหานี้อย่างไร

(OBEC, 2016A, p. 77)

จากตัวอย่างคำถามระดับการประยุกต์ใช้ทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ คำถามให้สรุป ข้อคิดแล้วอธิบายวิธีปฏิบัติ และคำถามให้อธิบายแนวทางการแก้ปัญหาย่างเป็นรูปธรรม ถือเป็นคำถามที่เน้นการคิดเชิงประยุกต์โดยใช้ข้อคิดและแนวคิดจากการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมเป็นหลักในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ลักษณะคำถามจะนำประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคที่ตัวละครในเรื่องกำลังประสบมาให้ผู้เรียน ได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและเสนอแนวทางแก้ปัญหามาตามความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน การใช้คำถามระดับการประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมจะช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนฝึกคิดแก้ปัญหาในเบื้องต้นเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงต่อไป

2.4 คำถามระดับการวิเคราะห์ มุ่งให้ผู้เรียนหาคำตอบโดยการแยกแยะข้อมูล และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูลในเรื่อง ผลการศึกษาคำถามระดับการวิเคราะห์ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนานา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 12.54) แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

2.4.1 การวิเคราะห์จำแนกข้อมูล ให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อเรื่อง จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ เช่น จัดกลุ่มเนื้อหา จัดกลุ่มลักษณะของคำหรือกลุ่มคำ ดังตัวอย่าง

นักเรียนแยกแยะดูว่าโคลงโลกนิติทั้งหมดที่นำมาให้อ่านนี้มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องใดบ้าง แล้วจัดเป็นหมวดหมู่

(OBEC, 2020B, p. 85)

ในบทเรียนเรื่องด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคีมีการใช้คำและกลุ่มคำใด
ที่เป็นการปลุกจิตสำนึกที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติและความสามัคคีของคนในชาติ

(OBEC, 2020B, p. 108)

ในสุภาษิตสอนหญิงมีคำสอนในเรื่องใดที่ยังเหมาะสมและเป็นประโยชน์
ในการดำเนินชีวิต มีคำสอนใดบ้างที่ล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

(OBEC, 2016A, p. 100)

2.4.2 การวิเคราะห์เหตุผล ให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อเรื่อง จากนั้นพิจารณาสาเหตุที่
ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น และผลกระทบที่ตามมาจากสาเหตุนั้น ๆ ดังตัวอย่าง

เพราะเหตุใดราชสีห์จึงยอมปล่อยหนู และทำไมหนูจึงมาช่วยราชสีห์

(OBEC, 2013, p. 22)

เพราะเหตุใดลูกธนูของพระนารายณ์ธิเบศร์จึงกลายเป็นดอกไม้ และลูกธนู
ของพระไชยเชษฐาจึงกลายเป็นอาหารคาวหวาน

(OBEC, 2016B, p. 134)

เพราะเหตุใดพระอภัยมณีจึงต้องเดินทางจากนางเงือกไป ทั้ง ๆ ที่นาง
กำลังตั้งครรภ์

(OBEC, 2020A, p. 26)

อธิบายความหมายของข้อความที่ว่า “ถ้าเล่นเกมคอมพิวเตอร์น้อยลง เธอ
ก็จะมีเวลามากขึ้น” แล้วแสดงความคิดเห็น พร้อมบอกเหตุผลประกอบว่าเห็นด้วยหรือไม่
เห็นด้วย เพราะอะไร

(OBEC, 2020B, p. 11)

นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับคำสอนที่ว่า “อย่าชิงสุกก่อนห่าม” และหาก
คนในสังคมนำมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติจะเป็นเรื่องที่ล้าสมัยหรือไม่ในสังคมปัจจุบัน

(OBEC, 2016A, p. 100)

2.4.3 การวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างกัน ให้ผู้เรียนศึกษา
เนื้อเรื่อง ต่อจากนั้นวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ และระบุสิ่งที่แตกต่างกัน
เช่น พฤติกรรม อุปนิสัยของตัวละคร การหาความสอดคล้องของถ้อยคำเชิงเปรียบเทียบ

ที่กวีใช้ในเรื่อง ฯลฯ ดังตัวอย่าง

เพราะเหตุใดจึงเปรียบเทียบความงามของใบหน้าผู้หญิงเหมือนกับความ
งามของดวงจันทร์

(OBEC, 2020A, p. 136)

ทำไมจึงเปรียบเทียบร่างกายคนเรากับเรือลำเภา นักเรียนมีความคิดเห็น
อย่างไร กับการเปรียบเทียบเช่นนี้

(OBEC, 2020B, p. 47)

บุคลิกลักษณะและบทบาทของหนุมานกับไมราพ มีลักษณะร่วมและ
ข้อแตกต่างในเรื่องใดบ้าง

(OBEC, 2016A, p. 148)

2.4.4 การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นของตัวละครว่ามี
พฤติกรรม บุคลิกและอุปนิสัยที่เป็นจุดเด่นในเรื่องอย่างไร ดังตัวอย่าง

ข้อความใดที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าชายน้อยพูดจาหลักแหลมเป็นคนเก่งและ
มีจิตใจเมตตา

(OBEC, 2016B, p. 124)

นักเล่านิทานเริ่มวิธีการในการเล่านิทาน เรื่องน้ำผึ้งหยดเดียวก่อเหตุ
อย่างไร จึงทำให้หน้าติดตามและชวนให้คนฟังพากันขบคิดเกี่ยวกับนิทานของเขา

(OBEC, 2020A, p. 66)

การกระทำของมะกะโทเรื่องใดบ้างที่แสดงว่ามะกะโทเป็นผู้มีปัญญาและ
ฉลาด

(OBEC, 2020B, p. 68)

นักสืบทองอินเป็นคนที่มีความลักษณะอย่างไรบ้าง อภิปรายและแสดงเหตุผล
ว่าทำไมมีคุณลักษณะเช่นนั้น

(OBEC, 2016A, p. 42)

จากตัวอย่างคำถามระดับการวิเคราะห์ ทั้ง 4 ลักษณะ ได้แก่ การจำแนกข้อมูล
การวิเคราะห์เหตุผล การวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่าง และการวิเคราะห์
ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นของตัวละคร ถือเป็นคำถามที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการ

คิดเชิงวิเคราะห์ผ่านเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรม ผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรมอย่างละเอียดและเข้าใจลึกซึ้ง เป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ ไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ อย่างมีวิจารณ์ญาณ ก่อนตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีหลักการและเหตุผล

2.5 คำถามระดับการประเมินค่า เป็นคำถามให้ผู้เรียนตรวจสอบ วิเคราะห์ ตัดสินคุณค่าวรรณคดี และวรรณกรรมจากความคิดเห็นของตนเองโดยใช้เกณฑ์และมาตรฐานที่เหมาะสมมาสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผลการศึกษาคำถามระดับการประเมินค่าที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีสำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 13.86) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.5.1 การประเมินค่าตัวละครในเรื่อง เป็นคำถามให้ผู้เรียนตรวจสอบ วิเคราะห์ ตัดสิน และประเมินคุณค่าตัวละครว่ามีลักษณะที่ดี หรือลักษณะที่ไม่ดีอย่างไร โดยใช้เกณฑ์หลักคุณธรรมจริยธรรม มาอธิบาย ดังตัวอย่าง

ในเรื่องไก่แจ้แซ่เสียง อะไรคือความดีของไก่แจ้ซึ่งควรถือเป็นแบบอย่าง

(OBEC, 2013, p. 52)

คนที่น่าเกรงขามหรือสัปดาห์มาเลี้ยงไว้ที่บ้านเป็นการกระทำที่เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

(OBEC, 2016B, p. 98)

การกระทำของตัวละครในเรื่องสังข์ทองที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมมีใครบ้าง และสิ่งที่กระทำมีอะไรบ้าง

(OBEC, 2020B, p. 12)

การกระทำของมัจฉานุต่อหนุมานและไม่ยราพเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

(OBEC, 2016A, p. 148)

2.5.2 การประเมินค่าด้านความงามทางภาษาหรือวรรณศิลป์ เป็นคำถามให้ผู้เรียนตรวจสอบ วิเคราะห์ ตัดสินและประเมินคุณค่าความงามทางภาษา วรรณศิลป์ หรือศิลปะการประพันธ์ โดยผู้เรียน อธิบายเหตุผลและยกตัวอย่างบทประพันธ์ที่มีความไพเราะงดงาม ดังตัวอย่าง

บทลัทธิหวานอื่นมีหมื่นแสน นักเรียนคิดว่าวรรณคดีไพเราะมากที่สุด
(OBEC, 2013, p. 38)

บทกลอนแสดงอารมณ์ความรู้สึกในเรื่องไชยเชษฐา ตอนพระนารายณ์
ธิเบศร์พบพระไชยเชษฐา ตอนใดไพเราะมากที่สุด เพราะเหตุใด
(OBEC, 2016B, p. 134)

เรื่องดวงจันทร์ของลำเจียกมีบทประพันธ์ตอนใดบ้างที่นักเรียนเห็นว่า
ไพเราะที่สุดแล้วลองแสดงความคิดเห็นว่าความไพเราะนั้นเกิดจากอะไร
(OBEC, 2020A, p. 136)

นักเรียนประทับใจการใช้คำในวรรณคดี เรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระ
สังข์ บทใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
(OBEC, 2020B, p. 16)

การที่ผู้ทรงพระราชนิพนธ์นิทานทองอินนำเอาเรื่องนางนาคพระโขนง
มาตั้งเป็นชื่อต่อและกล่าวถึงในเรื่องก่อให้เกิดผลต่อเรื่องนี้อย่างไรบ้าง
(OBEC, 2016A, p. 42)

จากตัวอย่างคำถามระดับการประเมินค่า ทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ การประเมินค่าตัว
ละครในเรื่อง และ การประเมินค่าด้านความงามทางภาษา เป็นคำถามฝึกให้ผู้เรียนตัดสินใจและประเมินโดยใช้ความคิด และความรู้สึกลงในการตัดสินใจตัดสินว่าดีหรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่
เหมาะสม โดยมีเกณฑ์หรือหลักการที่เหมาะสม มาสนับสนุนอย่างมีเหตุผล ไม่มีอคติหรือ
ความลำเอียง ทั้งนี้การประเมินค่าวรรณคดีและวรรณกรรมผู้เรียน ต้องสามารถยกตัวอย่าง
เนื้อหา ภาษา หรือตัวละครมาประกอบการตัดสินและประเมินค่าอย่างประจักษ์ชัดเจน

2.6 คำถามระดับการสร้างสรรค์ มุ่งให้ผู้เรียนสามารถออกแบบ วางแผนและ
สร้างชิ้นงานใหม่ ๆ โดยใช้ความรู้จากการเรียนวรรณคดีและวรรณกรรมมาต่อยอดและ
สร้างสรรค์ชิ้นงานชิ้นใหม่ ผลการศึกษาคำถามระดับการสร้างสรรค์ปรากฏในหนังสือเรียน
วรรณคดีลำนาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 (ร้อยละ 4.62) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.6.1 การสร้างสรรค์โดยการต่อยอดจากความรู้เดิม เป็นคำถามให้ผู้เรียน
ใช้ความรู้ความคิด จากการศึกษานี้เรื่องวรรณคดีและวรรณกรรมแล้วนำมาสร้างสรรค์

เป็นชิ้นงานใหม่ที่ต่อยอดหรือเพิ่มเติม จากข้อมูลนั้น ๆ อาทิ การตั้งชื่อเรื่อง และสร้างคำเชิงเปรียบเทียบชิ้นใหม่ ดังตัวอย่าง

อ่านนิทานอีสปเรื่องกากับเหยือกน้ำตอบคำถามว่ากากตัวนี้คืออะไร แล้วลองตั้งชื่อเรื่องใหม่ให้เหมาะสม

(OBEC, 2013, p. 9)

หากนักเรียนเป็นคนร่ายสลิค้า นักเรียนคิดว่าจะขายสลิค้าอะไร และจะร้องขายสลิค้าว่าอย่างไร

(OBEC, 2016B, p. 61)

ลองช่วยกันคิดหาคำที่นำมาเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงว่าเหมือนกับสิ่งใดได้อีก เพราะเหตุใด

(OBEC, 2020A, p. 136)

หากเราไม่เปรียบ “วิชาเหมือนลิค้า” เราจะเปรียบเทียบการเรียนรู้วิชา กับสิ่งใดได้อีกบ้าง ลองคิดและพูดเปรียบเทียบให้เพื่อน ๆ ฟัง

(OBEC, 2020B, p. 46)

2.6.2 การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ เป็นคำถามให้ผู้เรียนได้วางแผน ออกแบบนำเสนอความรู้ด้วยวิธีการใหม่ที่ต่างจากเดิมให้เป็นชิ้นงานที่แปลกใหม่ ดังตัวอย่าง

สมมุติว่านักเรียนเป็นชาลีและเพื่อน ๆ จะเขียนประกาศเชิญชวนเพื่อนในโรงเรียนให้สมัคร เป็นสมาชิกชมรมคนรักวรรณคดี นักเรียนจะเขียนข้อความในประกาศอย่างไรบ้าง

(OBEC, 2016A, p. 9)

ถ้านักเรียนจะต้องเขียนบรรยายความรู้สึกที่มีต่อเพื่อนรักในสมุดมิตรภาพจะเขียนเกี่ยวกับอะไรบ้าง

(OBEC, 2016A, p. 108)

จากตัวอย่างคำถามระดับการสร้างสรรค์ ทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างสรรค์ โดยต่อยอดจากความรู้เดิม และการสร้างสรรค์ชิ้นงานใหม่ เป็นคำถามฝึกทักษะการคิด

สร้างสรรค์โดยใช้เนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรมเป็นพื้นฐานในการคิด บางกิจกรรมเชื่อมโยงกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยให้ผู้เรียน ฝึกออกแบบและวางแผนจัดทำชิ้นงานทางภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนต่อยอดความรู้และความคิดจากการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม มาสร้างชิ้นงานขึ้นอย่างแปลกใหม่ให้เป็นผลงานที่นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างน่าสนใจ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิธีการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม ในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปรากฏคำถามจำนวน 303 คำถาม แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ คำถามระดับการจำ คำถามระดับความเข้าใจ คำถามระดับการประยุกต์ใช้ คำถามระดับการวิเคราะห์ คำถามระดับการประเมินค่า และคำถามระดับการสร้างสรรค์ คำถามระดับต่าง ๆ ล้วนมีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีความคิดรวบยอดในเนื้อเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรม ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการพัฒนาการคิดระดับพื้นฐานสู่การคิดระดับสูงตามจุดเน้นของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตจากการศึกษาว่า คำถามระดับการจำและคำถามระดับความเข้าใจปรากฏมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 28.38 และร้อยละ 27.06 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นจุดเน้นของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่ Ministry of Education (2008, pp. 39-40) อธิบายว่ามุ่งให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาเกิดความเข้าใจ สรุปข้อคิดและแสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น คำถามในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้าจึงเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจวรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งเป็นการคิดระดับพื้นฐาน ส่วนคำถามระดับการสร้างสรรค์ ปรากฏน้อยที่สุด เท่ากับร้อยละ 4.62 เนื่องจากทักษะการคิดสร้างสรรค์ได้นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระการเขียน ผู้เรียนได้ฝึกการคิด และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ ซึ่ง Ministry of Education (2008, p. 12) กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ทักษะการเขียนว่ามุ่งเน้นการเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำและรูปแบบต่าง ๆ การเขียนเรียงความ ย่อความ รายงานชนิดต่าง ๆ การเขียนตามจินตนาการ วิเคราะห์วิจารณ์ และการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า คำถามทุกระดับตามแนวคิดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยล้วนส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการคิดระดับต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัย

ที่ประยุกต์ใช้คำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทย อาทิ งานวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้คำถามตามแนวคิดของบลูม (Bloom) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของ Armat (2014) และงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการใช้คำถามตามแนวคิดของบลูม (Bloom) ของ Bupparamatanang (2017) สามารถสรุปได้ว่าการใช้คำถามตามพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และความสามารถด้านการคิดของผู้เรียน ตลอดจนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระวรรณคดีและวรรณกรรม ดังที่ Ministry of Education (2008, p.12) อธิบายว่ามุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจ และแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

อนึ่ง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการศึกษาในบทความวิจัยนี้คือ ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คำถามหรือสร้างคำถามเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน นอกจากนั้นสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหนังสือเรียนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับรูปแบบคำถามที่เน้นการคิดระดับพื้นฐาน และระดับสูงอย่างสมดุลกันมากยิ่งขึ้น

References

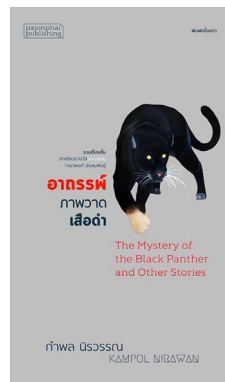
- Armat, W. (2014). **Kan phatthana kan cat kitcakam kan rianru kan an capcai khwam doi kan chai khamtham tam naeo khi khong blum klum sara kan rianru phasathai chan prathomsueksa pi thi 6** (in Thai) [Development of learning management by reading for main idea by questioning based on Bloom's idea of Thai learning area for the sixth grade student] (Master's thesis). Ratchabhat Mahasarkham University, Mahasarkham.
- Buppamatanang, S. (2017). **Kan phatthanakan an capcai khwam klum sara kan rianru phasathai khong nakrian chan matthayomsueksa pi thi 1 doi kan chai khamtham tam naeokhit khong blum** (in Thai) [Development of learning management by reading for main idea of Thai learning area for the seventh grade student by questioning based on Bloom's idea] (Master's thesis). Ratchabhat Mahasarkham University, Mahasarkham.
- Ministry of Education. (2008). **Laksut kaenklang kansueksa khanphuenthan phutthasakkarat 2551** (in Thai) [The Basic Education Core Curriculum A.D. 2008]. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Printing.
- Na Nagara, N. (2018). **Withikan wat lae pramoen kan khit tam saphap cing** (in Thai) [Authentic Testing and Assessment of Thinking] (2nd ed.). Bangkok: Sntisiri Printing.
- Nuangchalerm, N. & Chaingam, R. (2018). Kan tangkhamtham tam kan camnaek khwammungmai thang kansueksa (in Thai) [Questioning based on Classification for Educational Purpose]. **Journal of Educational Administration**, 9 (1), 7-12.
- Royal Society. (2015). **Photcananukrom sap sueksasat ruamsamai chabap rat ban dittaya sapha** (in Thai) [Dictionary of Contemporary

- Educational Term of the Royal Society]. Bangkok: Royal Society.
- Office of the Basic Education Commission. (2013). **Nangsuerian rai wicha phuenthana phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 2** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for Second Grade)] (10th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao.
- Office of the Basic Education Commission. (2016A). **Nangsuerian rai wicha phuenthana phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 6** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for Sixth Grade)] (12th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao.
- Office of the Basic Education Commission. (2016B). **Nangsuerian rai wicha phuenthana phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 3** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for Third Grade)] (10th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao.
- Office of the Basic Education Commission. (2019). **Nangsuerian rai wicha phuenthana phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 1** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for First Grade)] (13th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao.
- Office of the Basic Education Commission. (2020A). **Nangsuerian rai wicha phuenthana phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 4** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for Fourth Grade)]

- (15th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao. Office of the Basic Education Commission. (2020B). **Nangsuerian rai wicha phuenthan phasathai chut phasa phuea chiwit wannakhadi lamnam chan prathomsueksa pi thi 5** (in Thai) [Fundamental Thai Textbook: Language for Life Series (Ballad for Fifth Grade) (14th ed.). Bangkok: Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Education Personnel of Lat Prao.
- Pinyopanuwat, R. (2012). **Kan wat lae pramoenphon dan phutthi phisai ekkasan kan son chut wichakan phatthana khruangmue dan phutthi phisai** (in Thai) [Testing and Assessment of Thai Language: Teaching Material for Cognitive Development] (2nd ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University Press.
- Pornkul, C. (2011). **Kan son krabuankan khit: thruesadi lae kan nam pai chai** (in Thai) [Teaching Thinking Process: Theory and Practice]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Raksamane, K. (2013). **Kan wicai wannakhadi** (in Thai) [Literary Research] (2nd ed.). Bangkok. Silpakorn University.
- Susaorat, P. (2013). **Kan phatthanakan khit** (in Thai) [Thinking Development] (5th ed.). Bangkok: 9199 Technique Printing.
- Wiboonyasarin, W. (2018). **Withiwiththaya kan catkan rianru phasathai** (in Thai) [Methods in Learning Management of Thai Language]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ชื่อหนังสือ	อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำและเรื่องราวอื่น ๆ
ผู้แต่ง	กำพล นิรวรรณ
ปีที่พิมพ์	2562
จัดพิมพ์โดย	สำนักพิมพ์ผจญภัย
จำนวนหน้า	288 หน้า

อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำ และเรื่องราวอื่น ๆ : สนามรบแห่งอุดมการณ์

The Mystery of the Black Panther and Other Stories:
Ideological Battlefield

ลักษณาวดี เรืองรัมย์¹ / อุภาวณัน นามศิริ²

Laksanawadee Rueangram/ Uphawan Namhiran

¹Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

Buri Ram 31000, Thailand. Email: 610113115051@bru.ac.th

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

Buri Ram 31000, Thailand. Email: uphawan.nh@bru.ac.th

Received: April 18, 2021

Revised: April 24, 2021

Accepted: April 25, 2021

Abstract

This article aimed at reviewing a collection of short stories entitled "The Mystery of the Black Panther and Other Stories" of Kampol Nirawan in the theme of the short stories and the way to present the interesting content

in spite of the entire book in the prose form. From the criticism, it was found that Kampol used realism writing to show the reality of life and society and writing of the magical realism, which was the key concept to make stories interesting and realistic. However, the main idea of these short stories was a reflection of the complex realities that prevailed within society and encouraging readers to realize the value of living being whether it be nature, animal and human.

Keywords : Mystery, Black Panther, Short Stories, Kampol Nirawan

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิจารณ์หนังสือรวมเรื่องสั้น ชุด “อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำและเรื่องราวอื่น ๆ” ของ กำพล นิรวรรณ ในประเด็นแนวคิดสำคัญของเรื่องสั้นและแนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่มีความน่าสนใจแม้ว่าจะอยู่ในรูปแบบวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วตลอดทั้งเล่ม ซึ่งจากการวิจารณ์พบว่า กำพล ใช้การเขียนแนวสังคมนิยมเพื่อแสดงให้เห็นความจริงของชีวิตและสังคม และการเขียนแนวสังคมนิยมที่ศจรรย์ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องได้อย่างน่าสนใจและแนบเนียน ทั้งนี้แนวคิดหลักของรวมเรื่องสั้นเรื่องนี้ คือการสะท้อนความเป็นจริงอันซับซ้อนที่เกิดขึ้นภายในสังคม และกระตุ้นให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สัตว์ และมนุษย์ด้วยกันเอง

คำสำคัญ : อาถรรพ์, เสือดำ, เรื่องสั้น, กำพล นิรวรรณ

สนามรบแห่งอุดมการณ์ วลีนี้ผู้วิจารณ์มุ่งเน้นและให้ความสำคัญอันเกี่ยวเนื่องมาจากเนื้อเรื่องและแนวคิดของกำพล นิรวรรณ ที่ต้องการสื่อสารผ่านการสร้างผลงานจากกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่เต็มไปด้วย อารมณ์ ความรู้สึก ความทรงจำสู่อุดมการณ์อันกล้าแกร่งที่ต้องการปฏิบัติระบอบการปกครอง แต่กลับพ่ายแพ้ให้แก่อำนาจบาตรใหญ่ของนายทุนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเองว่าผู้บริหารประเทศ

เนื้อเรื่องและกลวิธีการนำเสนอเนื้อหา

“อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำและเรื่องราวอื่น ๆ” รวมเรื่องสั้นของ กำพล นิรวรรณ ผลงานรอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ประจำปีพุทธศักราช 2563 เรื่องสั้นแต่ละเรื่องมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าลึกลับ สนุกสนาน แปลกประหลาด และมหัศจรรย์ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัล รวมเรื่องสั้นนักเขียนรางวัลยอดเยี่ยม “กนกพงศ์ สงสมพันธุ์”

กำพล นิรวรรณ เริ่มงานอาชีพในฐานะนักแปลของกองบรรณาธิการสำนักพิมพ์ ปุณฺณ เมื่อ พ.ศ.2518 ขณะเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 กำพลเข้าป่าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เขตเทือกเขาบรรทัด กำพลกลับเข้าเมืองหลังป่าแตก หลังจากนั้นได้เดินทางค้นหาชีวิตไปทั่วทุกมุมโลก ไม่ว่าในฐานะนักข่าว นักแปล และนักผจญภัย จากประสบการณ์ชีวิต กำพลจึงสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบเรื่องสั้น และมีลีลาเฉพาะตัว

หากอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นและตรึงอยู่ในใจของใครสักคนแล้ว คงไม่อาจเปลี่ยนไปโดยง่าย เช่นเดียวกับ กำพล นิรวรรณ ผู้มีอุดมการณ์อันแรงกล้าต่อสู้เพื่อสิ่งที่คาดหวัง แต่อำนาจและกำลังที่ด้อยกว่า จึงต้องยอมรับความพ่ายแพ้อย่างเลี่ยงไม่ได้

ผู้อ่านบทวิจารณ์คงแปลกใจและสงสัยไม่น้อยว่าหากมีอุดมการณ์อันสูงสุดแล้ว เหตุใดจึงต้องพ่ายแพ้ และเหตุใดจึงต้องกล่าวถึงสนามรบแห่งอุดมการณ์ ทั้งที่เนื้อหาหมิ่นใช้การสู้รบแต่เพียงอย่างเดียว

ความน่าสนใจของรวมเรื่องสั้นเล่มนี้ คือการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกอันมาจากความทรงจำที่อาจจำหน้าของไว้ว่าเป็นอุดมการณ์ของผู้เขียนก็ไม่ผิดนัก กำพลนำเสนอเรื่องสั้นจากประสบการณ์การเป็นนักปฏิวัติฝ่ายซ้ายหรือคอมมิวนิสต์ ผสมกับตำนานเรื่องเล่าจากท้องถิ่นที่เขาคุ้นเคย ผสมผสานกับจินตนาการ (fantasy) จนกลายเป็นรวมเรื่องสั้นที่ฉายภาพชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งจำลองฉากและเหตุการณ์ที่เปิดโลกทัศน์ให้ผู้อ่านได้เห็นภาพอย่างแจ่มชัด

อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำและเรื่องราวอื่น ๆ นำเสนอเรื่องราวเป็น 3 ภาคใหญ่ ๆ โดยกล่าวถึง ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร ป่าไม้ พรรณพืชและสัตว์นานาชนิด ที่มีได้คงอยู่ด้วยความยั่งยืนเพราะการรุกรานของผู้มีอำนาจ หรือนายทุนผู้ที่อยู่สูงสุด

ของห่วงโซ่อาหาร ธรรมชาติของมนุษย์ที่นำมาสู่การตีแผ่ความจิตไร้สำนึก และสังคมทุนนิยม ที่มักจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้มีอำนาจ ใครที่ด้อยกำลังกว่าย่อมถูกกดขี่และเอาเปรียบอยู่เสมอ

เนื้อเรื่อง

อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ และเรื่องราวอื่น ๆ มีเรื่องสั้นทั้งหมด 12 เรื่อง แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอนใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาคแรกคนธรรมดาแห่งภูมปรทัต ประกอบด้วยเรื่องสั้น 5 เรื่อง ได้แก่ คนธรรมดาแห่งภูมปรทัต ถ้า วีรชน แนวร่วมของเรา และบนเส้นทางไปโรงพยาบาล ภาคสอง อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ ประกอบไปด้วยเรื่องสั้น 3 เรื่อง ได้แก่ บางโค้งโค้ง โรงสีไฟ และอาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ และท้ายสุด ภาคสาม ความลับแห่งหุบเขาเซียน็อก ประกอบไปด้วยเรื่องสั้น 4 เรื่อง ได้แก่ คุณกรเจ้าภูเขา ล่ามผู้ไร้จรรยาบรรณ สวนสวรรค์ และความลับแห่งหุบเขาเซียน็อก

ภาคแรก คนธรรมดาแห่งภูมปรทัต

ภาคแรกนี้ การนำเสนอเนื้อหาในแต่ละเรื่องมีรายละเอียดแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ยังคงเอกภาพของเรื่องและเอกลักษณ์ของ กำพล ได้อย่างสมบูรณ์ นั่นคือ ชีวิต มนุษย์ ศีลธรรม สามัญสำนึก สังคม โดยนำเสนอเนื้อหาไว้ดังนี้

คนธรรมดาแห่งภูมปรทัต คือเรื่องราวที่กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมในกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย ณ เขต พัทลุง ตรัง และสตูล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านระบบทุนนิยมที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในสังคม แต่เนื่องจากเขาไม่มีความสามารถในด้านการสู้รบ หน้าที่ที่ได้รับคือนักคนตรีประจำค่าย แต่ถึงอย่างนั้นเขาก็ไม่อาจทนอยู่กับความกดดันที่เกิดขึ้นในการทำสงครามได้ จึงผันตัวมาเป็นนายพรานการเดินทางในฐานะพรานป่าทำให้เขาได้พบกับความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ เห็นถึงความงดงาม ของน้ำตกวังมรกต และด้วยความมีจิตสำนึกรักในธรรมชาติ เขาจึงเห็นคุณค่า ความงดงาม ความสำคัญของธรรมชาติ และความมหัศจรรย์ที่ปรากฏให้เขาได้เห็นอีกประการคือการได้พบกับเหล่าคนธรรมดาผู้บรรเลงบทเพลงอันแปลกหูและยากที่จะเข้าใจความหมาย แต่เมื่อขบวนการปฏิวัติล่มสลายเขาก็ได้แต่รำลึกถึงความหลังและอุดมการณ์ของตน จนได้เข้าใจบทเพลงที่

เคยได้ฟัง ทั้งยังเห็นว่าธรรมชาติที่เคยมีกลับทรุดโทรมลงจากผลกระทบของสังคมที่มีใคร ยาวสาวได้สาวเอา

ถ้า เรื่องราวของ “ครูพัน” ครูในวิทยาลัยเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เขาได้รับจดหมาย จากนักศึกษาเชื้อเชิญไปเที่ยวถ้ำแห่งหนึ่งที่อยู่ลึกเข้าไปในป่าและยังไม่มีชื่อเรียก ระหว่าง การเดินทางมีการพูดคุยและสนทนากันถึงเรื่องถ้ำว่าใครเคยมาบ้าง กระทั่งเดินมายังปากถ้ำ นักศึกษาต่างเข้าไปในถ้ำด้วยความตื่นเต้นที่เห็นแสงกระทบกับน้ำกลายเป็นรุ้งกินน้ำภายในถ้ำ ขณะที่ทุกคนกำลังว่ายน้ำเข้าไปในถ้ำ ครูพันร้องท่ายขบวนพร้อมกับจ้องมองไปยังเรือนร่าง ของนักศึกษาสาวที่เสื้อผ้านั้นเห็นสัดส่วนโค้งเว้าจนเขาเกิดจินตนาการทางเพศ จากนั้นมี ฝนที่พรั่งพรูมาเป็นเหตุให้นักศึกษาลุยน้ำออกจากถ้ำ ทว่าครูพันกลับนิ่งและปล่อยให้ น้ำท่วมตนเอง จนเวลาผ่านไปนานกว่าสี่สิบปีไม่มีผู้ใดได้ข่าวหรือพบเห็นครูพันอีกเลยราวกับ ว่าครูพันกลายเป็นค้างคาวเผ่าถ้ำ หรือไม่ก็อาจกลายเป็นผีเสื้อยักษ์บินโผล่รุ้งกินน้ำปะปน อยู่กับฝูงผีเสื้อป่าในถ้ำแห่งนั้น

วีรชน การบอกเล่าเรื่องราวของ “ข้าพเจ้า” ชายผู้มีธาตุร้อนเป็นเหตุให้การนอน ของเขาต่างจากผู้อื่น เขาต้องอาศัยความเย็นในการนอนหลับพักผ่อนโดยใช้เครื่องนุ่งห่ม ความลำบากมาเยือนเมื่อเขาต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการปฏิวัติและจำเป็นต้องอาศัย อยู่ในป่า เขาไม่สามารถใส่เครื่องแบบและนอนพักร่วมกับผู้อื่นได้ จึงมาผูกเปลนอนที่ริมบึง ท้ายค่ายจึงเป็นเหตุให้เพื่อนร่วมค่ายไม่พอใจ จนกระทั่งคืนที่เขาจากไป การปลุกตัวอยู่ท้าย ค่ายทำให้เขาถูกโจมตีจากกองร้อยฝ่ายรัฐบาลที่ต้องการบุกเข้าไปในค่าย ส่วนเพื่อนคนอื่น ๆ ได้ยื่นเสียงปืนจากการตายของเขาจึงหนีเอาตัวรอดได้ทัน ท้ายที่สุดแล้วแม้ว่าการตายของเขา มิใช่ความตั้งใจแต่ก็ได้รับยกย่องว่าเป็นวีรชน

แนวร่วมของเรา เนื้อเรื่องเล่าเรื่องราวการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มปฏิวัติพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในพื้นที่ภาคใต้ กองกำลังปฏิวัติทำการดักซุ่มเพื่อโจมตีฝ่าย รัฐบาลเพื่อหวังยึดอาวุธและทำให้รู้สึกถึงความเจ็บปวดที่กลุ่มของพวกเขาเผชิญจากสงคราม การเมือง แต่เขาได้พบว่าตำแหน่งที่เหมาะสมแก่การซุ่มโจมตีที่ดีที่สุดคือบริเวณเนินสูงที่เป็นสุขา ประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง และผู้ที่สัญจรผ่านไปมาต่างใช้สุขาแห่ง นั้น แต่ภารกิจของกลุ่มปฏิวัติต้องยกเลิกไปเพราะความเลินเล่อของคนในกลุ่ม

บนเส้นทางไปโรงพยาบาล เป็นเรื่องราวการสนทนาของคนขับแท็กซี่และผู้โดยสาร รวบรวมว่าทั้งสองมีการสนทนากัน ฝ่ายหนึ่งถาม ฝ่ายหนึ่งตอบ พร้อมกับการยกเหตุผลมาอ้างเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตนเอง ตั้งแต่รับผู้โดยสารขึ้นรถไปจนถึงปลายทาง ไม่มีจังหวะให้ทั้งคู่ได้หยุดพัก โดยหัวข้อการสนทนาคือประเด็นของการถกกันระหว่างการเดินทางมีตั้งแต่ลักษณะทางร่างกาย กลุ่มชาติพันธุ์ ไปจนถึงความคิดเห็นทางการเมืองของทั้งสองคน ซึ่งคนขับแท็กซี่และผู้โดยสารก็มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกัน

ภาคสอง อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ

ภาคสองประกอบไปด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 3 เรื่อง ในส่วนนี้ กำพลยังคงสร้างวรรณกรรมให้คงความเป็นตัวตน สะท้อนสังคม สะท้อนชีวิตมนุษย์ผ่านเรื่องสั้น พร้อมกับนำเสนอเสียงเสียดสีที่สามารถกระทบอารมณ์ของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งเรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่องมีความน่าสนใจดังต่อไปนี้

บางโค้งโค้ง เป็นเรื่องที่เล่าถึงการล่าสัตว์ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีนายพรานผู้อ่านวยความสะดวกให้แก่นายอำเภอ นายพรานเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอเบ็ญตึ๋ง (ปัจจุบันคืออำเภอ ปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช) ทว่าทั้งอำเภอรู้ดีว่านายพรานผู้นี้ชำนาญทั้งการล่าสัตว์และการเดินป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าโค้งโค้ง ด้านนายอำเภอคนใหม่ผู้ชื่นชอบการล่าสัตว์ได้ติดต่อให้นายพรานพาเข้าไปล่าสัตว์พร้อมกับนายทหารและนายตำรวจ การเดินทางไปยังป่าโค้งโค้งที่มีความอุดมสมบูรณ์แต่ก็เต็มไปด้วยอาถรรพ์ คำเตือนของภรรยาของนายพรานทำให้เขาคิดได้ว่า เจ้าหน้าที่รัฐเหล่านั้นกดขี่ข่มเหงชาวบ้านและสัตว์มากเพียงใดจนก่อให้เกิดความเคียดแค้นในท้ายที่สุด

โรงสีไฟ เรื่องราวของ “ชาย” ผู้พิชิตบ้านผีสิงแลกกับเงินเดิมพันเพื่อใช้ประทังชีวิต เขาทำทุกอย่างเพื่อเงิน ไม่ว่าจะเป็นการเดินโพยหวยเถื่อนให้เจ้ามือ หาลำไยพิเศษ และรับจ้างนอนตามบ้านผีสิง เขาได้รับพนันจากไอ้คราผีพนันในหมู่บ้านให้ไปนอนที่โรงสีไฟร้างมากกว่าร้อยปี ในคืนที่เขานอนอยู่ ณ โรงสีไฟ เขาได้พบกับหญิงสาวปริศนาคนรักเก่าของเขาที่ข้ามภพมาตั้งแต่อดีตชาติ พร้อมเล่าเรื่องราวความรักระหว่างตัวหญิงสาวและชายในอดีตให้ฟังพร้อมกับการร่วมรักกันได้คืนหนึ่งในคืนนั้น เมื่อฟ้าสางหญิงสาวปริศนากลับหายไปไปในต้นไทรเหลือเพียงร่างเปลือยเปล่าของเขา แม้แต่เงินพนันที่ได้รับในตอนเช้าก็ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของเขาได้อีกต่อไป

อาถรรพณ์ภาพวาดเสือดำ เน้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการกลับมาแก้แค้นของเสือดำ ในภาพวาดจาก “เขา” ผู้วาดภาพเสือดำ เขาเริ่มฝึกวาดภาพเสือดำโดยได้รับคำแนะนำจากศิลปินชื่อดัง “จ่าง แซ่ตั้ง” ด้วยความหลงใหลในเสือดำและความตั้งใจในการสร้างผลงาน ทำให้เสือดำในภาพวาดของเขามีชีวิตมากขึ้น เขานำภาพวาดผืนนั้นไปวางขายใกล้ ๆ กับนิทรรศการ ‘แบกะดิน’ ของจ่าง แซ่ตั้ง และได้รับคำเชิญให้เข้าชมนิทรรศการ ‘วันสังหารสัตว์ป่าทุ่งใหญ่’ ที่กำลังจัดขึ้น ภายหลังการเข้าชมภาพเสือดำที่เคยวาดเริ่มมีชีวิตมากยิ่งขึ้น เขาวาดภาพเสือดำอีกเป็นจำนวนมากเพื่อแจกจ่ายให้คนทั่วไปและวาดเสือดำแววดาสีทองให้กับหญิงสาวที่เขาประทับใจ แต่ไม่นานนักภาพเสือดำเหล่านั้นกลับหายไปอย่างไร้ร่องรอยราวกับมีเวทมนตร์ และมีข่าวลือในครั้งศตวรรษต่อมาว่าเสือดำกลับมาปรากฏตัว แต่ที่ชัดเจนมากยิ่งกว่านั้นคือมีศพชายคนหนึ่งถูกฆาตกรรม โดยที่ข้างศพมีภาพวาดเสือดำขนาดใหญ่ นัยน์ตาสีทอง กำลังจ้องตากับตำรวจก่อนที่จะอันตรายหายเข้ากำแพงไป

ภาคสาม ความลับแห่งหุบเขาเซียน็อก

ภาคสามคือภาคสุดท้ายของรวมเรื่องสั้น ประกอบไปด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 4 เรื่อง ความน่าสนใจยังคงอยู่ที่การนำเสนอเนื้อหาด้วยความสามารถและรายละเอียดในเรื่องที่มีความแตกต่างกัน นั่นคือการเขียนที่มีเนื้อหาความจริงผสมไปกับความมหัศจรรย์เหนือจริง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนความจริงของสังคมในด้านต่าง ๆ ด้วยการสร้างวรรณกรรมที่มีเนื้อหานอกเหนือจากให้ความรู้ยังสามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่อง มีความน่าสนใจดังต่อไปนี้

คูการ์เจ้าภูเขา เรื่องราวของชายคนหนึ่ง “เขา” เป็นผู้เล่าเรื่องยามที่เดินเล่นริมทะเลทำให้นึกถึงวันที่ 20 พฤศจิกายน เขาได้ไปชมการเดินขบวนเฉลิมฉลองของประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาลสำเร็จ และยังเล่าย้อนไปถึงเหตุการณ์ ณ ร้านไก่ทอดร้านดังในเม็กซิโก จนบังเอิญได้พบกับนักเลงเจ้าถิ่น เอล คูการ์ (The Cougar) คนในพื้นที่เรียกคูการ์เจ้าภูเขา เพราะคูการ์นั้นเป็นคนบ้าอย่างมาก ในส่วนของร้านไก่ทอดนั้นมีรูปพระแม่มารีย์ห้อยอยู่กลางร้านที่ผู้คนเคารพบูชาแต่เบื้องหลังเต็มไปด้วยความโสมม มีโคเคนสำหรับผู้เสพยาอยู่หลังกรอบรูปนั้น ความโกลาหลเกิดขึ้นเมื่อวันหนึ่งตำรวจบุกเข้ามาจับคนเสพยาและคนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ส่วนคูการ์เจ้าภูเขาแสร้งว่าตนเป็นไกด์นำเที่ยวและเขาเป็นนักท่องเที่ยวทั้งสองจึงรอดพ้นจากการจับกุมในเหตุการณ์วันนั้น

ล่ำมผู้ไร้จรรยาบรรณ เรื่องราวของหนุ่มแรงงานไทยสามคนที่ขั้บรดแข่งกันขณะมีนเมา จนเป็นเหตุให้หนุ่มชาวชาวดิอาระเบียที่นอนอาบแสงจันทร์เสียชีวิต พวกเขาต้องขึ้นให้การต่อศาลด้วยตนเอง ซึ่งทั้งสามไม่มีความรู้เรื่องภาษาอาหรับ ทำให้ลุงเงิน แรงงานชาวไทยที่อยู่อีกเมืองต้องรับหน้าที่เป็นล่าม เขาเชี่ยวชาญหลายภาษา เป็นผลจากการที่เขาอ่านหนังสืออยู่ทุกคืน เพื่อคลายความเหงาที่ต้องจากบ้านมาทำงานถึงแดนไกล ลุงเงินยังมีรสนิยมที่ชอบดื่มไวน์และเด็กหนุ่มเป็นพิเศษ เมื่ออยู่ในศาล จำเลยให้นายสำราญ พุ่งกาหลงเป็นตัวแทนชี้แจงความผิด ซึ่งลุงเงินให้ความช่วยเหลือจำเลยเป็นอย่างดี ด้วยความเสน่หาในตัวเด็กหนุ่มและความเป็นคนไทยด้วยกัน เมื่อเริ่มชี้แจงเขาจะปรับข้อความใหม่ โดยใช้ข้อความที่กินใจเพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกเขารู้สึกผิดจริง ๆ ญาติฝ่ายโจทก์บางคนเห็นใจพร้อมให้อภัยจำเลยทั้งหมดและศาลได้ตัดสินให้ทั้งสามพ้นผิด

สวนสวรรค์ เรื่องราวของชายชาวลอนดอนที่เป็นโรคร้ายชนิดหนึ่งและเป็นเจ้าของโรงแรมที่ตั้งอยู่ละแวกเดียวกับป่าช้า โรงแรมเป็นอาคารทรงโรมันขนาดเทียบเท่าคฤหาสน์ตั้งตระหง่านอยู่หน้าทางเข้าคือสถานที่ที่เขาเคยไปเยี่ยมเยียนก่อนล้มป่วย เขาทนทุกข์ทรมานรอความตายตลอดหกเดือนตามที่หมอคาดการณ์ไว้ และหวังว่าหลังจากนั้นเขาจะหลุดพ้นจากความทุกข์ ทว่าครบหกเดือนกลับไม่เป็นอย่างที่เขาคาดคิด เขายังมีชีวิตและรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสิ่งลึกลับบางอย่างจากบรรดา “ผู้รักสันติ” ที่ทอดร่างสงบนิ่งในป่าช้า เขารู้สึกมีพลังสามารถเดินเล่นได้ จึงทำให้ได้พบกับสาวชุดแดงสุดผู้ลึกลับและได้รับรู้เรื่องราวในโลกลับใหม่ที่เต็มไปด้วยความสงบสุขในโลกหลังความตายที่เรียกว่า “ยูโทเปีย” แต่แล้วความสุขกลับถูกแทนที่ด้วยความอึดอัด พบกับความมืดมิดที่คละคลุ้งไปด้วยกลิ่นไม้ผุเน่าและกลิ่นกุหลาบชวนอาเจียน เขาตะเกียกตะกายสุดชีวิตเพื่อหลุดพ้นจากสถานที่แห่งนั้น และเรื่องราวก็จบลงเมื่อเขาตื่นจากฝัน พร้อมกับทิ้งให้ผู้อ่านสงสัยว่าแท้จริงแล้วตัวเขาอาศัยอยู่ในโลกความจริงหรือโลกความตาย

ความลับแห่งหุบเขาเซียน็อก เรื่องราวของ “ข้าพเจ้า” ชายหนุ่มผู้ชมชานออกจากป่าบนเทือกเขาบูรพรัตน์ จนได้รู้จักกับ ‘ฟาเรล’ ทั้งสองผูกมิตรกันอย่างรวดเร็วราวกับรู้จักกันมานาน อาจด้วยความชื่นชอบที่ชอบอะไรคล้าย ๆ กัน เช่นเสียงดนตรี หรือไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตด้วยการยึดมั่นในอุดมการณ์ของตน พร้อมกับการเดินทางเพื่อเปิดประสบการณ์ไปสู่โลกใบใหม่ให้ข้าพเจ้าได้สัมผัสกับความงดงามทางธรรมชาติอันน่าหลงใหลท่ามกลางกฎเกณฑ์ กรอบทางสังคมและจารีตประเพณี ณ ดินแดนลึกลับที่อยู่ในหุบเขา

ที่ได้สมญานามว่า “แผ่นดินมารดาธิปไตย”

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาภายในหนังสือชุด “อาถรรพ์ภาพวาดเสือดำ และเรื่องราวอื่น ๆ” มีความโดดเด่นและน่าสนใจ คือการสร้างเนื้อหาผ่านรูปแบบการเขียนแนวสังนิมมหัตถ์จรรยา การใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกด้วยน้ำเสียงเสียดสีสังคมและรัฐบาล ซึ่งอาจยกตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องบางตอนได้ดังนี้

การเขียนแนวสังนิมมหัตถ์จรรยา คือวรรณกรรมที่สร้างขึ้นมาโดยอาศัยหลักความเป็นจริง มีความเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน และยังสอดแทรกไปด้วยเนื้อหาที่เป็นความมหัตถ์จรรยา ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ หรือเป็นแนวการเขียนจากการผสมผสานระหว่าง ความจริง และ เหนือจริง เข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียน ซึ่งการเขียนในลักษณะนี้ปรากฏในเรื่องสั้นแทบตลอดทั้งเล่มดังนี้

1. คนธรรพ์แห่งภูบรรทัด ความมหัตถ์จรรยาที่ปรากฏในเรื่องนับเป็นการเขียนแนวสังนิมมหัตถ์จรรยา เพราะในโลกความเป็นจริง สถานที่ที่เต็มไปด้วยสิ่งมหัตถ์จรรยา สิ่งวิเศษ ไม่มีอยู่จริงและเป็นเรื่องที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ แต่ความเป็นจริงที่ กำพล ได้นำเสนอไว้คือ ระบบทุนนิยมที่กลืนกินธรรมชาติอย่างหิวกระหาย จนส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และความมหัตถ์จรรยาที่ปรากฏในเรื่องอาจยกตัวอย่างได้ ดังข้อความต่อไปนี้

‘เมื่อถึงลานหินกว้างอีกฟากของวังมรกต ก็ต้องตะลึงแก่ภาพที่ปรากฏแก่ตา ป่าทั้งป่าสว่างเรืองรองด้วยแสงหึ่งห้อยที่ลอยว่อนเป็นกองทัพบ’ ‘ข้าพเจ้าเดินเข้าไปแอบดูอยู่หลังต้นไม้ เห็นหญิงชายหลายคนกำลังติดลิโป้เครื่องดนตรีรูปร่างแปลก ๆ อยู่แถวหน้า ที่แปลกเป็นพิเศษคือ เครื่องเป่าสองตัวของผู้เล่นสองคน เพราะมันไม่มีรูปร่างใด ๆ ให้เห็น’ (Nirawan, 2019, p. 27)

2. วีรชน การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องนี้มุ่งสะท้อนความเป็นสังนิมมที่ปรากฏภายในสังคมพร้อมการแฝงเรื่องราวลับ โดย กำพล อาจนำประสบการณ์ที่เขาเคยร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มปฏิวัติ เขาตีแผ่

สังคมกลุ่มนี้โดยเขียนเรื่อง วีรชนขึ้นมา ชี้ให้เห็นวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยในป่าหลบหลีกจากฝ่ายรัฐบาลที่มีอำนาจทางกฎหมายเหนือกว่า และแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำอันนำมาสู่การแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และในส่วนของความมหัศจรรย์คือการยกเรื่องภูติผีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินเรื่อง เช่น เหตุการณ์ที่ “ข้าพเจ้า” ผู้ตายได้กลายเป็นผีหลังถูกยิง ทำให้ฝ่ายรัฐบาลกลัวและหนีไป และในตอนท้ายเรื่องที่จิตวิญญาณของข้าพเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง ซึ่งความเป็นจริงแล้วไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย ดังข้อความต่อไปนี้

“สหายดินคือแบบอย่างของนักปฏิวัติผู้เสียสละ” เสียงสหายนำประกาศ ซึ่งซึ่ง “เขาได้พิสูจน์ให้เราเห็นแล้วว่านักปฏิวัติที่ดีต้องพร้อมทุกลมหายใจที่จะพลีชีพเพื่อปกป้องมวลชนให้รอดพ้นจากการล้อมตีของศัตรู เราขอเชิญเกียรติให้เขาเป็นวีรชนคนกล้าไว้ ณ ที่นี้ ขอให้ทุกคนยืนไว้อาลัยแก่เขาหนึ่งนาที” ‘ดวงวิญญาณของข้าพเจ้ายังคงลอยอยู่บริเวณนั้น จึงได้ยินเสียงใครหัวเราะที่ ๆ ในลำคอหลังคำสวดลี้ลับ (Nirawan, 2019, pp.75-76)

3. บางกิ้งโค้ง ภายในเรื่องนี้นำความเชื่อของคนในสังคมเข้ามาประกอบในเรื่องด้วย นั่นคือการกล่าวถึงป่าทึบที่เชื่อว่าสิ่งลึกลับและอาถรรพณ์ซ่อนอยู่ ปรากฏในฉาก ถ้ำลวงตา ซึ่งเป็นฉากที่มีความเหนือธรรมชาติ และยังสะท้อนให้ผู้อ่านได้ตระหนักรู้ในเรื่องของการให้คุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้หรือสัตว์นานาชนิด ดังข้อความต่อไปนี้

“ผมรู้แต่ว่าบริเวณนี้พวกพรานป่าเรียกกันว่าถ้ำลวงตา เข้ามาแล้วจะเห็นอะไรผิดเพี้ยนไปจากปกติ ก็ดูอย่างเงาพวกนั้นสิครับ หรือว่าจะเป็นเงาของเราเองก็ไม่ผิดแต่มั่นทอดผิดทางใจครับ”(Nirawan, 2019, p. 92)

ความเชื่ออีกหนึ่งประการที่ผู้วิจารณ์ให้ความสนใจ นั่นคือความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องบุญบาป ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วการที่ กาลพล สร้างตัวละครนายอำเภอที่มีจิตใจโหดเหี้ยมฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ช่มเหงและเอาเปรียบผู้อื่น ทำให้บ้านปลายสุดท้ายของเขาลบลงอย่างไม่สวยงาม ดังข้อความที่ปรากฏในตอนต้นเรื่องว่า “ชายร่างผอมแห้ง เนื้อตัวมอมแมม ท่อนบนเปลือยเปล่าก็กางเกงขาสั้นขาดกระรุ่งกระริ่ง...ลักพักก็จะยืนจังก้าทำท่ายกปืนกระทบไหล่ เล็งไปยังความว่างเปล่าเบื้องหน้า” (Nirawan, 2019, p.105)

4. **โรงสีไฟ** เรื่องสั้นที่นำเสนอเนื้อหาผ่านการสร้างฉาก บรรยากาศ สถานที่เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและไม่น่าเบื่อหากจะต้องบรรยายเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ และโครงเรื่องให้มีตัวละครหญิงสาวจากอดีตชาติเข้ามาพร้อมกับฉากหายตัวเข้าไปในต้นไทรกำพล ยิ่งกล่าวถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในอดีต นั่นคือสงครามโลกครั้งที่สอง ที่เป็นเหตุให้โรงสีไฟในเรื่องกลายเป็นโรงสีร้าง ‘และแล้วคำคืนแห่งความเป็นความตายก็มาถึง คืนพระจันทร์เต็มดวง คืนที่ข้าพเจ้าจะต้องเข้าไปนอนในอาณัติกรของราชินีแห่งโรงสีไฟ’ (Nirawan, 2019, p. 163)

จากข้อความดังกล่าวเป็นข้อความเปิดเรื่อง ซึ่งกระตุ้นความใคร่รู้ของผู้วิจารณ์ โดยการเปิดเรื่องผ่านตัวละครหลักว่าขณะนั้นกำลังนอนอยู่ที่โรงสีไฟร้าง ผู้วิจารณ์จึงเกิดคำถามกับตนเองว่าโรงสีไฟที่วานั้นคืออะไร เป็นโรงสีที่มีไฟอย่างนั้นหรือ ซึ่งนับว่าผู้เขียนมีเทคนิคที่น่าสนใจในการเริ่มต้นเรื่องไม่น้อย นอกจากนี้ การนำผีสาวปริศนาเข้ามาช่วยดำเนินเรื่องเพื่อให้ตัวละครเข้าถึงแก่นแท้ของชีวิต ทั้งยังทิ้งท้ายในตอนจบไว้ว่า

‘ทว่าวันนี้เงินตราไม่มีความหมายใด ๆ สำหรับข้าพเจ้าอีกต่อไป ข้าพเจ้าหันหลังให้มัน หันหลังให้เรือนไม้ที่กำลังล่มทลาย ปลอยให้หัวใจบงการ วิ่งตามมะลิเข้าไปในม่านไทร’ (Nirawan, 2019, p. 185)

5. **อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ** มีกลวิธีดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา แต่ความน่าสนใจในเรื่องนี้คือกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่ใช้ความเหนือจริงเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยดำเนินเรื่อง นั่นคือ อาถรรพ์ของภาพวาดเลือดดำ อันมาจากภาพถ่ายในงานนิทรรศการภาพการสังหารเสือหลายชีวิต ไม่คำนึงถึงกฎหมายใด ๆ จากเหตุการณ์ที่เป็นข่าวดัง อ้างอิงจากบันทึกวันที่เขียนท้ายเรื่อง กับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงกัน ดังข้อความที่ปรากฏท้ายเรื่องดังนี้

‘เกือบครึ่งศตวรรษต่อมา มีคนเห็นภาพเลือดดำเหล่านั้นปรากฏขึ้นที่นั่น ที่นี้อีกครั้งทั่วทั้งประเทศ หลังจากคณะของมหาเศรษฐีชื่อดังลอบเข้าไปสังหารเสือดำตัวหนึ่งในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่ไม่นานภาพเหล่านั้นก็อันตรธานไปอีกครั้ง... กระทั่งเข้ามีดิวันครบรอบหนึ่งปีของการสังหารเสือดำตัวดังกล่าว ตำรวจท้องถิ่นได้รับแจ้งว่ามีคนนอนตายอยู่ในซอยวัดช่องลมโขย ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ที่เกิดเหตุมีไทยมุงนับร้อยกำลังวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ถึงตรงหน้า’ (Nirawan, 2019, pp. 205-206)

จากข้อความดังกล่าว จำพอลอาจต้องการให้ภาพวาดเสียดแทงที่กลับมาแก้แค้น เป็นเครื่องมือกระตุ้นจิตใต้สำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตสัตว์หรือชีวิตมนุษย์ ด้วยกันล้วนมีคุณค่าทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเสียดสีสังคมคนรวยที่ใช้การล่าสัตว์เป็นงานอดิเรก สัตว์จำนวนมากต้องสังเวยชีวิตให้กับความสุขของคนบางกลุ่มเพียงเท่านั้น

สิ่งสำคัญที่ จำพอลต้องการนำเสนออาจเป็นการส่งสัญญาณหรือเป็นกระบอกเสียงในการทวงคืนความยุติธรรมให้แก่สิ่งมีชีวิตในสังคม ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ การกระทำผิดของผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจ ถูกเพิกเฉยจากรัฐบาลด้วยอำนาจของเงินที่มีมากกว่าความถูกต้องจึงไม่อาจเอาผิดด้วยกฎหมายต่อไป

6. ความลับแห่งหุบเขาเซียนน้อย เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายที่ปรากฏท้ายเล่ม ปิดฉากความงามด้วยการเขียนแนวสังนิมมหัสจรรย์อีกครั้งประกอบกับเรื่องเล่าที่เป็นส่วนของความจริงในสังคม ด้วยวิธีการนี้ทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจ แปลกใหม่และยังเป็นที่นิยมในการสร้างวรรณกรรมร่วมสมัย โดยเนื้อหาในเรื่องมุ่งสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นขนบธรรมเนียมจากการเดินทางของตัวละครไปยังเมืองที่ถูกโอบกอดจากทิวเขาสูง นั่นคือ หุบเขาเซียนน้อยบนเกาะสุมาตรา ทางตะวันตกของประเทศอินโดนีเซีย ดังข้อความ

‘เงาตะมึนของปีกคู่มืมหิมาก็โผล่ลู่ชะง่อนผาด้วยลีลาสง่างาม พอปีกคู่นั้นหุบลง ภาพที่ปรากฏให้เห็นคือกวางดาวตัวหนึ่งยืนผ่นหน้ามาหาเรา นิ่งสนิทเหมือนภาพประติมากรรม...เธอนั่นเอง!’ ‘ท่ามกลางม่านควันบาง ๆ ข้าพเจ้าติดตัวลุกขึ้นยืนด้วยความตะลึงถึงตระหนก รอาสค้อย ๆ ลุกตามอย่างใจเย็น ข้าพเจ้าเริ่มไม่แน่ใจว่าตนเองตื่นหรือกำลังหลับ’ (Nirawan, 2019, pp. 282-283)

‘ตกค่ำ รอาสพาข้าพเจ้าไปนั่งที่ผับแห่งหนึ่งในตัวเมือง ได้ร่ำเบียร์กับกลุ่มเพื่อน ๆ ของเขาอยู่จนดึก ได้ฟังความทุกข์ใจของพวกเขาที่เกิดขึ้นมาเป็นชายในเมืองนี้ เมืองมารดาธิปไตย เมืองที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ในครอบครัว ทำให้เกือบทุกคนเลือกที่จะอยู่อย่างคนโสดไม่อยากอยู่ใต้อำนาจของสตรี’ (Nirawan, 2019, p. 274)

7. **สวนสวรรค์** ความแปลกใหม่ที่ปรากฏในเรื่องนี้คือการนำเสนอความเหนือจริงในรูปแบบจินตนิมิต หรือ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาในจิตใจของมนุษย์เพื่อเข้าไปยังโลกที่ดีกว่า กำพล ยังคงความมหัศจรรย์ไว้ด้วยการสร้างเหตุการณ์และสถานที่ในโลกที่เรียกว่า “ยูโทเปีย” พร้อมกับหญิงสาวชุดแดงกับการเล่นกับความเชื่อของคนในสังคมว่าโลกหลังความตายที่ทุกคนปรารถนาที่จะไปคือ สวรรค์ที่เต็มไปด้วยความสุขและความงดงาม ดังข้อความ

“ฉันจากโลกของพวกคุณมาตอนยังสาว ฉันจึงคงความสาวมาจนบัดนี้ คุณเองก็ยังหนุ่มยังหล่อ ถ้ามาอยู่กับเราที่นี้ในวันนี้ คุณก็จะเป็นหนุ่มหล่ออยู่อย่างนี้ชั่วกัลปาวสานจะไม่มีวันแก่ค่ะ” ‘ตอนเธอเอ่ยคำว่า “สวนสวรรค์แห่งนี้” หน้าตาเธอมีความสุขเหลือเกิน จนข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่าถ้าข้าพเจ้าได้มาอยู่ร่วมกับเธอที่นี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ต้องทนทุกข์อยู่กับชีวิตสลับปะรังเศอีกต่อไป’ (Nirawan, 2019, p. 240)

การใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกด้วยน้ำเสียงเสียดสีสังคมและรัฐบาล การใช้ภาษาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ความเชื่อของคนผู้คนและยังปรากฏการเขียนเชิงภาพพจน์เพื่ออรรถรสในการติดตามเนื้อหาของผู้อ่าน ซึ่งอาจยกตัวอย่างมาพอสังเขปได้ดังนี้

1. ถ้า กำพล ใช้กลวิธีการเล่นคำ ผ่านภาษาที่บรรจงเขียนออกมา มีการเปรียบเทียบบางสิ่งให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และนอกเหนือจากนี้ผู้วิจารณ์ยังเห็นว่าการตั้งชื่อเรื่องว่า ถ้า อาจเป็นสัญลักษณ์ทางเพศเนื่องมาจากเนื้อเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการทางเพศและตัณหาของครูพัน แต่ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์เข้ามาแทนเพื่อให้ตีความ ดังข้อความต่อไปนี้

‘ครูพัน กลั่นหายใจมุดหัวลงช้า ๆ น้ำใสกระจ่างราวกับแผ่นฟ้า ยามไร้เมฆ เหล่าสาวน้อยเกาะกลุ่มพลั่วตัวแหวกว่ายไปข้างหน้าเขาประหนึ่งฝูงมัจฉาสีสดกำลังเร่ร่อน เรือนร่างของพวกเธอถูกเสื้อผ้านุ่งรัดรีดจนเห็นโค้งเว้าอันทรงงามและสดสะพรั่งดังภาพเนรมิต ภาพของแมลงภูตัวสุดท้ายเมื่อวานค่าวนกลับมาปรากฏให้เห็นแจ่มชัดในห้วงคำนึง บั้นท้ายสีดำของมันพะยิบพะยาบอยู่บนปากโพรงถ้ำของดอกสร้อยอินทนิลขณะมันเสพเกสรของ

บุปผาสีม่วงครึ่งสีงา ทนได้นั้นกล้ำเนื้อขาของเขาก็ดึงขึ้นมามีตัว ๆ คล้าย ตะคริวจับ แต่ไม่น่าจะใช้ เขาคิด เพราะจะว่าปวดก็ไม่ใช้ จะว่าซาก็ไม่เชิง มันแค่ เต็นหนีบ ๆ วาบ ๆ หวิว ๆ แต่ถ้าจะใช้ตะคริว มันก็คงเป็นตะคริวแห่งความเสีย ข่านที่แผ่ไปทั้งสรรพางค์กาย และถ้าเขาจะต้องจมน้ำตายในยามนี้เขาก็ยินดี' (Nirawan, 2019, p. 57-58)

จากตัวอย่างข้อความที่ยกมาข้างต้น ปรากฏการใช้ภาษาแบบอุปมา (simile) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง ที่มีสภาพหรือลักษณะต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน โดยใช้คำว่า “เหมือน คล้าย ดัง ตั้ง ดุจ ประดุจ ปาน” มาเปรียบเทียบ เช่น ข้อความที่ว่า “เห็นโค้งเว้าอ้งงวมองและสดสะพรั่งดังภาพเนรมิต” ถ้าพลกล่าวว่าความงวมองของ ส่วนเว้าโค้งนั้นมากจนไม่คิดว่าเป็นความจริงกลับเหมือนภาพที่ถูกเนรมิตขึ้นมาเสียมากกว่า

นอกจากนี้ยังมุ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการทางเพศของมนุษย์ แม้ว่าในเรื่อง แสดงให้เห็นในมุมมองที่ผิดขนบธรรมเนียม แต่เป็นเรื่องที่สะท้อนสังคมในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะความเน่าเฟะของสังคม มักถูกซ่อนอยู่ภายใต้ความสวยงามเสมอ ดังข้อความที่ปรากฏในเรื่องว่า “กลุ่มเด็กสาวไล่จับสายรุ้งและผีเสื้อกันอย่างสนุกสนาน รวากับไม่มีครู ของพวกเธออยู่ที่นั่นอีกต่อไป ฝ่ายครูพันเอง เมื่อสายตาของพวกเธอไม่อยู่กับเขา สายตาของ เขาย่อมไปอยู่กับพวกเธอได้ตามใจปรารถนา เขายืนทอดมองพวกเธออย่างมีความสุข” (Nirawan, 2019,p.59) จากตัวอย่างดังกล่าว อาจตีความได้ว่ากิเลสตัณหาของตัวละครที่มีอยู่ ไม่อาจควบคุมได้จนต้องทำผิดศีลธรรมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

2. แนว ضم ของเราเป็นเรื่องสั้นที่ผู้เขียนใช้น้ำเสียงเสียดสีสังคมและรัฐบาล สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมที่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกเพียงแค่มิ ความคิดหรือทัศนคติที่ไม่ตรงกัน เช่น ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์และฝ่ายรัฐบาล และ นอกจากนี้ภายในเรื่องยังปรากฏให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังเกิดสงครามความขัดแย้ง ผู้คนต้องอาศัยด้วยความหวาดกลัวหรือรอแค้นแค้นเพื่อคนในครอบครัวของตน ดังข้อความที่ปรากฏในเรื่องว่า

‘หลายคนรอแค้นแค้นแทนญาติพี่น้องที่ถูกถล่มลงเขาเผาลงถังแดงเมื่อไม่กี่ปีก่อน
หลายคนรอแค้นแค้นแทนเพื่อนที่จบชีวิตที่ทุ่งสังหารสองฟากฝั่งหุบประทุมใหญ่
ธรรมศาสตร์เมื่อหกตุลาที่ผ่านมา แต่หลายคนแค่อยากสั่งสอน “นาย” ให้รู้ว่า

รสชาติของความตายเป็นอย่างไร’ (Nirawan, 2019, p. 81)

น้ำเสียงเสียดสีรัฐบาลของกำพลยังแสดงให้เห็นว่าการบริหารที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ประชาชนทั่วทุกพื้นที่ ความเจริญที่กระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมือง ส่วนที่อยู่ห่างไกล ความเจริญก็ต้องใช้ชีวิตอย่างไรคุณภาพ ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกใด ๆ แม้แต่ห้องสุขา ดังเช่นข้อความที่ปรากฏในเรื่อง ‘แถวนี่มีแต่บ้านคนยากจน ไม่มีบ้านไหนมีส้วมกันหรอก’ (Nirawan, 2019, p. 86)

3. บนเส้นทางไปโรงพยาบาล การนำเสนอเนื้อหาตลอดทั้งเรื่องในรูปแบบบทสนทนาของตัวละครหลัก การร่วมเดินทางของทั้งสองฝ่ายแม้ว่าจะอยู่บนรถคันเดียวกัน ถนนเส้นเดียวกัน แต่ความคิดและทัศนคติกลับแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และประเด็นที่ผู้วิจารณ์ให้ความสนใจคือการปรากฏให้เห็นเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยตัวละครคนขับแท็กซี่มองว่า ชายผู้โดยสารไม่เหมือนกับคนไทย กำหนดกรอบแนวคิดของตนเองว่าคนไทยต้องมีลักษณะเฉพาะตามที่ตนเองเชื่อมั่นเท่านั้น ดังที่ปรากฏในเรื่องว่า

“บอกแล้วไงผมมาจากยูกันดา แต่ผมเป็นคนไทย นี่ซิเฟอร์! ไม่ต้องเหลียวมามองผมก็ได้ มองแค่กระจกส่องหลังก็พอ เดี่ยวจะไปหมั่นเอาคันหน้า”

“แต่หน้าตาผิวพรรณคุณก็คล้ายชาวแอฟริกา嘛นะ” (Nirawan, 2019, p. 92)

นอกจากนี้ กำพล ยังไม่ลืมที่จะแทรกเนื้อหาในส่วนของประวัติศาสตร์ทางการเมืองประกอบเป็นส่วน หนึ่งในเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นผู้อ่านและผู้วิจารณ์ได้ตระหนักรู้ว่า ในอดีตมีเหตุการณ์สำคัญใดเกิดขึ้นบ้าง ตลอดจนความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน นั้นมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งสะท้อนเหตุการณ์ในอดีตเข้ามาในเรื่องที่เป็นปัจจุบัน ยังเห็นว่าสภาพสังคมและการเมืองระหว่างอดีตและปัจจุบันมิได้แตกต่างกันไปแม้แต่น้อย

บนเส้นทางไปโรงพยาบาลยังสะท้อนปัญหาในสังคมไทย เช่น รถแท็กซี่ปฏิเสธผู้โดยสาร ทำให้เรื่องมีความร่วมสมัยและสมจริง รวมทั้งใช้ภาษาที่เรียบง่าย ทำให้เรื่องมีความโดดเด่น ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงตัวละครและแก่นเรื่องได้ง่าย

4. บางโง้งโง้ง มีน้ำเสียงเสียดสีปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดในการดำเนินเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสียดสีข้าราชการในสังคมไทย กล่าวคือ ทหาร ตำรวจ นายอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ มักจะให้ความเคารพเพียงสิ่งที่ตนเองนับถือหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่กับมนุษย์ด้วยกันแล้วกลับมองข้ามและกดขี่ข่มเหงคนที่ไม่มีอำนาจหรือด้อยกำลังกว่าตน เช่นข้อความในเรื่องที่กล่าวว่า

“จึงจกหางด้วนตัวใหญ่นี้สยอันธพาลที่เข้าไปอยู่ในกระท่อมเมื่อหลายวันก่อนและมักไล่กัดตัวอื่นจนไม่มีตัวไหนกล้าเข้าใกล้ นอนหงายนอนแน่นิ่งอยู่บนพื้นฟากหลังธรณีประตู เนื้อตัวของมันยังอัมเิบ สิววยังเป็นสีของหลังคาจาก” (Nirawan, 2019, p. 116)

5. **คูการ์เจ้าภูผา** การเล่าเรื่องผ่านตัวละครด้วยมุมมองของพระเจ้าผู้หยั่งรู้ทุกอารมณ์ทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในเรื่อง ความน่าสนใจคือ คูการ์เจ้าภูผา ตัวละครทรงอิทธิพลในเรื่อง อาจสร้างมาจากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่อยู่ในวงศ์เสือและแมว นั่นคือ “คูการ์” (*Puma concolor*) อาศัยอยู่แถบอเมริกาเหนือและใต้ นับว่าเป็นสัตว์ที่สามารถปรับตัวได้อย่างยอดเยี่ยมทุกสถานการณ์ เช่นเดียวกับมนุษย์ที่ต้องปรับตัวเพื่อให้มีชีวิตรอดต่อไป ซึ่งนอกเหนือจากนี้ภายในเรื่องก็ยังคงเสียดสีสังคมอยู่เช่นเดิม นั่นคือการเอาัดเอาเปรียบกันในสังคม เพียงแต่ความแตกต่างในเรื่องนี้คือ การเอาเปรียบชาวต่างชาติที่อาจพบได้ตามแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการคิดค่าบริการสูงกว่าความเป็นจริง หรือแม้แต่ในเรื่องนี้ ตำรวจในพื้นที่บุกเข้าจับนักท่องเที่ยวในร้านขายไก่ทอด หากนักท่องเที่ยวไม่มีความรู้มากพอ อาจต้องจ่ายยอมให้กับตำรวจและกฎหมายในต่างแดน หรือบางครั้งผู้ใช้กฎหมายอาจใช้กฎหมายในทางที่ผิดนำกฎหมายมาข่มเหงประชาชนก็พบได้บ่อยเช่นเดียวกัน ซึ่งปรากฏข้อความในเรื่องว่า “ตำรวจท้องถิ่นพวกเรานั้น ไม่ต้องกลัว” (Nirawan, 2019, p. 226)

ประเด็นปัญหาทางสังคมที่แฝงอยู่ในเรื่องคือความตั้งใจของผู้เขียน เรื่องการใช้ร้านอาหารเป็นฉากหน้าเพื่อบดบังฉากหลังซึ่งเป็นการค้ายาเสพติด โดยนำสัญลักษณ์ทางศาสนาคริสต์เข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อเล่นกับความเชื่อของบุคคล เช่นหลังกรอรูปของพระแม่มารีมีสิ่งเสพติดแต่กลับไม่เป็นที่สงสัย แม้แต่ก่อนออกจากร้านตำรวจยังโค้งตัวเคารพพระมารี แต่หากรู้ไม่หลังกรอรูปนั้นมิสิ่งที่ไม่พึงเคารพซ่อนอยู่ และการสะท้อนความจริงของกฎหมายในบางครั้งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายมีอาจเอาชนะกลโกงของผู้ร้ายได้

6. ล่ามผู้ไร้จรรยาบรรณ จากเรื่องผู้เขียนสะท้อนให้เห็นความจริงของมนุษย์บางคนที่ว่า บางครั้งมักใช้อารมณ์ความรู้สึกในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยอาจลืมนึกถึงความต้องการและความเหมาะสม เช่น ลุงเงิน ล่ามผู้ไร้จรรยาบรรณ ไม่ซื่อสัตย์ ไม่รักษาคำพูด เปลี่ยนคำให้การของจำเลยในชั้นศาล เพื่อให้หนุ่มแรงงานทั้งสามคนพ้นผิด ดังข้อความ “ในภาษาไทย คำว่า ‘อัลเลาะห์’ ไม่ได้ออกเสียงว่า ‘อัลเลาะห์’ ครับ แต่ออกเสียงว่า ‘พวกเรา’” (Nirawan, 2019, p. 238) เมื่อแนวคิดหลักที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนมุมมองออกมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายแล้ว ยังมีการเสียดสีกฎหมายและตำรวจไทยในเรื่องให้เห็น ด้วยการยกตัวอย่างว่าตำรวจต้องการแค่เงินเพียงเท่านั้น ดังข้อความ “ที่บ้านของพวกเราในเมืองไทย เราจะต้มเหล้ากินเมื่อไหร่ก็ได้ตามใจชอบ ถึงจะผิดกฎหมายแต่ก็ไม่ร้ายแรง ตำรวจจับเราก็จ่าย เพราะตำรวจไทยจับเหล้าเพื่อจะเอาค่าไถ่...” (Nirawan, 2019, p. 237)

นอกจากการยั่วล้อกฎหมาย ยังปรากฏน้ำเสียงเสียดสีถึงความไม่เท่าเทียมของคนในสังคมโดยการสร้างฉากและตัวละคร นั่นคือการเป็นผู้ใช้เป็นแรงงานในต่างประเทศเพื่อหารายได้ส่งกลับไปจุนเจือครอบครัว ไร้ซึ่งการศึกษายากที่จะหางานในบ้านเกิดของตนได้ จนต้องจากบ้านไปไกลเพื่อหาเงินเลี้ยงชีพ ดังข้อความ “เรานึกไม่ถึงว่าจะมีใครในโลกชอบอาบแสงจันทร์ เพราะแสงจันทร์บ้านเรามีเหลือเพื่อ ถ้ามันมีค่านำไปแลกอาหารได้ เราคงไม่ต้องออกมาเสี่ยงโชคกันไกลบ้านมากถึงเพียงนี้” (Nirawan, 2019, p. 240)

แนวคิดสำคัญ

แนวคิดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนผ่านเรื่องสั้นในรวมเรื่องสั้นทั้ง 12 เรื่อง คือ การสะท้อนมุมมองของสังคม ชีวิต ให้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของธรรมชาติ คุณค่าของสิ่งมีชีวิต การเคารพสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งการเคารพกฎกติกาเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อความสงบสุขของประชาชน สังคม และประเทศชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการในฐานะมนุษย์นำไปสู่ความหลงผิดก่อเป็นตรบาปภายในใจและความพ่ายแพ้ให้แก่จิตไร้สำนึกของตัวละคร หรืออาจเป็นตัวผู้เขียนเอง หากจะกล่าวถึงความต้องการในฐานะมนุษย์ หรือเรียกว่า ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ มีทั้งหมด 5 ชั้น ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและการเป็น

เจ้าของ การยอมรับนับถือและการบรรลุศักยภาพสูงสุดแห่งตน ความต้องการพื้นฐานทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ล้วนเกี่ยวพันกับเรื่องสั้นในเล่มนี้ทั้งสิ้น เช่นเรื่อง *แก้ว* เป็นเรื่องที่มุ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการทางเพศของมนุษย์ แม้ว่าในเรื่องแสดงให้เห็นมุมมองที่ผิดขนบธรรมเนียม แต่เป็นเรื่องที่สะท้อนสังคมในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะความฟอนเฟะของสังคมมักถูกซ่อนอยู่ภายใต้ความสวยงามเสมอ ดังข้อความที่ปรากฏในเรื่องว่า “กลุ่มเด็กสาวไล่จับสายรุ้งและผีเสื้อกันอย่างสนุกสนาน รวากับไม่มีครูของพวกเธออยู่ที่นี้อีกต่อไป ฝ่ายครูพันเองเมื่อสายตาของพวกเธอไม่อยู่กับเขา สายตาของเขาย่อมไปอยู่กับพวกเธอได้ตามใจปรารถนา เขายืนกอดอกมองพวกเธออย่างมีความสุข” (Nirawan, 2019, p. 59)

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหารสำหรับสิ่งมีชีวิตบนโลก การนำเสนอเนื้อหาในทุก ๆ เรื่องชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทำลายสมดุลของธรรมชาติไปมากเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นการล่าสัตว์คุ้มครอง สัตว์สงวน ฆ่าเสือดำ บุกรุกป่าไม้ ทั้งนี้ถ้าพลอาจต้องการตีแผ่สังคมเกี่ยวกับความอยู่ดีธรรมที่ยังวนเวียนอยู่ทุกยุคทุกสมัย

นอกจากนี้ กำพลยังฉายภาพมุมมองทางการเมืองของตัวละคร จากเรื่อง บนเส้นทางไปโรงพยาบาล เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าการเมืองไทยสร้างความร้าวฉานและเกิดความสูญเสียจากเหตุการณ์ทางการเมืองจากอดีตมาถึงปัจจุบัน สาเหตุสำคัญมาจากมุมมองทางการเมืองที่แตกต่าง กำพลจึงใช้ ‘สาร’ จากเรื่องนี้ถ่ายทอดให้เห็นว่าแม้คนในสังคมจะมีทัศนคติที่ต่างกัน ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยการพยายามรับฟังเหตุผลของอีกฝ่ายนั่นเอง

บทสรุปส่งท้าย

“อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำและเรื่องราวอื่น ๆ” ของ กำพล นิรวรรณ เต็มไปด้วย ความลึกลับซับซ้อน ซ่อนเงื่อนงำ อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถละสายตาจากการอ่านได้ โดยมีแนวคิดสำคัญคือ การให้ความเคารพและให้คุณค่ากับความแตกต่าง ความต้องการใน ฐานะมนุษย์นำไปสู่ความหลงผิดก่อเป็นตรบาบาภายในใจ และการให้คุณค่าและความ สำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการนำเสนอเนื้อหา กำพล นิรวรรณ ใช้เทคนิคที่น่าสนใจและโดดเด่นในการนำเสนอเรื่องราวคือการเขียน แนวสังนิยมนมหัตตจริย (Magical realism) การสร้างตัวละคร สถานที่ และเหตุการณ์ที่ไม่ อาจเกิดขึ้นจริงในชีวิตเข้ามาเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่อง เพื่อบรรลุสัจและจรรโลงใจ ซึ่งถือว่าเรื่องสั้นเล่มนี้ทำหน้าที่ของวรรณกรรมได้เป็นอย่างดี การเขียนในลักษณะนี้ปรากฏ ในเรื่องสั้น คนธรรพ์แห่งภูบรรทัด ถ้า วีรชน บางโง้งโค้ง โรงสีไฟ อาถรรพ์ภาพวาดเลือดดำ สวนสวรรค์ และความลับแห่งหุบเขาเซียน็อก และอีก 3 เรื่องแม้ไม่มีความเหนือจริงแต่เนื้อ เรื่องก็เต็มไปด้วย ความจริง (Real) ที่สะท้อนสังคมได้เป็นอย่างดี

เมื่อผู้วิจารณ์ได้อ่านก็เปรียบเสมือนกำลังเดินทางไปสู่ปลายทางที่มีบรรยากาศ ระหว่างทางเป็นสนามรบที่เต็มไปด้วยนักรบ อาวุธ และเปลวเพลิง พร้อมเผชิญหน้าเพื่อ ชัยชนะที่คาดหวัง แต่ผู้เขียนไม่มีอำนาจกล้าแกร่งกว่าอีกฝ่าย ระบบทุนนิยม นายทุน ผู้มี อำนาจเหนือการเมือง และบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องการเอาชนะด้วยอำนาจเงินและพลังกำลัง ผู้ เขียนจึงต้องพ่ายแพ้โดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงนับว่ารวมเรื่องสั้นเล่มนี้คงมาจากมนโสนึก ของผู้เขียน ที่ต้องการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ตนไม่สามารถรับชัยชนะกลับมาได้ เพื่อเป็นเครื่อง มือที่จะปลุกและกระตุ้นคนในสังคมให้รู้ถึงสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในสังคมภายใต้บุคคลที่มีอำนาจ อย่างไม่สามารถต่อกรได้อย่างแน่นอน และหากจะตีค่าของความเป็นวรรณกรรม การเสนอ ทศณะของตนที่มีต่อระบบการเมืองในยุคสมัยนี้ ถือเป็นความกล้าและบ้าบิ่นของผู้เขียนที่นำ เสนอได้อย่างตรงไปตรงมาและมีชั้นเชิงไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และต้องยอมรับในความ ตั้งใจที่นำเรื่องราวในอดีตมาเล่าอีกครั้งไม่ให้ถูกกลืนหายไปตามกาลเวลา เพื่อคงไว้ซึ่งความ จริง แม้ว่าอุดมการณ์ของเขาอาจจะพ่ายแพ้ให้กับอำนาจของผู้มีอำนาจก็ตาม

References

- Carpentier, A. (1975). The Baroque and the Marvelous Real. In L. P. Zamora & W. B. Faris (Eds.) **Magical Realism** (p.102). North Carolina: Duke University Press.
- Kaeothankham, C. (2019, November). **Chintanakan baep thammong thi toemtem khwampratthana thang phet nai rueangsan khong kamphon nirawan** (in Thai) [A voyeur fantasy that fills the desire for sex in the short story of Kampon Nirawan]. **Matichon Weekly**, Issue 15-21. Retrieved from https://www.matichonweekly.com/indepth/article_249706
- Nirawan, K. (2020). **Athan phapwat sueadam lae rueangrao uen uen** (in Thai) [The mystery of black Panther and Other Stories]. Bangkok: Pajonphai Publishing.
- Phadtharakoonwanid, C. (2016). **Satchaniyom mahatsachan** (in Thai) [Magical realism]. Bangkok: An.
- Sichan, A. (2019). **Athan phapwat sidam: adit patchuban lae kanchatkan khwamsong cham** (in Thai) [Black Tiger Painting: Past, Present and Memory Management]. Retrieved from <https://www.the101.world/the-mystery-of-the-black-panther-kampol/>
- Thatsanathep, W. (n.d.). **Chittawitthaya kanriankanson** (in Thai) [Teaching and learning psychology]. (2nd ed.). Buri Ram: Author.
- The Standard Team. (2020). **Sipsi tulakhom songphanharoisiphok – phadetkan thahan sanghan naksueksa – prachachon** (in Thai) [October 14, 1973 - Military dictatorships kill students – citizens]. Retrieved from <https://thestandard.co/onthisday1410/>

แนะนำผู้เขียน

About Authors

กาญจนา วิชาญปรกรณ์

ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Kanchana Witchayapakorn

Doctor of Philosophy (Thai)
Faculty of Humanities, Naresuan University
Associate Professor in Thai Language Program
Faculty of Humanities, Naresuan University

ปราชญากร หมั่นหาวงศ์

การศึกษามหาบัณฑิต
(การสอนภาษาและวรรณกรรมไทย)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Prachayakorn Mueanhawong

Master of Education
(Thai Language and Literary Works Teaching)
Faculty of Humanities and Social Sciences
Mahasarakham University

ปunchญา ศิวนิพนธ์

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนครพนม

Punchaya Shivaniphat

Doctor of Philosophy (Thai)
Mahasarakham University
Lecturer in Faculty Liberal Arts and Science
Nakhonphanom University

ผกาศรี เย็นบุตร	ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Pakasri yenbutra	Master of Education (Teaching Thai Language) Faculty of Education, Chulalongkorn University Associate Professor in the Department of Thai Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University
พลอยปภัส อุปพรพงศ์	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Ployprapust Upapohnpong	Master of Arts (Thai) Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University PG Student in Thai Language Program Srinakharinwirot University
พิมพ์ผกา ยอดนารี	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยขอนแก่น อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ มหาวิทยาลัยนครพนม
Pimpaka Yodnaree	Master of Arts (Thai) Khon Kean University Teacher in Demonstration School Nakhornphanom University Phanom Phitthayaphat Nakhonphanom University

ภัทรินธร บุญทวี

Phatrinthorn Bunthawee

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Doctor of Philosophy
(Curriculum and Instruction)
Silpakorn University
Lecturer in English Program
Faculty of Education
Buriram Rajabhat University

ภานรินทร์ ไทยจันทร์ารักษ์

Phanarin Thaichantararak

ครุศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Master of Education (Curriculum and Instruction)
Buriram Rajabhat University
Lecturer in English Program
Faculty of Education
Buriram Rajabhat University

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้

Passapong Pewporchai

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Doctor of Education (Curriculum and Instruction)
Faculty of Education, Chulalongkorn University
Assistant Professor in Faculty of Liberal Arts
Ubon Ratchathani University

ลักษณาวดี เรืองรัมย์

Laksanawadi Rueangram

นักศึกษาระดับปริญญาโท
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
UG Student in Thai Program
Faculty of Education
Buriram Rajabhat University

วงจันทร์ พูลเพิ่ม

Wongjan Poolpoem

การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์สาขาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Master of Education (English)
Faculty of Education, Naresuan University
Lecturer in English Program
Faculty of Education
Buriram Rajabhat University

สุภาพร คงศิริรัตน์

Supaporn Kongsirirat

ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Doctor of Philosophy (Thai Language)
Faculty of Humanities, Naresuan University
Associate Professor in Thai Language
Department
Faculty of Humanities, Naresuan University

โสกี อุ่นทะยา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ไทศึกษา)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Sopee Untaya

Doctor of Philosophy (Thai Studies)
Faculty of Humanities and Social Sciences
Mahasarakham University
Lecturer in Department of
Thai and Oriental Languages
Faculty of Humanities and Social Sciences
Mahasarakham University

อลิศรา แก้วชนะเนตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

Alissara kaewchanate

Master of Arts (Thai)
Faculty of Humanities and Social Sciences
Naresuan University
Lecturer in Thai Program
Faculty of Humanities and Social Sciences
Uttaradit Rajabhat University

อุภาวัฒน์ นามหิรัญ

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Uphawan Namhiran

Master of Arts (Thai)
Faculty of Arts, Silpakorn University
Lecturer in Thai Program
Faculty of Humanities and Social Sciences
Buriram Rajabhat University

รูปแบบการตีพิมพ์ในวารสาร Format of Publication in Wiwitwannasan

ชื่อเรื่องภาษาไทย

(TH Sarabun PSK 20 point ตัวหนา)

Title in English

(TH SarabunPSK 20 point bold)

ชื่อผู้เขียนคนที่ 1¹ ชื่อผู้เขียนคนที่ 2² และชื่อผู้เขียนคนที่ 3³ (ภาษาไทย)

(TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา) กรณีมากกว่า 3 คนให้ใส่ชื่อผู้เขียนคนแรกและคณะ

Author Name 1¹ Author Name 2² Author Name 3³ (English)

(TH SarabunPSK 16 point Bold) in case of more than 3 authors,
use the name of first author et al.

¹Affiliation or University ²Affiliation or University ³Affiliation or University

(TH SarabunPSK 14 point Normal) in case of more than 3 authors,

use the affiliation of first author et al.

E-mail address: xxxx (TH SarabunPSK 12 point)

Abstract (TH Sarabun PSK 16 point, bold, align text left)

Text's length is not more than 300 words (TH Sarabun PSK 16 point bold)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords://aa,//bb,//cc// 3-5 words

(TH Sarabun PSK 16 point, normal, align text left, tap 2 spaces)

บทคัดย่อ (TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา ชิดซ้าย)

บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 300 คำ (TH Sarabun PSK 16 point ตัวธรรมดา)

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ://กก//ขข//คค จำนวน 3-5 คำ

(TH Sarabun PSK 16 point ตัวธรรมดาชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 2 เคาะ)

บทนำ (Introduction) (TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา ชิดซ้าย)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective of Research)

1.
2.
3.
4.

วิธีการวิจัย (Research Method)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (Result of Research)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผลและสรุปผล (Discussion & Conclusion)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หัวข้อ (TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา ชิดซ้าย)

เนื้อหา (TH Sarabun PSK เนื้อหา 16 point ตัวธรรมดา ตั้งค่าชิดซ้าย-ขวา ย่อหน้า 1 ซม.

เคาะ 0.5)

Heading (TH Sarabun PSK 16 point, bold, align text left)

Text (TH Sarabun PSK 16 point, normal, align text to both left and right,

indent 1 cm. tap 0.5)

เอกสารอ้างอิง (References)

เนื้อหา (Text).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การนำเสนอตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ (Format of Table, Figure and Chart)

1. ตาราง (Table)

ตารางที่ x (TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา ชิดซ้าย ตั้งค่าเป็น 1 คอลัมน์)

ชื่อตาราง (Th Sarabun PSK 16 point ตัวธรรมดา)

Table No. x (TH Sarabun PSK 16 point, bold, align text left, one column)

Title of table (TH Sarabun PSK 16 point, normal)

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา

กลวิธีการยืมคำภาษาอังกฤษ	จำนวนคำ	ร้อยละ %
1.การยืมแบบทับศัพท์	221	60.88
2. การยืมแบบแปลศัพท์	124	34.16
3.การยืมแบบแปลนทับศัพท์	8	2.02
4.การประสมคำ	7	1.93
5. การยืมแบบตัดพยางค์	3	0.81
รวม	363	100

2. รูปภาพ (Figure)

รูปภาพ x (TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา กึ่งกลาง)

ชื่อรูปภาพ (TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา)

Figure x (TH Sarabun PSK 16 point, bold, center text)

Title of Figure, (TH Sarabun PSK 16 point, bold)

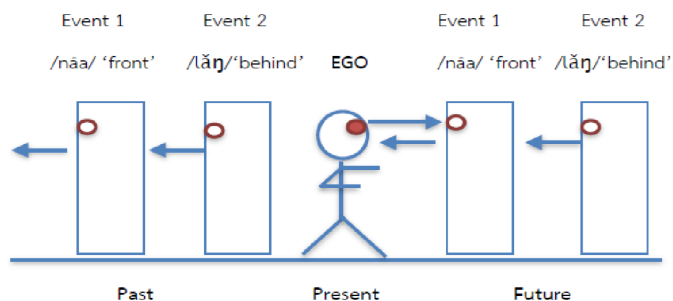

Figure 1: Ego-opposed Perspective

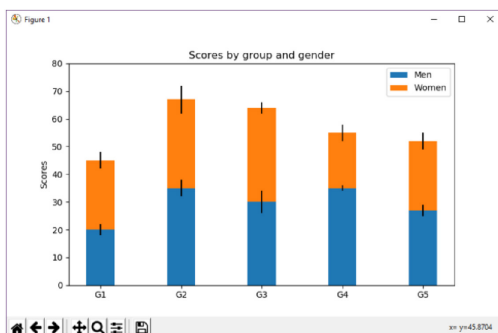
3. แผนภูมิ (Chart)

แผนภูมิ x (TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา กึ่งกลาง)

ชื่อแผนภูมิ (TH Sarabun PSK 16 point ตัวหนา กึ่งกลาง)

Chart x (TH Sarabun PSK 16 point, bold, center text)

Title of Chart (TH Sarabun PSK 16 point, bold, center text)

แผนภูมิ 1 คะแนนตามกลุ่มและเพศ

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความ 12-25 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก)
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 20 pt. (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 pt. (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
5. ชื่อผู้เขียนทุกคน ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา)
6. ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย ขนาดตัวอักษร 13 pt. (ตัวอักษรปกติ)
7. อีเมลของผู้แต่งที่ติดต่อ ขนาดตัวอักษร 13 pt.
8. เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 pt. จัดชิดซ้าย ขวา พิมพ์ 1 คอลัมน์
9. คำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย
10. เนื้อหาคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. วรรค 2 เคาะระหว่างคำ
11. ชื่อหัวเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่
12. เนื้อหาบทความ พิมพ์ 1 คอลัมน์ จัดให้ชิดขอบซ้ายขวา ขนาดตัวอักษร 16 pt.
13. เนื้อหาบทความ ย่อหน้า 1 ซม.
14. ชื่อตาราง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตาราง จัดชิดซ้าย ได้ตาราง ให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ส่วนรายละเอียดตัวอักษรปกติ
15. ชื่อรูป ชื่อแผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ใต้รูป แผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้รูปแผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย
16. ระยะขอบกระดาษ 1 นิ้ว (2.54 ซม.) เท่ากันทุกด้าน
17. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านล่างขวาดังแต่ต้นจนจบบทความ ขนาดตัวอักษร 16 pt.
18. ชื่อเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย
19. เนื้อหาเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 pt. พิมพ์ 1 คอลัมน์

Preparation of Manuscript

1. Length of article about 12-25 ppages of A4 paper size, type one page (Including figure, table, reference and appendix)
2. Font type, type with font TH SarabunPSK only
3. Title of article in Thai, font size 20 pt. (bold) center text
4. Title of article in English, font size 20 pt. (bold) center text
5. Author's name, font size 16 pt. (bold)
6. Name of affiliation or university, font size 13 pt. (regular)
7. Corresponding author's E-mail, font size 13 pt.
8. Text of abstract in Thai and English, font size 16 pt. align text left, type one column
9. Keywords, font size 16 pt. (bold) align text left
10. Text of keywords, font size 16 pt. tap 2 spaces
11. Title of heading, font size 16 pt. (bold) align text left, no number
12. Text of article, type one column, align to both left and right, font size 16 pt.
13. Text of article, indentation 1 cm.
14. Title of table, font size 16 pt. (bold) given above table, align text left given below table, specifying source, align text left, in details use normal size
15. Title of figure, chart, font size 16 pt. (bold) given below figure, chart, center text, below figure and chart, specifying source, align text left
16. Margins, 1 inch (2.54 cm.) in all sides
17. Page number, given below on right side from beginning up to the end of article, font size 16 pt.
18. References, font size 16 pt. (bold) align text left
19. Text of references, font size 16 pt. typing in one column

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้เขียนทุกคน (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
3. บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 300 คำ และ คำสำคัญ 3-5 คำ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
4. เนื้อเรื่อง ประกอบด้วย
 - 1) บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา และบทสรุป
 - 2) บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ ทบทวนวรรณกรรม วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย
 - 3) บทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย ส่วนนำ บทวิจารณ์ และ บทสรุป
5. เอกสารอ้างอิง
6. รูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่นๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ใช้รูปภาพสีหรือขาว-ดำที่มีความคมชัดและ แนบภาพถ่ายต้นฉบับหรือไฟล์รูปภาพแยกต่างหากมาพร้อมกับบทความด้วย

Element of Article

1. Title of article (Thai & English)
2. Name of authors (Thai & English)
3. Abstract, with length not more than 300 words and keywords of 3-5 words (Thai & English)
4. Text including
 - 1) Academic article including introduction, body and conclusion
 - 2) Research article including introduction, literature review, objective, research method, discussion and conclusion
 - 3) Book review including introduction, critical review and conclusion
5. References
6. Figure, chart, table including and so on must have specific number in article, reference to source of data should be made correct, clear and not violate the copyright of other, use the color or black and white image with high definition and enclose the original image or file of image separately along with article

คำแนะนำในการเขียนอ้างอิง

การเขียนรายการอ้างอิงใน วารสาร วิจัยวรรณสาร กองบรรณาธิการได้ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA Style ของสมาคมจิตวิทยาของอเมริกา ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 ปีคริสต์ศักราช 2010 โดยปรับปรุงเล็กน้อยให้เข้ากับบริบทของวารสารไทย รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA Style ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การอ้างอิงในเนื้อหา 2) การเขียนอ้างอิงท้ายบทความ

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

การอ้างอิงในเนื้อหาเป็นการอ้างอิงในระบบนามปี โดยระบุชื่อผู้แต่ง และปีที่พิมพ์ เพื่อเป็นการแนะนำผู้อ่านไปยังแหล่งข้อมูลที่อ้างอิงท้ายเล่มที่มีการจัดเรียงตามลำดับตัวอักษร การอ้างอิงในเนื้อหา มี 2 ลักษณะ คือ การอ้างอิงผู้แต่งก่อนข้อความ และ การอ้างอิงผู้แต่งท้ายข้อความ

1.1) การอ้างอิงผู้แต่งก่อนข้อความ

ในกรณีที่อ้างชื่อผู้แต่งก่อนข้อความ ถ้าชื่อของผู้แต่งที่เป็นชื่อคนไทย ให้ใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษแทน โดยใช้นามสกุลผู้แต่ง ตามด้วยปีที่พิมพ์เป็นปีคริสต์ศักราชในวงเล็บ ในกรณีที่อ้างแบบสรุปความและใช้เครื่องหมายจุลภาคตามด้วยเลขหน้าในวงเล็บในกรณีที่อ้างแบบระบุหน้าที่อ้างอิง หน้าใดหน้าหนึ่งเป็นการเฉพาะ ตัวอย่างเช่น

Triwiset (2018) พบว่า..... หรือ

Triwiset (2018, p. 4) พบว่า.....

1.2) การอ้างอิงผู้แต่งท้ายข้อความ

ในกรณีที่อ้างชื่อผู้แต่งท้ายข้อความ ถ้าชื่อผู้แต่งเป็นชื่อคนไทย ให้ใช้การอ้างอิงโดยใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษแทน โดยใช้นามสกุลผู้แต่งและปีที่พิมพ์เป็นปีคริสต์ศักราช ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาคหลังชื่อผู้แต่งในวงเล็บในกรณีที่อ้างแบบสรุปความ หรือ เครื่องหมายจุลภาคหน้าเลขหน้าในวงเล็บในกรณีที่อ้างหน้าใดหน้าหนึ่งเป็นการเฉพาะ ตัวอย่างเช่น

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นไทยในจังหวัดบุรีรัมย์.....(Triwiset, 2018) หรือ

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นไทยในจังหวัดบุรีรัมย์.....(Triwiset, 2018, p. 4)

1.3) การอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

ในกรณีที่อ้างอิงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิในตัวบทความให้ใช้นามสกุลผู้แต่ง ตามด้วยปีคริสต์ศักราชในวงเล็บและ ตามด้วยข้อความในภาษาอังกฤษว่า ‘as cited in’ ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งที่อ้าง ส่วนการอ้างอิงในรายการอ้างอิง ให้ใช้เอกสารอ้างอิงที่ผู้เขียนบทความใช้ ไม่ใช้การอ้างอิงของผู้แต่งเอกสารต้นฉบับ ตัวอย่างเช่น

การศึกษาภาษาไทยของ Kingkham (2015, as cited in Triwiset, 2018, p. 23)

1.4) การอ้างอิงการสัมภาษณ์บุคคล

ในกรณีที่อ้างอิงบทสัมภาษณ์บุคคลซึ่งไม่อยู่ในรูปแบบการตีพิมพ์ที่ไม่สามารถสืบค้นโดยผู้อ่านได้ ให้อ้างอิงเฉพาะภายในตัวบทความเท่านั้น โดยไม่ต้องอ้างอิงในรายการอ้างอิง ให้ใช้ชื่อตัวและนามสกุลผู้แต่งตามด้วยข้อความในภาษาอังกฤษว่า personal communication ตามด้วยเดือน วัน ปี ในวงเล็บ ตัวอย่างเช่น

Bunsanoe Triwiset (personal communication, July 5, 2019)

2. รายการอ้างอิง

2.1) การอ้างอิงผู้แต่งคนเดียวกัน

การเขียนรายการอ้างอิงท้ายบทความ ในกรณีที่อ้างอิงผู้แต่งคนเดียวกันในลำดับเดียวกันให้เรียงลำดับโดยใช้ปีที่พิมพ์ก่อนเป็นหลัก เช่น

Kingkham, W. (2000). *Thai dialect*. Bangkok: Kasetsart University Press.

Kingkham, W. (2001). *Foreign language in Thai*. Bangkok: Kasetsart University Press.

2.2) การอ้างอิงผู้แต่งคนเดียวกันในปีเดียวกัน

การอ้างอิงผู้แต่งคนเดียวที่ตีพิมพ์ในปีเดียวกัน ให้ใช้อักษรอังกฤษว่า a หรือ b เป็นต้นกำกับภายหลังปีที่พิมพ์ภายในวงเล็บ ตัวอย่างเช่น

Anant, P. (2001a). *A study of Isan proverbs*. Buriram: Anukun Kanphim.

Anant, P. (2001b). *A comparative study of Thai proverbs*. Surin: Wirat Kanphim.

2.3) การอ้างอิงบทความที่เป็นภาษาไทย

ในการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เป็นภาษาไทย ตามรูปแบบของ วารสารวิจิตรวรรณสาร ในกรณีที่ชื่อบทความเป็นภาษาไทย ให้ใช้การถ่ายเสียงไทยเป็นอักษรโรมัน โดยใช้ชื่อสกุลผู้แต่งขึ้นก่อน ตามด้วยชื่อตัวเป็นตัวย่อ โดยใช้โปรแกรมถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน ที่พัฒนาโดยภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามด้วยข้อความในภาษาอังกฤษ ในวงเล็บว่า In Thai และ คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ในวงเล็บเหลี่ยม [...] เฉพาะชื่อบทความเท่านั้น ส่วนชื่อวารสารและชื่อสำนักพิมพ์ ให้ถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันอย่างเดียวโดยไม่ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง

Triwiset, B. (2018). **Phasasat phasa thai** (In Thai) [Thai linguistics].
Buriram: Winai Printing Press.

Phonpradapphet, P. (2017). *Uppalak nai phasa thai* (In Thai)
[A conceptual metaphor in Thai]. **Wiwitwannasan**, 1 (1), 25-35.

Guideline for Writing References

For the writing references in Wiwitwannasan Journal, the editorial board adopts the publication manual of American Psychological Association 6th edition published in 2010 with slightly amendment to the context of Thai Journal. The citation in APA style consisted of 2 parts: 1) in text citation and 2) reference list.

1. In Text Citation

The citation in the text is reference in the author-date system by specifying the author's name and year of publication as recommendation for readers to go to the referenced source at the end of the academic papers, which is arranged in alphabetical order. The citation in the text has two aspects: narrative citation and parenthetical citation.

1.1) *Narrative citation*

In case of narrative citation, if the name of author is Thai name, use English name in place of Thai name, by placing the surname of author followed by year of publication in parenthesis in case of summary of text and use comma before page number in parenthesis in case of citing specific page number, for instance

Triwiset (2018) found that.....or

Triwiset (2018, p.4) found that.....

1.2) *Parenthetical citation*

In case of parenthetical citation, if the name of author is Thai name, use English name in place of Thai name, by placing surname of author followed by year of publication in parenthesis in case of summary of text or place surname of author followed by comma, page number in parenthesis,

in case of citing specific page number, for instance

A study of Thai dialect in Buri Ram province.....(Triwiset, 2018)

or

A study of Thai dialect in Buri Ram province.....(Triwiset, 2018, p. 4)

1.3) Citing secondary source

In case of citing secondary source in the text, use surname of author followed by year and text in English ‘as cited in’ followed by surname of author who cited; but in reference list, use the source of author of article, but not the source of original author, for instance

A study of Tai dialect of Kingkham (2015, as cited in Triwiset, 2018, p.23)

1.4) Citing personal interview

In case of citing the personal interview that is not in publication which is not recoverable by reader, cite it only in the text, but not in the reference list, using name and surname of author followed by text in English ‘personal communication’ separated by month day, year in parenthesis, for instance

Bunsanoe Triwiset (personal communication, July 5, 2019)

2. Reference list

2.1) Citation of same author

In citing the source in reference list, in case of citing the same author in the same year, arrange it in order of year, for instance

Kingkham, W. (2000). **Thai dialect**. Bangkok: Kasetsart University Press.

Kingkham, W. (2001). **Foreign language in Thai**. Bangkok: Kasetsart University Press.

2.2) Citation of the same author in the same year

In citing the same author in the same year, use letter a or b etc. after the year of publication in parenthesis, for instance

Anant, P. (2001a). **A study of Isan proverbs**. Buriram: Anukun Kanphim.

Anant, P. (2001b). **A comparative study of Thai proverbs**. Surin:
Wirat Kanphim.

2.3) Citation of article in Thai language

In citation of source in Thai language by style of Wiwitwannasan Journal, in case of the title of article in Thai, use Thai Romanization, by placing surname of author followed by name in abbreviation, using program Thai Romanization developed by the Department of Linguistics, Chulalongkorn University, followed by text 'In Thai' in parenthesis and English translation in square brackets [...] only the title of article, but for the title of journal and press, use Thai Romanization only, but not English translation, for instance

Triwiset, B. (2018). **Phasasat phasa thai** (In Thai) [Thai linguistics].
Buriram: Winai Printing Press.

Phonpradapphet, P. (2017). *Uppalak nai phasa thai* (In Thai)
[A conceptual metaphor in Thai]. **Wiwitwannasan**, 1 (1), 25-35.

ตัวอย่างการเขียนอ้างอิง

Reference Examples

1. Book with a single author (หนังสือที่มีผู้แต่งคนเดียว)

Author, Initial(s). (Year). **Title of work**. Location: Publisher.

Bolton, A. (2000). **Managing the academic unit**. Philadelphia: Open University Press.

2. Book with two authors (หนังสือที่มีผู้แต่งสองคน)

Author#1, Initial(s)., & Author#2, Initial(s). (Year). **Title of work**. Location: Publisher.

Bryan, C., & Clegg, K. (2006). **Innovative assessment in higher education**. London: Routledge.

3. Print journal article (บทความในวารสารที่ตีพิมพ์)

Author#1, Initial(s)., & Author#2, Initial(s). (Year). Title of article. **Title of Journal**, Volume number (Issue number), Pages.

Murphy, A., & Shuttleworth, I. (1997). Education, Religion and the “First Destinations” of recent school-leavers in Northern Ireland. **The Economic and Social Review**, 28 (1), 23-41.

4. E-journal article (บทความในวารสารออนไลน์)

Author#1, Initial(s)., & Author#2, Initial(s). (Year). Title of article. **Title of Journal**, Volume number (Issue number), Pages. Retrieved from <http://database>

Dahl-Michelsen, T., & Solbrække, K. N. (2014). When bodies matter: Significance of the body in gender constructions in physiotherapy education. **Gender & Education**, 26 (6), 672-687. Retrieved from <http://ebsscohost.com>

5. Newspaper article (บทความในหนังสือพิมพ์)

Author, Initial(s). (Year, Month Day). Article title. **Newspaper title**. p. xxx.

Finley, R. (2014, March 29). Prospects still slim for major pick-up of global economy. **The Irish Examiner**, p. 27.

6. Technical & Research Reports (รายงานวิชาการ/รายงานวิจัย)

Author, Initial (s). (Year). **Title of report**. (Report No. if given). Location: Publisher.

Amendt, T., & Bousquet, Y. (2006). **Creating a culturally affirming learning community** (Project 76). Canada: Dr. Stirling McDowell Foundation for Research into Teaching.

7. Master's Theses and Doctoral Dissertations (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต/ดุษฎีบัณฑิต)

Author, Initial(s). (Year). **Title of the work**. (Doctoral dissertation / Master's thesis).
Name of Institution, Location.

Meehan, D. (2007). **An exploration of the relationship between poet and the community based on the work of three contemporary Irish poets** (Master's thesis). DCU, Dublin.

8. Conferences, symposia and meetings (งานประชุมวิชาการ/การประชุมสัมมนา)

Author, Initial(s). (Year). Title of the contribution. **Title of the conference/meeting** (pp.xx-xx). Location: Publisher.

Noak, M. (2009). State policy support for school health education. **Mathematical Proceedings of the 53rd annual meetings of the Royal Irish Academy** (pp.69-98). Dublin: Royal Irish Academy.

9. Website / Document on the Internet (เว็บไซต์ /เอกสารในอินเทอร์เน็ต)

Author, Initial(s). (Date of publication when available; n.d. if not available). Title of article. **Title of website**. Retrieved from <http://xxxx.xxx>

Zimmer, A. (2015, October 13). Increase in homelessness affecting city real estates. **The Awl**. Retrieved from <http://www.dnainfo.com/newyork/20151013/murray-hill/increase-homelessness-affecting-city-real-estatebrokers-say>

10. Music recording (การบันทึกเสียง)

Writer, Initial(s). (Year). Title of song. [Recorded by Artist, if different from writer]. On **Title of album** [CD, record, cassette, MP3, etc.] Location: Label.

Kidjo, A. (2003). The sun shines in the Benin. On **African playground** [CD]. New York: Putumayo Kids.

